

ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่กับการแสดง

น.ส.ธันยวรรณ ศรีทรัพย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CORRELATION BETWEEN SPACE AND PERFORMANCE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Thai Dance
Department of Dance
FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS
Chulalongkorn University
Academic Year 2019
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่กับการแสดง
โดย	น.ส.ธันยวรรณ ศรีทรัพย์
สาขาวิชา	นาฏศิลป์ไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.บุษกร บิณฑสันต์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ศักดิ์ ปิ่นทองเพ็ชร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล โจรนสุขสมบูรณ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณิ บุญเพ็ง)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต วิงวอน)

ธันนยวรรณ ศรีทรัพย์ไทย : ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่กับการแสดง. (CORRELATION BETWEEN SPACE AND PERFORMANCE) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ศ.กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์

งานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่กับการแสดง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายของสถานที่เพื่อการแสดงและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบนาฏศิลป์ มีวิธีการดำเนินงานวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร การลงพื้นที่ภาคสนามและการสัมภาษณ์ ขอบเขตการศึกษามุ่งเน้นศึกษาความหลากหลายของการใช้สถานที่เพื่อการแสดงตั้งแต่อดีตจนถึง พ.ศ.2562 และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทย ผลการวิจัยพบว่า การใช้สถานที่เพื่อการแสดงนาฏศิลป์นั้นมีความหลากหลาย ผู้วิจัยได้จำแนกประเภทสถานที่จากสภาพแวดล้อมของสถานที่ในแต่ละแห่ง สามารถจำแนกได้เป็น 9 ประเภท คือประเภทลาน ประเภทคู่อุโมงค์ ประเภทโถงประเภทโรงเรือนประเภทศาลา ประเภทกลางแจ้งประเภทอาคารสาธารณะ ประเภทบ้านเรือนประเภทสระน้ำ และประเภทผสมผสาน สถานที่ในแต่ละแห่งมีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่ที่ต่างกัน บางสถานที่ต้องมีการปรับเปลี่ยน แก้ไข การใช้พื้นที่ให้เหมาะสมกับการแสดง ศิลปินและผู้สร้างสรรค์ผลงานจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงความสัมพันธ์เรื่องการใช้พื้นที่ให้เหมาะสมกับสถานที่และการแสดง เกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถานที่ ปัจจัยเรื่องรูปแบบการแสดง องค์ประกอบในการแสดง กระบวนการแสดง ข้อกำหนดบังคับในการแสดง โอกาสในการแสดง และการใช้พื้นที่ในการแสดง เพราะการแสดงนาฏศิลป์แต่ละรูปแบบมักจะมีธรรมเนียมทางการแสดงเป็นของตนเอง จึงมีพื้นที่สำหรับการแสดงและพื้นที่ใช้สอยตลอดจนการจัดวางของอุปกรณ์การแสดงในแต่ละรูปแบบที่ต่างกัน ทำให้รูปแบบ ขนาด และลักษณะของสถานที่เพื่อการแสดงแต่ละประเภทแตกต่างกันด้วยสถานที่แสดงและการแสดงนาฏศิลป์นั้นจึงจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อให้การแสดงในแต่ละรูปแบบนั้นเกิดความสมบูรณ์มากที่สุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา นาฏศิลป์ไทย

ลายมือชื่อนิสิต .....

ปีการศึกษา 2562

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

6186601135 : MAJOR THAI DANCE

KEYWORD: SPACE, PERFORMANCE VENUE, PERFORMANCE TYPES

Thananyawan Srisapphayothai : CORRELATION BETWEEN SPACE AND PERFORMANCE.

Advisor: Prof.Emeritus SURAPONE VIRULRAK, Ph.D.

This research aimed to study the diversity of the space for the performance and the correlation between the use of the performance space and the dance form under a mixed methods research between the collection of documents, field visits and interviews. The scope focused on studying the variety of use of the space for the performance from the past until the year 2019 and the correlation between the use of the performance space and the form of Thai dance. The results found that the use of the spaces for dance performances was diverse. The researcher classified the types of locations from the environment of each location, classified into 9 types including courtyard type, track type, historic site type, natural space type, vehicle type, public building type, house type, pool type and combination type. Each place had different usage restrictions. Some places had to be modified to use the space to suit the performance. Artists and creators needed to study the relationship between the use of space to suit the space and the performances on the environmental factors of the space, the factors of the style of the performing arts, the composition of the performance, performance process, performance requirements, performance opportunities, and the space use because each form of dance has its own performance. Therefore, there is a space for performances and living space, as well as the arrangement of the display equipment in each type of performance, which makes the format, size, and appearance of the space for each type different. Performing space and dance performances need to be closely related to each other in order to achieve the most perfect performance in each form.

Field of Study: Thai Dance

Student's Signature .....

Academic Year: 2019

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่กับการแสดงฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วย ความกรุณาและความเมตตาของศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ผู้จุดประกายความคิดผู้วิจัยให้เกิดงานวิจัยฉบับนี้ขึ้น ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ให้ คำปรึกษาและคำแนะนำตลอดจนทุ่มเท และเอาใจใส่เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณท่านคณะกรรมการ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ศักดา ปั่นแห่งเพ็ชร ประธานกรรมการ รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต วิงวอน กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล โจรนสุขสมบูรณ์ กรรมการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณิ บุญเพ็ง กรรมการ ที่กรุณาให้คำแนะนำผู้วิจัยเพื่อนำมาปรับแก้ไขและช่วยให้งานวิจัยฉบับนี้เกิดความสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรม ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้โอกาสผู้วิจัยได้ศึกษาและสั่งสมประสบการณ์ในการเรียนรู้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในครั้งนี้ ครอบครัวศรีทรัพย์โยทัย และครอบครัวบัวใบ ที่เป็นผู้ที่มอบกำลังใจและกำลังใจทรัพย์ให้ผู้วิจัยในการศึกษาจนประสบผลสำเร็จ ขอขอบคุณ นายจริญญา เมษะมาน และครอบครัวเมษะมาน ที่คอยเป็นกำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยใน การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลตลอดจนช่วยเหลือผู้วิจัยในด้านอื่น ๆ

ผู้วิจัยขอให้คุณประโยชน์ของงานวิจัยฉบับนี้ส่งผลคุณูปการให้แก่บุคคลที่ผู้วิจัยได้กล่าวไป ข้างต้น และหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะส่งผลให้วงการนาฏยศิลป์ไทยเกิดการพัฒนาไปได้ในอีกมิติหนึ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ธนนยวรรณ ศรีทรัพย์โยทัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฐ
สารบัญแผนผัง	ต
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.4 วิธีการดำเนินงานวิจัย	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 ความหมายของสถานที่เพื่อการแสดง	6
2.2 พัฒนาการสถานที่เพื่อการแสดงในประเทศไทย.....	10
2.3 แนวคิดในการออกแบบโรงละคร	30
2.4 การใช้พื้นที่ในการแสดงนาฏยศิลป์	35
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
2.6 ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง	42

2.6.1 ทฤษฎีนาฏยศาสตร์	42
2.6.2 ทฤษฎีการใช้พื้นที่ (Space).....	44
2.6.3 ทฤษฎีการเคลื่อนไหว	47
2.6.4 ทฤษฎีการสื่อสาร	50
สรุปท้ายบท	51
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	52
3.1 แผนการดำเนินการวิจัย	53
3.2 แหล่งข้อมูล	54
3.2.1 สํารวจข้อมูลทางเอกสาร	54
3.2.2 สํารวจข้อมูลภาคสนาม	54
3.2.3 สํารวจข้อมูลการสัมภาษณ์	54
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	55
3.3.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	55
3.3.2 การลงพื้นที่สํารวจข้อมูลภาคสนาม	56
3.3.3 การสัมภาษณ์ข้อมูล.....	59
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	60
3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทางเอกสาร	60
3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม	61
3.5 การนำเสนองานวิจัย	61
สรุปท้ายบท	64
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
4.1 การศึกษาทฤษฎีการแบ่งพื้นที่ในสถานที่แสดง.....	67
4.1.1 ศึกษาและวิเคราะห์การแบ่งพื้นที่ในสถานที่แสดงตามหลักทฤษฎีนาฏยศาสตร์	67
4.1.2 ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบของพื้นที่การแสดง	69

4.1.2.1	พื้นที่การแสดงแบบดูด้านเดียว	69
4.1.2.2	พื้นที่การแสดงแบบดูสองด้านหรือแบบเคลื่อนที่.....	70
4.1.2.3	พื้นที่แสดงแบบดูสามด้าน.....	71
4.1.2.4	พื้นที่การแสดงแบบดูสี่ด้าน.....	72
4.2	ความหลากหลายของการใช้สถานที่เพื่อการแสดง	73
4.2.1	สถานที่แสดงประเภทลาน	74
4.2.1.1	สถานที่แสดง – ลานหน้าพระเมรุ ท้องสนามหลวง.....	75
4.2.1.2	สถานที่แสดง – ลานกิจกรรม German University in Cairo	77
4.2.1.3	สถานที่แสดง – ลานสนามบิน ท่าอากาศยานเชียงใหม่.....	79
4.2.1.4	สถานที่แสดง – ลานตลาดนัด ตลาดหน้าพระธาตุ.....	81
4.2.1.5	สถานที่แสดง – ลานบนสะพาน สะพานสรายุวิถิ	83
4.2.1.6	สถานที่แสดง – ลานห้องโถง โรงพยาบาลสงฆ์.....	85
4.2.1.7	สถานที่แสดง – ลานกลางร้านอาหาร คุ่มขันโตก เชียงใหม่.....	87
4.2.1.8	สถานที่แสดง – ลานการแสดงกลางแจ้ง โรงละครสยามนิรมิต.....	89
4.2.1.9	สถานที่แสดง – ลานสนามหญ้า The Camp – Vinage Flea Market	91
4.2.2	สถานที่แสดงประเภทลู	93
4.2.2.1	สถานที่แสดง – บ้านไต่ทางขึ้นวัด พระธาตุม่อนหินขาว	94
4.2.2.2	สถานที่แสดง – ถนนทางขึ้นวัด วัดอนาลโยทิพยาราม.....	96
4.2.2.3	สถานที่แสดง – ตรอกถนนข้าวสาร	98
4.2.2.4	สถานที่แสดง – ถนนทางเดิน โรงเรียนสายปัญญารังสิต.....	100
4.2.2.5	สถานที่แสดง – ทางเดินเข้าหมู่บ้านกาหล่นป่า หมู่บ้านวัฒนธรรมไทลื้อ	102
4.2.2.6	สถานที่แสดง – ถนน ริมชายหาดชะอำ.....	104
4.2.3	สถานที่แสดงประเภทโบราณสถาน	106
4.2.3.1	สถานที่แสดง – อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดกาญจนบุรี ..	107

4.2.3.2	สถานที่แสดง – ค่ายโพธิ์สามต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	109
4.2.3.3	สถานที่แสดง – อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย	111
4.2.3.5	สถานที่แสดง – โบสถ์ วัดอนาลโยทิพยาราม	115
4.2.3.6	สถานที่แสดง – ศาลากลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	117
4.2.3.7	สถานที่แสดง – อนุสาวรีย์พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม	119
4.2.3.8	สถานที่แสดง – ลานหน้าพระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย	121
4.2.3.9	สถานที่แสดง – พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช	123
	จังหวัดลำปาง	123
4.2.4	สถานที่ประเภทแหล่งธรรมชาติ	125
4.2.4.1	สถานที่แสดง - ริมชายหาด หาดทรายแก้ว เกาะเสม็ด	126
4.2.4.2	สถานที่แสดง – ริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณสวนหลวง พระราม 8	128
4.2.4.3	สถานที่แสดง – ริมแม่น้ำป่าสัก ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล	130
4.2.4.4	สถานที่แสดง – สวนสาธารณะ สวนเบญจสิริ	132
4.2.4.5	สถานที่แสดง – หุ่นา หมู่บ้านฉือซัง	134
4.2.4.6	สถานที่แสดง – เชียงเขาหิมะมังกรหยก ประเทศจีน	136
4.2.5	สถานที่ประเภทยานพาหนะ	138
4.2.5.1	สถานที่แสดง – บนรถบรรทุก ณ ถนนปากแพรก	139
4.2.5.2	สถานที่แสดง – บนเรือ ทะเลสาบแสงจันทร์ โรงแรมดุสิตธานีหัวหิน	141
4.2.5.3	สถานที่แสดง – บนเรือ ทะเลสาบหนองหาน จังหวัดสกลนคร	143
4.2.5.4	สถานที่แสดง – บนเรือ แม่น้ำป่าสัก ตลาดยวนต้นตาล	145
4.2.5.5	สถานที่แสดง – บนเรือหางยาว ลำน้ำน่าน จังหวัดพิจิตร	147
4.2.5.6	สถานที่แสดง – บนเครื่องบิน สายการบินแอร์เอเชีย	149
4.2.5.7	สถานที่แสดง – เรือ The Bangkok River Cruise ณ ท่าเรือไอคอนสยาม ..	151

4.2.5.8 สถานที่แสดง – บนเรือThe Bangkok River Cruise ณ ท่าเรือไคคอนสยาม	153
4.2.6 สถานที่แสดงประเภทอาคารสาธารณะ	155
4.2.6.1 สถานที่แสดง – ห้องประชุม อาคาร 99 ปี พระอุบาลีคุณูปมาจารย์	156
4.2.6.2 สถานที่แสดง – อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร	158
4.2.6.3 สถานที่แสดง – ห้องจัดเลี้ยง โรงแรม เลอ เมอริเดียน กรุงเทพฯ	160
4.2.6.4 สถานที่แสดง – ใต้อาคารเรียน อาคารมหาจักรีสิริธร	162
4.2.6.5 สถานที่แสดง – ลานกิจกรรมห้างสรรพสินค้า ห้างสรรพสินค้าไคคอนสยาม	164
4.2.6.6 สถานที่แสดง – ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า แกรนด์ พระราม 9	166
4.2.6.7 สถานที่แสดง – ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า ปิ่นเกล้า	168
4.2.6.8 สถานที่แสดง – เรือนไทยตลาดน้ำ ตลาดน้ำทุ่งบัวชม	170
4.2.6.9 สถานที่แสดง – ร้านอาป่ากึ่งย่าง โรงงานอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	172
4.2.6.10 สถานที่แสดง – ห้องสตูดิโอ	174
4.2.7 สถานที่ประเภทบ้านเรือน	176
4.2.7.1 สถานที่แสดง - บ้านศิลปิน คลองบางหลวง	177
4.2.7.2 สถานที่แสดง – บ้านคุณอนุพันธ์ บุญธรรม	179
4.2.8 สถานที่แสดงประเภท สระน้ำ	181
4.2.8.1 สถานที่แสดง – ตลาดน้ำคลองสระบัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	182
4.2.8.2 สถานที่แสดง – สระน้ำ ณ คลองตลาดน้ำสี่ภาค เมืองพญา	184
4.2.8.3 สถานที่แสดง – สระน้ำ โรงแรม The Journey House Life Style Boutique	186
4.2.8.4 สถานที่แสดง – สระว่ายน้ำโรงเรียนมัธยม Yamashiro ในจังหวัดเกียวโต	188
4.2.9 สถานที่แสดงประเภทผสมผสาน	190
4.2.9.1 สถานที่แสดง – เวทีมวย ริมนนรัชดาภิเษก 4	191

4.2.9.2 สถานที่แสดง – ลานร้านอาหาร โรงแรมมิลเลนเนียม ฮิลตัน กรุงเทพฯ	193
4.2.9.3 สถานที่แสดง – The Camp – Vintage Flea Market	195
4.2.9.4 สถานที่แสดง – ลานหน้าป้ายหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา.....	197
4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบการแสดงผลศิลปะ.....	206
4.3.1 รูปแบบการแสดงผลศิลปะ.....	207
4.3.1.1 การใช้พื้นที่ในการแสดง ผนังใหญ่	209
4.3.1.2 การใช้พื้นที่ในการแสดง ทุ่งนกระบอก	211
4.3.1.3 การใช้พื้นที่ในการแสดง ละคร.....	214
4.3.1.4 การใช้พื้นที่ในการแสดง โขน	229
4.3.1.5 การใช้พื้นที่ในการแสดง ระบาย.....	237
4.3.1.6 การใช้พื้นที่ในการแสดง รำ.....	242
4.3.1.7 การใช้พื้นที่ในการแสดง ผนังเมืองหรือพื้นบ้าน	243
4.3.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานที่แสดง	246
4.3.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบศิลปะ	247
4.3.4 การปรับรูปแบบการแสดงผลให้เข้ากับสถานที่แสดง.....	248
4.3.5 การปรับสถานที่แสดงให้เข้ากับรูปแบบการแสดงผล.....	249
4.3.6 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบการแสดงผลศิลปะ..	251
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	269
5.1 สรุป	269
5.2 ข้อเสนอแนะ	279
บรรณานุกรม.....	280
ภาคผนวก.....	283
ประวัติผู้เขียน	294

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 การกำหนดระยะเวลาในการวิจัย.....	53
ตารางที่ 2 การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม.....	59

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 จิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์.....	11
ภาพที่ 2 ลานท้องสนามหลวง เมื่อปี พ.ศ.2489-2539.....	12
ภาพที่ 3 โรงโขนชั่วคราวในรัชกาลที่ 1 จากภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระที่นั่งทรงผนวช	13
ภาพที่ 4 การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภูมิสถานสวนขวา.....	14
ภาพที่ 5 จิตรกรรมฝาผนัง ณ วัดทองธรรมชาติ ธนบุรี.....	17
ภาพที่ 6 พระตำหนักสันถาคารสถาน.....	18
ภาพที่ 7 โรงละครสวนมิสกวัน	20
ภาพที่ 8 โรงละครทวีปัญญาสโมสร.....	20
ภาพที่ 9 โรงละครปรีนซ์เธียเตอร์.....	21
ภาพที่ 10 แบบหน้าโรงละครตึกดำบรรพ์ ในสมัยรัชกาลที่ 5.....	22
ภาพที่ 11 โรงละครในพระราชวังดุสิต	23
ภาพที่ 12 พระที่นั่งสโมสรเสวกามาตย์ ณ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน	24
ภาพที่ 13 โรงละครเฉลิมกรุง	25
ภาพที่ 14 ภายในโรงละครเฉลิมกรุง.....	25
ภาพที่ 15 โรงละครนาครเขษม	26
ภาพที่ 16 โรงละครศิลปากร	27
ภาพที่ 17 ภายในโรงละครศิลปากร	28
ภาพที่ 18 โรงละครแห่งชาติ	29
ภาพที่ 19 สถานที่แสดงประเภทลาน ณ ลานดิน	74
ภาพที่ 20 การแสดงโขนหน้าพระเมรุ ณ ลานหน้าพระเมรุ ท้องสนามหลวง.....	75
ภาพที่ 21 การแสดงรำกลองยาว ณ ลานกิจกรรม German University in Cairo.....	77

ภาพที่ 22 การแสดงฟ้อนต้อนรับ ณ ลานสนามบิน ท่าอากาศยานเชียงใหม่.....	79
ภาพที่ 23 การแสดงรำโนราห์ ณ ลานตลาดนัด ตลาดหน้าพระธาตุ.....	81
ภาพที่ 24 การแสดงตีกลองศึก ณ สะพานสราญวิถี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.....	83
ภาพที่ 25 การรำแก้บนหน้าศาลหมอซิวโกมารักษ์ ณ ลานห้องโถง โรงพยาบาลสงฆ์.....	85
ภาพที่ 26 การแสดงฟ้อนที่ ณ ลานกลางร้านอาหาร คุ่มขันโตก เชียงใหม่.....	87
ภาพที่ 27 การแสดงรำกลองยาว ณ ลานการแสดงกลางแจ้ง โรงละครสยามนิรมิต.....	89
ภาพที่ 28 การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ณ ลานสนามหญ้า.....	91
ภาพที่ 29 สถานที่แสดงประเพณี ณ ถนนหน้าวัดป่าเลไลย์ จังหวัดกาญจนบุรี.....	93
ภาพที่ 30 ขบวนการฟ้อนรำ ณ บันไดทางขึ้นวัด พระธาตุม่อนหินขาว.....	94
ภาพที่ 31 ขบวนการฟ้อนรำ ณ ถนนทางขึ้นวัด วัดอนาลโยทิพยาราม.....	96
ภาพที่ 32 ขบวนการฟ้อนรำ แห่งพระพุทธรูปเนืองในวันสงกรานต์ ณ ตรอกถนนข้าวสาร.....	98
ภาพที่ 33 การเดินขบวนพาเหรดกีฬา ณ ถนนทางเดิน โรงเรียนสายปัญญารังสิต.....	100
ภาพที่ 34 การฟ้อนรำต้อนรับ ณ ทางเดินเข้าหมู่บ้านกาหล่นป่า หมู่บ้านวัฒนธรรมไถลื้อ.....	102
ภาพที่ 35 การเดินขบวน ณ ถนน ริมชายหาดชะอำ.....	104
ภาพที่ 36 สถานที่แสดงประเพณีโบราณสถาน ณ วัดขุนแผน จังหวัดกาญจนบุรี.....	106
ภาพที่ 37 การแสดงรำบวงสรวง ณ อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดกาญจนบุรี.....	107
ภาพที่ 38 การแสดงแสงสีเสียงประจำปี 2562 ณ ค่ายโพธิ์สามต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	109
ภาพที่ 39 การแสดงแสงสีเสียงประจำปี 2560 ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย.....	111
ภาพที่ 40 การแสดงแสงสีเสียง ณ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา.....	113
ภาพที่ 41 การแสดงรำอวยพรในงานจุลลจิน ภายในโบสถ์ ณ วัดอนาลโยทิพยาราม.....	115
ภาพที่ 42 การแสดงโขนนั่งราว ณ หน้าศาลากลางเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	117
ภาพที่ 43 การแสดงฟ้อนรำบวงสรวง ณ ลานถนนห้าแยก ลานอนุสาวรีย์พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี.....	119
ภาพที่ 44 การแสดงรำบวงสรวงถวายบูชาหลวงพ่อบุญรอด ณ ลานหน้าพระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย.....	121

ภาพที่ 45 การแสดงแสงสีเสียง ณ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช.....	123
ภาพที่ 46 สถานที่แสดงประเพณีแหล่งธรรมชาติ ณ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน.....	125
ภาพที่ 47 การแสดงควงพลองไฟ ณ ริมหาดทรายแก้ว เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง	126
ภาพที่ 48 การแสดงพิธีเปิดการแข่งขันเรือยาว ณ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา.....	128
ภาพที่ 49 การแสดงฟ้อนสาวไหม ณ ริมแม่น้ำป่าสัก ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล.....	130
ภาพที่ 50 การแสดงฟ้อนที่ ณ สวนเบญจสิริ กรุงเทพมหานคร.....	132
ภาพที่ 51 การแสดงกลางทุ่งนาของคณะ Cloud Gate Dance Theatre	134
ภาพที่ 52 การแสดง Impression Lijiang ณ เซิงเซาหิมะมังกรหยก เมืองลี่เจียง ประเทศจีน	136
ภาพที่ 53 สถานที่แสดงประเพณียานพาหนะ	138
ภาพที่ 54 การแสดงรำกระบี่กระบองบนรถบรรทุก ณ ถนนปากแพรก	139
ภาพที่ 55 การแสดงโขนบนเรือ ณ ทะเลสาบแสงจันทร์ โรงแรมดุสิตธานีหัวหิน	141
ภาพที่ 56 การแสดงบนเรือ ณ ทะเลสาบหนองหาน จังหวัดสกลนคร	143
ภาพที่ 57 การแสดงฟ้อนรำบนเรือ ณ แม่น้ำป่าสัก ตลาดยวนต้นตาล.....	145
ภาพที่ 58 การแสดงเรือในพระราชพิธี ณ ลำน้ำน่าน จังหวัดพิจิตร	147
ภาพที่ 59 การแสดงแพชั้นโซว์ ณ เครื่องบิน สายการบินแอร์เอเชีย	149
ภาพที่ 60 การแสดงต้อนรับบนเรือThe Bangkok River Cruise ณ ท่าเรือไอคอนสยาม	151
ภาพที่ 61 การแสดงหุ่นมาจันนางสุพรรณมัจฉา ณ เรือThe Bangkok River Cruise	153
ภาพที่ 62 สถานที่แสดงประเพณี อาคารสาธารณะ ณ ห้างสรรพสินค้าไอคอนสยาม	155
ภาพที่ 63 การแสดงละครนอกเรื่อง รถมเสน พบรัก พิษสุรา อนิจจาความรัก ณ ห้องประชุม อาคาร 99 ปี พระอุบาลีคุณูปมาจารย์.....	156
ภาพที่ 64 การแสดงลิเก ณ อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร	158
ภาพที่ 65 การแสดงการตีกลองศึก ณ ห้องจัดเลี้ยง โรงแรม เลอ เมอริเดียน กรุงเทพมหานคร	160
ภาพที่ 66 การแสดงระบำหน้ากาก พื้นบ้านเกาหลี ณ ใต้อาคารเรียน อาคารมหัจกรีสิรินธร.....	162
ภาพที่ 67 การแสดงรำพื้นเมือง 4 ภาค ณ ลานกิจกรรม ภายในห้างสรรพสินค้าไอคอนสยาม	164

ภาพที่ 68 การแสดงละครอิงประวัติศาสตร์ ณ ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า แกรนด์	166
ภาพที่ 69 การแสดงชาติพันธุ์ ณ ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล พลาซ่า ปิ่นเกล้า กรุงเทพมหานคร	168
ภาพที่ 70 เวทีการแสดง ณ ตลาดน้ำทุ่งบัวชม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	170
ภาพที่ 71 การแสดงเปิดวง ณ ร้านอาป่ากึ่งย่าง โรจนะอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	172
ภาพที่ 72 การบันทึกการแสดง ณ ห้องสตูดิโอ จังหวัดเชียงใหม่.....	174
ภาพที่ 73 สถานที่แสดงประเภทบ้านเรือน ณ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน จังหวัดสระบุรี.....	176
ภาพที่ 74 การแสดงหุ่นละครเล็กคณะค่านาย ณ บ้านศิลปิน คลองบางหลวง.....	177
ภาพที่ 75 การแสดงเชิงแพรวากาฬสินธุ์ ณ บ้านคุณอนุพันธ์ บุญธรรม	179
ภาพที่ 76 สถานที่แสดงประเภท สระน้ำ ณ คลองตลาดน้ำสี่ภาค.....	181
ภาพที่ 77 การแสดงละครพื้นบ้าน ณ ตลาดน้ำคลองสระบัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	182
ภาพที่ 78 เวทีการแสดงกีฬาพื้นบ้าน ณ สระน้ำ ณ คลองตลาดน้ำสี่ภาค เมืองพัทธยา	184
ภาพที่ 79 การแสดงหุ่นมาจับนางเบญจกาย ณ สระน้ำ โรงแรม The Journey House	186
ภาพที่ 80 ระบายได้น้ำ ณ สระว่ายน้ำโรงเรียนมัธยม Yamashiro ในจังหวัดเกียวโต.....	188
ภาพที่ 81 การแสดงอาวุธไทยโบราณ ณ เวทีมวย ถนนรัชดาภิเษก	191
ภาพที่ 82 การแสดงรำโนราห์ ณ ลานห้องอาหาร โรงแรมมิลเลนเนียม ฮิลตัน กรุงเทพ.....	193
ภาพที่ 83 การแสดง ณ The Camp – Vintage Flea Market	195
ภาพที่ 84 การแสดงสร้างสรรค์ ณ ลานหน้าป้ายหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา.....	197
ภาพที่ 85 จิตรกรรมฝาผนัง การแสดงหนังใหญ่.....	210
ภาพที่ 86 โรงหุ่นกระบอก.....	213
ภาพที่ 87 การแสดงละครชาตรีแบบปลูกโรงชั่วคราว	217
ภาพที่ 88 การแสดงละครนอก ที่โรงละครแห่งชาติ.....	219
ภาพที่ 89 จิตรกรรมฝาผนังวัดพระแก้ว ปรากฏภาพโรงชั่วคราวของละครใน.....	221
ภาพที่ 90 การแสดงละครตีกดาบร่ำพร เรื่อง อุณรุท ตอนพระจักรกฤษณ์ทรงครุฑ	223
ภาพที่ 91 โรงละครปรีนซ์เทียเตอร์	225

ภาพที่ 92 การแสดงโขนกลางแปลง.....	230
ภาพที่ 93 การแสดงโขนนั่งราว.....	232
ภาพที่ 94 การแสดงโขนหน้าจอ.....	234
ภาพที่ 95 การแสดงระบำเบญจรัตน์.....	238
ภาพที่ 96 การแสดงรำเดี่ยว ชุด จินตหราทรงเครื่อง.....	242
ภาพที่ 97 การแสดงรำกลองยาว ณ ลานกิจกรรม German University in Cairo.....	251
ภาพที่ 98 การเดินขบวน ณ ถนน ริมชายหาดชะอำ.....	253
ภาพที่ 99 การแสดงโขนนั่งราว ณ หน้าศาลากลางเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	255
ภาพที่ 100 การแสดงฟ้อนสาวไหม ณ ริมแม่น้ำป่าสัก ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล.....	257
ภาพที่ 101 การแสดงชุด เชิ้งกะโป้ ณ เรือ The Bangkok River Cruise.....	259
ภาพที่ 102 การแสดงลิเก ณ อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา	261
ภาพที่ 103 การแสดงหุ่นละครเล็กคณะค่านาย ณ บ้านศิลปิน คลองบางหลวง.....	263
ภาพที่ 104 การแสดงหนุมานจับนางเบญกาย ณ สระน้ำ โรงแรม The Journey House.....	265

สารบัญแผนผัง

หน้า

แผนผังที่ 1 การจำลองการแบ่งพื้นที่โรงละครจากหลักทฤษฎีนาฏยศาสตร์	67
แผนผังที่ 2 การแบ่งสัดส่วนพื้นที่การแสดงจากหลักทฤษฎีนาฏยศาสตร์	68
แผนผังที่ 3 การใช้พื้นที่การแสดงแบบดูด้านเดียว	69
แผนผังที่ 4 การใช้พื้นที่แสดงแบบดูสองด้านหรือแบบเคลื่อนที่	70
แผนผังที่ 5 การใช้พื้นที่แสดงแบบดูสามด้าน	71
แผนผังที่ 6 การใช้พื้นที่การแสดงแบบดูสี่ด้าน	72
แผนผังที่ 7 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานหน้าพระเมรุ ท้องสนามหลวง	75
แผนผังที่ 8 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานกิจกรรม German University in Cairo	77
แผนผังที่ 9 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานสนามบิน ท่าอากาศยานเชียงใหม่	79
แผนผังที่ 10 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานตลาดนัด ตลาดหน้าพระธาตุ	81
แผนผังที่ 11 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานสะพานสราญวิถี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	83
แผนผังที่ 12 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานห้องโถง โรงพยาบาลสงฆ์	85
แผนผังที่ 13 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานกลางร้านอาหาร คุ่มขันโตก เชียงใหม่	87
แผนผังที่ 14 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานการแสดงกลางแจ้ง โรงละครสยามนิรมิต	89
แผนผังที่ 15 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานสนามหญ้า The Camp – Vintage Flea Market	91
แผนผังที่ 16 การใช้พื้นที่แสดง ณ บันไดทางขึ้นวัด พระธาตุม่อนหินขาว	94
แผนผังที่ 17 การใช้พื้นที่แสดง ณ ถนนทางขึ้นวัด วัดอนาลโยทิพยาราม	96
แผนผังที่ 18 การใช้พื้นที่แสดง ณ ตรอกถนนข้าวสาร	98
แผนผังที่ 19 การใช้พื้นที่แสดง ณ ถนนทางเดิน โรงเรียนสายปัญญารังสิต	100
แผนผังที่ 20 การใช้พื้นที่แสดง ณ ทางเดินเข้าหมู่บ้านกาหลันป่า หมู่บ้านวัฒนธรรมไถลื้อ	102
แผนผังที่ 21 การใช้พื้นที่แสดง ณ ถนน ริมชายหาดชะอำ	104

แผนผังที่ 22	การใช้พื้นที่แสดง	ณ อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดกาญจนบุรี.....	107
แผนผังที่ 23	การใช้พื้นที่แสดง	ณ ค่ายโพธิ์สามต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	109
แผนผังที่ 24	การใช้พื้นที่แสดง	ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย.....	111
แผนผังที่ 25	การใช้พื้นที่แสดง	ณ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา	113
แผนผังที่ 26	การใช้พื้นที่แสดง	ภายในโบสถ์ ณ วัดอนาลโยทิพยาราม	115
แผนผังที่ 27	การใช้พื้นที่แสดง	ณ หน้าศาลากลางเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	117
แผนผังที่ 28	การใช้พื้นที่แสดง	ณ ลานถนนห้าแยก ลานอนุสาวรีย์พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ	119
แผนผังที่ 29	การใช้พื้นที่แสดง	ณ ลานหน้าพระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย	121
แผนผังที่ 30	การใช้พื้นที่แสดง	ณ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช	123
แผนผังที่ 31	การใช้พื้นที่แสดง	ณ ริมหาดทรายแก้ว เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง	126
แผนผังที่ 32	การใช้พื้นที่แสดง	ณ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณสวนหลวงพระราม 8	128
แผนผังที่ 33	การใช้พื้นที่แสดง	ณ ริมแม่น้ำป่าสัก ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล.....	130
แผนผังที่ 34	การใช้พื้นที่แสดง	ณ สวนเบญจสิริ กรุงเทพมหานคร	132
แผนผังที่ 35	การใช้พื้นที่แสดง	ณ ทุ่งนา หมู่บ้านฉือซัง	134
แผนผังที่ 36	การใช้พื้นที่แสดง	ณ เชียงเขามะม่วงรหยก เมืองลีเจียง ประเทศจีน	136
แผนผังที่ 37	การใช้พื้นที่แสดง	ณ ถนนปากแพรก	139
แผนผังที่ 38	การใช้พื้นที่แสดง	ณ ทะเลสาบแสงจันทร์ โรงแรมดุสิตธานีหัวหิน	141
แผนผังที่ 39	การใช้พื้นที่แสดง	ณ ทะเลสาบหนองหาน จังหวัดสกลนคร	143
แผนผังที่ 40	การใช้พื้นที่แสดง	ณ แม่น้ำป่าสัก ตลาดยวนต้นตาล.....	145
แผนผังที่ 41	การใช้พื้นที่แสดง	ณ ลำน้ำน่าน จังหวัดพิจิตร	147
แผนผังที่ 42	การใช้พื้นที่แสดง	ณ เครื่องบิน สายการบินแอร์เอเชีย	149
แผนผังที่ 43	การใช้พื้นที่แสดง	บนเรือ The Bangkok River Cruise	151
แผนผังที่ 44	การใช้พื้นที่แสดง	บนเรือ The Bangkok River Cruise	153
แผนผังที่ 45	การใช้พื้นที่แสดง	ณ ห้องประชุม อาคาร 99 ปี พระอุบาลีคุณูปมาจารย์.....	156

แผนผังที่ 46 การใช้พื้นที่แสดง ณ อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร	158
แผนผังที่ 47 การใช้พื้นที่แสดง ณ ห้องจัดเลี้ยง โรงแรม เลอ เมอริเดียน กรุงเทพฯ	160
แผนผังที่ 48 การใช้พื้นที่แสดง ณ ใต้อาคารเรียน อาคารมหาจักรีสิรินธร.....	162
แผนผังที่ 49 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานกิจกรรม ภายในห้างสรรพสินค้าไอคอนสยาม	164
แผนผังที่ 50 การใช้พื้นที่แสดง ณ ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า แกรนด์ พระราม 9	166
แผนผังที่ 51 การใช้พื้นที่แสดง ณ ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล พลาซ่า ปิ่นเกล้า.....	168
แผนผังที่ 52 การใช้พื้นที่แสดง ณ ตลาดน้ำทุ่งบัวชม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	170
แผนผังที่ 53 การใช้พื้นที่แสดง ณ ร้านหมูกระทะอาป่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	172
แผนผังที่ 54 การใช้พื้นที่แสดง ณ ห้องสตูดิโอ จังหวัดเชียงใหม่	174
แผนผังที่ 55 การใช้พื้นที่แสดง ณ บ้านศิลปิน คลองบางหลวง	177
แผนผังที่ 56 การใช้พื้นที่แสดง ณ บ้านคุณอนุพันธ์ บุญธรรม.....	179
แผนผังที่ 57 การใช้พื้นที่แสดง ณ ตลาดน้ำคลองสระบัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	182
แผนผังที่ 58 การใช้พื้นที่แสดง ณ สระน้ำ คลองตลาดน้ำสี่ภาค เมืองพญา.....	184
แผนผังที่ 59 การใช้พื้นที่แสดง ณ สระน้ำ โรงแรม The Journey House	186
แผนผังที่ 60 การใช้พื้นที่แสดง ณ สระว่ายน้ำโรงเรียนมัธยม Yamashiro ในจังหวัดเกียวโต	188
แผนผังที่ 61 : การใช้พื้นที่แสดง ณ เวทีมวย ถนนรัชดาภิเษก	191
แผนผังที่ 62 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานห้องอาหาร โรงแรมมิลเลนเนียม ฮิลตัน กรุงเทพฯ	193
แผนผังที่ 63 การใช้พื้นที่แสดง ณ The Camp – Vintage Flea Market	195
แผนผังที่ 64 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานหน้าป้ายหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา.....	197
แผนผังที่ 65 โครงสร้างของรูปแบบการแสดง	207
แผนผังที่ 66 การใช้พื้นที่ของหนังใหญ่.....	211
แผนผังที่ 67 การใช้พื้นที่ของหุ่นกระบอก.....	214
แผนผังที่ 68 การใช้พื้นที่ของละครชาตรีตามแบบแผน	217
แผนผังที่ 69 การใช้พื้นที่ของละครนอกตามแบบแผน	219

แผนผังที่ 70 การใช้พื้นที่ของละครในตามแบบแผน.....	221
แผนผังที่ 71 การใช้พื้นที่ของละครตีกำบรรพ์ตามแบบแผน	223
แผนผังที่ 72 การใช้พื้นที่ของละครพันทาง.....	225
แผนผังที่ 73 การใช้พื้นที่ของโขนกลางแปลง	230
แผนผังที่ 74 การใช้พื้นที่ของโขนนั่งราว	232
แผนผังที่ 75 การใช้พื้นที่ของโขนหน้าจอตามแบบแผน	234
แผนผังที่ 76 การใช้พื้นที่แปรแถวของระบำ.....	240
แผนผังที่ 77 การใช้พื้นที่แปรแถวของระบำ (ต่อ)	241
แผนผังที่ 78 การใช้พื้นที่แปรแถวของระบำ (ต่อ)	241
แผนผังที่ 79 การใช้พื้นที่แปรแถวของระบำ (ต่อ)	242
แผนผังที่ 80 การใช้พื้นที่ของการรำ.....	243
แผนผังที่ 81 การแบ่งแบบแผนของรูปแบบการแสดง	245
แผนผังที่ 82 การปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง.....	248
แผนผังที่ 83 การปรับสถานที่แสดงให้เข้ากับรูปแบบการแสดง.....	249
แผนผังที่ 84 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานกิจกรรม German University in Cairo	251
แผนผังที่ 85 การใช้พื้นที่แสดง ณ ถนน ริมชายหาดชะอำ	253
แผนผังที่ 86 การใช้พื้นที่แสดง ณ หน้าศาลากลางเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	255
แผนผังที่ 87 การใช้พื้นที่แสดง ณ ริมแม่น้ำป่าสัก ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล.....	257
แผนผังที่ 88 การใช้พื้นที่แสดง บนเรือ The Bangkok River Cruise	259
แผนผังที่ 89 การใช้พื้นที่แสดง ณ อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร	261
แผนผังที่ 90 การใช้พื้นที่แสดง ณ บ้านศิลปิน คลองบางหลวง	263
แผนผังที่ 91 การใช้พื้นที่แสดง ณ สระน้ำ โรงแรม The Journey House	265

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานที่แสดงเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการแสดง เพราะเป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับทำการแสดง การแสดงแต่ละรูปแบบจะสมบูรณ์ได้ต่อเมื่อมีพื้นที่เพื่อใช้สำหรับถ่ายทอดหรือสื่อสารผ่านทาง การแสดง ปัจจุบันการแสดงนาฏศิลป์เข้ามามีบทบาทและมีส่วนเกี่ยวเนื่องกับสังคมและชุมชนทั้งที่ เป็นกิจกรรมส่วนตัวและส่วนรวมอยู่เสมอ ทำให้โอกาสในการแสดงนาฏศิลป์นั้นมีมากขึ้น ทั้งยังเกิด การแสดงนาฏศิลป์รูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลาย จึงต้องจัดหาสถานที่ทำการแสดงเพื่อตอบสนอง ความต้องการในการแสดงนาฏศิลป์ในรูปแบบนั้น ส่งผลให้สถานที่แสดงปรากฏอยู่ในทุก ๆ พื้นที่ที่ สามารถจัดการแสดงได้ ทำให้ความหลากหลายในการใช้สถานที่แสดงนั้นเพิ่มมากขึ้น การแสดงใน แต่ละรูปแบบมักมีธรรมเนียมทางการแสดงเป็นของตนเอง จึงมีพื้นที่สำหรับการแสดงและพื้นที่ใช้สอย ตลอดจนการจัดวางของอุปกรณ์การแสดงในแต่ละรูปแบบที่ต่างกัน ทำให้รูปแบบ ขนาด และลักษณะ ของสถานที่แสดงในแต่ละประเภทแตกต่างกันด้วย สถานที่แสดงและการแสดงนาฏศิลป์นั้นจึง จำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อให้การแสดงในแต่ละรูปแบบนั้นเกิดความสมบูรณ์ มากที่สุด

วิถีของมนุษย์ตั้งแต่อดีตมีการร้องรำทำเพลงและระบำ รำ เต้น เพื่อความบันเทิง พิธีกรรม พิธีการ ความเชื่อ ฯลฯ อันเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาจนเกิดเป็นนาฏศิลป์ สถานที่แสดงนับได้ว่ามี พัฒนาการมาพร้อมกับการแสดง กล่าวคือเมื่อมีการแสดงนาฏศิลป์ที่ใด จำเป็นจะต้องมีสถานที่ไว้ สำหรับทำการแสดงเสมอ ไม่ว่าจะเป็น ลาน ลู่ สนามหญ้า ศาลา สวน หรือบนเรือน ทุกพื้นที่ล้วนแต่ เป็นสถานที่แสดงที่เหมาะสมเสมอ ต่อมาได้มีการพัฒนาสถานที่แสดงด้วยการปลูกโรงแบบชั่วคราว หรือโรงแบบถาวรขึ้นโดยเฉพาะ เพื่อใช้แสดงแทนการใช้สถานที่ที่มีอยู่ตามสภาพสังคมในยุคสมัยนั้น นับว่าเป็นพัฒนาการของการใช้สถานที่เพื่อการแสดงและเป็นการสร้างอัตลักษณ์ของรูปแบบ การแสดงนาฏศิลป์ชนิดใหม่ที่เกิดขึ้น ทั้งยังมีเรื่องของสถาปัตยกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ เป็นการแสดงถึงความเจริญด้านวัฒนธรรมการแสดง

สถานที่เพื่อการแสดงมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ความเจริญทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการปกครอง ด้านการสาธารณสุข และด้านศิลปวิทยาการทางตะวันตก ทำให้รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ได้แปรเปลี่ยนสภาพมาเป็นนาฏยพาดิษฐ์ มีเนื้อหาและรูปแบบการแสดงที่หลากหลายตามรสนิยมของผู้ชม เมื่อได้รับอิทธิพลทางการแสดงนาฏศิลป์จากตะวันตกเข้ามา ส่งผลให้มีการสร้างโรงละครแบบถาวรอย่างตะวันตกขึ้น เพื่อรองรับการแสดงนาฏศิลป์ในรูปแบบนั้น นับว่าโรงละครเป็นสถานที่แสดงในรูปแบบใหม่ประเทศไทยที่ประชาชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ทำให้กิจการด้านการแสดงนาฏศิลป์ที่ได้รับอิทธิพลแบบตะวันตกเฟื่องฟูขึ้นมาก และมีการเก็บค่าเข้าชมจากผู้ชมแบบอย่างโรงละครตะวันตก

พัฒนาการของโรงละครมีส่วนเกี่ยวเนื่องในเรื่องของระบบการเมืองการปกครองภายในประเทศ โรงละครที่เกิดขึ้นมีทั้งที่เป็นของภาครัฐบาล ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้สำหรับการส่งเสริมวัฒนธรรมของประเทศชาติ อาทิ โรงละครแห่งชาติ เป็นส่วนงานราชการที่มีการดำเนินงานอยู่ในการกำกับดูแลของสำนักงานการสังคีต ที่อยู่ภายใต้กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เป็นกลุ่มงานที่มีการบริหารงานแบบไม่หวังผลกำไร ปัจจุบันโรงละครแห่งชาติมีจำนวน 3 แห่ง อยู่ในส่วนกลาง 1 แห่ง ตั้งอยู่ในบริเวณพระราชวังบวร (เดิม) เชียงสะพานพระปิ่นเกล้า และมีฝ่ายในสังกัดโรงละครแห่งชาติ อยู่ในส่วนภูมิภาค 2 แห่ง คือ โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งอยู่ในบริเวณวิทยาลัยนาฏศิลป์ สุพรรณบุรี และโรงละครแห่งชาติภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ในบริเวณวิทยาลัยนาฏศิลป์ นครราชสีมา ที่มีหน้าที่เป็นสถานที่เพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชาติ รวมถึงเป็นสถานที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองระดับประเทศ นับได้ว่าเป็นโรงละครของประเทศไทย เป็นสมบัติของประเทศชาติที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบต่อไป และโรงละครของภาคเอกชนที่ใช้ระบบนาฏยพาดิษฐ์คือการแสวงหากำไรเป็นสำคัญ ที่มีการเรียกเก็บเงินจากผู้ชมในแต่ละรอบการแสดง มีการบริหารงานที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกคือการบริหารงานในรูปแบบของบริษัท โรงละครภาคเอกชนมีอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน แต่ละแห่งมีรูปแบบการแสดงที่หลากหลายให้ผู้ชมได้เลือกชมการแสดง ทำให้มีการแข่งขันสูงเพื่อดึงดูดใจของผู้ชม

ในแต่ละยุคสมัยมีรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ชนิดใหม่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในยุคสมัยนั้น ทั้งยังเกิดศิลปินและผู้สร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์รุ่นใหม่ ที่เป็นผู้ริเริ่มความคิดในการพัฒนารูปแบบการแสดงให้เกิดความแปลกใหม่ไม่ซ้ำซากจำเจ จึงต้องจัดหาสถานที่แสดงเพื่อตอบสนองความต้องการในการแสดงนาฏศิลป์

ในรูปแบบนั้น ส่งผลให้สถานที่แสดงมีหน้าที่เกิดขึ้นมาเพื่อรองรับการแสดงนาฏศิลป์ในแต่ละรูปแบบที่มีการใช้พื้นที่ในการแสดงที่ต่างกัน ทำให้รูปแบบของสถานที่แสดงมีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย เปลี่ยนตามวัฒนธรรม และเปลี่ยนตามรูปแบบการแสดง ปัจจุบันสถานที่เพื่อการแสดงมีรูปแบบความหลากหลายมากขึ้น มีการจัดและสร้างสถานที่เพื่อการแสดงนาฏศิลป์ขึ้นตามสถานที่ท่องเที่ยว และสถานที่สำคัญต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางการแสดงนาฏศิลป์ให้กับสถานที่แห่งนั้น ส่งผลให้การแสดงนาฏศิลป์สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ชมได้ง่าย ทำให้ชาวไทยและชาวต่างชาติได้เห็นถึงความสมบูรณ์ของการแสดงนาฏศิลป์และวัฒนธรรมของประเทศไทยมากขึ้น

การเกิดความหลากหลายของสถานที่เพื่อการแสดงนั้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาถึงรูปแบบของสถานที่แสดงที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะนอกจากสถานที่แสดงประเภทโรงละครแบบถาวรที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไป และมีผู้ทำการศึกษาถึงรูปแบบและองค์ประกอบของโรงละครโดยละเอียดแล้ว ยังมีสถานที่อีกหลายแห่งที่ถูกจัดให้เป็นสถานที่เพื่อการแสดง เพราะสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ชมได้ง่าย สามารถจัดได้ในทุกสถานที่ที่มีพื้นที่เพียงพอ เป็นเหตุให้สถานที่แสดงนั้นมีความหลากหลายมากกว่าเดิม ปรากฏครอบคลุมอยู่ในทุกพื้นที่ที่สามารถจัดการแสดงได้ จึงควรค่าแก่การศึกษาถึงรูปแบบและองค์ประกอบของสถานที่นั้น เนื่องจากสถานที่ในการแสดงประเภทอื่นที่ไม่ใช่โรงละครแบบถาวรนั้นไม่ได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นสถานที่เพื่อการแสดงโดยเฉพาะ ต้องมีการปรับสถานที่แสดงให้มีพื้นที่เหมาะสมกับรูปแบบการแสดง ทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของความสมบูรณ์ด้านองค์ประกอบของสถานที่ เพราะนอกจากส่วนของสถานที่แสดงและรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์แล้วยังมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเลือกสถานที่แสดงให้เหมาะสมกับรูปแบบการแสดง

ผู้วิจัยได้จัดทำงานวิจัยฉบับนี้เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลความหลากหลายของการใช้สถานที่เพื่อการแสดง และศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบนาฏศิลป์ เพื่อเป็นองค์ความรู้ให้ศิลปินหรือผู้สร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ได้เห็นถึงความหลากหลายของการใช้สถานที่เพื่อการแสดง เป็นแนวทางในการเลือกใช้สถานที่แสดงให้เหมาะสมกับรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์แต่ละชนิด และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานที่แสดงของการแสดงนาฏศิลป์ ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความเจริญของวัฒนธรรมการแสดง ด้วยการปรากฏสถานที่แสดงนาฏศิลป์อยู่ในทุกพื้นที่

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหลากหลายของสถานที่เพื่อการแสดง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบนาฏศิลป์

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1. ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาความหลากหลายของการใช้สถานที่เพื่อการแสดงตั้งแต่อดีต จนถึง พ.ศ.2562
2. ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบการแสดง นาฏศิลป์ไทย

1.4 วิธีการดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนวิธีการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย เอกสารทางวิชาการ และสื่อจากออนไลน์ที่เกี่ยวกับพัฒนาการของการใช้สถานที่เพื่อการแสดง ความหลากหลายของสถานที่แสดง และความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบนาฏศิลป์

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลจากการร่วมทำงานและร่วมเข้าชมการแสดง ในสถานที่แสดงประเภทต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยคัดเลือกบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ในการแสดง

ขั้นตอนที่ 4 การจัดการข้อมูล โดยรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ จัดทำฉบับร่างวิทยานิพนธ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและให้คำแนะนำ

ขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุงแก้ไขและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จัดทำเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์และนำเสนองานวิจัย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นองค์ความรู้ให้ศิลปินหรือผู้สร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ได้เห็นถึงความหลากหลายของการใช้สถานที่เพื่อการแสดง
2. เป็นแนวทางในการเลือกใช้สถานที่แสดงให้เหมาะสมกับรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์แต่ละชนิด

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

สถานที่เพื่อการแสดง หมายถึง พื้นที่ที่ใช้สำหรับทำการแสดง โดยเป็นพื้นที่ที่มีอยู่ตามสภาพสังคมหรือปลูกสร้างขึ้น เพื่อมีวัตถุประสงค์ใช้สำหรับการแสดงนาฏศิลป์

โรงละคร หมายถึง สถานที่แสดงประเภทหนึ่งที่มีการปลูกสร้างอาคารอย่างถาวร เพื่อมีวัตถุประสงค์ใช้สำหรับการแสดงนาฏศิลป์

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่กับการแสดง ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัย รวมถึงทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ โดยผู้วิจัยเรียบเรียงข้อมูลออกเป็นดังนี้

2.1 ความหมายของสถานที่เพื่อการแสดง

2.2 พัฒนาการสถานที่เพื่อการแสดงในประเทศไทย

2.3 แนวคิดในการออกแบบโรงละคร

2.4 การใช้พื้นที่กับการแสดงนาฏยศิลป์

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6 ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 ทฤษฎีนาฏยศาสตร์

2.6.2 ทฤษฎีการใช้พื้นที่

2.6.3 ทฤษฎีการเคลื่อนไหว

2.6.4 ทฤษฎีการสื่อสาร

2.1 ความหมายของสถานที่เพื่อการแสดง

คำว่า สถานที่ เป็นคำที่มีความหมายในเชิงกว้าง เป็นทั้งสิ่งที่เกิดโดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเอง สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา มีผู้ให้คำนิยามความหมายของคำว่า สถานที่ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า

คำว่า “สถานที่ หมายถึง น. ที่ตั้ง, แหล่ง, เช่น สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่ตากอากาศ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ”¹

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร ได้กล่าวในจดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน ปีที่ 6 ฉบับที่ 59 เมษายน พ.ศ. 2539 ถึงความหมายของคำว่า “สถานที่” ไว้ว่า

“สถานที่จัดเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโลก อันมีขนาดใหญ่เล็กแตกต่างกันไป แต่ทุกขนาดต่างก็มีความหมายต่อมนุษย์ สถานที่อาจมีความหมายตั้งแต่ทวีป เกาะ ประเทศ ภูมิภาค รัฐ เมือง ละครวณ หมู่บ้าน ชนบท หรือถิ่นไร้อยู่โดยทั่วไปมีชื่อเฉพาะตัวภูมินาม (place name) และมีอาณาบริเวณ มีอาณาเขต สถานที่แต่ละแห่งมีคุณสมบัติโดดเด่นทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้อันเป็นสื่อทำให้สถานที่หนึ่งแตกต่างจากอีกที่หนึ่ง

ส่วนองค์ประกอบทางด้านวัฒนธรรมของสถานที่ประกอบด้วยจำนวนประชากรและความหนาแน่น และการกระจายตัวตลอดจนชาติพันธุ์ของกลุ่มชนเหล่านั้น ภาษา ศาสนา ระบบความเชื่อ ระบอบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและคุณภาพชีวิต เป็นต้น

สถานที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เมื่อกระบวนการทางด้านกายภาพและด้านวัฒนธรรมแสดงออกซึ่งความเปลี่ยนแปลง สถานที่บนผิวโลกน้อยแห่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดผลตามมานานาประการ

ในขณะที่จำนวนประชากรในพื้นที่ได้เปลี่ยนไป ความรู้ อุดมการณ์ ค่านิยม ทรัพยากร และเทคโนโลยีได้เปลี่ยนแปลง คนเราได้ตัดสินใจเปลี่ยนรูปแบบการใช้ที่ดิน การจัดระบบสังคม และวิธีการอันแสดงความสัมพันธ์กับบริเวณทั้งใกล้และไกลออกไป กระบวนการดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสถานที่ใหม่ ส่วนสถานที่เดิมได้จัดรูปแบบใหม่และเกิดการขยายตัว ในขณะที่สถานที่บางแห่งกลับเสื่อมโทรมไป บางแห่งก็สาบสูญไป สถานที่จึงเปลี่ยนทั้งขนาด ความซับซ้อน และความสำคัญ”²

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546), หน้า 996.

² สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. 2558. สถานที่และภูมิภาค[ออนไลน์]. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. แหล่งที่มา: <http://www.royin.go.th/?knowledges=สถานที่และภูมิภาค>[10 ตุลาคม 2562]

“ความหมายของ สถานที่ จึงหมายถึง สถานที่บนผิวโลกที่มีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดผลตามมานานาประการ นอกจากนั้นสถานที่ยังมีองค์ประกอบทางด้านกายภาพและด้านวัฒนธรรม องค์ประกอบทางด้านวัฒนธรรมของสถานที่ประกอบด้วยจำนวนประชากรและความหนาแน่นและการกระจายตัวตลอดจนชาติพันธุ์ของกลุ่มชน ภาษา ศาสนา ระบบความเชื่อ ระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและคุณภาพชีวิต และสถานที่ยังมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เมื่อเกิดกระบวนการทางด้านกายภาพและวัฒนธรรมที่แสดงออกซึ่งความเปลี่ยนแปลง สถานที่นั้น ๆ ก็ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย”³

นอกจากความหมายของคำว่า สถานที่ แล้วยังมีผู้ที่ให้คำจำกัดความคำว่า โรงละคร ที่จัดเป็นหนึ่งในประเภทของสถานที่เพื่อการแสดง ที่มีความหมายในนัยยะเดียวกันกับคำว่า สถานที่แสดงของงานวิจัยฉบับนี้ ไว้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า

“โรง น. สิ่งปลูกสร้างที่มีหลังคาคลุม ประกटิพื้นอยู่ติดกับดิน สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย ประกอบการ หรือไว้สิ่งของ เป็นต้น เช่น โรงลิเก โรงทอผ้า โรงเหล้า โรงรถ โรงพิมพ์, ลักษณะนามว่า โรง เช่น ลิเกโรงหนึ่ง โรงทอผ้า 2 โรง”⁴

“ละคร (1) [-คอน] น. การแสดงประเภทหนึ่ง ผู้แสดงเรียกว่า ตัวละคร มีเวทีหรือสถานที่ใช้ในการแสดง มีบทให้ตัวละครแสดงตามเนื้อเรื่อง โดยมากมีดนตรีประกอบ มีลักษณะแตกต่างกันออกไปหลายชนิด”⁵

“โรงมหรสพ น. สถานที่สำหรับเล่นมหรสพ เช่น จิว ลิเก ละคร ภาพยนตร์ เพื่อเก็บเงินจากคนดู ไม่ว่าจะปลูกเป็นตึก เรือน โรง หรือกระท่อมที่ปลูกกำบังอย่างใด ๆ”⁶

³ Im2market. 2016. สถานที่[ออนไลน์]. Im2. แหล่งที่มา:

<https://www.im2market.com/2016/10/10/3621>[12 ตุลาคม 2562]

⁴ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. 2554. โรง[ออนไลน์]. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. แหล่งที่มา:

<http://www.royin.go.th/dictionary/>[10 ตุลาคม 2562]

⁵ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. 2554. ละคร[ออนไลน์]. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. แหล่งที่มา:

<http://www.royin.go.th/dictionary/>[10 ตุลาคม 2562]

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “โรงละคร” ไว้ว่า

“โรงละคร หรือโรงมหรสพ คือ อาคารหรือส่วนใดของอาคารที่ใช้เป็นสถานที่สำหรับฉายภาพยนตร์ แสดงละคร แสดงดนตรี หรือการแสดงรื่นเริงอื่นใด และมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดให้ประชาชนเข้าชมการแสดงนั้นเป็นปกติธุระ โดยจะมีค่าตอบแทน หรือไม่มีก็ตาม”⁷

กฤษรา (ซูโรมาน) วริศราภริชา ได้กล่าวในหนังสืองานฉากละคร 1 ถึงเรื่อง “โรงละคร” ไว้ว่า

“โรงละคร (physical theatre) คือ อาคารสถานที่ที่ใช้ประกอบกิจกรรมการแสดงละครและการแสดงประเภทอื่น ๆ เป็นสิ่งก่อสร้างที่อาจจะมีราคาในการก่อสร้างสูงสุดบนพื้นดินแห่งที่ตั้งนั้น อาจจะเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นสถานที่อันทรงคุณค่าแห่งความภาคภูมิใจของประชาชนในท้องถิ่น และที่สำคัญคือเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางด้านศิลปะแขนงต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมด้านการแสดงซึ่งแม้จะผลิตการแสดงที่ไม่ได้มาตรฐานทุกเรื่องเสมอไป แต่ก็มีพื้นฐานที่ได้มาตรฐานการผลิตเสียเป็นส่วนใหญ่”⁸

“โรงละครแห่งชาติของไทย นอกจากเป็นสถานที่ ที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมของชาติที่ไม่ด้อยไปกว่านานาอารยประเทศแล้ว ยังเป็นสถานที่สำคัญซึ่งเกิดจากแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ที่ว่า ศิลปินโขน ละคร ฟ้อนรำ และนักดนตรี จะต้องมีการแสดงออกซึ่งศิลปะให้เข้าถึงผู้ดูและผู้ฟัง ศิลปินจึงจำเป็นต้องมีสถานที่แสดงหรือโรงมหรสพ เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะได้รับประโยชน์อันยิ่งใหญ่จากโรงละครคือใช้เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับบรรดามิตรประเทศอันเป็นรากฐานที่จะทำให้สัมพันธไมตรีระหว่างประเทศกระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น”⁹

⁶ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. 2554. โรงมหรสพ[ออนไลน์]. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. แหล่งที่มา: <http://www.royin.go.th/dictionary/>[10 ตุลาคม 2562]

⁷ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2556. โรงละคร[ออนไลน์]. วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/โรงละคร>[12 ตุลาคม 2561]

⁸ กฤษรา(ซูโรมาน)วริศราภริชา, งานฉากละคร 1 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 47.

⁹ กรมศิลปากร. 2563. โรงละครแห่งชาติ[ออนไลน์]. กรมศิลปากร. แหล่งที่มา: <https://www.finearts.go.th/nationaltheater/categorie/history>[10 ธันวาคม 2561]

สถานที่เพื่อการแสดง จึงหมายถึง พื้นที่ในสถานที่ใดที่หนึ่งเป็นที่ตั้งสำหรับใช้ทำการแสดง โดยเป็นพื้นที่ที่มีอยู่ตามสภาพสังคมหรือปลูกสร้างขึ้น เพื่อมีวัตถุประสงค์ใช้สำหรับทำการแสดง นาฏศิลป์ในรูปแบบต่าง ๆ

2.2 พัฒนาการสถานที่เพื่อการแสดงในประเทศไทย

มนุษย์ในยุคต้นนั้นยังไม่สามารถเขียนหรืออ่านหนังสือได้เพราะยังไม่มีความคิดค้นตัวอักษร ขึ้นมาใช้ ดังนั้นจึงใช้พฤติกรรมการสื่อสารเป็นการเลียนแบบท่าทางเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ หรือทำท่าทางเพื่อประกอบการเล่าเรื่อง เช่น การล่าสัตว์ การต่อสู้กับสัตว์ หรือเล่าเรื่องราวไปพร้อมกับการทำท่าทางประกอบ อาจจะมีอีกคนหนึ่งที่สวมใส่หน้ากากโดยสมมุติว่าตนเองเป็นสัตว์ที่ถูกล่า เพื่อให้เกิดความสมจริงและน่าติดตาม เมื่อมีการแสดงได้อย่างสมบทบาทแล้วมีการร้องขอให้แสดงซ้ำอีกจนเป็นกิจวัตร จึงเป็นต้นกำเนิดของการแสดงละครใบ้ (mime play) ต่อมาการแสดงละครใบ้เริ่มแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับของคนจำนวนมากขึ้น เป็นสาเหตุที่จำเป็นจะต้องหาสถานที่เพื่อจัดการแสดง และมีการกำหนดระยะเวลาของการแสดงขึ้น สถานที่ที่จัดการแสดงนั้นมักตั้งอยู่บนเชิงเขาที่ผู้ชมสามารถนั่งชมการแสดงที่จัดอยู่ในบริเวณพื้นที่ราบได้ ต่อมาการแสดงละครใบ้ที่เคยใช้เนื้อเรื่องในการแสดงแต่เดิมได้รับการปรับปรุงและเปลี่ยนให้เป็นเรื่องราวของบุคคลที่มีความโดดเด่นในสังคม เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้ และการล่าสัตว์ ได้พัฒนามาจนเป็นการเดินรำประจำเผ่าต่าง ๆ มีการสวมเครื่องประดับร่างกายเพื่อใช้ในการแสดง ได้แก่ หน้ากากและหน้ากาก หน้าเวทีที่เป็นไม้ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นการกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการแสดง นี่จึงเป็นต้นกำเนิดของโรงละครในระยะแรกของมนุษย์

ประเทศไทยมีการพัฒนารูปแบบการแสดงนาฏศิลป์มาอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้สถานที่เพื่อการแสดงนั้นได้รับการพัฒนาตามไปด้วย เพราะไม่ว่าจะทำการแสดงที่ใดนั้น จำเป็นต้องมีพื้นที่ไว้สำหรับทำการแสดงเสมอ

ในสมัยรัชกาลที่ 1 การแสดงนาฏศิลป์นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิงส่วนตัว เพื่อการกุศล เพื่อการหัตถหาร และเพื่อเป็นอาชีพ แบ่งการจัดการแสดงได้เป็น 3 แบบ คือ 1. จัดการแสดงเป็นการเฉพาะเพื่อความบันเทิงให้เจ้าของวังหรือเจ้าของบ้านดู 2. จัดการแสดงเพื่อเป็นการสมโภชภายในวังหรือนอกวัง เช่น วัด ให้ประชาชนได้ชมการแสดง 3. จัดการแสดงเพื่อเป็นอาชีพ โดยเป็นงานที่มีเจ้าภาพจ้างไปแสดง เช่น งานศพ งานโกนจุก เป็นต้น สถานที่แสดงนั้น ใช้เรียกว่า โรงรำ คงใช้

เรียกตามหน้าที่และการใช้งานเมื่อมี โขน ละคร เป็นการเฉพาะ ที่น่าจะหมายถึงเวทีและส่วนประกอบต่าง ๆ ไม่มีบริเวณที่นั่งสำหรับผู้ชมอย่างเป็นสัดส่วนอย่างปัจจุบัน

สถานที่จัดการแสดงที่สำคัญในรัชกาลที่ 1 ได้แก่

งานพระเมรุ งานมหรสพสมโภชพระบรมอัฐิสมเด็จพระชนกาธิเบศร จีงโปรดให้สร้างพระเมรุมาศขนาดใหญ่ และเครื่องมหรสพสมโภช เหมือนอย่างการพระบรมศพพระเจ้าแผ่นดินครั้งกรุงเก่า

ภาพที่ 1 จิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์

ณ ระเบียบวัดอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แสดงงานพระศพทศกัณฐ์เจ้ากรุงลงกา ซึ่งช่างเขียนขึ้นตามแบบอย่างงานถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2561)

โขนกลางแปลง ในการพระบรมศพสมเด็จพระปฐมบรมราชาชนก พ.ศ. 2339 จัดการแสดงโขนกลางแปลงตอนสิบขุนสิบรถ โดยใช้ลานท้องสนามหลวงเป็นสถานที่แสดง ผู้แสดงเป็นฝ่ายพระรามเป็นข้าราชการวังหลวง ผู้แสดงฝ่ายทศกัณฐ์เป็นข้าราชการวังหน้า

“พิจารณาดูวิธีการแสดงแล้ว เห็นจะไม่มีบทบาทและเจรจา ด้วยลานท้องสนามหลวงกว้างใหญ่ ไม่มีเครื่องขยายเสียงอย่างปัจจุบัน จึงน่าจะเป็นการยกทัพ การตรวจพล การปะทะทัพของตัวกาก ตัวพล ตัวนาย และตัวแม่ทัพ อนึ่ง ท้องสนามหลวงในรัชกาลที่ 1 พระบรมมหาราชวังและด้านวัดมหาธาตุเป็นแนวเดียวกันกับปัจจุบัน ส่วนด้านพระราชวังบวรนั้นแนวกำแพงคือแนวกำแพง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปัจจุบัน และคงตัดผ่านกลางท้องสนามหลวง ปัจจุบันพลับพลาที่ประทับ ตั้งอยู่บริเวณหอพระสมุทวชิรญาณในปัจจุบัน ซึ่งสร้างเป็นพลับพลาถาวรแทนของเดิม”¹⁰

ภาพที่ 2 ลานท้องสนามหลวง เมื่อปี พ.ศ.2489-2539

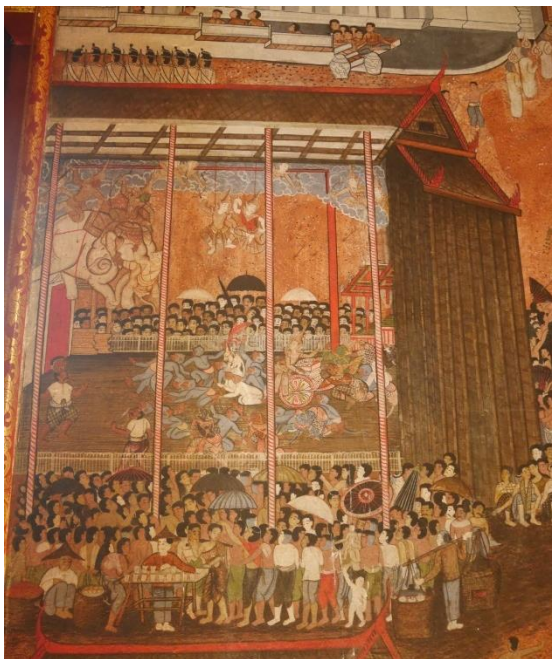
ที่มา: https://www.matichon.co.th/columnists/news_334203

โรงโขนชักกรอก ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระที่นั่งทรงผนวช วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ปรากฏโรงโขนชักกรอก เป็นการแสดงภายในโรงมีหลังคา ผู้ชมอยู่ด้านหนึ่ง และฉากเขียนจำลองท้องฟ้าอยู่อีกด้านหนึ่ง แสดงตอนศึกอินทรีชิต

“จิตรกรรมฝาผนังในพระที่นั่งทรงผนวช วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ฝีมือช่างครั้งรัชกาลที่ 5 โรงโขนชักกรอก เป็นศาลาโถงขนาดใหญ่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านยาวเปิดโล่งให้คนดูได้ทั้งสองด้าน ด้านสะกัต (ด้านสั้น) เป็นฝาพับ เวทีด้านหนึ่งเป็นฝ่ายพลับพลา อีกด้านหนึ่งเป็นฝ่ายลงกา เวทียกพื้นมีรั้วเตี้ยๆ กันคนดู ในภาพเป็นการแสดงตอนศึกพราหมณ์ อินทรีชิตโอรสทศกัณฐ์แปลงเป็นพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณลอยอยู่กลางอากาศ พร้อมอสูรแปลงเป็นเทวดา นางฟ้าพ่อนรำ ระบายน้ำค้าง พระลักษมณ์และไพร่พลวานรตะลึงดูด้วยความยินดีคิดว่าพระอินทร์มาช่วยจึงถูก

¹⁰ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325-2477 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า60-61.

อินทรีดัดแปลงแปลงศรสลบไปกัณฑ์ทั้งกองทัพ หนุมานจึงโจนขึ้นไปหักคอช้างเอราวัณ ดังภาพที่ปรากฏ”¹¹

ภาพที่ 3 โรงโขนชั่วคราวในรัชกาลที่ 1 จากภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระที่นั่งทรงผนวช ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

ที่มา: <https://pantip.com/topic/38194869>

ในสมัยรัชกาลที่ 2 การแสดงนาฏศิลป์มีความเจริญรุ่งเรืองมาก มีการเฉลิมฉลองทั้งภายในและภายนอกราชสำนัก ปรากฏการแสดงมหรสพสมโภชตามงานต่าง ๆ ดังนี้

1. งานในพิธีพุทธศาสนา เช่น งานฉลองสมโภชพระ งานฉลองวัดอารามหลวง
2. งานพระเมรุ เช่น งานพระบรมศพ
3. งานส่วนพระมหากษัตริย์ในโอกาสต่าง ๆ
  - งานรื่นเริงในสวนขวา โปรดให้สร้างสวนขวาขึ้นภายในพระราชวัง เพื่อเป็นที่ประทับพักผ่อนและใช้เป็นโรงมหรสพเพื่อแสดงตามวาระและโอกาสต่าง ๆ
  - พิธีสมโภชช้างเผือก โปรดให้มีการมหรสพสมโภชที่โรงสมโภชสนามชัยและโรงในพระราชวังเป็นเวลาสามวันสามคืน

¹¹ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์พ.ศ.2325-2477 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), ปกใน.

- พระราชพิธีลงทรงสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎ มีการสร้างแพพระมณฑปที่ทรงในแม่น้ำที่พระตำหนักน้ำ เป็นสถานที่ใช้ในพระราชพิธี

- พระราชพิธีโสกันต์สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ สร้างเขาไกรลาสขึ้น เพื่อเป็นสถานที่ในการทำพระราชพิธี

สถานที่จัดการแสดงที่สำคัญในรัชกาลที่ 2 ได้แก่

โรงละครสวนขวา “เมื่อรัชกาลที่ 2 โปรดให้ขยายเขตพระบรมมหาราชวังออกไปแล้ว ทรงมีพระราชดำริว่า พระราชวังหลวงเมื่อครั้งกรุงเก่ามีสวนและสระแก้วเป็นที่ประทับประพาสสำราญ พระราชอิริยาบถภายในพระราชวังในรัชกาลที่ 1 ก็ทรงสร้างซึ่งประกอบไปด้วยสระหรือที่เรียกว่าอ่างแก้วและปลูกตำหนักไว้ในสระหลังหนึ่ง มีพลับพลาที่สวยหลังหนึ่ง อยู่ริมปากอ่างแก้ว...”¹² เมื่อแก่งโรงละครสร้างเสร็จก็ทรงจัดให้เป็นสถานที่สำหรับแสดงละครและดนตรี รวมถึงใช้เป็นที่พักผ่อนและต้อนรับแขกเมืองคนสำคัญ

ภาพที่ 4 การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภูมิสถานสวนขวา
ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ณ วัดอัมพวันเจติยาราม
ที่มา: <https://beeangle.wordpress.com/ภาพจิตรกรรม/amphawan10/>

¹² สุรพล วิรุฬห์รักษ์, วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์พ.ศ.2325-2477 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 79.

โรงละครต้นสน “แก่งโรงละครเป็นโรงละครที่โปรดให้สร้างขึ้นที่บริเวณนอกกำแพงแก้ว พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทด้านตะวันตก เมื่อเข้าทางด้านประตูพรหมศรีสวัสดิ์ หรือประตูศรีสุนทร จะเห็นต้นสน 2 ต้นอยู่ระหว่างศาลาอัฐวิจิตรและศาลาราชการุณย์ บริเวณที่สร้างเป็น ศาลาราชการุณย์นี้ในรัชกาลที่ 2 โปรดให้สร้างเป็นโรงละคร เรียกว่า โรงละครต้นสน ใช้เป็นที่ ครุผู้ชามาซ้อมละครผู้หญิงของหลวง...”¹³

ในสมัยรัชกาลที่ 2 นอกจากจะมีการจัดแสดงในโรงละครใหญ่ข้างประตูวิเศษไชยศรี ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 และโรงละครค่านักแก่งในสวนขวาที่โรงละครต้นสนแล้ว ยังโปรดการ ทอดพระเนตรการแสดงละครในเขตพระราชฐาน เช่น ในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ในท้องพระโรง พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย หากเป็นการทอดพระเนตรส่วนพระองค์ก็จะจัดแสดงถวายในพระที่นั่ง ไพศาลทักษิณและพระที่นั่งพิมานรัตยา

“สำหรับโรงละครในวังเจ้านายและบ้านขุนนางนั้น มักเป็นศาลาโถงปลูกอยู่กับพื้นดิน ทำนอง ศาลาเอนกประสงค์ไม่ห่างจากท้องพระโรงหรือตัวเรือนใหญ่มากนัก การฝึกหัดก็มีขึ้นที่นั่น และการแสดงก็จัดขึ้นที่ศาลานั้นเช่นกัน เจ้าของวังหรือเจ้าของบ้านมักจะนั่งดูละครทางหน้าต่าง...”¹⁴

โรงละครชั่วคราวในสมัยนี้ มีคำอธิบายปรากฏในหมายเหตุการพระราชพิธีสมโภช วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อพ.ศ. 2352 ว่า โรงละครชั่วคราวของละครผู้หญิงนั้นมีลักษณะเป็น พลับพลา ปูเสื่อ มีภาชนะใส่น้ำ มีเชือกกันด้านหลังโรงละคร และมีห้องสุขา โดยโรงละครนี้ปลูกเป็น การชั่วคราวบนลานรอบพระอุโบสถ

เห็นได้ว่าการปลูกโรงละครชั่วคราวในรัชกาลนี้เริ่มมีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยของผู้แสดง อย่างชัดเจนมากขึ้น มีห้องสุขาเฉพาะนักแสดง เพื่อจัดระเบียบพื้นที่ให้นักแสดงอยู่ในเฉพาะเขตของ พื้นที่การแสดง

¹³ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์พ.ศ.2325-2477 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 80.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 81.

ในสมัยรัชกาลที่ 3 การแสดงนาฏศิลป์ถึงแม้จะไม่รุ่งเรืองในพระบรมมหาราชวัง แต่กลับเจริญอยู่ข้างนอกอย่างกว้างขวาง ชาวจีนได้อพยพเข้ามาอาศัยในเมืองไทยเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดจิวแสดงทั่วไปในกรุงเทพมหานครและตามหัวเมืองที่มีชุมชนชาวจีน คนจีนเริ่มมีการตั้งบ่อนการพนันในชุมชนชาวไทย เมื่อมีการเปิดบ่อนการพนันเพิ่มมากขึ้นจึงเกิดการแข่งขันกันหาลูกค้า เกิดการคิดเอาการแสดงมาเล่นล่อใจให้ลูกค้าเข้ามาดูแล้วเข้าไปเล่นการพนัน มีการสร้างสถานที่แสดงในส่วนหน้าของโรงบ่อน ที่เรียกว่ากันภายหลังว่า วิกโรงบ่อน บ่อนไหนอยู่ในชุมชนชาวจีนก็จะจ้ำจิวมาแสดงเป็นหลัก หากบ่อนไหนที่อยู่ในชุมชนชาวไทยก็จะจ้ำ ลีเก เสภา เล่นเพลง มาแสดง การแสดงในโรงบ่อนเจริญเติบโตขึ้นตามจำนวนของโรงบ่อน จึงถือว่าโรงบ่อนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มีการพัฒนาสถานที่ในการแสดงเป็นอย่างมาก

การแสดงในรัชกาลที่ 3 นั้นมีหน้าที่ในงานพิธีการ พิธีกรรม และให้ความบันเทิงแก่คนชั้นสูงและสามัญชนมากขึ้น เช่น

1. งานพระราชพิธีในส่วนของพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์และเจ้านาย ปรากฏว่ามีงานพระเมรุของเจ้านายหลายพระองค์และได้จัดการแสดงนาฏศิลป์สมโภชพระศพและพระอัฐิเพื่อเป็นการถวายเป็นพระเกียรติยศตามโบราณราชประเพณี

2. งานฉลองพระอารามของหลวงและอารามต่าง ๆ เมื่อสร้างวัดเสร็จมักจะมีการแสดงนาฏศิลป์เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองสมโภชตามประเพณี

3. งานประเพณีของชาวบ้าน ในงานประเพณีส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับสงฆ์หรือฆราวาส มักนิยมจัดการแสดงนาฏศิลป์เพื่อเฉลิมฉลอง อาทิ ลีเก ละคร จิว เพื่อเป็นเครื่องประดับเกียรติยศของงานหรือเจ้าภาพ และเพื่อความบันเทิงของผู้ที่มาร่วมงาน

“ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ณ วัดทองธรรมชาติ ธนบุรี ฝีมือช่างรัชกาลที่ 3 ปรากฏ “โรงหุ่นคล้ายโรงหุ่นกระบอกในปัจจุบัน แต่ไม่มีประตู เวทีปีพาทย์อยู่ต่อจากโรงหุ่น เยื้องมาทางด้านหน้า เพื่อให้เห็นหุ่นที่กำลังเชิด ตัวหุ่นเป็นตัวคนมีหัว แขนขา ไม่มีผ้าคลุมอย่างหุ่นกระบอก”¹⁵

¹⁵ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์พ.ศ.2325-2477 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 131.

ภาพที่ 5 จิตรกรรมฝาผนัง ณ วัดทองธรรมชาติ ธนบุรี

ที่มา: <https://www.dek-d.com/board/view/3445564/>

ในสมัยรัชกาลที่ 4 การแสดงนาฏศิลป์เริ่มเป็นการแสดงเพื่อธุรกิจมากขึ้นกว่าเดิม เริ่มมีโรงละครสาธารณะที่เก็บค่าเข้าชมการแสดง และเริ่มมีการเก็บภาษีมหรสพขึ้นเป็นครั้งแรก การจัดการแสดงในสมัยนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คืองานเกียรติยศ และงานจ้างแสดง

งานเกียรติยศ เป็นการจัดการแสดงเพื่อเป็นเกียรติในการเฉลิมฉลองในโอกาสสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญ เช่น งานในพระราชพิธีต่าง ๆ และการจัดการแสดงเพื่อความบันเทิงส่วนตัวเป็นการภายในที่พระราชานิเวศน์ วังเจ้านาย และบ้านข้าราชการผู้ใหญ่ หรือที่เรียกว่า งานราชการกับงานส่วนตัว

งานจ้างแสดงแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. งานฉาก คือ การจัดการแสดงละครที่มีฉากกันเป็นพื้นหลังส่วนเวทีของการแสดง ส่วนหลังโรงมีประตูทางเข้าและทางออก มีที่ตั้งสำหรับนั่งรำ มีปีพาทย์เครื่องคู่ ใช้จัดแสดงในงานสมโภชของผู้มีบรรดาศักดิ์ เช่น งานโกนจุก นับว่าเป็นงานใหญ่ การแสดง การร้อง การรำ และการแต่งกายต้องเต็มที่ งานฉากนี้มีราคาค่าจ้างแพงกว่างานประเภทอื่น

2. งานปลีก คือ งานที่คณะละครรับจ้างแสดงทั่วไปเป็นครั้งคราว เช่น การจัดการแสดงในงานศพ งานโกนจุก งานแก้สินบน เป็นต้น มักจะแสดงในโรงที่เป็นศาลาอย่างถาวร หรือปลูกโรงขึ้นเป็นการชั่วคราว งานปลีกจะไม่มีฉากกันเป็นพื้นหลัง

3. งานเหมา คือ งานที่เป็นการจ้างแสดงของเจ้าของโรงบ่อนการพนัน ที่ว่าจ้างเหมา การแสดงละครและการละเล่นต่าง ๆ มาแสดงเป็นประจำนานแรมเดือน เพื่อล่อใจลูกค้าและต้องการ ดึงดูดลูกค้าให้มาเล่นการพนันที่โรงบ่อน งานเหมาจะมีราคาค่าจ้างต่อวันถูกกว่างานปลีก

รัชกาลที่ 4 “โปรดให้สร้างวังขึ้นในพระนคร และหัวเมืองสำหรับเสด็จประพาสขึ้น 8 แห่ง คือ พระราชวังปทุมวัน พระราชวังสราญรมย์ พระราชวังเมืองสมุทรปราการ พระนครคีรีเมืองเพชรบุรี พระราชวังเมืองนครปฐม พระนารายณ์ราชนิเวศน์ เมืองลพบุรี และพระราชวังจันทร์เกษม เมืองพระนครศรีอยุธยา พระราชวังเก่าท้ายพิบูล ที่พระพุทธรบาทสระบุรี พระราชวังเหล่านี้มักมี โรงละครไว้จัดแสดงเพื่อความบันเทิงใจของข้าราชการบริพารหรือเพื่อรับรองแขกเมือง”¹⁶

ภาพที่ 6 พระตำหนักสันถาคารสถาน

ที่มา: http://www.phranakhonkhiri.com/web/exhibition_detail/6

พระตำหนักสันถาคารสถาน “เป็นหมู่พระที่นั่งขนาดใหญ่ ทางขวามือของทางขึ้นก่อนถึง พระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ เป็นพระตำหนักสำหรับราชอาคันตุกะที่มาประทับบนพระนครคีรี มีห้อง รับรองอยู่ตอนกลางของพระที่นั่งสองข้างเป็นห้องนอนมีมุขหน้ายื่นออกเป็นที่ประทับทอดพระเนตร นาฏยศิลป์ที่มีโรงมหรสพตรงลานด้านหน้าทิศตะวันออก โรงมหรสพ หรือโรงโขน ตั้งอยู่ขวามือทางขึ้น เหนือศาลาด้านหน้า ก่อเวทีกว้าง 8 เมตร ยาว 27 เมตร ก่อกำแพงทึบเป็นฉากกั้นกลาง มีประตู

¹⁶สุรพล วิรุฬห์รักษ์, วิวัฒนาการนาฏยศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์พ.ศ.2325-2477 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 148.

2 ข้างฉาก ส่วนหลังขนาดเท่าเวทีเป็นที่แต่งตัวและที่พักของพวกละครหรือโขน หน้าเวทีอยู่ระหว่างหน้าพระที่นั่งสันถาคารสถาน เป็นลานดินกว้างเพื่อให้ประชาชนได้นั่งชมการมหรสพด้วย”¹⁷

ในสมัยรัชกาลที่ 5 การแสดงนาฏศิลป์นั้นมีวาระโอกาสคล้ายกันกับรัชกาลก่อน ทั้งงานหลวงและงานราษฎร์ อิทธิพลของตะวันตกเริ่มเข้ามามีบทบาทในประเทศไทย เริ่มมีการคิดเนื้อหาและรูปแบบการแสดงมาประชันแข่งขันกันให้คนดูนิยมคณะละครของตน จึงเกิดรูปแบบของละครที่หลากหลายมากขึ้น ในสมัยนี้เกิดโรงละครขึ้นหลายโรง ทั้งโรงละครของหลวงและโรงละครสาธารณะ

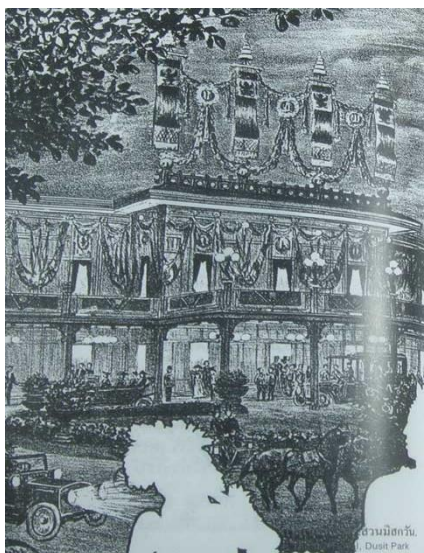
โรงละครสวนมิสกวัน “ตั้งอยู่ในบริเวณสวนมิสกวันพระราชวังดุสิตตรงมุมถนนราชดำเนินนอกตัดกับถนนพิษณุโลก เป็นโรงละครแบบยุโรป คือเป็นอาคารไม้ 2 ชั้นดูภายนอกเป็นตะวันตก มีมุขหน้าสำหรับเทียบรถยนต์ มีโถงทางเข้ามีบันไดขึ้นไปที่นั่งชั้นบนซึ่งทำให้เป็นคูหาหรือ บ็อกซ์ (Box) อยู่โดยรอบครึ่งวงกลม มีบ็อกซ์หลวงอยู่ตรงกลาง ชั้นล่างตั้งเก้าอี้เป็นแถวเว้นทางเดิน คาดว่าจุได้ประมาณ 600 คน เวทียกพื้น มีกรอบเวทีเป็นลายไทยคล้ายกระบังหน้านาง มีม่านมีฉาก มีเครื่องซักรอก ภายในประดับประดาแบบไทยอย่างวิจิตร โรงละครนี้รื้อลงเพราะมีสภาพทรุดโทรมในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ลักษณะของโรงละครในยุคนี้จะมีแบบคล้ายโรงละครสวนมิสกวันดังกล่าวข้างต้น จะต่างกัน ก็แต่ขนาดของโรงและจำนวนที่นั่ง และโรงละครที่มีเวที มีม่านปิดเปิด และมีฉากหลังแบ่งเวทีกับหลังโรงเช่นนี้ น่าจะเกิดการพัฒนาฉากแบบสมจริงขึ้นในละครไทยยุคต่อมา”¹⁸

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁷ พระนครคีรี. 2015. อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี[ออนไลน์]. พระนครคีรี. แหล่งที่มา:

http://www.phranakhonkhiri.com/web/exhibition_detail/6[10 ธันวาคม 2561]

¹⁸ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325-2477 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 199-200.

ภาพที่ 7 โรงละครสวนมิสกวัน
ที่มา: <https://www.lungthong.com>

โรงละครสำคัญอีกโรงหนึ่ง “ตั้งอยู่ในพระราชวังสราญรมย์และเปิดการแสดงเมื่อ พ.ศ.2447 คือ โรงละครทวีปัญญาสโมสรของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) สามารถจุได้ประมาณ 100 ที่นั่ง ใช้เพื่อการแสดงละครและการประชุมของสมาชิกคือพวกมหาดเล็กในพระองค์”¹⁹

ภาพที่ 8 โรงละครทวีปัญญาสโมสร

ที่มา: <https://writer.dek-d.com/zennee/story/viewlongc.php?id=1279933&chapter=89>

¹⁹ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325-2477 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 200.

โรงละครสาธารณะมักสร้างขึ้นในบริเวณวังหรือบ้านของเจ้าของคณะละคร มีการเก็บค่าชม โดยจัดแสดงประจำเป็นรอบ ๆ แทนการแสดงเป็นแบบครั้งคราว การเก็บค่าเข้าชมนี้มาจากการที่คนนิยมชมละครของเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล) มีการว่าจ้างไปแสดงไปแสดงบ่อยครั้ง จึงต้องซ่อมการแสดงเรื่องใหม่ ๆ ผู้ที่ทราบข่าวจึงเข้ามาขอดู จะให้บางคนดูบางคนไม่ได้ดูก็กลัวจะไม่เป็นธรรม จึงเกิดการเรียกเก็บเงินตามอย่างละครในยุโรป โดยใช้ชื่อโรงละครว่า 'ไซอามีสเธียเตอร์' ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น 'ปรินซ์เธียเตอร์'

ภาพที่ 9 โรงละครปรินซ์เธียเตอร์

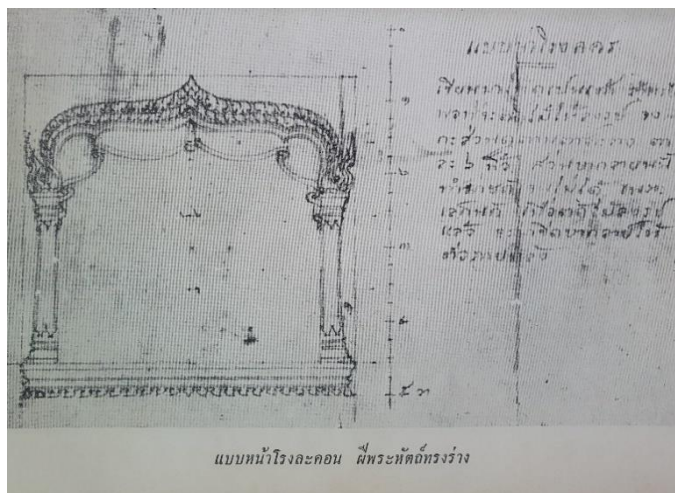
ที่มา: <https://www.facebook.com/77PPP/photos/>

“การแสดงภายในโรงละครปรินซ์เธียเตอร์ ของเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล) เดิมชื่อ Siamese theatre ต่อมาเปลี่ยนเป็น Prince Theatre โรงละครสูงสองชั้นเวทียกพื้นเล็กน้อย มีตั่งวางกลาง มีประตูสองข้างอย่างละครดั้งเดิม เวทียื่นออกมา คนดูนั่งดูสามด้าน อาจมีที่นั่งชั้นบน เพราะภาพนี้ถ่ายจากมุมสูง มีผู้แสดงในภาพประมาณ 40 คน กลางเวทีเป็นตัวละครยืนเครื่อง ขวาเวทีแต่งคล้ายชุดขุนนางรัชกาลที่ 5 ซ้ายเวทีแต่งเครื่องยักษ์สวมหัวโขน หน้าตั้งมีตัวละครแต่งกินรี 5 คน แต่งเป็นข้างและควาญข้าง 2 คู่ อยู่หน้าเวที”²⁰

²⁰ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325-2477 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 248.

โรงละครที่มีชื่อเสียงในรัชกาลที่ 5 อีก 3 โรงคือ

“1. โรงละครชื่อ ดึกดำบรรพ์ ของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ สร้างและเปิดแสดงใน พ.ศ. 2442 ตั้งอยู่ ณ บริเวณวังกรมพระพิทักษ์เทเวศร์ ริมนนอักษฎางค์

ภาพที่ 10 แบบหน้าโรงละครดึกดำบรรพ์ ในสมัยรัชกาลที่ 5

ที่มา : หนังสือชุมนุมบทละครและบทขับร้อง

2. โรงละครชื่อ วิมานนฤมิตรของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ตั้งอยู่ข้าง วัดสระเกศ เปิดแสดงพ.ศ. 2452 ภายหลังเกิดไฟไหม้จึงทรงสร้างโรงละครขึ้นใหม่ในบริเวณวังที่ถนน แพร่งนรา ชื่อว่า ปรีดาลัย เปิดแสดงเมื่อ พ.ศ.2453

3. โรงลิเกหรือวิกิเกพระยาเพชรปानी ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองตรงข้ามวัดราชนั้ดดา ปัจจุบัน เรียกว่าตรอกพระยาเพชร สร้างและเปิดแสดงเมื่อประมาณ พ.ศ.2440”²¹

ในสมัยรัชกาลที่ 6 การแสดงนาฏศิลป์มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากที่เป็นสื่อเพื่อความบันเทิงมาเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาอุดมการณ์ในการสร้างความสามัคคี ความมั่นคง และความมีชาตินิยม เนื่องจากเป็นสมัยที่มีความขัดแย้งในเรื่องระบอบการปกครองของประเทศและการเกิดสงครามโลก มีการตั้งกรมมหรสพและจัดตั้งโรงเรียนพรานหลวงสำหรับการศึกษาด้านนาฏศิลป์

²¹ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325-2477 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 201.

ในสมัยนี้นอกจากการจัดมหรสพสมโภชตามพระราชประเพณีแล้ว ยังปรากฏการแสดงนาฏยศิลป์ตามโอกาส ดังนี้

1. งานพระราชพิธีสังเวยพระสยามเทวาธิราช จัดขึ้นที่พระที่นั่งจักรวรรดิพิฆาน
2. งานพระราชทานงานเลี้ยงและงานรื่นเริง
3. งานเรียไร เช่น งานฤดูหนาว จัดขึ้นที่สวนจิตรลดา
4. งานขึ้นพระตำหนักที่พระราชวังสนามจันทร์ และงานฉลองยศสมุหเทศาภิบาล

“ในรัชกาลที่ 6 มีการปรับปรุงแบบโรงละครให้เป็นอย่างตะวันตกมากขึ้น มีโรงละครเพิ่มจำนวนมาก เนื่องจากรัชกาลที่ 6 ทรงโปรดการละครเป็นอย่างมาก โดยมีทั้งโรงละครในพระราชวัง และโรงละครของเอกชน โรงละครที่มีชื่อเสียง ได้แก่

1. โรงละครในพระบรมมหาราชวัง สร้างแบบไม่ถาวร ตั้งอยู่ด้านหลังพระที่นั่งบรมพิมาน ติดกับบริเวณสวนศิวาลัย
2. โรงละครในพระราชวังดุสิต สร้างต่อท้ายพระที่นั่งอัมพรสถานด้านตะวันตก เป็นอาคารไม้ มีโรงละครอยู่ชั้นบน

ภาพที่ 11 โรงละครในพระราชวังดุสิต

ที่มา :

<http://topicstock.pantip.com/library/topicstock/2007/12/K6161288/K6161288.html>

3. โรงละครในพระราชอุทยานสราญรมย์ เป็นอาคารไม้ชั้นเดียวยกพื้นจากดินเล็กน้อย
4. โรงละครสวนมิสกวัน ตรงข้ามวังปารุสกวัน เป็นโรงละครที่ทันสมัยเป็นอาคารไม้ทั้งหลัง ซึ่งสร้างขึ้นในรัชกาลที่ 5 และมีการปรับปรุงอีกครั้งในรัชกาลนี้
5. โรงละครที่พระราชวังสนามจันทร์ ใช้ท้องพระโรงพระที่นั่งสามัคคีมุขมาตยาเป็นโรงละคร

6. โรงละครที่พระราชวังบางปะอิน ตั้งอยู่มุมสนามหน้าพระที่นั่งเวหาสาธุประยู (พระที่นั่ง เก่งจีน เทียนเหม็งเตีย)

7. โรงละครที่พระราชวังเวศน์มฤคทายวัน ตั้งอยู่ริมทะเล ต่อเนื่องกับตัวพระตำหนักที่ประทับ ด้านทิศใต้”²²

ภาพที่ 12 พระที่นั่งสโสมสรเสวกามาตย์ ณ พระราชวังเวศน์มฤคทายวัน
ที่มา: <http://www.bljourney.com/%E0%B9%87huahin-review/>

นอกจากโรงละครในพระราชวังและวังเจ้านายแล้วยังมีโรงละครของผู้มีบรรดาศักดิ์อีก 2 โรง คือ

“โรงละคร “บ้านนรสิงห์” ของเจ้าพระยารามราฆพ ซึ่งเป็นทำเนียบรัฐบาลในปัจจุบัน ตัวโรงละครเป็นอาคารชั้นเดียว อยู่ทางทิศเหนือของตัวบ้าน ชื่อตึก “นงคราญสโสมสร” ปัจจุบันใช้เป็นที่ประชุมใหญ่และรับรองแขกสำคัญของรัฐบาลมหาวิทยาลัย

โรงละคร “บ้านบรรทมสินธุ์” ของพระยาอนิรุทธเทวา ปัจจุบันเรียกว่าบ้านพิษณุโลก มีโรงละครเป็นอาคารชั้นเดียวคล้ายตึกนงคราญสโสมสร แต่มีขนาดย่อมกว่าใช้เป็นอาคารอเนกประสงค์เช่นกัน

นอกจากโรงละครในพระราชวังและโรงละครของผู้มีบรรดาศักดิ์แล้ว ในรัชกาลนี้ยังมีเอกชนสร้างโรงละครขึ้นอีกหลายแห่งในพระนคร”²³

²² สุรพล วิรุฬห์รักษ์, วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325-2477 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 268.

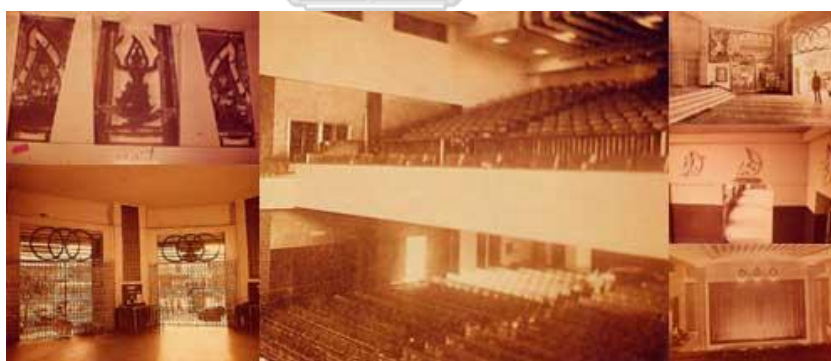
²³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 268-269.

ในสมัยรัชกาลที่ 7 เกิดสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างหนักจากรัชกาลก่อนและเกิดผลกระทบจากเศรษฐกิจโลกตกต่ำ ทำให้งานนาฏศิลป์ในรัชกาลนี้หยุดชะงักไป ประกอบกับภาพยนตร์เข้ามา มีบทบาทและเป็นที่นิยมอย่างรวดเร็ว การแสดงนาฏศิลป์จึงเริ่มไม่เป็นที่นิยม ภาพยนตร์เป็นที่นิยม มากจึงโปรดให้มีการสร้างโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุงขึ้นในปีพ.ศ. 2476

ภาพที่ 13 โรงละครเฉลิมกรุง

ที่มา : <https://mgronline.com/online/section/detail/9590000066330>

ภาพที่ 14 ภายในโรงละครเฉลิมกรุง

ที่มา: <http://www.salachalermkrung.com/?c=evolution>

ในรัชกาลที่ 7 แม้ว่ากิจการงานแสดงนาฏศิลป์จะถูกกระทบด้วยภาพยนตร์ แต่ยังมีคนนิยมดูละครร้อง จึงเกิดโรงละครร้องขึ้นหลายโรง คือ

1. โรงละครฉันทน์สำโรง ตั้งอยู่นอกกำแพงเมือง ตรงถนนพระอาทิตย์ บางลำภู
2. โรงละครนาครสันต์สน ตั้งอยู่ที่สะพานหัน
3. โรงละครนาครเขมม

4. โรงละครบุศยพรรณ ตั้งอยู่ที่ตลาดนานา บางลำภู
5. โรงละครวิมานเนาว์รัตน์ ตั้งอยู่บนถนนเจริญกรุง
6. โรงละครบำเพ็ญบุญ ตั้งอยู่ตลาดบำเพ็ญบุญ ตรงข้ามโรงพยาบาลนครศาสตร์ศาลาเฉลิมกรุง
7. โรงละครพัฒนากร ตั้งอยู่บนถนนเจริญกรุงบริเวณสามแยก
8. โรงละครศรีอยุธยา ตั้งอยู่สี่กั๊กพระยาศรี ใกล้วัดบรมนิวาส
9. โรงละครวัฒนธรรมสมบัติ (วิกยายูปุก) ตั้งอยู่ในตรอกสะพานสว่าง แสดงทั้งละครและลิเก

ภาพที่ 15 โรงละครนาครเกษม

ที่มา: <https://pantip.com/topic/32053957>

“นอกจากนี้ยังมีวิกลิเกเกิดขึ้นอีกหลายวิก

1. วิกหมื่นสุข ตั้งอยู่ในตลาดทุเรียน บางลำพู
2. วิกวัดสระเกษ ตั้งอยู่ในโรงเรียนสารพัดช่าง ปัจจุบัน (วิกเมรุปูน)
3. วิกตลาดนานา ตั้งอยู่ตลาดนานาตรงข้ามโรงละครบุศยพรรณ
4. วิกตลาดเจริญผล ตั้งอยู่ตลาดเจริญผล ข้างวัดช่างแสง”²⁴

²⁴ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325-2477 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 310.

ในสมัยรัชกาลที่ 8 การแสดงนาฏศิลป์มีการพัฒนาไปเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน ตั้งแต่โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์จนถึงโรงเรียนนาฏศิลป์ เกิดละครหลวงวิจิตรซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลาย และเกิดโรงละครศิลปากรที่ใช้เป็นสถานที่แสดงและผลิตผลงานนาฏศิลป์ที่เป็นสมบัติของชาติ

โรงละครที่ปรากฏในรัชกาลนี้ เป็นโรงละครที่สร้างมาตั้งแต่อดีตและยังคงใช้จัดการแสดงอยู่ ส่วนหนึ่งได้ดัดแปลงเป็นโรงภาพยนตร์ตามความนิยม ในบางครั้งได้มีการจัดแสดงละครสลับกับการฉายภาพยนตร์

โรงละครศิลปากร เป็นอาคารราชการที่ใช้เป็นสถานที่แสดงนาฏศิลป์ สร้างโดยกรมศิลปากร เมื่อพ.ศ. 2477 ตั้งอยู่ระหว่างรั้วมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กับพระที่นั่งศิวโมกข์พิมาน เป็นสถานที่แสดงงานนาฏศิลป์แบบดั้งเดิมและแบบใหม่ อาทิ ละครหลวงวิจิตร จนประชาชนกลับมามีความนิยมชมการแสดงนาฏศิลป์ไทย ในท่ามกลางวิกฤตการณ์ด้านสังคม การเมือง การปกครอง และสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงละครศิลปากรถูกไฟไหม้เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2503

ภาพที่ 16 โรงละครศิลปากร

ที่มา : https://www.silpa-mag.com/club/art-and-culture/article_7167

ภาพที่ 17 ภายในโรงละครศิลปากร

ที่มา : https://www.silpa-mag.com/club/art-and-culture/article_7167

ในสมัยรัชกาลที่ 9 งานนาฏศิลป์ส่วนใหญ่สืบทอดมาตั้งแต่รัชกาลก่อน แต่ได้มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสังคมและรสนิยมของคนดู มีการนำนาฏศิลป์จากต่างประเทศมาผสมผสานนาฏศิลป์ของไทยจนเกิดเป็นงานรูปแบบใหม่ขึ้น การพัฒนาของงานนาฏศิลป์มีผลต่อการพัฒนาโรงละครเป็นอย่างมาก สื่อมวลชน ทั้งภาพยนตร์ วิทยุ และโทรทัศน์ ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อวงการนาฏศิลป์ที่ทำให้งานนาฏศิลป์เป็นที่รู้จักและติดตามกันอย่างกว้างขวาง

“สถานที่ที่สร้างขึ้นเพื่อการแสดงละครในรัชกาลนี้ มีที่เรียกว่า โรงละคร ก็มี เรียกเป็นอย่างอื่นก็มี เช่น หอประชุม หรือศูนย์ หรือเธียเตอร์ สาเหตุที่มีชื่อเรียกต่างกันไป ส่วนหนึ่งมาจากการเน้นภารกิจที่แตกต่างกัน หรือการเลี่ยงข้อจำกัดในการของบประมาณแผ่นดินซึ่งมักตัดทอนการของบประมาณการสร้างโรงละครออกไปด้วย เห็นเป็นการสิ้นเปลือง ดังนั้นโรงละครจึงแฝงอยู่ในรูปของหอประชุม หรือศูนย์วัฒนธรรมประจำสถาบันการศึกษาที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกการแสดงละครตามสมควร อย่างน้อยที่สุดก็มีเวทีขนาดใหญ่พอที่จะแสดงนาฏศิลป์ได้ พร้อมอุปกรณ์แสงเสียง โรงละครในสภาพดังกล่าวนี้ จึงมีอยู่เป็นจำนวนมาก”²⁵

²⁵ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, นาฏศิลป์รัชกาลที่ 9 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 242.

โรงละครแห่งชาติ “ตั้งอยู่ในบริเวณพระราชวังบวร (เดิม) เชียงสะพานพระปิ่นเกล้า กรุงเทพมหานคร... โรงละครแห่งชาติ เป็นอาคารคอนกรีต ทรงไทยประยุกต์ ประกอบด้วย โรงละคร ขนาด 1300 ที่นั่ง 1 โรง และ 100 ที่นั่ง 1 โรง ทั้งสองโรงมีที่นั่งชั้นบนด้วย เวทีเป็นแบบมีกรอบหน้า และมีม่านปิด มีประตูเข้าออกสองข้าง เลียนแบบโรงละครศิลปะการ ที่ถูกไฟไหม้เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2503 นอกจากนี้ โรงละครแห่งชาติยังมีเวทีกลางแจ้งเป็นส่วน ประกอบ เรียกว่า สังคีต ศาลา ซึ่งเดิมตั้งอยู่ในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติด้านหลังโรงละคร ต่อมาได้ย้ายมาอยู่ด้านข้าง และรื้อลง เพื่อทำการปรับปรุงบริเวณโดยรอบ”²⁶

ภาพที่ 18 โรงละครแห่งชาติ

ที่มา : <https://tpbuddytravel.wordpress.com/โรงละครแห่งชาติ/>

จากการศึกษาพัฒนาการของสถานที่เพื่อการแสดงในประเทศไทย เห็นได้ว่าสถานที่เพื่อการแสดงนั้นมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากที่ใช้สถานที่ที่มีอยู่ตามสภาพสังคมนั้นได้แปรเปลี่ยนมาเป็นการสร้างโรงละครขึ้นเพื่อแสดงเป็นการเฉพาะ ทำให้เห็นถึงความเจริญทางด้านวัฒนธรรมทางการแสดงของไทยเป็นอย่างมาก

²⁶ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, นาฏศิลป์รัชกาลที่ 9 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 243.

2.3 แนวคิดในการออกแบบโรงละคร

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้กล่าวในหนังสือโรงละคร แนวคิดในการออกแบบ ถึงเรื่อง “แนวคิดการออกแบบโรงละคร” ไว้ว่า

“โรงละคร คือ อาคารที่ใช้แสดงละครและมหรสพอื่น ๆ ทั้งไทยและเทศ เช่น โขน ละคร ฟ้อนรำ ดนตรี วิปรีทศนา และบัลเลต์ การแสดงแต่ละชนิดมีบัญญัตินิยมหรือระเบียบธรรมเนียมทางการแสดงเป็นของตนเองโดยเฉพาะ จึงทำให้เวทีมีรูปแบบและขนาดแตกต่างกัน ซึ่งมีผลกระทบต่อการจัดผังและจำนวนที่นั่งรวมไปถึงพื้นที่ใช้สอยหลังโรง ตัวอย่างเช่น โรงละครสำหรับแสดงละครพูด ซึ่งต้องการให้คนดูได้ยินคำพูดและสีหน้าอารมณ์ของตัวละคร เวทีจึงมีขนาดเล็ก โรงละครก็จุคนดูได้ประมาณ 500 - 700 คน ในขณะที่การแสดงโขนหรือบัลเลต์ ต้องการเวทีขนาดใหญ่ สำหรับการเดินและการยกทัพ ต้องมีที่ตั้งวงดนตรีประกอบการแสดงซึ่งใช้เนื้อที่มาก คนดูแต่ละครั้งก็มากกว่าละครพูด โรงละครจึงใหญ่กว่าโรงละครพูด

นอกจากนี้ โรงละครยังมีทั้งที่เป็นโรงละครในร่ม มีหลังคา และฝ้ามืดชิด มิให้แสงเสียงจากภายนอกมารบกวน และโรงละครกลางแจ้งที่เป็นแบบเปิดโล่ง ไม่มีหลังคา ฝาก็มีเพียงเวที และที่นั่งคนดู โรงละครทั้งสองประเภทนี้ เหมาะสำหรับการแสดงต่างประเภทกัน

ดังนั้น การออกแบบโรงละครเพื่อการแสดงละครประเภทหนึ่ง จึงไม่อาจตอบสนองการใช้สอยของการแสดงละครประเภทอื่น ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ และถ้าผู้ออกแบบพยายามจะให้โรงละครโรงหนึ่งสามารถใช้แสดงได้มากชนิดเพียงใด ก็จะทำให้โรงละครนั้นใช้แสดงละครแต่ละชนิดได้สมบูรณ์น้อยลงเพียงนั้น”²⁷

วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี ได้กล่าวถึง “แนวคิดในการออกแบบโรงละคร” ไว้ว่า

“โรงละคร เป็นสถาปัตยกรรมที่มีความสลับซับซ้อนในการออกแบบ เพราะเป็นอาคารที่มีหน้าที่ใช้สอยมากมายสารพัดแตกต่างกัน แต่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ผู้คนที่มาใช้โรงละครก็มีหน้าที่ที่ไม่เหมือนกัน ทั้งคนดู คนแสดง เจ้าหน้าที่ในโรงละคร รวมถึงผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ อีกมาก การออกแบบ

²⁷ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, โรงละครแนวความคิดในการออกแบบ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 1-2.

โรงละครต้องสอดคล้องกับเทคนิคด้านเวที ฉาก แสง สี เสียง ระบบปรับอากาศ ฯลฯ นอกจากนี้ยังจะต้องคำนึงถึงความสะดวกและความเพลิดเพลินของผู้ชม”²⁸

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้กล่าวในหนังสือ นาฏยศิลป์ปริทรรศน์ ถึงหัวข้อ นาฏยอลังการ ในประเด็นเรื่อง ฉาก มีความว่า

“นาฏยอลังการ อันได้แก่ ฉาก เครื่องแต่งกาย แสง สี เสียง และเทคนิคพิเศษ เป็นสิ่งสำคัญในการแสดงนาฏยศิลป์ เพราะเป็นเครื่องเสริมให้การแสดงสื่อความหมายในด้านเนื้อหาและอารมณ์ ได้สมจริงและชัดเจนยิ่งขึ้น ภาพและเสียงซึ่งเกิดขึ้นจากนาฏยอลังการเป็นสภาพแวดล้อมของตัวแสดง ที่ช่วยให้การสวมบทบาทตัวละครแนบเนียนและลุ่มลึกมากขึ้น แม้วานาฏยอลังการจะได้รับการจัดอันดับความสำคัญไว้รองจากการแสดง แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นมากเพราะคนดูก็ยังพึงพอใจกับความอลังการของฉาก เครื่องแต่งกาย แสง สี ที่ทำให้มายาการของการแสดงขณะนั้นดูสมจริง

ความสมจริงที่สร้างขึ้นด้วยฉาก เครื่องแต่งกาย แสง สี และเทคนิคพิเศษ อาศัยความถูกต้องของสถานที่จริง บรรยากาศจริง การแต่งกายแห่งยุคนั้น ๆ จริง ซึ่งจะด้วยการศึกษาค้นคว้าอย่างรอบคอบ เพราะคนดูอาจทักท้วงเอาว่าสิ่งที่ตนได้เห็นจากการแสดงเป็นจริง หรือใกล้เคียงกับความจริง แม้แต่ฉากจินตนาการ ก็ต้องอาศัยหลักตรรกวิทยาหรือหลักเหตุผล และหลักแห่งความเป็นไปได้ทางวิทยาศาสตร์มาเป็นเครื่องตัดสินใจในการทำงาน ฉากและเครื่องแต่งกายเชิงจินตนาการจึงจะเป็นที่ยอมรับ

นาฏยอลังการต้องตอบสนองด้านการแสดง ดังนั้น รูปแบบ การก่อสร้าง และการปฏิบัติการ จึงต้องมีความชัดเจนตั้งแต่ต้น เพื่อให้นาฏยอลังการทำหน้าที่สนับสนุนการแสดงได้เต็มที่ ไม่เด่นหรือข่มการแสดง และไม่เดินคนละแนวกับการแสดง ทั้งนี้เพื่อให้การแสดงนาฏยศิลป์งดงามและมีเอกภาพ”²⁹

²⁸ วิกีพีเดียสารานุกรมเสรี. 2556. โรงละคร[ออนไลน์]. วิกีพีเดียสารานุกรมเสรี. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/โรงละคร>[12 ตุลาคม 2561]

²⁹ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 209-210.

“เวที ขนาด รูปร่าง และอุปกรณ์ของเวที เป็นตัวกำหนดในการออกแบบฉาก เวที ขนาดใหญ่ ก็สามารถออกแบบให้สลัซบซ้อนหรือตระการตาได้มากกว่าเวทีขนาดเล็ก รูปร่างของเวทีที่เปิดให้ คนดูได้เห็นการแสดงด้านเดียวหรือหลายด้าน มีกรอบเวทีหรือไม่มี เหล่านี้มีผลโดยตรงต่อ การออกแบบฉาก อุปกรณ์เวที เช่น ม่าน หลีบ ระบาย รอกชักฉาก เวทีหมุน เวทีเลื่อนขึ้นลง เหล่านี้ หากมีมากก็จะทำให้การออกแบบฉากตอบสนองการแสดงได้ง่าย เวทีอาจแบ่งออกได้เป็น 5 แบบ คือ

1. เวทีแบบคู่ด้านเดียว มักมีกรอบเวทีบังสายตาคนดูให้เห็นเฉพาะด้านที่เปิดเป็นกรอบไว้ เท่านั้น เวทีแบบนี้อาจมีพื้นเวทีอื่นเลยกรอบออกมาพอสมควร เพื่อให้การแสดงใกล้คนดูยิ่งขึ้น หรือเพื่อการแสดงหน้าม่าน ในขณะที่ภายในหลังม่านกำลังจัดฉาก เช่น เวทีโรงละครแห่งชาติ

2. เวทีแบบคู่สองด้าน เป็นเวทีที่ยื่นออกมาจากฉากหลังให้คนดูดูได้ทั้ง 3 ด้าน แต่เนื่องจาก ด้านขวาเวทีมีวงดนตรีตั้งอยู่ หรือมีเวทีขนาดย่อม ๆ สำหรับวงดนตรีต่อยื่นออกไป ทำให้เวทีด้านนี้ ไม่เหมาะที่จะดูการแสดงเพราะเครื่องดนตรีและนักดนตรีบังอยู่ อีกทั้งเสียงดนตรีก็ดังเกินไป เวที รูปแบบนี้ ได้แก่ เวทีลิเก เวทีโน้ของญี่ปุ่น เป็นต้น

3. เวทีแบบคู่สามด้าน เป็นเวทีที่มีพื้นที่การแสดงยื่นออกไปในบริเวณคนดูมาก จึงทำให้คนดู สามารถดูการแสดงได้ทั้งสามด้าน นอกจากนี้ ยังทำให้คนดูได้มีความใกล้ชิดกับผู้แสดง ตัวอย่างเช่น เวทีละครชาตรี และเวทีในโรงละครของยุโรปหลายแห่ง

4. เวทีคู่สี่ด้าน เป็นเวทีที่มีรูปแบบเวทีมวย กล่าวคือ เวทีวางอยู่ท่ามกลาง คนดู หรือคนดู ล้อมรอบการแสดงไว้ทั้ง 4 ด้าน ตัวอย่างเช่น เวทีละครหรือนาฏยศิลป์สมัยใหม่ที่ต้องการให้คนดูกับ ผู้แสดงใกล้กันหรือให้คนดูได้เป็นส่วนหนึ่งของการแสดง การจัดเวทีในห้องส่งโทรทัศน์ก็นิยมเวทีเช่นนี้ โดยจัดเวทีและฉากให้กล้องโทรทัศน์ซึ่งแทนสายตาคนดูที่บ้านสามารถจับภาพได้ทุกทิศทาง

5. เวทีแบบประเพณีนิยม ได้แก่ เวทีที่มีรูปแบบพิเศษเพื่อการแสดงชนิดใดชนิดหนึ่งโดย เฉพาะ และรูปแบบเวทีมีผลโดยตรงต่อการเข้าออก และการเคลื่อนที่ของตัวละคร เช่น เวทีโขน หน้าจอมีหน้าเวทีกว้างมาก สำหรับการยกกระบแต่มีความลึกไม่มากนัก ด้านขวาเวทีเป็นฉากพับปลา ของพระรามตั้งตั้งหันไปทางซ้ายเวที ด้านซ้ายเวทีเป็นฉากงาของทศกัณฐ์ตั้งตั้งหันไปทางขวาเวที เวทีโน้ของญี่ปุ่นเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ด้านซ้ายเวทีต่อออกไปเป็นเวทีกลุ่มนักร้อง ขวาเวทีมีสะพาน เป็นทางเดินเข้าออกของตัวละครเอก เวทีกาบุกิเป็นเวทีหน้ากว้างมาก มีสะพานทางเดินจากด้านหลัง คนดูมายังเวทีทางด้านขวาเวทีสำหรับตัวละครเอกเข้าออก บางแห่งมี 2 สะพาน เวทีละครกรีกและ โรมัน มีเวทียกพื้นไปตามยาว หน้าเวทีมีลานครึ่งวงกลมสำหรับผู้แสดงประกอบหรือคอรัส

รูปแบบเวทิดังกล่าวมานี้เป็นข้อกำหนดเบื้องต้นในการออกแบบฉากว่า ผู้ออกแบบมีพื้นที่ในการวางแบบฉากเช่นไร มีทิศทางอย่างไร มีขนาดเท่าใด และจะจัดฉากได้มากน้อยเพียงไร เวทีแบบคนดูอยู่ด้านเดียวสามารถวางฉากให้สลับซับซ้อนปิดบังให้ดูสมจริงได้ง่าย ส่วนเวทีแบบดูหลายด้านหรือรอบด้านก็จัดฉากไม่ได้มาก เพราะจะเกะกะสายตาคงดู ดังนั้น รูปแบบเวทีแต่ละชนิดจะมีข้อจำกัดในการออกแบบและจัดฉาก ผู้ออกแบบฉากจึงควรทราบและศึกษาให้รอบคอบก่อนลงมือออกแบบ”³⁰

กฤษรา (ชูโรมาน) วริศราภริชา ได้กล่าวในหนังสืองานฉากละคร 2 ถึงเรื่อง “ประสิทธิภาพของโรงละคร” ไว้ว่า

“การพิจารณาโครงสร้างฉากและรูปแบบโรงละครในแง่ประโยชน์ใช้สอยจะมีความหมายก็ต่อเมื่อมีการกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ขึ้นมาเป็นแนวทาง เป็นการยากที่จะสร้างโรงละครที่มีลักษณะเป็นอเนกประสงค์แบบ universality หรือ ideal สำหรับผู้ใช้ทุกคน ทั้งนี้เพราะลักษณะโครงสร้างของโรงละครแต่ละแห่งจะได้รับอิทธิพลและการวางแนวโครงสร้างจากผู้ออกแบบแต่ละคนที่มีพื้นฐานแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม การออกแบบโรงละครแต่ละแห่งจะต้องอาศัยหลักเกณฑ์บังคับเช่นเดียวกันกับงานด้านอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่ถือเอาสมรรถภาพ และประสิทธิภาพ (efficiency) ของการดำเนินงานและการใช้งานเป็นสำคัญเพื่อที่จะให้โรงละครนั้น ๆ ประสบความสำเร็จทั้งทางด้านธุรกิจและด้านศิลปะควบคู่กันไป เกณฑ์กำหนดประสิทธิภาพของโรงละครที่ดีก็คือการที่สามารถประกอบงานด้านต่าง ๆ ได้ โดยใช้เวลาในการดำเนินงานที่สั้นที่สุด มีความรวดเร็วในการประกอบงาน มีความปลอดภัยสูงในทุก ๆ ด้าน สามารถตอบสนองความต้องการในเชิงศิลป์ (artistic demand) ของละครแต่ละเรื่องได้”³¹

³⁰ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 191-194.

³¹ กฤษรา วริศราภริชา, งานฉากละคร 2 (กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554), หน้า 10-11.

กฤษรา (ซูโรมาน) วริศราภริชา ได้กล่าวในหนังสืองานฉกละคร2 ถึงเรื่อง “พัฒนาการของโรงละครแบบโพรซีเนียม” ไว้ว่า

“โรงละครแบบโพรซีเนียม (proscenium theatre) เป็นโรงละครที่นิยมสร้างกันอย่างแพร่หลายมากที่สุดและมีพัฒนาการอันยาวนานกว่าสี่ร้อยปี โรงละครแบบนี้มีอุปกรณ์บริการงานด้านการแสดง และอุปกรณ์ประกอบงานด้านเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับการแสดงจำนวนมากที่เอื้ออำนวยต่อการติดตั้งฉาก การจัดแสง และการใช้เทคนิค พิเศษต่าง ๆ ทุกประเภทได้อย่างดีที่สุดในอ้อมมือของประกอบต่าง ๆ ในการรักษาความปลอดภัยให้แก่นักแสดงและผู้ชมอย่างพร้อมมูล หากกล่าวถึงโรงละครขนาดใหญ่ทั้งในประเทศไทยและในโลกจะพบว่าเกือบทั้งหมดเป็นโรงละครแบบโพรซีเนียมทั้งสิ้น”³²

กฤษรา (ซูโรมาน) วริศราภริชา ได้กล่าวในหนังสืองานฉกละคร 2 ถึงเรื่อง “การใช้เวทีการแสดงตามสถาบันการศึกษา” ไว้ว่า

“โรงละครในสถานศึกษาซึ่งเป็นโรงละครแบบที่เรียกกันว่า educational theatre กำลังเกิดขึ้นตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย หลายแห่งได้รับการพัฒนาให้เป็นโรงละครที่มีอุปกรณ์สำหรับฝึกงานอย่างพร้อมมูล และลักษณะโรงละครซึ่งเป็นที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางคือ แบบ experimental theatre หรือ studio theatre ซึ่งเน้นความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน และราคาประหยัด เพื่อให้นักศึกษาได้ใช้สำหรับการฝึกฝนให้เกิดทักษะและความเชี่ยวชาญ และเปิดโอกาสให้นักศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ ได้เข้ามาร่วมฝึกฝนกันอย่างจริงจัง ตามแผนการศึกษาของภาควิชาการแสดงที่ตนเองสังกัดอยู่ เช่น ภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งถือเป็นต้นแบบในการวางรากฐานการศึกษา ด้านการละครของประเทศไทย และโรงละครมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ที่เพิ่งเปิดใช้ในปลายปี ค.ศ. 2004 ซึ่ง เป็นโรงละครแบบ studio theatre หรือ black box theatre ที่จัดได้ว่าเป็นโรงละครแบบ experimental theatre ที่ทันสมัยที่สุดและมีอุปกรณ์สำหรับฝึกงานที่ครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทยในขณะนี้ ส่วนในสหรัฐอเมริกาโรงละครตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่มีการศึกษาด้านการละครจะเป็นสถานที่ฝึกงานที่มีอุปกรณ์ทันสมัยทุกชนิดครบถ้วนสมบูรณ์ตามแบบแผนของโรงละครที่ดีที่สุด เนื่องจากเป็นการศึกษาที่เน้น

³² กฤษรา (ซูโรมาน) วริศราภริชา, งานฉกละคร2 (กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557), หน้า 77.

ความเป็นผู้ชำนาญการเฉพาะด้านทุกแขนง สถาบันการศึกษาเหล่านี้ถือว่าเป็นโรงละครเป็นห้องเรียน ห้องหนึ่งที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนวิชาการแสดง การออกแบบฉาก การสร้างฉาก และการประกอบงานด้านเทคนิค นอกจากนี้ยังใช้สำหรับการแสดงประเภทต่าง ๆ ที่เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สำคัญยิ่งต่อประสบการณ์ และอนาคตของผู้ศึกษาเล่าเรียนสาขาการละครโดยตรง ดังนั้น การสร้างโรงละครที่ผิดแบบแผนหรือไม่ได้มาตรฐาน ก็เหมือนกับการสร้างตำราที่ผิด ๆ ให้แก่นักศึกษา ที่ศึกษาหาความรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพในอนาคต การปูพื้นฐานที่ดีและถูกต้องตามทฤษฎีให้แก่ ผู้ศึกษาเพื่อไปประกอบอาชีพในที่ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ควรที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ติด ตั้งอยู่อย่างถาวรและสมบูรณ์แบบภายในโรงละครเหล่านั้นอย่างพอเพียง เพื่อใช้กับการแสดง ทุกประเภทได้...”³³

2.4 การใช้พื้นที่ในการแสดงนาฏศิลป์

ศิริมงคล นาฏยกุล ได้กล่าวในหนังสือ นาฏศิลป์ : หลักกายวิภาคและการเคลื่อนไหว ถึงเรื่อง “พฤติกรรมของการเคลื่อนไหวร่างกายของมนุษย์กับศิลปะการแสดงนาฏศิลป์” ไว้ว่า

“ลักษณะความแตกต่างของการเคลื่อนไหวร่างกายในศิลปะการแสดงนาฏศิลป์มีความแตกต่างกันอยู่หลายลักษณะ เช่น การเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง การเคลื่อนไหวในลักษณะสะดุดหรือการเคลื่อนไหวในลักษณะกระฉับกระเฉง ซึ่งลักษณะของการเคลื่อนไหวร่างกายต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของการเคลื่อนไหวร่างกายในการแสดงนาฏศิลป์ได้อย่างชัดเจน ดังนั้นหลักพื้นฐานสำคัญของการเคลื่อนไหวร่างกายในทางนาฏศิลป์จึงเป็นหลักการของการใช้กำลังในการผลักดันร่างกายให้เกิดการเคลื่อนไหวไปตามกลางการใช้พื้นที่ว่าง จังหวะและพลังในขณะทำการแสดง

ประเด็นสำคัญในการวิเคราะห์พฤติกรรมของการเคลื่อนไหวร่างกายทางนาฏศิลป์จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับใต้เงื่อนไขสำคัญดังต่อไปนี้

1. มนุษย์มีเงื่อนไขในการเคลื่อนไหวร่างกายภายใต้กฎของพลัง อารมณ์ และภาวะ ทางจิตใจ ที่ไม่มีการแบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาด

³³ กฤษรา (ชูโรมาน) วัชรารุริชา, งานฉากละคร2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 9.

2. การแสดงนาฏศิลป์ในแต่ละวัฒนธรรมจะปรากฏลักษณะเด่นและรูปแบบการเคลื่อนไหวร่างกายตามแบบฉบับนาฏยลักษณ์ของตนเอง

3. การเคลื่อนไหวร่างกายทางนาฏศิลป์จะมีบริบทของสังคมและพฤติกรรมส่วนอื่น ๆ ของมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น บุคลิกภาพส่วนบุคคล การแสดงออกทางอารมณ์ และแง่มุมอื่น ๆ ของนิสัยส่วนตัวของผู้แสดง เป็นต้น

4. พฤติกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายในทางนาฏศิลป์ของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับรูปแบบการฝึกฝนกล้ามเนื้อ ความแข็งแรง และความแข็งแกร่งของกล้ามเนื้อผู้แสดงในแต่ละคน

5. พฤติกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อการสื่อความหมายในทางนาฏศิลป์จะแตกต่างกันออกไปตามการตีความที่ถูกกำหนดขึ้นในแต่ละแ่งวัฒนธรรม”³⁴

สมพร พูراج ได้กล่าวในหนังสือ *Mime : ศิลปะท่าทางและการเคลื่อนไหว* ถึงเรื่อง “การใช้พื้นที่” ไว้ว่า

“พื้นที่ส่วนตัว (Personal Space / Kinesphere)

นอกจากมนุษย์จะเคลื่อนไหวไปในมิติของ Dimensional cross แล้ว เรายังเคลื่อนไหวไปในพื้นที่รอบ ๆ ตัวเรา เราเอื้อมและเหยียดแขนขา เคลื่อนไหวร่างกายและแสดงออกได้เต็มที่ ในทิศทางต่าง ๆ กัน ไม่ว่าจะป็นซ้ายขวา หน้าหลัง บนล่าง

พื้นที่จึงเป็นปัจจัยอีกตัวหนึ่ง เป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในการเคลื่อนไหว มนุษย์เคลื่อนที่ผ่านพื้นที่ตลอดเวลาเหมือนกับเราเป็นเจ้าของพื้นที่ และพื้นที่ที่เป็นเจ้าของเรา”³⁵

อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์ ได้กล่าวในหนังสือ *ลีเก : การแสดงและการฝึกหัด* ถึงเรื่อง “การใช้พื้นที่ในการแสดงลีเก” ในองค์ประกอบในการแสดงลีเกไว้ว่า

“โรงลีเกที่ใช้แสดงนั้นเป็นโรงหรือเวทียกพื้นสูงประมาณ 1 เมตร กว้าง 5 เมตร ยาว 10 เมตร เสาของโรงเป็นเสาเหล็ก 8 ต้น พื้นปูด้วยไม้กระดาน หลังคา และฝ้าผนังคลุมด้วยผ้าใบ พื้นที่หน้าโรงลีเกแบ่งเป็นสองส่วนคือ ส่วนหน้าโรง และหลังโรง ด้านหน้าโรงเป็นบริเวณที่ใช้แสดงมีเตียงหรือตั้ง

³⁴ ศิริมงคล นาฏยกุล, *นาฏยศิลป์ : หลักกายวิภาคและการเคลื่อนไหว* (มหาสารคาม: ตักศิลาการพิมพ์, 2549), หน้า 86.

³⁵ สมพร พูراج, *Mime : ศิลปะท่าทางและการเคลื่อนไหว* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), หน้า 46-47.

สูงประมาณ 0.5 เมตร กว้าง 0.5 เมตร ยาว 1.5 เมตร ทำด้วยไม้ ประกอบโครงเหล็กตั้งอยู่หน้าโรงชิตกับฉาก ซึ่งแบ่งครึ่งส่วนหน้าและหลังของเวที บริเวณเวทีด้านหน้าทางขวาเป็นบริเวณที่ตั้งของวงปี่พาทย์ที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง ซึ่งใช้เนื้อที่กว้างประมาณ 1.5 เมตร พอดีวางเครื่องดนตรีได้โดยมีม่านหรือหลังผ้าเป็นฉากกั้นระหว่างฉากกับวงปี่พาทย์พอที่จะบังตัวผู้แสดงได้ หรือใช้เป็นทางเข้าออกของตัวผู้แสดง

บริเวณหลังโรงซึ่งแบ่งพื้นที่ด้วยฉากผ้าใบนั้นเป็นพื้นที่ที่ใช้แต่งหน้าแต่งตัวและเก็บอุปกรณ์ประกอบการแสดง และใช้เป็นที่นั่งนอนพักผ่อน หรือนอนเฝ้าอุปกรณ์การแสดงในเวลาที่ไม่ได้แสดง บริเวณกลางเวทีส่วนหลังชิดกับฝาผนังเป็นที่ตั้งของแท่นบูชาครู โดยยกพื้นแท่นสูงประมาณ 1 - 1.5 เมตร จัดวางศิระพระภทรตมุนี (พ่อแก่) พร้อมเครื่องบูชา ฝาผนังของโรงที่ติดกับแท่นบูชานั้นมักใช้เป็นที่ยกแขวนอุปกรณ์ประกอบการแสดง เช่น ม้าแวง ศิระมะม้า ศิระมะกวาง หอก ดาบ เป็นต้น ซึ่งถือว่าอุปกรณ์เหล่านี้เป็นครูต้องเคารพบูชาเช่นกัน ถัดมาทางด้านมุมขวาของโรงทางด้านหลัง ใช้เป็นที่จัดเก็บพวงมาลัยริบบิ้น ซึ่งทางคณะจัดเตรียมไว้ขายให้กับผู้ชมที่เข้ามาชมการแสดง ถัดจากที่เก็บพวงมาลัยออกมาทางด้านหน้าเป็นพื้นที่สำหรับตั้งเครื่องเสียงหรืออุปกรณ์เครื่องควบคุมไฟฟ้าที่ใช้ประกอบการแสดง

ส่วนทางขึ้น-ลงเวที หรือบันไดขึ้น-ลงนั้นอยู่ทางซ้ายมุมเวทีด้านหลัง ซึ่งบางคณะบันไดขึ้น-ลงเวทีอยู่ทางขวามุมเวทีด้านหลังตามแต่สะดวกของพื้นที่จัดการแสดง...”³⁶

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าการแสดงลิเก มีธรรมเนียมและประเพณีในการใช้พื้นที่ที่ยึดถือปฏิบัติกันมา ในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องสถานที่แสดงที่ต้องไปแสดงตามงานว่าจ้างที่ไม่สามารถเลือกสถานที่ได้ ก็จะมีการปรับใช้พื้นที่ให้มีความเหมาะสมกับสถานที่นั้น ๆ

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้กล่าวในหนังสือโรงละคร แนวความคิดในการออกแบบ ถึงเรื่อง “การใช้พื้นที่ในการแสดงละครของไทย” ไว้ว่า

“สำหรับการแสดงละครของไทย มีความต้องการเวทีที่มีรูปแบบเฉพาะนอกเหนือไปจากเวที 3 แบบหลักดังกล่าว เพื่อตอบสนองรูปแบบการแสดงตามจารีตนิยม และจารีตในการแสดงนั้น มีผลกระทบต่อรูปแบบเวทีดังนี้

³⁶ อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์, ลิเก: การแสดงและการฝึกหัด (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า 48-50.

โขนและละครที่แสดงภายในโรงละคร นิยมใช้เวทีแบบจ่อ มีประตูเข้า-ออก ข้างกรอบเวที ประตูนี้ต้องมีความกว้างพอมีราชมรรคาเข้า-ออกได้คือกว้างประมาณ 2.5 เมตร และสูงพอที่กรวดหรือรถขนาดใหญ่ที่ใช้กันทางตัวละครเอกจะผ่านได้

พื้นที่เวทีแบ่งออกเป็นเวทีใน คือเวทีด้านใน วัดจากกรอบเวทีเข้าไปถึงฉากหลัง เวทีหน้าคือเวทีด้านหน้ากรอบเวทีประชิดคนดู เวทีหน้าใช้เป็นพื้นที่ยกทัพ ตรวจพล กระทบแห่ ฯลฯ จึงต้องมีความลึกประมาณ 5 - 7 เมตรจากขอบหน้าเวที

สองข้างเวทีหน้าเป็นเวทีดนตรีข้างละเวที มีนักร้อง เครื่องดนตรี และนักร้องประมาณ 10 ถึง 20 คน แล้วแต่กรณี จึงควรเป็นพื้นที่ประมาณไม่ต่ำกว่า 20 ตารางเมตร

ในกรณีที่เป็โขน จะต้องม้พื้นที่หน้าม่านสำหรับยกทัพและมีประตู 2 ข้างเวทีจะต้องกว้างพอที่ให้จัดกองทัพเป็นแถวตอน 4 แถว ราชมรรคาเล่นผ่านระหว่างแถวได้ ดังนั้น ความลึกของเวทีควรจะประมาณ 7 เมตร ทั้งนี้เพราะการยกทัพและการตรวจพลของพระราม และทศกัณฐ์ ถือเป็นฉากสำคัญของการแสดงโขนสำหรับหน้ากว้างของเวทีต้องไม่ต่ำกว่า 20 เมตร เพื่อให้การยกทัพหนึ่งกระบวนอันประกอบด้วยคนธง พลทหาร นายกอง นายทัพและแม่ทัพ สามารถนั่งและยืนประจำที่ พร้อมทั้งร่ายรำได้สะดวก ส่วนละครรำนั้นเวทีจะมีขนาดเล็กกว่าโขน และไม่จำเป็นต้องม้ายืนรอไว้ก่อน

เวทีในด้านหลังม่านนั้น ใช้เป็นฉากสำคัญตามมาตรฐานการแสดงโขน อันได้แก่ ฉากพลับพลาพระราม ฉากท้องพระโรงกรุงลงกา และฉากป่า ซึ่งใช้เป็นฉากอเนกประสงค์ เช่น เป็นสนามรบ เป็นฉากติดตาม ส่วนฉากอื่น ๆ มีเป็นการเฉพาะ นิยมสร้างไว้ลึกสุด เป็นฉากถาวรเนื่องจากมีขนาดใหญ่และมีความสลับซับซ้อน เช่น ฉากหนุมานอมพลับพลาพระรามในโขนตอนศึกไมยราพ ฉากอินทรชิตแปลงเป็นพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณพร้อมทวยเทพแปลงมาลอบสังหารพระลักษมณ์ในโขนตอนศึกพราหมณ์

ละครรำใช้เวทีขนาดเล็กกว่าโขน เวทียกทัพขนาดเล็ก (ถ้ามี) เดิมละครรำมีแบบแผนเป็นฉากตายตัว มีประตูเข้าออก 2 ข้าง มีเพียงอเนกประสงค์ตรงกลาง ต่อมานิยมทำฉากให้ดูสมจริงมากขึ้นแต่ก็ยังเป็นฉากแบบแทนฉากประตู 2 ข้างเช่น ในห้องนอน ท้องพระโรง สวน การเปลี่ยนฉากใช้การเลื่อนฉากขึ้นลง มีอุปกรณ์ประกอบฉากเพิ่มเติมเล็กน้อย เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของฉาก

ส่วนสำคัญประการหนึ่ง คือ พื้นที่ข้างเวทีทั้งซ้ายและขวาต้องมีขนาดกว้างสำหรับจอดราชมรรคาเตรียมออกกองทัพ เครื่องสูงต่าง ๆ และจะต้องมีพื้นที่เพียงพอให้คนสุดท้ายเข้าไปได้ ควรจัดพื้นที่สำหรับทำราววางพักหัวโขนและอาวุธต่าง ๆ ไม่เช่นนั้นจะทำให้เกะกะและมีเสียงดัง รวมทั้งต้องมีที่

สำหรับการพักรอเพื่อออกโรง ในกรณีที่เป็นอย่างจะไม่ถนัดศีรษะ ในการพักหัวโขนนั้น ควรมีการพักวางหัวโขนไว้เป็นพวงๆ หัวลิง หัวยักษ์แยกออกไว้ต่างหาก”³⁷

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปิยเดช อัครโพธิวงศ์ ได้จัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “โรงละครไทย” หลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2545 ได้กล่าวถึงผลสรุปจากการจัดทำวิทยานิพนธ์ว่า

งานวิจัยเล่มนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของสถาปัตยกรรมที่ใช้ในการจัดแสดงละครและการพ่อนรำของไทย 2. เพื่อแสดงการพัฒนาและหาจุดผสมผสานที่จะสามารถนำไปใช้สำหรับการพัฒนาสถาปัตยกรรมเพื่อการจัดแสดงละครและการพ่อนรำของไทยยุคใหม่ 3. เพื่อศึกษาหาความเกี่ยวเนื่องระหว่างวัฒนธรรม และลักษณะเฉพาะของการแสดงไทยกับสถาปัตยกรรมที่ใช้เพื่อการแสดงว่ามีความสัมพันธ์อย่างไร 4. เพื่อศึกษาการออกแบบสถาปัตยกรรมและการสร้างสรรค์ที่วางบนพื้นฐานของวัฒนธรรม รวมถึงศึกษาการประสานระบบการบูรณาการอาคารกับอาคารที่ออกแบบเพื่อให้ได้อาคารที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทยรวมทั้งสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

“จากการศึกษาหาวิวัฒนาการของสถาปัตยกรรมที่ใช้ในการจัดการแสดงละครซึ่งในที่นี่จะเรียกว่าโรงละคร แสดงให้เห็นว่ารูปแบบวิวัฒนาการของโรงละครไทยนั้นจากอดีตซึ่งในที่นี่หมายถึงตั้งแต่ก่อนยุคสุโขทัยจนถึงต้นรัตนโกสินทร์นั้นมีพัฒนาการของสถาปัตยกรรมเรื่อยมาโดยมีการปรับเข้าหากันทั้งสถาปัตยกรรมปรับเข้าหาการแสดง และการแสดงปรับเข้าหาสถาปัตยกรรม อย่างไรก็ตามก็เป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นควบคู่กันและทำให้เกิดรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งสถาปัตยกรรมโรงละครและรูปแบบการแสดงละครของไทย แต่เมื่อไทยต้องรับอิทธิพลของตะวันตกเข้ามาอย่างไม่ได้มีการปรับเข้ากับเนื้อหาวัฒนธรรมของประเทศไทยในช่วงรัชกาลที่ 5 จนถึงถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองอาจเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ ทั้งลัทธิล่าอาณานิคม ค่านิยมของสังคมที่เปลี่ยนไป หรือด้วยเหตุผลอื่นใดก็ตาม แม้ในปัจจุบันจะมีการพยายามนำเอาการแสดงละครไทยมาทำให้เป็นที่นิยมขึ้นมา

³⁷ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, โรงละครแนวความคิดในการออกแบบ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 76-78.

อีกก็ไม่เหมือนแต่เดิมอีกแล้ว ทศนคติและความเข้าใจในละครไทยของคนในปัจจุบันก็ต่างออกไปจากเดิม ส่วนหนึ่งเนื่องจากเนื้อหาในเรื่องที่นำมาแสดงสำหรับละครไทยนั้นแต่เดิมแทบจะเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของคน เช่นคำว่า ว่าแต่เขาอิเหนาเป็นเอง เป็นคำกล่าวเปรียบเปรยซึ่งยกเอาเรื่องในวรรณคดีที่ใช้แสดงละครขึ้นมาเปรียบเป็นต้น แต่ในปัจจุบันวรรณคดีไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบันอีกแล้วทำให้ความเข้าใจในส่วนนี้ของสังคมในปัจจุบันหายไป

รูปแบบของสถาปัตยกรรมโรงละครในปัจจุบันก็เช่นเดียวกันเนื่องจากพัฒนาการที่ขาดตอนในช่วงที่เราต้องรับเอาอิทธิพลตะวันตกเข้ามาแบบไม่ได้มีการปรับนั้นก็มีผลต่อการออกแบบโรงละครไทยมีการนำเอารูปแบบโรงละครตะวันตกที่นิยมกันว่าทันสมัย เข้ามาโดยไม่ได้มีการปรับเข้ากับรูปแบบและเนื้อหาของการแสดงละครแบบไทย เมื่อสถาปัตยกรรมไม่ปรับเข้าหาการแสดง การแสดงก็ต้องปรับเข้าหาสถาปัตยกรรม แต่การปรับเข้าหานี้ก็ทำให้การใช้พื้นที่ของการแสดงละครไทยแบบเดิมหายไป อีกทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักแสดงกับผู้ชมในรูปแบบและบรรยากาศแบบเดิมซึ่งค่อนข้างจะมีเอกลักษณ์ชัดเจนนั้นก็ถูกรูปแบบของสถาปัตยกรรมกลืนไป จุดผสมหรือจุดร่วมสำหรับการสร้างสถาปัตยกรรมโรงละครที่เหมาะสมกับละครไทยในปัจจุบันนั้นจึงต้องพิจารณาจากพัฒนาการรูปแบบการแสดงของละครไทยควบคู่ไปกับพัฒนาการของรูปแบบสถาปัตยกรรมโรงละครไทย โดยปรับให้เข้ากับเนื้อหาของสังคมในปัจจุบันในเรื่องพฤติกรรม การชม และความเข้าใจในเรื่องของละครไทยของผู้ชมในปัจจุบัน ซึ่งก็จะทำให้สถาปัตยกรรมโรงละครที่สร้างขึ้นสำหรับการแสดงละครไทยนี้มีการใช้พื้นที่ที่เหมาะสมกับรูปแบบการแสดงละครของไทย³⁸

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม จัดทำหนังสือเรื่องหอการแสดงในประเทศไทย เพื่อสำรวจโรงละครในประเทศไทย ได้กล่าวถึงเรื่อง “ผลการสำรวจโรงละครในประเทศไทย” ไว้ว่า

“ผลจากการสำรวจพบว่า ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2547-2557) มีการสร้างสถานที่เพื่อรองรับการแสดงเพิ่มขึ้นเกินกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนที่สำรวจได้ (60 จาก 99 แห่ง) ทั้งนี้รวมสถานที่ที่ทำการบูรณะครั้งใหญ่อย่างเช่นโรงละครแห่งชาติด้วย ในจำนวนนี้ครึ่งหนึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล สถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะที่จัดการเรียนการสอนด้านศิลปะการแสดงและ

³⁸ ปิยเดช อัครโพธิวงศ์, “โรงละครไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป์ สาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,ปีการศึกษา,2545), หน้า211-212.

ดนตรี มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างโรงละครหรือหอแสดงดนตรีที่มีมาตรฐานและทันสมัยขึ้น ไม่ว่าจะเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ศูนย์ศิลปการละครสดใส พันธุมโกมล, หอแสดงดนตรี อาคาร ศิลปวัฒนธรรม) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (โรงละครแบล็กบ็อกซ์) มหาวิทยาลัยมหิดล (มหิตลสิทธาคาร, หอแสดงดนตรี วิทยาลัยดุริยางคศิลป์) มหาวิทยาลัยรังสิต (อาคารศาลาดนตรีวิทยาลัยดนตรี) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (หอดนตรีและการแสดงโศกมนตรี) สถาบัน บัณฑิตพัฒนศิลป์ (โรงละครวังหน้า)

ด้านดนตรีมีงานแสดงที่คนไทยนิยมเรียกติดปากว่า คอนเสิร์ต เกิดขึ้นมากมายทั้งของศิลปิน ไทยและต่างชาติ แต่ด้วยเหตุผลทางธุรกิจที่ต้องได้คนดูครึ่งละหลายพันเป็นหมื่นยิ่งดี ทำให้ตัวเลือก สถานที่ที่ต้องจุกคนได้มากจำพวกสนามกีฬาและศูนย์การประชุม แล้วจึงระดมเครื่องเสียงติดตั้งให้ กระจ่พร้อมเทคนิคแสงสีแพรวพราว เช่น ราชมังคลาภิเษกสถาน อิมแพคอารีน่า เมืองทองธานี รอยัลพารากอน ฮอลล์ ไบเทคบางนา เป็นต้น มีงานคอนเสิร์ตอีกจำนวนมากเลือกใช้วิธีตั้งเวทีตาม ลานกว้าง เช่น ลานจอตลอด ลานหน้าห้างสรรพสินค้า ลานหน้าส่วนราชการ เป็นต้น ความนิยมจัดงาน ตามลานกว้างทำให้มี “ลานวัฒนธรรม” แพร่กระจายไปในภูมิภาค ส่วนใหญ่เป็นลานปูนโล่งๆ ไม่มี เเวที ไม่มีหลังคา สามารถใช้จัดงานระดับจังหวัดหรือท้องถิ่น โรงแรม และรีสอร์ท ตั้งอยู่ท่ามกลาง ธรรมชาติป่าเขาสวยงาม มีลานกว้างใหญ่ หรือมีพื้นที่ริมทะเลชายหาด เห็นช่องทางเปิดให้ใช้สถานที่ จัดเทศกาลดนตรีประเภทอนค่างางเต็นท์ฟังดนตรี ส่วนนี้กร็องลูกทุ่ง ลิเก หมอลำ ยังคงเดินสาย พร้อมคาราวานเป็นร้อยชีวิต ต้องขออุปกรณ์แสงเสียง ติดตั้งเวที ล้อมรั้วสังกะสีเป็นโรงแสดงตามวัด พร้อมขายบัตรจัดการเองเสร็จสรรพ ทั้งหมดนี้เพื่อลดต้นทุนให้อยู่รอด

การสำรวจหอการแสดงในประเทศไทยครั้งนี้ทำให้เห็นภาพความตื่นตัวในการสร้างสถานที่ เพื่อการแสดง รวมทั้งได้รู้ว่าโรงละครหรือหอแสดงดนตรีที่ได้มาตรฐาน มีระบบเวที ที่นั่ง เทคนิคแสง เสียง ที่คำนึงถึงคุณภาพการแสดงและอรรถรสในการชม มีไม่มากนัก ถ้าจะนับที่เป็นขนาดใหญ่ ยิ่งน้อยลงไปอีก เนื่องจากการลงทุนที่สูง ปัจจุบัน มหิตลสิทธาคาร ซึ่งสร้างเป็นหอแสดงดนตรี (Acoustic Concert Hall) ขนาด 2,016 ที่นั่ง ถือเป็นหอการแสดงมาตรฐานสากลที่ใหญ่ที่สุดใน ประเทศไทย ในขณะที่กิจกรรมศิลปะการแสดงของเราไม่ได้ลดน้อยถอยลง ศิลปินและคนในแวดวง มีฝีมือไม่ถดถอยและเต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ผ่านการศึกษาด้านนี้ แต่วัฒนธรรมการดูละคร ชมนาฏศิลป์ ฟัง ดนตรี ของเราส่วนใหญ่ยังคงเป็นกิจกรรมที่ทำกันแบบ เฉพาะกิจ เอาตัวรอดเป็นงานๆ เรายังคงนิยมใช้สถานที่แบบชั่วคราวประเภทลานสะดวกตาม

กลางแจ้ง ตั้งเวทีถังน้ำมัน ทางเดินแบบงานวัด จัดเก้าอี้พลาสติก เปิดพัดลมระบายอากาศ เช่าเครื่องเสียงดังทั่วทุกทิศ ทั้งคนดูและนักแสดงเหงื่อตกไปตามกัน

ดังนั้นโครงการสำรวจหอการแสดงในประเทศไทย นอกจากจะทำให้เห็นศักยภาพสมรรถภาพ และทรัพยากรด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศผ่านศูนย์การแสดงแล้ว ข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปประกอบการวางแผนพัฒนาประเทศโดยใช้ศิลปวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ รวมทั้งวางแผนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งเป็นจุดแข็งทางเศรษฐกิจของไทย นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้พัฒนาการศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับสร้างเสริมรสนิยมด้านศิลปวัฒนธรรมของคนในชาติ”³⁹

2.6 ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 ทฤษฎีนาฏยศาสตร์

ทฤษฎีนาฏยศาสตร์ (Natyashastra) จากหนังสือนาฏยศาสตร์ (ตำรารำ) เป็นนาฏยทฤษฎีโดย ภรตมุณี แปลจากฉบับสันสกฤตเป็นภาษาไทยโดย แสง มนวิฑูร(เปรียญ) ได้กล่าวถึงเนื้อหาของกิจกรรมของการแสดงละครทั้งหมดไว้โดยละเอียด และได้กล่าวถึงเรื่องการสร้างโรงละครไว้ดังนี้

ประเภทของโรงละคร

โรงละคร เรียกว่า นาฏยคฤหะ ภรตมุณี กล่าวว่า พระวิศวกรรมเนรมิตโรงละคร 3 ประเภทคือ วิกฤชตะ คือ สีเหลี่ยมผืนผ้า จตุรัสระ สีเหลี่ยมจตุรัส และตรียศระ คือ สามเหลี่ยมด้านเท่า

ขนาดโรงละคร

โรงละครแต่ละประเภทแบ่งออกเป็น 3 ขนาด คือ ชเยษฐะ คือ ขนาดใหญ่ มัธยมะ คือ ขนาดกลาง ขนิษฐะ คือ ขนาดเล็ก ดังมีขนาดเป็นเมตริก ดังนี้

วิกฤชคะ	ชเยษฐะ	=	50 X 25 เมตร
	มัธยมะ	=	30 X 15 เมตร
	ขนิษฐะ	=	15 X 7.5 เมตร
จตุรัสระ	ชเยษฐะ	=	ด้านละ 50 เมตร

³⁹ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม, หอการแสดงในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: หินหยางการพิมพ์, 2557), หน้า 1-3.

	มัธยม	=	ด้านละ 30 เมตร
	ชนิษฐ	=	ด้านละ 15 เมตร
ตรีศระ	ชเยษฐ	=	ด้านละ 50 เมตร
	มัธยม	=	ด้านละ 30 เมตร
	ชนิษฐ	=	ด้านละ 15 เมตร

การก่อสร้างและการแบ่งพื้นที่โรงละคร

การก่อสร้างโรงละคร ก่อนอื่นต้องเลือกพื้นที่ก่อสร้าง โดยคำนึงถึงลักษณะดิน จากนั้นก็ขุดดินลึกพอสมควรแล้วกำจัดสิ่งไม่พึงประสงค์ออก อาทิ กระจุกหรือรากไม้ เสร็จแล้ว ปรับระดับดินให้เรียบเสมอกันและแน่น แล้วนำด้ายสายสิญจน์มาทำการปักฝัง หากด้ายขาดจะเป็นอุปมงคลต่อโรงละครและต่อประเทศ ด้วยเหตุที่จะมีมารร้ายมาทำอันตราย ทั้งนี้อาจตีความได้ว่า นาฏยศาสตร์ต้องการเตือนให้กระทำการด้วยความระมัดระวัง ตัวอย่าง การแบ่งพื้นที่โรงละครแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกลางมีดังนี้ วางรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 15 x 30 เมตร โดยให้ด้านสั้นหันไปทางตะวันออก แบ่งครึ่งสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นรูปจตุรัส 2 รูป ขนาด 15 x 15 เมตร ให้พื้นที่ทางตะวันออก เป็นเขตที่นั่งคนดู พื้นที่ทางตะวันตกเป็นเขตผู้แสดง และมีการกำหนดพื้นที่เป็นส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. แบ่งเขตผู้แสดงเป็น 2 ส่วนเท่า ๆ กัน คือ 7.5 X 15 เมตร ส่วนหน้าเป็นเวที เรียกว่า รั้งคะ มีฉากกั้นแบ่งเป็นฉากหลังของเวที ส่วนหลังเป็นห้องแต่งตัว เรียกว่า เนปตยะ คฤหะ
2. เวที แบ่งครึ่งเป็นขนาด 3.5 X 15 เมตร ส่วนในยกเป็นแท่นตรงกลางขนาด 3.5 X 3.5 เมตร เรียก รั้งคะ ศีระชะ ใช้เป็นเวทีดนตรี, ส่วนหน้าติดแนวเขตคนดูเรียกว่า รั้งคะ ปิฐะ ซึ่งเป็นพื้นที่การแสดงส่วนใหญ่
3. มีกรอบเวที ตรงรอยต่อระหว่างเวทีกับคนดู เป็นช่องเปิดขนาดกว้าง 7.5 เมตร
4. ถัดกรอบเวทีเข้าไปลึกข้างละ 3.5 เมตร เป็นพื้นที่พักคอยการแสดง หรือเตรียมออกฉาก
5. มีประตูข้างละช่องเป็นทางเข้าออกของผู้แสดงจากห้องแต่งตัว
6. พื้นเวทีสูงจากพื้นส่วนคนดู ประมาณ 0.70 เมตร
7. มีฉากหลังกั้นระหว่างเวทีกับหลังโรง

การกำหนดพื้นที่ของเวทีให้เหมาะกับฉากละครมีดังนี้

ส่วนลึก หมายถึง ภายในอาคาร

ส่วนกลาง หมายถึง ห้องโถงทางออก หรือสถานที่ระหว่างภายในกับภายนอกอาคาร

ส่วนที่อยู่หน้าสุด หมายถึง ภายนอกอาคาร

ดังนั้นการกำหนดตำแหน่งและการเข้าออกของตัวละครต้องสอดคล้องกับบริเวณที่หมายไว้บนเวทีด้วย

ส่วนคนดูมีรายละเอียดดังนี้

1. ที่นั่งแถวแรกห่างเวที 3.5 เมตร
2. ยกระดับที่นั่งคนดูทุกแถว ๆ ละ 0.50 เมตร
3. มีที่นั่ง 24 แถว แถวละ 18 ที่นั่ง รวม 432 ที่นั่ง
4. มีทางเดินรอบแถวที่นั่ง ทั้งด้านข้าง และด้านหลังด้านละ 3.5 เมตร⁴⁰

จากการศึกษาทฤษฎีนาฏยศาสตร์ ผู้วิจัยพบว่าการกล่าวถึงหลักการในการก่อสร้าง การแบ่งพื้นที่ และการแบ่งประเภทของโรงละครไว้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงนำหลักการสร้างโรงละครมาปรับใช้ในการวิเคราะห์โดยนำหลักการแบ่งประเภท แบ่งสัดส่วนของโรงละคร เวที ที่นั่งคนดู และการกำหนดพื้นที่ในการแสดง รวมถึง เวที ขนาด รูปร่าง และอุปกรณ์ของเวที ที่เป็นตัวกำหนดในการออกแบบฉาก เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการหาความหลากหลายของการใช้สถานที่แสดง และเป็นแนวทางในการหาความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องระหว่างสถานที่แสดงกับรูปแบบนาฏยศิลป์

2.6.2 ทฤษฎีการใช้พื้นที่ (Space)

“เมื่อพูดถึงเรื่อง พื้นที่ (Space) เรามักจะมองในเชิงที่เป็นความเป็นจริงทางเรขาคณิต เรา มองพื้นที่ว่าประกอบขึ้นและวัดได้ด้วยมิติความกว้าง ความยาว และความลึก เป็นสิ่งถูกกำหนดมาใน ฐานะเป็นมิติของการมีอยู่ในโลกของสิ่งต่าง ๆ สสารทุกชนิดดำรงอยู่ในพื้นที่ ดังนั้น พื้นที่จึงเป็นความ เป็นจริงและเงื่อนไขถูกกำหนดมาให้ ในแง่พื้นที่ “ว่างเปล่า” คือปลอดพ้นจากการให้คุณค่า ไม่ได้ ขึ้นอยู่กับหรือรับใช้ผลประโยชน์ของใคร จึงปลอดจากอำนาจและการเมือง ภูมิความเป็นกลางโดย ธรรมชาติในสามัญสำนึกของคนทั่วไป”⁴¹

⁴⁰ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 83-85.

⁴¹ อภิญญา เพ็ญพูนกุล, “พื้นที่ ในทฤษฎีสังคมศาสตร์,” วารสารสังคมศาสตร์ 12,2 (2543): 65-101.

“ทั้งนี้พื้นที่ไม่ได้ถูกมองเพียงแค่ “พื้นที่ว่าง” แต่ยังมองพื้นที่ในฐานะสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่บรรจุไว้ด้วยความหมายถึง ได้ศึกษาพบว่า พื้นที่นั้นจะถูกมองเป็น 4 แบบคือ

1. พื้นที่ในฐานะที่เป็นธรรมชาติ
2. พื้นที่ในฐานะที่เป็นวัฒนธรรม
3. พื้นที่ในฐานะที่เป็นโครงสร้าง
4. พื้นที่ในฐานะที่เป็นความสัมพันธ์

สิ่งเหล่านี้ทำให้พื้นที่เกิดความหลากหลายต่อการให้ความหมายซึ่งได้ศึกษาจากมุมมองของทฤษฎีทางสังคมว่า พื้นที่ คือเวที หรืออาณาบริเวณแห่งหนึ่งที่ถูกอนุญาตให้มีปฏิบัติการทางสังคมต่าง ๆ นานาเกิดขึ้นมา บนตัวมันได้ในเวลาพร้อม ๆ กันปฏิบัติการทางสังคมเหล่านี้ ก็คือการกระทำระหว่างกันที่เกิดขึ้นมา เพื่อประสานรวมหรือ แลกเปลี่ยนกันทางวัตถุในสังคม” นั่นคือ พื้นที่ที่จะเกิดขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อมีวัตถุ และวัตถุเหล่านั้นจะ ถูกจัดระเบียบให้เป็นระบบความสัมพันธ์ โดยการกระทำของมนุษย์ ซึ่งการจัดระเบียบนี้จะก่อให้เกิด “พลวัต” ของวัตถุที่มีผลต่อการกำหนดรูปร่างหน้าที่ตลอดจนความหมายทางสังคมของพื้นที่แห่งนั้น

ในทางสถาปัตยกรรมเรื่องพื้นที่ (Space) เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในช่วง ปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่ง August Schmarsow ได้เป็นผู้พัฒนา แนวความคิดเกี่ยวกับ พื้นที่ว่าง (Space) ว่า

Space ไม่ใช่ที่ว่างที่รอวัตถุที่มีคุณสมบัติครบถ้วนในตัวเอง แต่ต้องประกอบสำคัญในการกำเนิด Space ทางสถาปัตยกรรมคือ มนุษย์และเนื้อหากิจกรรม Space คือ ระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ วัตถุ การเคลื่อนไหว และวัตถุประสงค์ที่ประกอบกันเป็นเครือข่าย ดังนั้น พื้นที่ทางสถาปัตยกรรมจึงเกิดขึ้นมาเพื่อสนองสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ ในการแสวงหาตำแหน่ง และจุดอ้างอิงที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ

พื้นที่ทางสถาปัตยกรรมจึงเกิดขึ้นมาเพื่อสนองสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ในการแสวงหาตำแหน่งและจุดอ้างอิงที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ

ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้ จะถูกกำหนดโดยความรู้สึกและการมองเห็น ซึ่งอาศัยตำแหน่งของตัวผู้กระทำ (Subject) เป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจในเรื่องของตำแหน่งทิศทางและระยะของสิ่งต่าง ๆ ที่มองเห็นได้ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งนั้น กับตัวเขาเองโดยพบอยู่เสมอว่าพื้นที่เดียวกันให้ความรู้สึกประทับใจต่าง ๆ กันตามสภาพเมื่ออยู่ภายใต้อิทธิพลต่าง ๆ กัน และความรู้สึกในความเป็นพื้นที่จะเปลี่ยนไปได้เนื่องจากการเคลื่อนที่

ดังนั้นเมื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับพื้นที่แล้ว ได้ทำการศึกษาและแบ่งความสัมพันธ์ของบุคคลกับพื้นที่ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

ก. Spatial Practice คือความสัมพันธ์ต่อพื้นที่ในเชิงวิพากษ์ ซึ่งความสัมพันธ์นี้เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน โดยแสดงออกให้เห็นได้จากพฤติกรรมของมนุษย์ต่อพื้นที่ต่าง ๆ อย่างที่เห็นและที่ “เป็น” เช่น การใช้พื้นที่ในชีวิตประจำวันจะมีสวนสาธารณะกับส่วนตัว พื้นที่การทำงานกับพื้นที่พักผ่อน ซึ่งในแต่ละสังคมก็จะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

ข. Representon of Space พื้นที่ในลักษณะนี้ เป็นพื้นที่แบบมโนทัศน์ (Conceptuaird Snace) ที่เป็นผลผลิตของศาสตร์ และความเป็นเหตุเป็นผล เกิดจากกระบวนการคิดว่าพื้นที่ “คือ” อะไร เช่น แผนที่ การวางผังเมือง และระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น

ค. Representational Space พื้นที่ในลักษณะนี้แสดงผ่านความสัมพันธ์กับสัญลักษณ์และจินตนาการ เป็นพื้นที่ที่เป็นได้ทั้งของจริงและเป็นพื้นที่ที่ถูกพรรณนาขึ้น เกิดจากการระลึกถึงและความรู้สึก เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความหมายและปรับเปลี่ยนไปโดยการที่ผู้คนใช้ชีวิต “อยู่” ในพื้นที่นั้น ๆ

ซึ่งทั้งสามส่วนนี้จะมีความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ของความเป็นอยู่ คือ (The Trad us of The Perceived – Luad - Conceived Space) ของกระบวนการผลิตพื้นที่ทางสังคม นั่นคือพื้นที่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน Everyday Life ที่แต่ละยุคแต่ละสมัยจะผลิตออกมาไม่เหมือนกัน⁴²

ผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่ พื้นที่ จะถูกมองในเชิงทางเรขาคณิต สามารถวัดได้ด้วยมิติความกว้าง ความยาว และความลึก พื้นที่ที่จะเกิดขึ้นได้ต่อมนุษย์เป็นผู้กระทำ มีการจัดวางความสัมพันธ์ของวัตถุต่าง ๆ ในการหาทิศทางและตำแหน่งที่มีความสัมพันธ์กัน พื้นที่จึงเกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์

⁴² ศุภยาตา ประดิษฐ์ไวยทยากร, “พื้นที่สาธารณะ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,ปีการศึกษา,2555), หน้า 6-8.)

2.6.3 ทฤษฎีการเคลื่อนไหว

“ทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหว (Kenetology) คือ หลักการที่มนุษย์ใช้ร่างกายเคลื่อนไหวให้เกิดอิริยาบถต่าง ๆ และขณะที่เกิดการเคลื่อนไหวนั้นมียอดประกอบสำคัญอะไรบ้าง และการเคลื่อนไหวเหล่านั้น สื่อความหมายในเชิงความรู้สึก หรืออารมณ์อย่างไรได้บ้าง หัวข้อสำคัญของทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหวที่ใช้เป็นพื้นฐานในนาฏยประดิษฐ์ คือ

1. การใช้พลัง (Energy)

2. การใช้ที่ว่าง (Space)

1. การใช้พลัง (Energy) มนุษย์ต้องใช้พลังในการเคลื่อนไหวร่างกายต้านกับแรงโน้มถ่วงของโลก การใช้พลังเพื่อการแสดงนาฏยศิลป์ มี 3 ประเภท คือ

ก. ความแรงของพลัง

ข. การเน้นพลัง

ค. ลักษณะของการใช้พลัง

ก. ความแรงของพลัง ในขณะที่ผู้แสดงเคลื่อนไหว มีการใช้พลังเกิดขึ้น ปริมาณของพลังที่ใช้มีตั้งแต่อย่างน้อยจนแทบสัมผัสได้ไปจนถึงรุนแรงประหนึ่งเป็นร่างกายจะระเบิด การพ้อนรำด้วยพลังแรงมาก ๆ ย่อมทำให้เห็นอาการที่กระปรี้กระเปร่า แข็งแรง รุกข์ ในทางตรงข้าม การเคลื่อนไหวด้วยพลังน้อยย่อมเป็นตัวเปรียบเทียบให้การเคลื่อนไหวด้วยพลังมากมีความหมายมากขึ้น ชัดเจนขึ้น และการเคลื่อนไหวด้วยพลังน้อยให้ความรู้สึกที่นุ่มนวล อ่อนโยน เชื่องช้า หนักแน่น เป็นความรู้สึก ๆ ที่แผ่เร้นอยู่ภายใน อย่างไรก็ตามมีข้อเตือนใจว่า การเคลื่อนไหวที่ใช้พลังมากไม่จำเป็นต้องใช้เนื้อที่มากไปกว่าการเคลื่อนไหวที่ใช้พลังน้อยแต่อย่างใด

ข. การเน้นพลัง หมายถึง การเร่งหรือการลดความแรงของการใช้พลังเพื่อการเคลื่อนไหวในขณะใดขณะหนึ่งอย่างกะทันหัน ซึ่งเป็นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งต่างไปจากสิ่งที่กำลังกระทำอยู่ขณะนั้น การเน้นพลัง เป็นศิลปะในการเรียกร้องความสนใจจากคนดู การเน้นพลังเป็นวิธีจำแนกให้เห็นรูปลักษณะของการพ้อนรำอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องของจังหวะ การที่ผู้แสดงเน้นด้วยจังหวะที่สม่ำเสมอ ทำให้เกิดการสมดุล คงที่ และหนักแน่น การเน้นที่ไม่สม่ำเสมอ ด้วยพลังที่มีความแรงต่างกัน ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่คงที่ ตื่นเต้น สับสน การเน้นพลังของนาฏยศิลป์ไทย อาจหมายถึง การกระทบจังหวะ การเตาะแซน การข่มเข่า และการย่ำเท้า

ค. ลักษณะของการใช้พลัง หมายถึง ลักษณะของการใช้พลังในการเคลื่อนไหว ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท คือ 1. การแกว่งไกว 2. การระเบิด 3. การสืบเนื่อง 4. การสั้นพลิว และ 5. การลอยตัว

1. การแกว่งไกว คือ การที่ผู้แสดงใช้พลังแกว่งลำตัว แขน ขาไปมา คล้ายการแกว่งชิงช้า

2. การระเบิด คือ การที่ผู้แสดงระเบิดพลังออกมาอย่างกะทันหัน เห็นจุดเริ่มต้นและจุดจบชัดเจนคล้ายการตีกลอง

3. การสืบเนื่อง คือ การที่ผู้แสดงเคลื่อนไหวต่อเนื่องโดยไม่ปรากฏจุดเริ่มต้นและจุดจบที่ชัดเจน โดยไม่มีการเน้นพลังเป็นการเคลื่อนไหวที่ราบเรียบ

4. การสั้นพลิว คือ การเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องของการระเบิดเมื่อการเคลื่อนไหวแบบระเบิดเกิดซ้ำ ๆ อย่างรวดเร็ว ก็เกิดเป็นการสั้นพลิวเหมือนการร่วกลองนั่นเอง

5. การลอยตัว เกิดขึ้นเมื่อผู้แสดงกระโดดลอยตัวขึ้นไปในอากาศโดยอาศัยพลังส่งตัวให้ลอยไปในอากาศ และมีแรงโน้มถ่วงดึงดูดตัวผู้แสดงให้ตกลงมายังพื้น

การใช้พลังทั้ง 5 ประเภทนี้มีได้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด เพียงแต่ผู้แสดง และนักนาฏยประดิษฐ์ประสงค์จะใช้พลังแบบใด เมื่อใด หรือผสมผสานกันต่อเนื่องเป็นรูปแบบของนาฏยศิลป์ขึ้นมาได้

2. การใช้ที่ว่าง การเคลื่อนไหวใด ๆ ต้องอาศัยที่ว่างเป็นปริมาตร คือ มีทั้งความกว้าง ความยาว และความสูง ที่ว่างมีความสำคัญในการกำหนด ก. ตำแหน่ง ข. ขนาด และ ค. ทิศทาง

ก. ตำแหน่ง คือ การจัดที่ผู้แสดงหยุดอยู่บนเวทีในขณะใดขณะหนึ่ง ก่อนที่จะเคลื่อนที่ไป ณ จุดนั้น ผู้แสดงอาจทำท่าหนึ่ง หรือเคลื่อนไหวเป็นท่าทางต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องก็ได้ แต่ไม่เคลื่อนเท้าไปจากจุดยืนของตน นักนาฏยประดิษฐ์มักออกแบบให้ผู้แสดงหยุด ณ ที่ใดที่หนึ่งเป็นระยะ เพื่อเป็นจุดเปลี่ยนกระบวนท่า หรือแสดงการจบท่อนหนึ่งของกระบวนพ็อนรำ ผู้แสดงหยุดอยู่ ณ จุดนั้น ๆ นานเพียงใดขึ้นอยู่กับกรออกแบบนาฏยประดิษฐ์

ข. ขนาด หมายถึง การที่ผู้แสดงสามารถเคลื่อนไหวร่างกายโดยการออกท่าทางให้กว้างหรือแคบ และเคลื่อนที่ไปยังจุดอื่น ๆ บนเวทีได้กว้างและไกลเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับที่ว่างที่อำนวยให้ หากมีที่ว่างมากผู้แสดงก็ออกท่าและเคลื่อนที่ไปมาได้มากเพื่อเพิ่มจำนวนผู้แสดงเข้าไปมาก ที่ว่าง

ต่อผู้แสดงคนหนึ่งก็ย่อมลดลงเพราะผู้อื่นแบ่งไป และหากผู้แสดงอื่นหยุดอยู่กับที่ก็จะทำให้ผู้แสดงที่เคลื่อนไหวไปมาอยู่คนเดียวมีที่ว่างมากขึ้น

ค. ทิศทาง หมายถึง แนวที่ผู้แสดงเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุด เช่น การแปรแถว ผู้แสดงสามารถเคลื่อนที่ไปบนเวทีได้ใน 8 ทิศ ซึ่งสัมพันธ์กับตำแหน่งของคนดู คือ

1. การเข้าหาคนดู
2. การถอยออกจากคนดู
3. การขนานกับคนดู
4. การทแยงมุมกับคนดู
5. การวนเป็นวงหน้าคนดู
6. การฉวัดเฉวียนหรือเลี้ยวไปมาแบบฟันปลา
7. การยกสูง
8. การกดต่ำ

การเคลื่อนไหวไปในทิศทางดังกล่าวอาจผสมผสานกันให้ดูซับซ้อนขึ้นก็ได้ เช่น การถอยหลังแบบทแยงมุม หรือการวนเป็นวงกลม สลับฟันปลา การเคลื่อนไหวไปในทิศทางต่าง ๆ กัน ย่อมให้ความรู้สึกแก่คนดูแตกต่างกันด้วย โดยอาศัยมุมมองคนดูเป็นแกน

ทิศทางที่แตกต่างกันของผู้แสดง ย่อมให้ความรู้สึกแก่คนดูแตกต่างกัน ดังนี้

1. การเดินเข้าหาคนดูเป็นการเรียกร้องความสนใจ การสร้างความน่าเกรงขาม การแสดงความยิ่งใหญ่
2. การถอยหนีคนดูเป็นการแสดงความอ้างว้าง สูญเสีย หวาดกลัว ลังเล
3. การเคลื่อนที่ขนานคนดู เป็นการเน้นให้คนดูในจุดต่าง ๆ ได้มีโอกาสเห็นผู้แสดงในระยะเท่า ๆ กัน และเป็นการนำสายตาคนดูไปสู่อีกจุดหนึ่ง
4. การเคลื่อนที่ทแยงมุม เป็นการแสดงให้เห็นความลึกของการเรียงแถวได้ดีกว่าการซ้อนกันแบบแถวตอน และทำให้เห็นผู้แสดงเป็นสามมิติมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ไม่ให้ความรู้สึกแรงเท่าการเดินเข้าหาตรง ๆ แบบตั้งฉาก
5. การวนเป็นวงเป็นการแสดงความผูกพัน ความอ่อนโยน ความสามัคคี
6. การฉวัดเฉวียน แสดงถึงความปราดเปรี้ยว หากเคลื่อนไหวเร็วมากไป ในทิศทางต่างกัน จะแสดงความสับสนวุ่นวาย

7. การยกสูง แสดงความเบา ความสง่างาม ความยิ่งใหญ่

8. การกดต่ำ แสดงความหวาดกลัว ความอ่อนน้อม ความด้อยค่า”⁴³

ผู้วิจัยพบว่า ทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหว เป็นหลักการสำคัญในการแสดงนาฏศิลป์ การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้เกิดเป็นท่าทางที่สื่อความหมายและความรู้สึกในการแสดง นั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบในเรื่องของ ตำแหน่ง ขนาด และทิศทาง เพราะในการเคลื่อนไหวที่ต่าง แบบกันจะส่งความหมายและความรู้สึกที่ต่างกันออกไปด้วย

2.6.4 ทฤษฎีการสื่อสาร

อานน์ อุแบร์สเฟลด์ ได้แสดงความเห็นไว้ว่า ละครเป็นสัญญาณกลุ่มหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยส่วน ที่เป็นตัวบทหรือบทเจรจา กับส่วนที่เป็นการแสดงสัญญาณกลุ่มนี้อยู่ในกระบวนการของการสื่อสาร ซึ่งจะสื่อ “สาร” (messages) มายังผู้ดูหรือผู้รับ

ผู้ส่งสาร (emetteurs) : ผู้ประพันธ์+ผู้กำกับการแสดง+ผู้ช่วยผู้กำกับด้านต่าง ๆ+นักแสดง

สาร (messages) : ตัวบท+การแสดง

ทฤษฎีมีหน้าที่ 6 ประการของภาษาตามทฤษฎีการสื่อสารของจาคอบสัน (Jakobson)

1. หน้าที่ด้านอารมณ์หรือการแสดงออก ซึ่งเน้นที่ตัวผู้ส่งสาร เป็นหน้าที่ซึ่งสำคัญที่สุด หน้าที่ของภาษาในด้านนี้จะบอกแก่ผู้ดูว่า ตัวละครผู้ส่งสารนั้น ๆ มีบุคลิกลักษณะอย่างไรและอยู่ในอารมณ์ใด

2. หน้าที่ด้านการตอบรับ ซึ่งเน้นที่ตัวผู้รับโดยมุ่งหมายที่จะได้ปฏิกิริยาตอบกลับ

3. หน้าที่ด้านอ้างอิง ซึ่งเน้นที่ตัวบริบท ทำให้ผู้ดูไม่ลืมบริบทของการสื่อสารดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นบริบทประวัติศาสตร์ สังคม การเมืองหรือจิตวิทยา ซึ่งนำไปสู่ลักษณะ “ความเป็นจริง” ประการหนึ่ง

4. หน้าที่ด้านความงาม เน้นที่ตัวสาร ช่วยเพิ่มความหมายให้แก่คำพูดนั้น

5. หน้าที่ด้านการตรวจสอบ เน้นที่การติดต่อระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร จะปรากฏในรูปของการหัวเราะ การลั่นน้ำตา การหัวเราะเยาะ การตบมือ หรือการเป่าปากของผู้ดูเอง

⁴³ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 229-232.

6. หน้าที่ยืนยันความเข้าใจ เน้นที่ตัวรหัสที่ใช้เพื่อให้แน่ใจว่าผู้รับสารเข้าใจในรหัสที่ผู้ส่งสารส่ง

ผู้วิจัยพบว่า การสื่อสาร เป็นกระบวนการที่สำคัญของการแสดงนาฏศิลป์ มีผู้แสดงรับบทบาท เป็นผู้ส่งสาร ผ่านทางการแสดงที่เรียกว่า สาร เป็นสื่อกลางของกระบวนการนี้ ไปยัง ผู้ชมที่รับบทบาท เป็นผู้รับสาร ทั้ง 3 ส่วนนี้จะต้องมีความสัมพันธ์กันจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้ เพราะจะทำให้การแสดงขาดความสมบูรณ์

สรุปท้ายบท

สถานที่เป็นทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา สถานที่ที่มีความหมายในเชิงกว้าง มีอาณาเขตและคุณสมบัติในแต่ละแห่งที่ต่างกัน เป็นเหตุให้สถานที่หนึ่งแตกต่างจากอีกที่หนึ่ง

ในการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลจากหนังสือเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาฐานข้อมูลในการศึกษางานวิจัย โดยศึกษาจากแนวความคิดในการสร้างโรงละคร เนื่องจากโรงละครเป็นสถานที่แสดงที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในแต่ละยุคสมัย มีผู้บรรยายในหนังสือ และเอกสารทางวิชาการไว้อย่างละเอียด ทำให้เห็นพัฒนาการของโรงละครได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาการใช้สถานที่เพื่อการแสดงในสถานที่ประเภทอื่น

การศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีและแนวความคิดมาปรับใช้ เพื่อเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ในประเด็นเรื่องความหลากหลายของสถานที่เพื่อการแสดงและความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบนาฏศิลป์ โดยนำหลักทฤษฎีนาฏศาสตร์ (Natyashastra) และหลักทฤษฎีการใช้พื้นที่ (Space) มาเป็นแนวทางในการศึกษาข้อมูลในเรื่องความหลากหลายของสถานที่เพื่อการแสดง และนำหลักทฤษฎีการสื่อสาร และทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหว (Kinesthetics) มาเป็นแนวทางในการศึกษาข้อมูลในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบนาฏศิลป์

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่กับการแสดง งานวิจัยเล่มนี้มีวิธีการดำเนินงานวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร การลงพื้นที่ภาคสนามและการสัมภาษณ์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางและการดำเนินงานวิจัยแบ่งขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

3.1 แผนการดำเนินการวิจัย

3.2 แหล่งข้อมูล

3.2.1 สํารวจข้อมูลทางเอกสาร

3.2.2 สํารวจข้อมูลภาคสนาม

3.2.3 สํารวจข้อมูลการสัมภาษณ์

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3.2 การลงพื้นที่สํารวจข้อมูลภาคสนาม

3.3.3 การสัมภาษณ์ข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทางเอกสาร

3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม

3.5 การนำเสนองานวิจัย

3.1 แผนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่แสดงกับรูปแบบการแสดง กำหนดระยะเวลาในการศึกษาและดำเนินการวิจัยเป็นระยะเวลา 2 ปีการศึกษา โดยเริ่มต้นเมื่อเดือนสิงหาคม ปีพ.ศ. 2561 จนถึงเดือนพฤษภาคม ปีพ.ศ. 2563 โดยมีตารางแผนการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการ	ปีพ.ศ. 2561			ปีพ.ศ. 2562						ปีพ.ศ. 2563		
	เดือนที่			เดือนที่						เดือนที่		
	8	10	12	2	4	6	8	10	12	2	4	6
1. ศึกษาข้อมูลเพื่อเลือกหัวข้อ วิทยานิพนธ์และจัดทำโครงร่าง วิทยานิพนธ์	↔											
2. ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลและจัดทำ วิทยานิพนธ์บทที่ 1 และบทที่ 2		↔										
3. ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมและจัดทำ วิทยานิพนธ์บทที่ 3			↔									
4. สอบโครงร่างวิทยานิพนธ์				↔								
5. ปรับแก้ไขข้อมูลและลงพื้นที่ศึกษา ข้อมูลเพิ่มเติม					↔							
6. จัดทำวิทยานิพนธ์บทที่ 4							↔					
7. แก้ไขข้อมูลและจัดทำวิทยานิพนธ์ บทที่ 5								↔				
8. เรียบเรียงข้อมูลเพื่อจัดทำรูปเล่ม วิทยานิพนธ์											↔	
9. นำเสนอวิทยานิพนธ์												↔
10. ปรับแก้ไขวิทยานิพนธ์เพื่อจัดทำ วิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์												↔

ตารางที่ 1 การกำหนดระยะเวลาในการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

3.2 แหล่งข้อมูล

3.2.1 สํารวจข้อมูลทางเอกสาร

ผู้วิจัยสํารวจข้อมูลทางเอกสารจากแหล่งที่มา ดังนี้

1. สำนักวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. หอสมุดดนตรีไทย อาคารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี

3.2.2 สํารวจข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยสํารวจข้อมูลภาคสนามจากสถานที่แสดงประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. สถานที่แสดงประเภทลาน
2. สถานที่แสดงประเภทลู่
3. สถานที่แสดงประเภทโบราณสถาน
4. สถานที่แสดงประเภทแหล่งธรรมชาติ
5. สถานที่แสดงประเภทยานพาหนะ
6. สถานที่แสดงประเภทอาคารสาธารณะ
7. สถานที่แสดงประเภทบ้านเรือน
8. สถานที่แสดงประเภทสระน้ำ
9. สถานที่แสดงประเภทผสมผสาน

3.2.3 สํารวจข้อมูลการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยสํารวจข้อมูลการสัมภาษณ์โดยคัดเลือกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ในการแสดง โดยมีการแบ่งเกณฑ์ออกเป็นดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่การแสดง

- ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการแสดง
- ผู้แสดง

กลุ่มที่ 2 ผู้ชม

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หนังสือวิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พศ. 2325-2477 โดย สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้กล่าวถึง ประวัติและวิวัฒนาการของนาฏศิลป์ไทย
2. หนังสือโรงละคร โรงละครแนวความคิดในการออกแบบ โดย สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้กล่าวถึง หลักและแนวความคิดในการออกแบบโรงละคร
3. หนังสือนาฏศิลป์ไทยในรัชกาลที่ 9 โดย สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้กล่าวถึง ประวัติและพัฒนาการของนาฏศิลป์ไทย
4. หนังสือประมวลศัพท์เทคนิค: งานด้านฉากและเวทีที่นิสิตนักศึกษาด้านการละครควรรู้ โดย กฤษรา วริศราภุริชา ได้กล่าวถึง ความรู้เบื้องต้นในการจัดการแสดงละครและองค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของโรงละคร
5. หนังสืองานฉากละคร 1 โดย กฤษรา วริศราภุริชา ได้กล่าวถึง ความหมายและประวัติความเป็นมาของโรงละคร
6. หนังสืองานฉากละคร 2 โดย กฤษรา วริศราภุริชา ได้กล่าวถึง รูปแบบของเวทีชนิดต่าง ๆ รวมถึงพัฒนาการของโรงละครของทางตะวันตก
7. หนังสือหลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์ โดย สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้กล่าวถึง หลักนาฏยประดิษฐ์ และทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหว เป็นหลักการที่มนุษย์ใช้ร่างกายเคลื่อนไหวและองค์ประกอบสำคัญในการเคลื่อนไหว
8. หนังสือนาฏยศาสตร์ ตำรารำ โดย ภรตมณี แปลโดย แสง มนวิฑูร ได้กล่าวถึง เนื้อหากิจกรรมของการแสดงละครทั้งหมด แบ่งเป็น ประเภทของโรงละคร ขนาดโรงละคร การก่อสร้างและการแบ่งพื้นที่โรงละคร
9. หนังสือวรรณคดีการแสดง โดย เสาวณิต วิงวอน ได้กล่าวถึง ประวัติการแสดงในประเทศไทยและรูปแบบการแสดงประเภทต่าง ๆ
10. หนังสือหอการแสดงในประเทศไทย โดย วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม ได้กล่าวถึง ผลจากการสำรวจโรงละคร ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2557

3.3.2 การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลภาคสนามโดยวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ดังนี้

1. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม คือ ผู้วิจัยได้เข้าร่วมปฏิบัติงานกับทีมงานการแสดงในฐานะของทีมงาน และร่วมทำการแสดง นาฏศิลป์ในสถานที่ประเภทต่าง ๆ ในฐานะของผู้แสดง เพื่อศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล การใช้พื้นที่ในการแสดงของสถานที่แต่ละประเภท เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ งานวิจัย

2. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม คือ ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในสถานที่ประเภทต่าง ๆ โดยเข้าร่วมในฐานะของผู้ชมในการเข้าชมการแสดง เพื่อศึกษาถึงการใช้พื้นที่ และศึกษาองค์ประกอบของการแสดงในแต่ละรูปแบบ เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามแบบไม่มีส่วนร่วมในการแสดง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีมุมมองที่หลากหลายในการวิเคราะห์งานวิจัย

ลำดับที่	สถานที่	วัน/เดือน/ปี
1	ลานสนามหญ้า The Camp – Vintage Flea Market ตั้งอยู่ที่ F21 ถนนกำแพงเพชร2 แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร	วันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2562
2	ลานบนสะพาน สะพานสรายุวี่ ตั้งอยู่ที่บริเวณถนนเลียบชายทะเลอ่าวประจวบ ฝั่งตรงข้ามสวนสาธารณะหน้าเทศบาลเมือง ประจวบคีรีขันธ์ บริเวณด้านหน้าวิหารพระอุปคุต	วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2562
3	ลานกิจกรรม German University in Cairo ตั้งอยู่ที่ El Tagamoa El Khames New Cairo City Egypt	วันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2562

ลำดับที่	สถานที่	วัน/เดือน/ปี
4	ลานการแสดงกลางแจ้ง โรงละครสยามนิรมิต ตั้งอยู่ที่ 19 ถนนเทียนร่วมมิตร เขตห้วยขวาง แขวงห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร	วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2562
5	ทางเดิน โรงเรียนสายปัญญารังสิต ตั้งอยู่ที่ 99 ถนนพหลโยธิน 87 ซอย 6 ตำบลประชาธิปไตย อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี	วันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2561
6	ริมชายหาดชะอำ ตั้งอยู่ที่ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี	วันที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2563
7	อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตั้งอยู่ที่ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	วันที่ 22 มกราคม พ.ศ.2557
8	ค่ายโพธิ์สามต้น ตั้งอยู่บริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งค่ายโพธิ์สามต้นอยู่ใน พื้นที่ซึ่งเป็นรอยต่อของ ตำบลพุกทะเล และ ตำบลโพธิ์สามต้น อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	วันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2562
9	โบสถ์ วัดอนาลโยทิพยาราม ตั้งอยู่บนดอยบุษราคัม บ้านสันป่าม่วง หมู่ที่ 6 ตำบลสันป่าม่วง จังหวัดพะเยา	วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2560
10	ศาลากลางหลังเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ที่ตำบลประตูชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2561
11	พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ที่ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง	วันที่ 18 มกราคม พ.ศ.2563

ลำดับที่	สถานที่	วัน/เดือน/ปี
12	ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล ตั้งอยู่ที่ตำบลต้นตาล อำเภอสายบุรี จังหวัดสระบุรี	วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562
14	ห้องจัดเลี้ยง ตั้งอยู่ในโรงแรม เลอ เมอริเดียน กรุงเทพ ตั้งอยู่ที่ 40/5 ถนนสุขุมวิท เขตบางรัก แขวงบางรัก กรุงเทพมหานคร	วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561
15	บริเวณใต้อาคาร อาคารมหาจักรีสิรินธร ตั้งอยู่บริเวณภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	วันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2562
16	เรือThe Bangkok River Cruise ณ ท่าเรือไอคอน สยาม ตั้งอยู่ในบริเวณห้างสรรพสินค้าไอคอนสยาม ตั้งอยู่ที่ ถนนเจริญนคร แขวงคลองตันใต้ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร	วันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562
17	ลานกิจกรรม ตั้งอยู่ในบริเวณห้างสรรพสินค้าไอคอน สยาม ตั้งอยู่ที่ 259, 289, 299 ถนนเจริญนคร แขวงคลองตันใต้ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร	วันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562
18	ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า แกรนด์ พระราม 9 ตั้งอยู่ที่ถนนรัชดาภิเษก เขตห้วยขวาง แขวงห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร	วันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2561
19	ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า ปิ่นเกล้า ตั้งอยู่ที่ 222 ถนนบรมราชชนนี แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร	วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2562
20	ตลาดน้ำทุ่งบัวชม ตั้งอยู่ที่ตำบลสนับทึบ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2561

ลำดับที่	สถานที่	วัน/เดือน/ปี
21	ร้านอ่าป่ากุงย่าง โรจนะอยุธยา ตั้งอยู่ที่ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2562
25	โรงแรม The Journey House Life Style Boutique Hotel Kanchanaburi ตั้งอยู่ที่ ตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี	วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562
26	เวทีมวย ริมนนรัชดาภิเษก 4 ตั้งอยู่ที่ ซอยรัชดาภิเษก 4 แขวงห้วยขวาง เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร	วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562

ตารางที่ 2 การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

ที่มา: ผู้วิจัย

3.3.3 การสัมภาษณ์ข้อมูล

การศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ข้อมูล ดังนี้

- อาจารย์รัตนะ ตาแปง อายุ 38 ปี
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปการแสดง มหาวิทยาลัยพะเยา
ข้อมูลที่ศึกษา: การใช้พื้นที่การแสดงของการแสดงพื้นเมือง วิธีการปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง รวมถึงการเลือกใช้สถานที่แสดงให้เกิดความเหมาะสม
- อาจารย์วิริยะ สวัสดิ์จิ้น อายุ 37 ปี
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปการแสดง มหาวิทยาลัยพะเยา
ข้อมูลที่ศึกษา: การใช้พื้นที่ในการแสดงของนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ วิธีการปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง รวมถึงการเลือกใช้สถานที่แสดงในการสร้างงานให้เกิดความเหมาะสม

- อาจารย์วิชัย สวัสดิ์จีน อายุ 37 ปี
ตำแหน่ง ผู้จัดการฝ่ายการแสดง บริษัทโคลอสเซียมโชว์ พัทยา จำกัด
ข้อมูลที่ศึกษา: การใช้พื้นที่ในการแสดงของนาฏศิลป์สร้างสรรค์ วิธีการปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง รวมถึงการเลือกใช้สถานที่แสดงในการสร้างงานให้เกิดความเหมาะสม
- นายจริญญา เมษะมาน อายุ 31 ปี
ตำแหน่ง Action Chorography เบื้องหลังงานภาพยนตร์ และนักแสดงอิสระ
ข้อมูลที่ศึกษา: ประสบการณ์การใช้พื้นที่ในการแสดง อุปสรรคที่เคยพบในพื้นที่ระหว่างทำการแสดงและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ
- นางวรรณิ เมษะมาน อายุ 41 ปี
ตำแหน่ง ครูวิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดมงคลวราราม
ข้อมูลที่ศึกษา: ประสบการณ์ในการเข้าชมการแสดงนาฏศิลป์
- นายกฤตยชญ์ วงษ์หาญ อายุ 28 ปี
ตำแหน่ง บุคลากร มหาวิทยาลัยพะเยา
ข้อมูลที่ศึกษา: ประสบการณ์ในการเข้าชมการแสดงนาฏศิลป์

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลภาคสนาม และจากการสัมภาษณ์ข้อมูล โดยนำมาเรียบเรียงเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นดังนี้

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทางเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของเนื้อหาข้อมูลพัฒนาการการใช้สถานที่เพื่อการแสดง แนวความคิดในการออกแบบโรงละคร รวมถึงหลักทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาถึงความหลากหลายของการใช้สถานที่เพื่อการแสดงและศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่กับรูปแบบนาฏศิลป์

3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลภาคสนามจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาพถ่ายและวิดีโอการแสดง ข้อมูลจากการจดบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร นำมาวิเคราะห์การใช้พื้นที่ในการแสดงในแต่ละสถานที่ โดยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของสถานที่นั้น ๆ ว่ามีลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นอย่างไร รวมถึงบริบทโดยรอบพื้นที่การแสดงนั้นมีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่ในการแสดงอย่างไรในแต่ละสถานที่ โดยนำมาเรียบเรียงจัดแบ่งประเภทของสถานที่เพื่อการแสดง เพื่อสะดวกต่อการศึกษาและตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.5 การนำเสนองานวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาแล้วจึงนำข้อมูลมาเรียบเรียงเพื่อสรุปผลการศึกษา จัดทำเป็นรูปเล่มงานวิจัยและนำเสนอแก่กรรมการ โดยแบ่งข้อมูลงานวิจัยออกเป็น 5 บทดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 1.3 ขอบเขตของการวิจัย
- 1.4 วิธีการดำเนินงานวิจัย
- 1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- 1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 ความหมายของสถานที่เพื่อการแสดง
- 2.2 พัฒนาการสถานที่เพื่อการแสดงในประเทศไทย
- 2.3 แนวคิดในการออกแบบโรงละคร
- 2.4 การใช้พื้นที่กับการแสดงนาฏยศิลป์
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง

- 2.6.1 ทฤษฎีนาฏยศาสตร์
- 2.6.2 ทฤษฎีการใช้พื้นที่
- 2.6.3 ทฤษฎีการเคลื่อนไหว
- 2.6.4 ทฤษฎีการสื่อสาร

บทที่ 3 การดำเนินงานวิจัย

- 3.1 แผนการดำเนินการวิจัย
- 3.2 แหล่งข้อมูล
  - 3.2.1 สํารวจข้อมูลทางเอกสาร
  - 3.2.2 สํารวจข้อมูลภาคสนาม
  - 3.2.3 สํารวจข้อมูลการสัมภาษณ์
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 3.3.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 3.3.2 การลงพื้นที่สํารวจข้อมูลภาคสนาม
  - 3.3.3 การสัมภาษณ์ข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล
  - 3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทางเอกสาร
  - 3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม
- 3.5 การนำเสนองานวิจัย

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 4.1 การศึกษาทฤษฎีการแบ่งพื้นที่ในการแสดง
  - 4.1.1 ศึกษาและวิเคราะห์การแบ่งพื้นที่ในสถานที่แสดงตามหลักทฤษฎีนาฏยศาสตร์
    - 4.1.2 ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบของพื้นที่การแสดง
      - 4.1.2.1 พื้นที่การแสดงแบบดูด้านเดียว
      - 4.1.2.2 พื้นที่การแสดงแบบดูสองด้านหรือแบบเคลื่อนที่
      - 4.1.2.3 พื้นที่แสดงแบบดูสามด้าน
      - 4.1.2.4 พื้นที่การแสดงแบบดูสี่ด้าน

4.2 ความหลากหลายของการใช้สถานที่เพื่อการแสดง

- 4.2.1 สถานที่แสดงประเภทลาน
- 4.2.2 สถานที่แสดงประเภทลู่
- 4.2.3 สถานที่แสดงประเภทโบราณสถาน
- 4.2.4 สถานที่แสดงประเภทแหล่งธรรมชาติ
- 4.2.5 สถานที่แสดงประเภทยานพาหนะ
- 4.2.6 สถานที่แสดงประเภทอาคารสาธารณะ
- 4.2.7 สถานที่แสดงประเภทบ้านเรือน
- 4.2.8 สถานที่แสดงประเภทสระน้ำ
- 4.2.9 สถานที่แสดงประเภทผสมผสาน

4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบการแสดงนาฏยศิลป์

- 4.3.1 การใช้พื้นที่ในการแสดงนาฏยศิลป์
  - 4.3.1.1 การใช้พื้นที่ในการแสดง ผนังใหญ่
  - 4.3.1.2 การใช้พื้นที่ในการแสดง หุ่น
  - 4.3.1.3 การใช้พื้นที่ในการแสดง ละคร
  - 4.3.1.4 การใช้พื้นที่ในการแสดง โขน
  - 4.3.1.5 การใช้พื้นที่ในการแสดง ระบำ
  - 4.3.1.6 การใช้พื้นที่ในการแสดง รำ
  - 4.3.1.7 การใช้พื้นที่ในการแสดง พื้นเมืองหรือพื้นบ้าน

4.3.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สถานที่แสดง

4.3.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบนาฏยศิลป์

4.3.4 การปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง

4.3.5 การปรับสถานที่แสดงให้เข้ากับรูปแบบการแสดง

4.3.6 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบการแสดงนาฏยศิลป์

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

5.2 ข้อเสนอแนะ

สรุปท้ายบท

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการดำเนินงานวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร การลงพื้นที่ภาคสนามและการสัมภาษณ์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมสถานที่เพื่อการแสดงจากการลงพื้นที่ภาคสนามแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม และจากการค้นคว้าจากสื่อออนไลน์ รวมทั้งหมด 58 แห่ง ศึกษาศูนย์ที่ประเภทลาน จำนวน 9 แห่ง สถานที่ประเภทตู้ จำนวน 6 แห่ง สถานที่ประเภทโบราณสถาน จำนวน 9 แห่ง สถานที่ประเภทแหล่งธรรมชาติ จำนวน 6 แห่ง สถานที่ประเภทยานพาหนะ จำนวน 8 แห่ง สถานที่ประเภทอาคารสาธารณะ จำนวน 10 แห่ง สถานที่ประเภทบ้านเรือน จำนวน 2 แห่ง สถานที่ประเภทสระน้ำ จำนวน 4 แห่ง และสถานที่ประเภทผสมผสาน จำนวน 4 แห่ง

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาเรียบเรียงเพื่อนำมาวิเคราะห์ให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้และจัดทำเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทที่ 4 นี้ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลงานวิจัยในสองประเด็น ประเด็นแรกศึกษาถึงความหลากหลายของการใช้สถานที่เพื่อการแสดง เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อรวบรวมข้อมูลว่ามีสถานที่ใดบ้างที่ปรากฏการแสดงนาฏศิลป์ขึ้นภายในสถานที่แห่งนั้น โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและวิเคราะห์แบ่งประเภทของสถานที่ ในประเด็นที่สองผู้วิจัยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบนาฏศิลป์ เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์และสถานที่แสดง และนำข้อมูลการศึกษาในสองประเด็นมาเรียบเรียงเพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษางานวิจัย โดยผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นดังนี้

4.1 การศึกษาทฤษฎีการแบ่งพื้นที่ในการแสดง

4.1.1 ศึกษาและวิเคราะห์การแบ่งพื้นที่ในสถานที่แสดงตามหลักทฤษฎีนาฏศาสตร์

4.1.2 ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบของพื้นที่การแสดง

4.1.2.1 พื้นที่การแสดงแบบดูด้านเดียว

4.1.2.2 พื้นที่การแสดงแบบดูสองด้านหรือแบบเคลื่อนที่

4.1.2.3 พื้นที่แสดงแบบดูสามด้าน

4.1.2.4 พื้นที่การแสดงแบบดูสี่ด้าน

4.2 ความหลากหลายของการใช้สถานที่เพื่อการแสดง

4.2.1 สถานที่แสดงประเภทลาน

4.2.2 สถานที่แสดงประเภทลู่

4.2.3 สถานที่แสดงประเภทโบราณสถาน

4.2.4 สถานที่แสดงประเภทแหล่งธรรมชาติ

4.2.5 สถานที่แสดงประเภทยานพาหนะ

4.2.6 สถานที่แสดงประเภทอาคารสาธารณะ

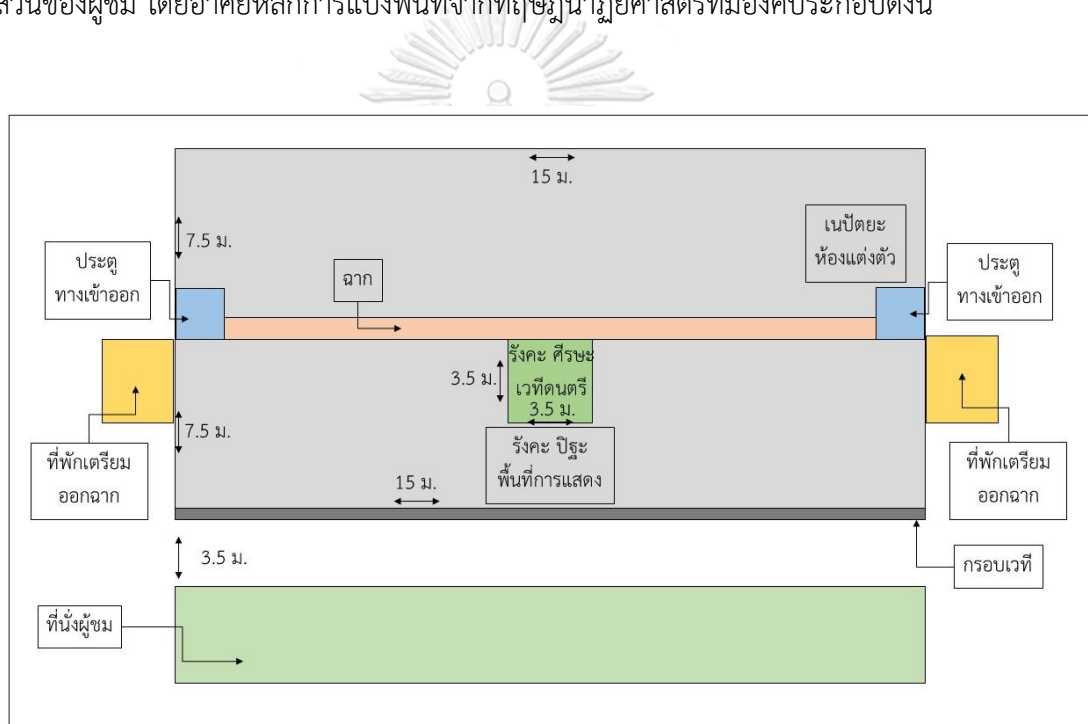
4.2.7 สถานที่แสดงประเภทบ้านเรือน

- 4.2.8 สถานที่แสดงประเภทสระน้ำ
- 4.2.9 สถานที่แสดงประเภทผสมผสาน
- 4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์
  - 4.3.1 การใช้พื้นที่ในการแสดงนาฏศิลป์ไทย
    - 4.3.1.1 การใช้พื้นที่ในการแสดง ผนังใหญ่
    - 4.3.1.2 การใช้พื้นที่ในการแสดง หุ่น
    - 4.3.1.3 การใช้พื้นที่ในการแสดง ละคร
    - 4.3.1.4 การใช้พื้นที่ในการแสดง โขน
    - 4.3.1.5 การใช้พื้นที่ในการแสดง ระบำ
    - 4.3.1.6 การใช้พื้นที่ในการแสดง รำ
    - 4.3.1.7 การใช้พื้นที่ในการแสดง พื้นเมืองหรือพื้นบ้าน
  - 4.3.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สถานที่แสดง
  - 4.3.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบนาฏศิลป์
  - 4.3.4 การปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง
  - 4.3.5 การปรับสถานที่แสดงให้เข้ากับรูปแบบการแสดง
  - 4.3.6 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์

4.1 การศึกษาทฤษฎีการแบ่งพื้นที่ในสถานที่แสดง

4.1.1 ศึกษาและวิเคราะห์การแบ่งพื้นที่ในสถานที่แสดงตามหลักทฤษฎีนาฏยศาสตร์

จากการศึกษาหลักทฤษฎีนาฏยศาสตร์ เรื่องประเภท ขนาด และการแบ่งพื้นที่ของโรงละคร ผู้วิจัยได้นำหลักทฤษฎีนาฏยศาสตร์มาปรับใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบความหลากหลายของสถานที่เพื่อการแสดงที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล โดยนำหลักการแบ่งสัดส่วนพื้นที่โรงละครมาเป็นแนวทางในการกำหนดสัดส่วนพื้นที่ของสถานที่เพื่อการแสดงในแต่ละประเภทที่ผู้วิจัยทำการศึกษา โดยแบ่งสัดส่วนออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ คือพื้นที่หลังโรง พื้นที่ส่วนการแสดง และพื้นที่ส่วนของผู้ชม โดยอาศัยหลักการแบ่งพื้นที่จากทฤษฎีนาฏยศาสตร์ที่มีองค์ประกอบดังนี้

แผนผังที่ 1 การจำลองการแบ่งพื้นที่โรงละครจากหลักทฤษฎีนาฏยศาสตร์

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยายในเอกสาร)

แผนผังที่ 2 การแบ่งสัดส่วนพื้นที่การแสดงจากหลักทฤษฎีนาฏยศาสตร์

ที่มา : ผู้วิจัย

การแบ่งสัดส่วนพื้นที่ของสถานที่แสดง มีองค์ประกอบดังนี้

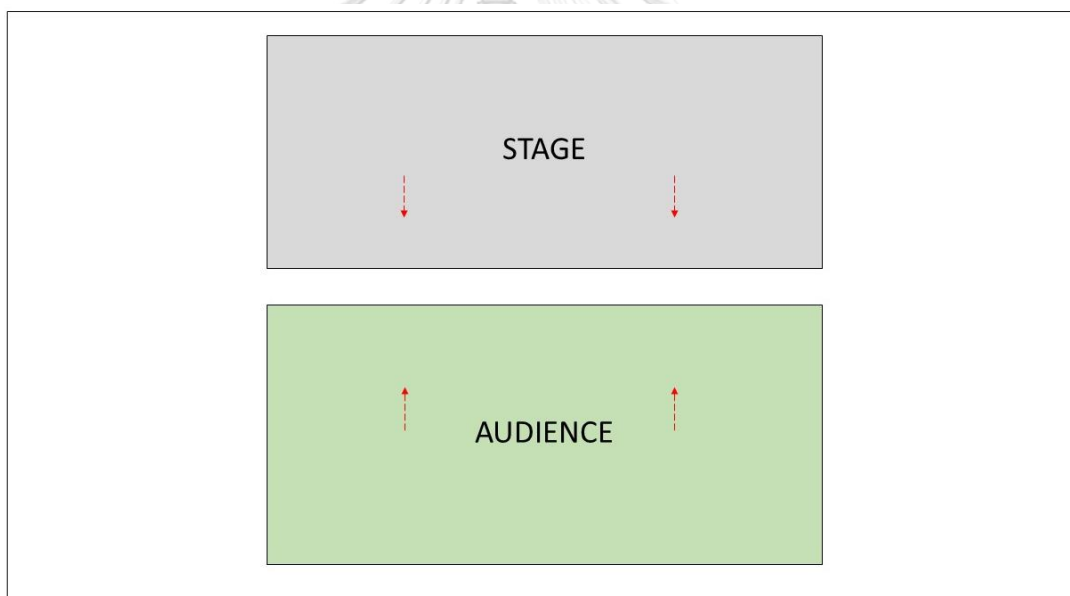
1. พื้นที่การแสดง คือ พื้นที่ที่ผู้แสดงใช้สำหรับทำการแสดง
2. บริเวณทางเข้าออก คือ บริเวณที่ผู้แสดงใช้สำหรับเป็นทางเข้ามาสู่พื้นที่แสดงและเป็นทางออกจากพื้นที่แสดง
3. บริเวณเตรียมแสดง คือ บริเวณที่ผู้แสดงใช้ยืนเพื่อเตรียมตัวก่อนออกมาทำการแสดง
4. ที่ตั้งเครื่องดนตรี คือ บริเวณที่ใช้สำหรับตั้งเครื่องดนตรีและที่นั่งของนักดนตรี
5. ฉากหลัง คือ ฉากหรือม่านที่กั้นพื้นที่ระหว่างพื้นที่แสดงกับพื้นที่หลังโรง
6. พื้นที่หลังโรงหรือห้องแต่งตัว คือ พื้นที่บริเวณด้านหลังพื้นที่แสดงที่ผู้แสดงใช้สำหรับแต่งหน้าและแต่งตัว
7. บริเวณที่นั่งผู้ชม คือ บริเวณที่แบ่งสัดส่วนไว้ให้ผู้ชมสำหรับใช้ชมการแสดง

4.1.2 ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบของพื้นที่การแสดง

ผู้วิจัยแบ่งรูปแบบของพื้นที่ในการแสดง เพื่อใช้ในการกำหนดรูปแบบของพื้นที่การแสดง โดยผู้วิจัยใช้มุมมองในการมองเห็นของผู้ชมเป็นตัวกำหนดในการแบ่งรูปแบบดังนี้

4.1.2.1 พื้นที่การแสดงแบบดูด้านเดียว

พื้นที่การแสดงแบบดูด้านเดียว คือ พื้นที่การแสดงที่กำหนดทิศทางให้ผู้ชมมองไปในทิศทางเดียว มักจะมีกรอบเพื่อกำหนดสายตาของผู้ชม หากไม่มีกรอบเพื่อกำหนดแต่ผู้ชมถูกกำหนดให้มุ่มมองในทิศทางเดียวก็ถือเป็นพื้นที่การแสดงแบบดูด้านเดียว ผู้แสดงจะแสดงโดยหันหน้ามายังทิศทางของผู้ชม และผู้ชมจะหันหน้ามายังทิศทางของผู้แสดง พื้นที่การแสดงในรูปแบบเช่นนี้จะแบ่งพื้นที่ระหว่างผู้แสดงและผู้ชมออกจากกันอย่างสิ้นเชิง

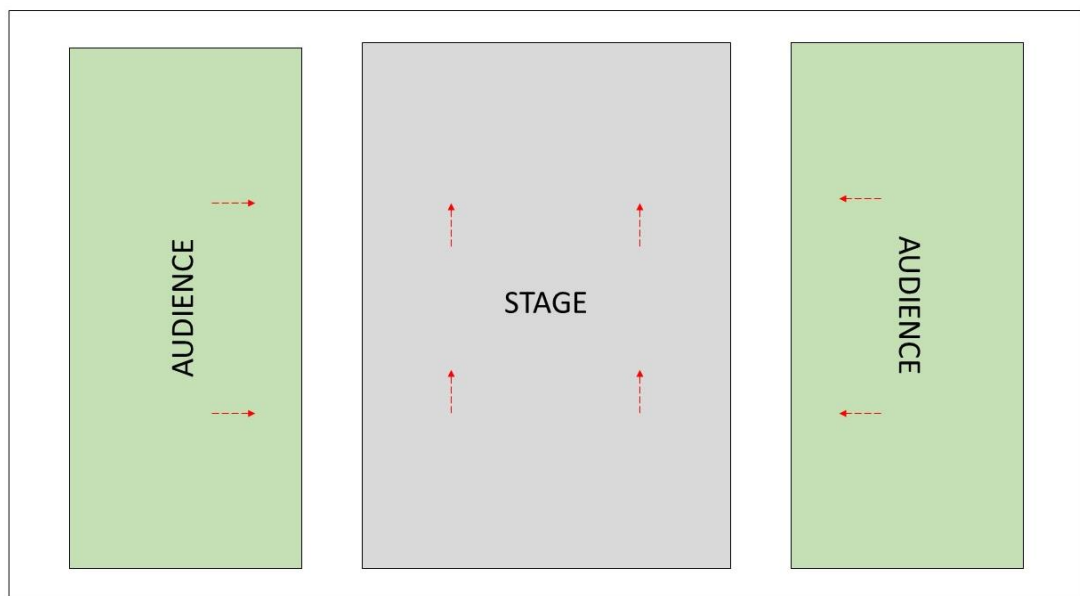

แผนผังที่ 3 การใช้พื้นที่การแสดงแบบดูด้านเดียว

ที่มา : ผู้วิจัย

4.1.2.2 พื้นที่การแสดงแบบดูสองด้านหรือแบบเคลื่อนที่

พื้นที่การแสดงแบบดูสองด้านหรือแบบเคลื่อนที่ คือ พื้นที่การแสดงที่กำหนดทิศทางให้ผู้ชมมีมุมมองได้สองด้าน พื้นที่การแสดงเช่นนี้อาจจะมีการเคลื่อนที่จากตำแหน่งหนึ่งไปยังอีกตำแหน่งหนึ่ง เคลื่อนที่โดยผู้แสดงเองหรือยานพาหนะไปทางด้านหน้าของพื้นที่การแสดง ส่วนมากผู้แสดงจะใช้พื้นที่แสดงตรงกลางระหว่างผู้ชมทั้งสองฝั่ง มักจะเห็นพื้นที่การแสดงแบบนี้ได้ตามท้องถนนที่มีผู้คนสัญจรไปมาสองฝั่งถนน

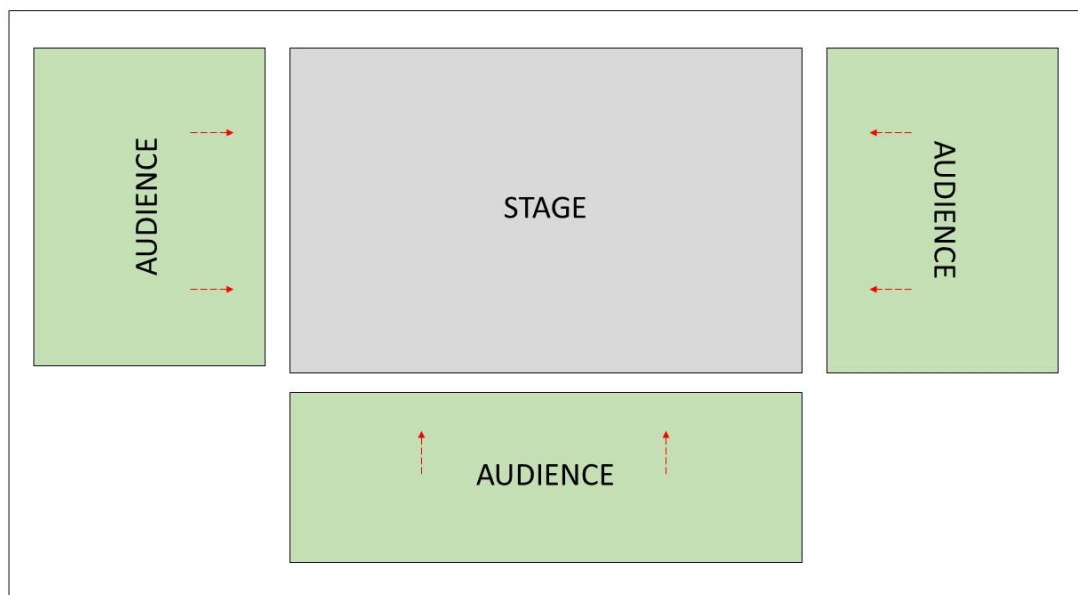

แผนผังที่ 4 การใช้พื้นที่แสดงแบบดูสองด้านหรือแบบเคลื่อนที่

4.1.2.3 พื้นที่แสดงแบบดูสามด้าน

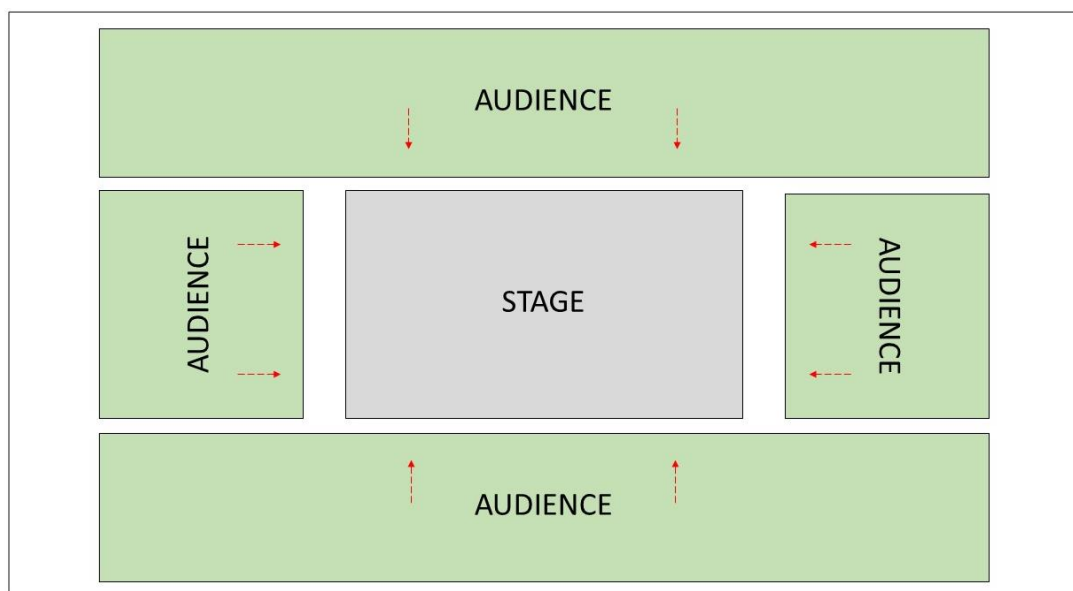
พื้นที่แสดงแบบดูสามด้าน คือ พื้นที่การแสดงที่กำหนดทิศทางให้ผู้ชมมีมุมมองได้สามด้านหรือในลักษณะครึ่งวงกลม บริเวณพื้นที่แสดงจะยื่นออกไปในบริเวณพื้นที่ผู้ชม ทำให้ผู้ชมมีความใกล้ชิดกับผู้แสดงมากขึ้น ส่วนด้านที่สี้มักจะเป็นฉากหรือม่านกั้นที่อยู่ด้านหลังของผู้แสดงที่สร้างขึ้นเพื่อกำหนดทิศทางการเข้า-ออกของผู้แสดง และเป็นจุดบังสายตาของผู้ชมจากการใช้พื้นที่บริเวณหลังโรงของผู้แสดง

แผนผังที่ 5 การใช้พื้นที่แสดงแบบดูสามด้าน
ที่มา : ผู้วิจัย

4.1.2.4 พื้นที่การแสดงแบบดูสี่ด้าน

พื้นที่การแสดงแบบดูสี่ด้าน คือ พื้นที่การแสดงแบบเปิดที่มีพื้นที่การแสดงอยู่ท่ามกลางผู้ชม ที่มีผู้ชมอยู่ล้อมรอบพื้นที่สำหรับการแสดงทั้งสี่ด้าน หรือในทุกด้าน บริเวณพื้นที่การแสดงอาจจะเป็นรูปทรงวงรี วงกลม สี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดงสามารถเข้าและออกสู่พื้นที่การแสดงได้จากพื้นที่โดยรอบ ทำให้ผู้แสดงมีความใกล้ชิดกับผู้ชมมากที่สุดในพื้นที่การแสดงเช่นนี้ ผู้ชมสามารถมองเห็นผู้แสดงอย่างชัดเจนได้จากทุกทิศทางของพื้นที่การแสดง

แผนผังที่ 6 การใช้พื้นที่การแสดงแบบดูสี่ด้าน

ที่มา : ผู้วิจัย

นอกจากรูปแบบที่ผู้วิจัยได้กล่าวข้างต้นแล้ว ยังปรากฏพื้นที่การแสดงในรูปแบบอื่น ๆ อีก เนื่องจากปัจจุบันมีสถานที่และพื้นที่ในการแสดงที่หลากหลายมากขึ้น ประกอบกับมีศิลปินผู้คิดค้นงานนาฏศิลป์รูปแบบใหม่ ๆ กับสถานที่ใหม่ ๆ ทำให้มีงานที่แหวกแนว แหวกรูปแบบ ประเพณีมากขึ้น ทำให้เกิดรูปแบบของพื้นที่การแสดงเพิ่มขึ้นอีกมาก

4.2 ความหลากหลายของการใช้สถานที่เพื่อการแสดง

สถานที่เพื่อการแสดงปรากฏอยู่ในหลากหลายสถานที่ ในแต่ละสถานที่ที่มีลักษณะและมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน พื้นที่โดยรอบเกิดจากที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับกิจกรรมของมนุษย์ มีการกำหนดอาณาเขต กำหนดสัดส่วนต่าง ๆ มีการจัดการพื้นที่โดยรอบให้เหมาะสมกับการทำกิจกรรม จึงเกิดความแตกต่างในสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ มีการกำหนดชื่อเรียกเพื่ออำนวยความสะดวก ทำให้เกิดเป็นชื่อเรียกสถานที่ ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สื่อออนไลน์ และการลงพื้นที่ภาคสนาม ผู้วิจัยพบว่าการใช้สถานที่ในการแสดงที่หลากหลาย ผู้วิจัยได้จำแนกประเภทสถานที่จากสภาพแวดล้อมของสถานที่ในแต่ละแห่ง โดยจำแนกสถานที่ออกเป็นประเภทดังนี้

1. สถานที่แสดงประเภทลาน
2. สถานที่แสดงประเภทลู่วิ่ง
3. สถานที่แสดงประเภทโบราณสถาน
4. สถานที่แสดงประเภทแหล่งธรรมชาติ
5. สถานที่แสดงประเภทยานพาหนะ
6. สถานที่แสดงประเภทอาคารสาธารณะ
7. สถานที่แสดงประเภทบ้านเรือน
8. สถานที่แสดงประเภทสระน้ำ
9. สถานที่แสดงประเภทผสมผสาน

ผู้วิจัยใช้การบรรยายในเชิงพรรณนาถึงรูปแบบของการใช้สถานที่เพื่อการแสดงในแต่ละแห่งในเชิงมุมมองของผู้วิจัย โดยอธิบายเชิงพรรณนาถึงรูปแบบในแต่ละสถานที่แสดง โดยมีองค์ประกอบลักษณะของพื้นที่การแสดง บริเวณทางเข้า-ทางออก บริเวณเตรียมแสดง ฉากหลัง บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว บริเวณที่นั่งผู้ชม บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี และบริเวณที่ตั้งแสงสี โดยจัดทำเป็นตารางเพื่อความเข้าใจ และสร้างแผนผังจำลองการใช้พื้นที่ในแต่ละสถานที่เพื่อประกอบการอธิบาย

4.2.1 สถานที่แสดงประเภทลาน

สถานที่แสดงประเภทลาน เป็นการใช้พื้นที่บริเวณที่ว่าง สนาม ที่โล่งกว้าง ที่มีลักษณะเป็นพื้นระนาบ มีพื้นที่อยู่ภายนอกตัวอาคาร เป็นสถานที่ในการแสดง บริเวณพื้นที่การแสดงไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว อาทิ ลานดนตรี ลานวัด ลานดิน ลานหญ้า ลานกีฬา ลานสนามบิน ฯลฯ จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยพบสถานที่แสดงประเภทลาน ที่ปรากฏการแสดงนาฏยศิลป์ดังนี้

- 4.2.1.1 สถานที่แสดง – ลานหน้าพระเมรุ ณ ท้องสนามหลวง
- 4.2.1.2 สถานที่แสดง – ลานกิจกรรม ณ German University in Cairo
- 4.2.1.3 สถานที่แสดง – ลานสนามบิน ณ ท่าอากาศยานเชียงใหม่
- 4.2.1.4 สถานที่แสดง – ลานตลาดนัด ณ ตลาดหน้าพระธาตุ
- 4.2.1.5 สถานที่แสดง – ลานบนสะพาน ณ สะพานสราญวิถี
- 4.2.1.6 สถานที่แสดง – ลานโถง ณ โรงพยาบาลสงฆ์
- 4.2.1.7 สถานที่แสดง – ลานกลางร้านอาหาร ณ คุ่มขันโตก เชียงใหม่
- 4.2.1.8 สถานที่แสดง – ลานการแสดงกลางแจ้ง ณ โรงละครสยามนิรมิต
- 4.2.1.9 สถานที่แสดง – ลานสนามหญ้า ณ The Camp – Vintage Flea Market

ภาพที่ 19 สถานที่แสดงประเภทลาน ณ ลานดิน

ที่มา : ผู้วิจัย

4.2.1.1 สถานที่แสดง – ลานหน้าพระเมรุ ท้องสนามหลวง

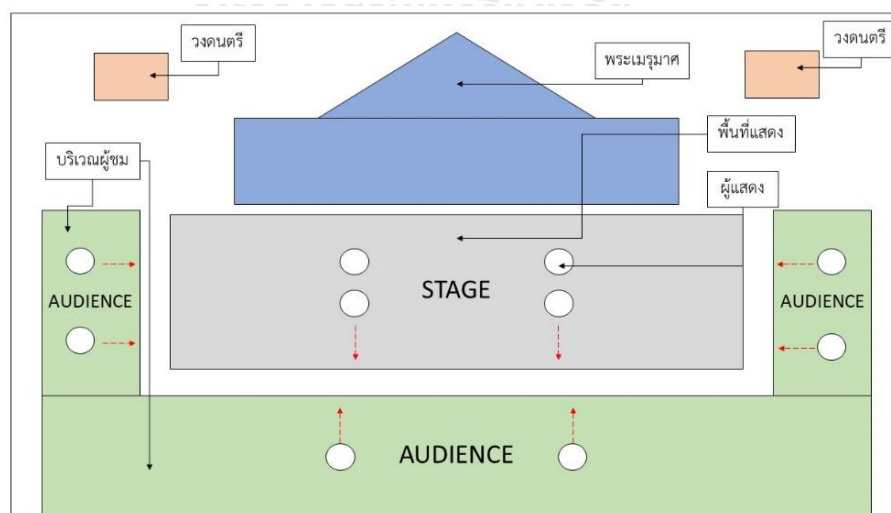
สนามหลวง ตั้งอยู่ที่บริเวณถนนราชดำเนินกลาง แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร

กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 20 การแสดงโขนหน้าพระเมรุ ณ ลานหน้าพระเมรุ ท้องสนามหลวง
เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560

ที่มา : <https://www.prachachat.net/rama9royalfuneral/news-66113>

แผนผังที่ 7 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานหน้าพระเมรุ ท้องสนามหลวง

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงโขนหน้าพระเมรุ ที่ลานหน้าพระเมรุ ท้องสนามหลวง
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูสามด้าน ใช้บริเวณลานหน้าพระเมรุมาศเป็นพื้นที่ในการแสดง ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว พื้นที่แสดงเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้า พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง บริเวณพื้นเป็นพื้นปูน
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทางด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงบริเวณด้านข้างที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
ฉากหลัง	ไม่มีที่ตั้งฉากหลัง มีพระเมรุมาศเป็นบริเวณฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง แต่บริเวณด้านนอกพื้นที่มีเต็นท์แบบเปิด ที่ใช้สำหรับแต่งกายและเป็นจุดพักนักแสดง
บริเวณที่นั่งผู้ชม	บริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถนั่งบริเวณพื้นที่เพื่อชมการแสดงได้โดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้ทั้งสามด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องดนตรี อยู่ฝั่งซ้ายและฝั่งขวาบริเวณด้านหลังของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดงทั้งสองข้าง

4.2.1.2 สถานที่แสดง – ลานกิจกรรม German University in Cairo

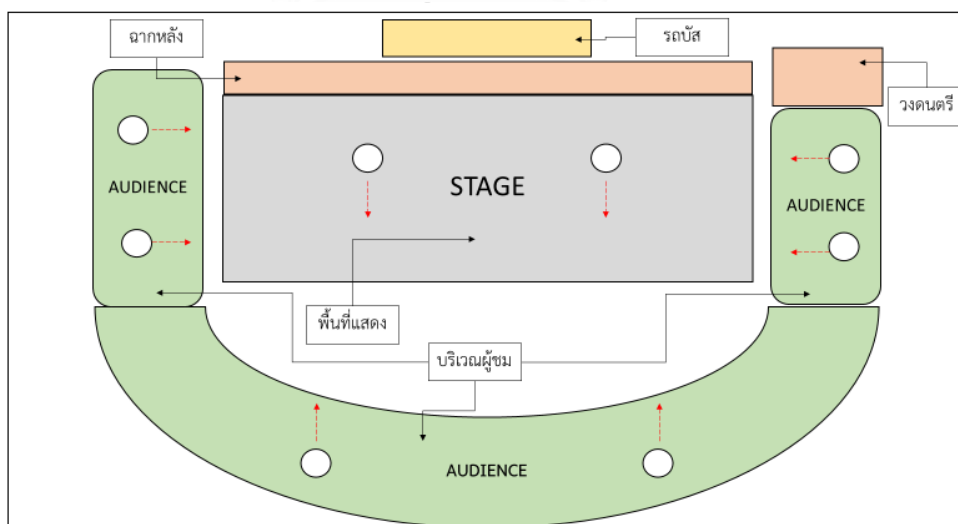
German University in Cairo ตั้งอยู่ที่ El Tagamoa El Khames New Cairo City Egypt

ภาพที่ 21 การแสดงรำกลองยาว ณ ลานกิจกรรม German University in Cairo

เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2562 เวลา 15.20 น.

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 8 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานกิจกรรม German University in Cairo

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงรำกลองยาว ที่สถานกิจกรรม German University in Cairo
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่แสดงเป็นแบบคูสามด้าน ไม่มีการปลูกโรงแบบ ชั่วคราว ใช้บริเวณกลางสถานกิจกรรมเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปในทิศทางเดียว ผู้ชมสามารถชม การแสดงได้จากบริเวณด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง บริเวณพื้นเป็นพื้นปูนที่ปูรองทับด้วยพรม สำหรับเป็นพื้นที่ แสดง
ฉากหลัง	มีฉากหลังเป็นป้ายไว้นิลชื่องาน
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง ผู้แสดงใช้รถบัสสำหรับเป็นที่เปลี่ยนเครื่องแต่งกายระหว่าง ชุดการแสดง เนื่องจากบริเวณใกล้เคียงไม่มีพื้นที่ไว้สำหรับ เปลี่ยนเครื่องแต่งกาย
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทางด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณ ที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ในลักษณะลาน อัมจันทร์ ผู้ชมสามารถนั่งหรือยืนชมการแสดงได้โดยรอบ บริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้ทั้งสาม ด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องดนตรีอยู่บริเวณใต้ร่มไม้ทางด้านซ้ายของ พื้นที่แสดง นักดนตรีหันหน้าเข้าหาผู้แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

4.2.1.3 สถานที่แสดง – ลานสนามบิน ท่าอากาศยานเชียงใหม่

ท่าอากาศยานเชียงใหม่ ตั้งอยู่ที่ถนนมหิตล อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

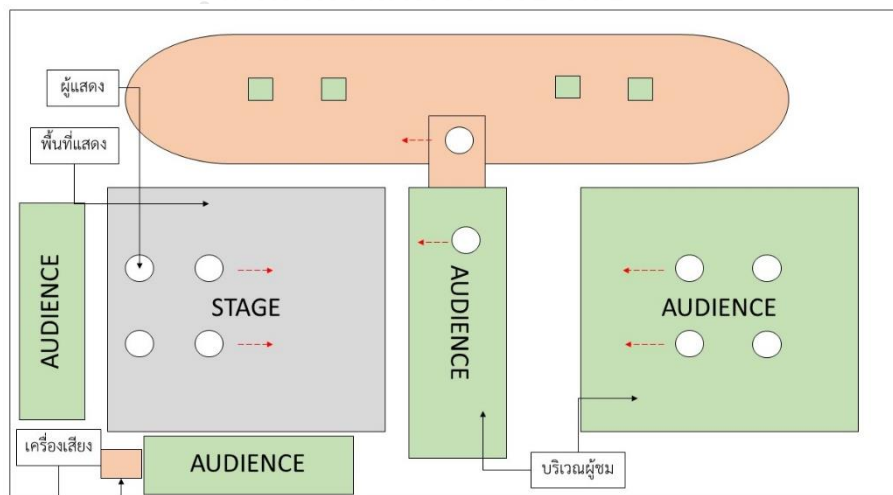

ภาพที่ 22 การแสดงต้อนรับ ณ ลานสนามบิน ท่าอากาศยานเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2560 เวลา 11.30 น.

ที่มา : <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/561560>

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังที่ 9 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานสนามบิน ท่าอากาศยานเชียงใหม่

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงพ็อนต้อนรับ ที่ลานสนามบิน ท่าอากาศยานเชียงใหม่
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่แสดงเป็นแบบคูสามด้าน ไม่มีการปลูกโรงแบบ ชั่วคราว ใช้บริเวณลานสนามบินเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดง หันหน้ามาทางผู้ชมเพียงทิศทางเดียว ส่วนผู้ชมเดินลงมาจาก เครื่องบินมายังลานสนามบิน สามารถชมการแสดงได้จาก บริเวณรอบของพื้นที่แสดง พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ใน ระนาบเดียวกัน บริเวณพื้นเป็นพื้นปูน
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายใน บริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมเป็นส่วน ผู้ชมสามารถยืนชม การแสดงได้จากโดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถ มองเห็นการแสดงได้จากทั้งสามด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านหลังของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

4.2.1.4 สถานที่แสดง – ลานตลาดนัด หลาดหน้าพระธาตุ

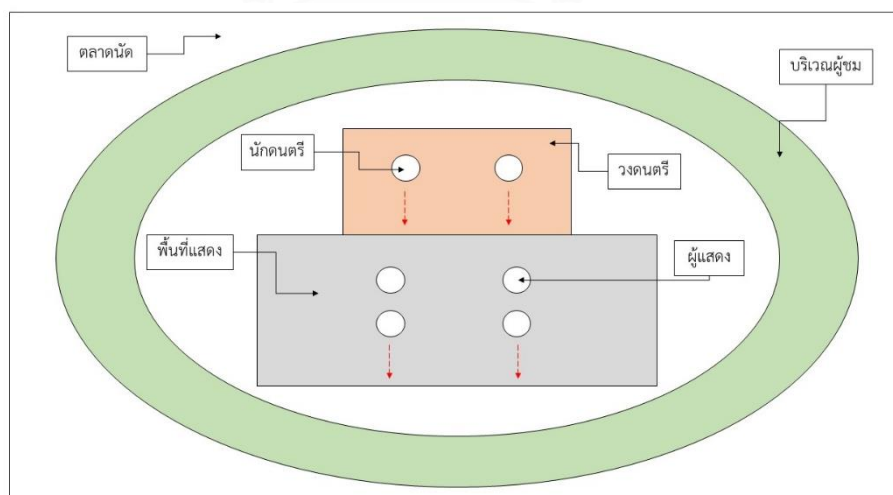
ตลาดนัดหลาดหน้าพระธาตุ ตั้งอยู่ที่ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ 23 การแสดงรำโนราห์ ณ ลานตลาดนัด หลาดหน้าพระธาตุ

จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2560

ที่มา : <https://travel.gimyong.com/index.php?swp=content&t=1022>

แผนผังที่ 10 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานตลาดนัด หลาดหน้าพระธาตุ

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงรำโนราห์ ที่ลานตลาดนัด ตลาดหน้าพระธาตุ
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสี่ด้าน ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณลานถนนบริเวณตลาดเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงเพียงทิศทางเดียว แต่ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณล้อมรอบของพื้นที่แสดง พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน บริเวณพื้นเป็นพื้นถนนปูรองทับด้วยเสื่อจำนวน 4 ผืน สำหรับเป็นพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดง ที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้จากโดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้จากทุกทิศทาง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	ที่ตั้งเครื่องดนตรีและนักดนตรีอยู่บริเวณด้านหลังของผู้แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

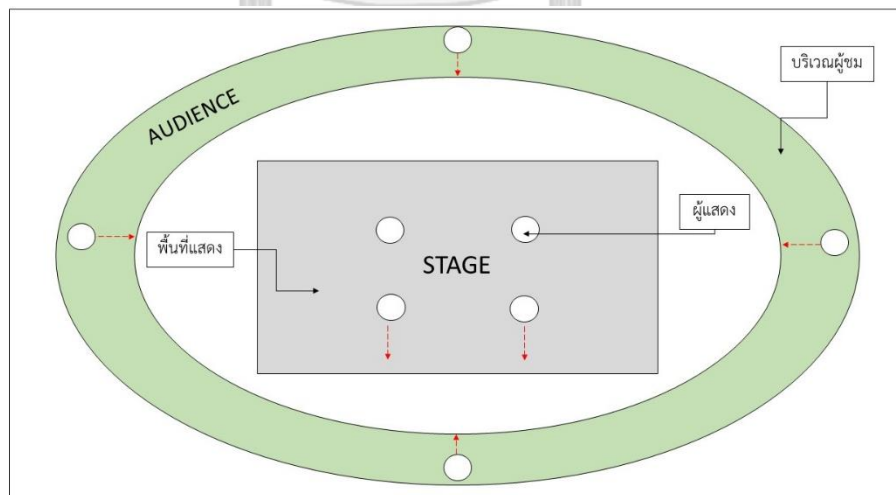
4.2.1.5 สถานที่แสดง – ลานบนสะพาน สะพานสรณวิถี

สะพานสรณวิถี ตั้งอยู่ที่บริเวณถนนเลียบชายทะเลอ่าวประจวบ ฝั่งตรงข้ามสวนสาธารณะหน้าเทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์ บริเวณด้านหน้าวิหารพระอุปคุต

ภาพที่ 24 การแสดงตีกลองศึก ณ สะพานสรณวิถี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2562

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 11 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานสะพานสรณวิถี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงตีกลองศึก ที่ลานบนสะพาน สะพานสราญวิถี
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสี่ด้าน ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณลานกลางสะพานเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงเพียงทิศทางเดียว แต่ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณล้อมรอบของพื้นที่แสดง พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน บริเวณพื้นเป็นพื้นถนน
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้จากโดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้จากทุกทิศทาง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงไฟจากหลอดไฟบริเวณถนนบนสะพาน

4.2.1.6 สถานที่แสดง – ลานห้องโถง โรงพยาบาลสงฆ์

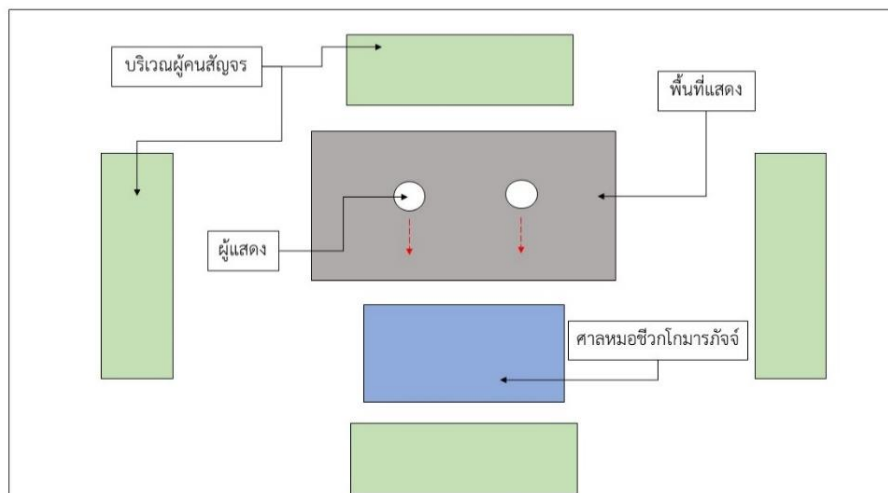
โรงพยาบาลสงฆ์ ตั้งอยู่ที่ 445 ถนนศรีอยุธยา แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 25 การรำแก้บนหน้าศาลหมอซึกโกมารักจ้ ณ ลานห้องโถง โรงพยาบาลสงฆ์

เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562 เวลา 11.30

ที่มา : บันทึกภาพโดย สุรพล วิรุฬห์รักษ์

แผนผังที่ 12 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานห้องโถง โรงพยาบาลสงฆ์

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การรำแก้บน ที่ลานโถง โรงพยาบาลสงฆ์
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสี่ด้าน ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณลานโถงเป็นพื้นที่แสดง ไม่มีจุดกำหนดพื้นที่แสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางศาลหมอชิวโกมารักจัจ (ไม่จำเป็นต้องมีผู้ชมเนื่องจากการรำถวายเพื่อแก้บน) ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณรอบนอกจากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน บริเวณพื้นเป็นพื้นปูน ใช้เสื่อน้ำมันปูรองพื้นสำหรับเป็นพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดง ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมเป็นสัดส่วน เนื่องจากการรำถวายศาลหมอชิวโกมารักจัจ บริเวณรอบข้างมีผู้คนสัญจรไป-มา ภายในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

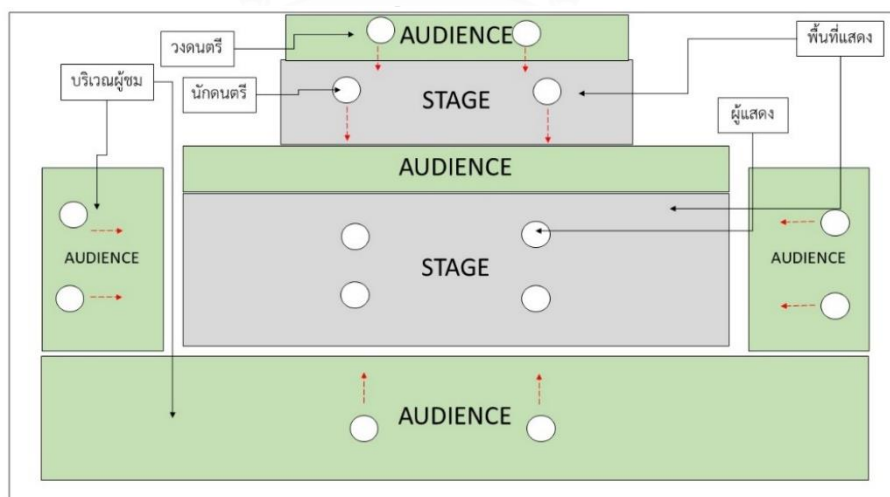
4.2.1.7 สถานที่แสดง – ลานกลางร้านอาหาร คุ่มขันโตก เชียงใหม่

ร้านอาหาร คุ่มขันโตก เชียงใหม่ ตั้งอยู่ที่ 139 หมู่ 4 ตำบลหนองป่าครั่ง
อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 26 การแสดงฟ้อนที่ ณ ลานกลางร้านอาหาร คุ่มขันโตก เชียงใหม่

ที่มา : <https://thai.hotels2thailand.com/chiang-mai-day-trips>

แผนผังที่ 13 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานกลางร้านอาหาร คุ่มขันโตก เชียงใหม่

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกภาพจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงฟ้อนที่ ที่ลานกลางร้านอาหาร คุ่มขันโตก เชียงใหม่
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสี่ด้าน มีพื้นที่ที่ใช้ทำการแสดงอยู่ 2 บริเวณ คือบริเวณในศาลาที่ยกพื้นสูง ผู้แสดงหันหน้าออกหาผู้ชม และพื้นที่ตรงกลางใช้บริเวณลานเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงหันหน้าไปในทุกทิศทางที่มีผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ระนาบเดียวกัน บริเวณพื้นเป็นพื้นปูน
ฉากหลัง	พื้นที่การแสดงด้านบนที่ยกพื้นมีฉากหลังเป็นผนังปูน ส่วนพื้นที่ตรงกลางลานไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมนั่งชมการแสดงจากบริเวณที่นั่งที่เป็นลักษณะการนั่งรับประทานขันโตก เป็นการรับประทานอาหารเหนือที่ต้องนั่งกับพื้น ทำให้ผู้ชมมีมุมมองอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าผู้แสดง ผู้ชมสามารถมองเห็นการแสดงได้จากทุกทิศทาง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	เครื่องดนตรีอยู่บริเวณด้านหลังพื้นที่การแสดงด้านบนที่ยกพื้นสูง โดยนักดนตรีหันหน้าออกมาทางผู้ชม
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดงทั้งสองข้าง

4.2.1.8 สถานที่แสดง – ลานการแสดงกลางแจ้ง โรงละครสยามนิรมิต

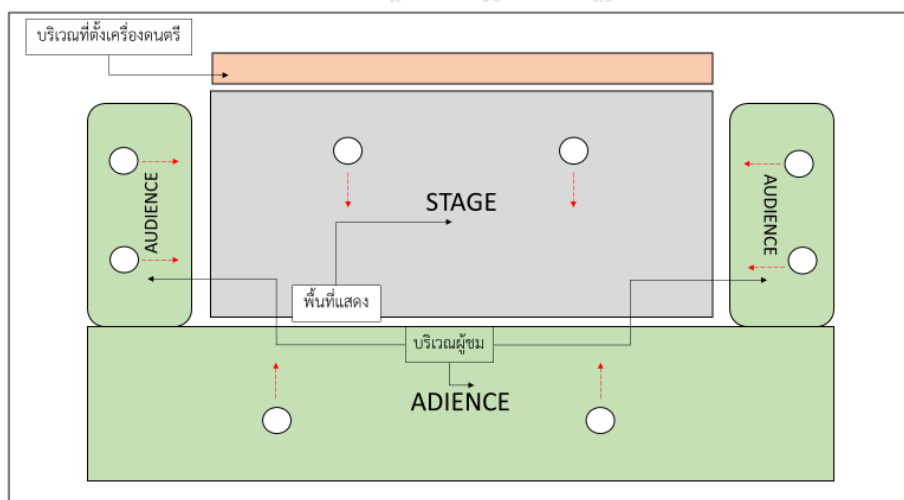
โรงละครสยามนิรมิต ตั้งอยู่ที่ 19 ถนนเทียมร่วมมิตร เขตห้วยขวาง แขวงห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 27 การแสดงรำกลองยาว ณ ลานการแสดงกลางแจ้ง โรงละครสยามนิรมิต

เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2562 เวลา 19.21 น.

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 14 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานการแสดงกลางแจ้ง โรงละครสยามนิรมิต

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงรำกลองยาว ที่ลานการแสดงกลางแจ้ง โรงละครสยามนิรมิต
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบดูสามด้าน ไม่มีการปลูก โรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณลานโล่งเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงหันหน้ามาทางผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จาก บริเวณด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง พื้นที่ของผู้แสดง และผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน บริเวณพื้นเป็นพื้นปูน
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง บริเวณด้านหลังเป็นที่ตั้งเครื่องดนตรี
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทางด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายใน บริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแบ่งเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถนั่งเก้าอี้ หรือยืนชมการแสดงได้โดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้ สามารถมองเห็นการแสดงได้จากทั้งสามด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและเครื่องดนตรีอยู่บริเวณด้านหลังของ พื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านหลังทั้ง 2 ฝั่งของพื้นที่แสดง และใช้แสงไฟจากโคมไฟประดับ

4.2.1.9 สถานที่แสดง – ลานสนามหญ้า The Camp – Vintage Flea Market

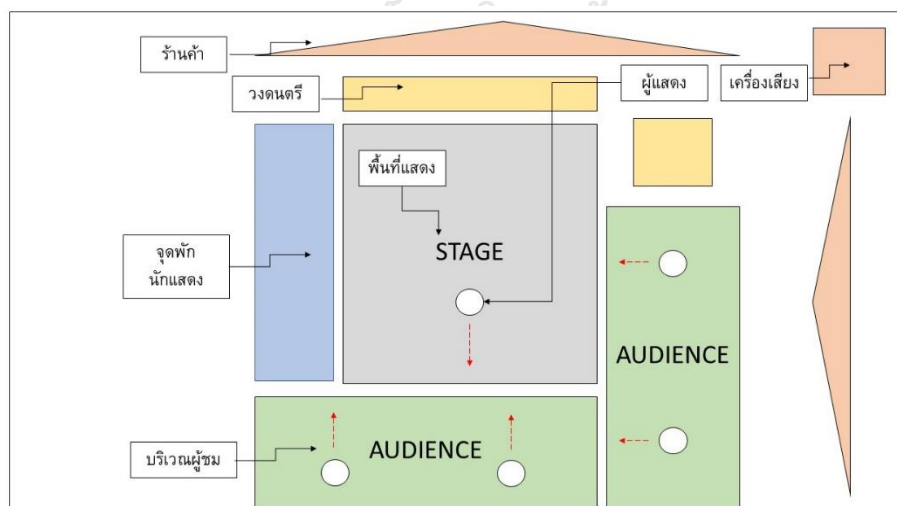
The Camp – Vintage Flea Market ตั้งอยู่ที่ F21 ถนนกำแพงเพชร2 แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 28 การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ณ ลานสนามหญ้า

The Camp – Vintage Flea Market เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2562 เวลา 10.21 น.

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 15 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานสนามหญ้า The Camp – Vintage Flea Market

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ที่ลานสนามหญ้า The Camp – Vintage Flea Market
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสองด้าน ไม่มีการปลูก โรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณลานสนามหญ้าเป็นพื้นที่ใน การแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงมาทางผู้ชม ผู้ชมสามารถชม การแสดงได้จากบริเวณสองด้านของพื้นที่แสดง พื้นที่ของ ผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน บริเวณพื้นเป็นพื้นสนาม หญ้า ปูรองพื้นด้วยแผ่นกระดานในบางพื้นที่สำหรับการทำ การแสดง
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทางทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายใน บริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถนั่งหรือยืน ชมการแสดงได้จากบริเวณทั้งสองด้านของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องดนตรีอยู่บริเวณด้านหลังของพื้นที่แสดงและ ที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านข้างทั้ง 2 ฝั่งของพื้นที่แสดง และใช้แสงไฟจากเทียนประดับสนาม

4.2.2 สถานที่แสดงประเภทลู่

สถานที่แสดงประเภทลู่ เป็นการใช้พื้นที่บริเวณที่มีลักษณะเป็น แนว ทาง ช่อง เป็นสถานที่ในการแสดง บริเวณพื้นที่การแสดงไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว อาทิ ถนน ตรอก ซอย ทางเดินเท้า ฯลฯ จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยพบสถานที่แสดงประเภทลู่ ที่ปรากฏการแสดงนาฏศิลป์ดังนี้

- 4.2.2.1 สถานที่แสดง – บ้านไต่ทางขึ้นวัด ณ พระธาตุม่อนหินขาว
- 4.2.2.2 สถานที่แสดง – ถนนทางขึ้นวัด ณ วัดอนาลโยทิพยาราม
- 4.2.2.3 สถานที่แสดง – ตรอกถนนข้าวสาร ณ ถนนข้าวสาร
- 4.2.2.4 สถานที่แสดง – ถนนทางเดิน ณ โรงเรียนสายปัญญารังสิต
- 4.2.2.5 สถานที่แสดง – ทางเดินเข้าหมู่บ้านกาหลันป่า ณ หมู่บ้านวัฒนธรรมไทลื้อ
- 4.2.2.6 สถานที่แสดง – ถนนริมหาดชะอำ ณ หาดชะอำ

ภาพที่ 29 สถานที่แสดงประเภทลู่ ณ ถนนหน้าวัดป่าเลไลย์ จังหวัดกาญจนบุรี

ที่มา : ผู้วิจัย

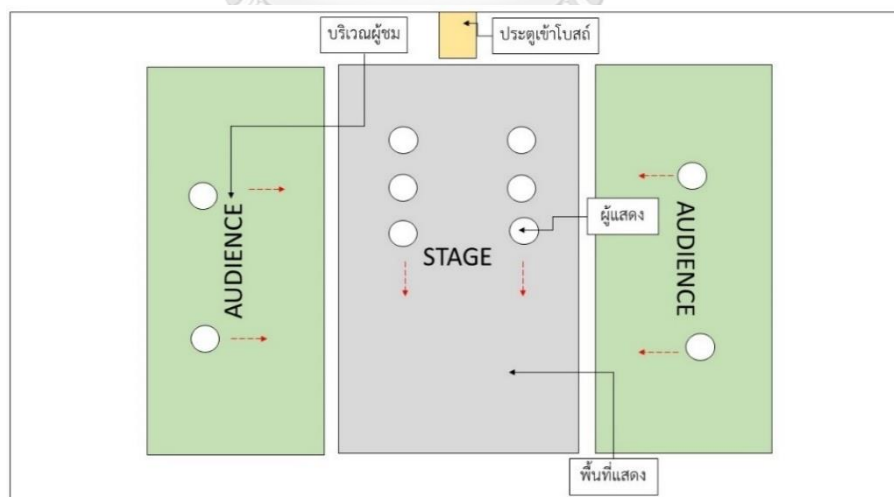
4.2.2.1 สถานที่แสดง – บ้านไต่ทางขึ้นวัด พระธาตุม่อนหินขาว

บ้านไต่ทางขึ้นวัด พระธาตุม่อนหินขาว ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยไคร้ ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 30 ขบวนการพ็อนรำ ณ บ้านไต่ทางขึ้นวัด พระธาตุม่อนหินขาว

ที่มา : <https://theworldnews.net/th-news/>

แผนผังที่ 16 การใช้พื้นที่แสดง ณ บ้านไต่ทางขึ้นวัด พระธาตุม่อนหินขาว

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

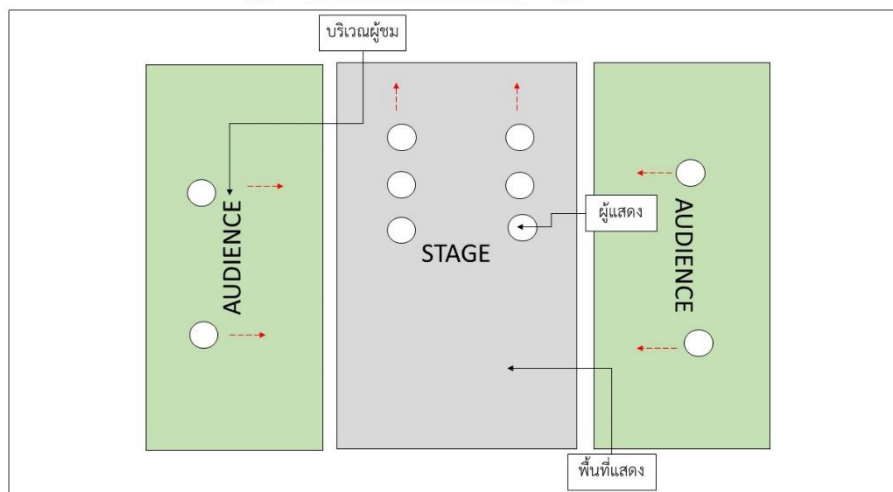
ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	ขบวนการฟ้อนรำ ที่บันไดทางขึ้นวัด พระธาตุม่อนหินขาว
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสองด้านหรือเคลื่อนที่ ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณบันไดทางขึ้นวัดเป็น พื้นที่ในการแสดง ผู้ชมยืนชมการแสดงได้จากบริเวณทั้ง 2 ฝั่ง ของผู้แสดง รูปแบบการแสดงเป็นลักษณะการแห่ขบวนลงมา จากวัดที่อยู่บริเวณที่สูง ผู้แสดงเคลื่อนที่มาด้านหน้า เมื่อถึง จุดสิ้นสุดทางเดินบันได จึงใช้พื้นที่บริเวณหน้าบันไดใน การแสดง บริเวณพื้นที่เป็นขั้นบันได
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงเดินออกมาสู่พื้นที่ แสดงในลักษณะขบวนแห่ที่เดินตามกันมาเป็นแถว
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงในบริเวณที่ แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถยืนชม การแสดงได้โดยรอบบริเวณทั้ง 2 ข้างของพื้นที่แสดง ทำให้ สามารถมองเห็นการแสดงได้จากทั้งสองด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

4.2.2.2 สถานที่แสดง – ถนนทางขึ้นวัด วัดอนาลโยทิพยาราม

ถนนทางขึ้นวัดอนาลโยทิพยาราม ตั้งอยู่บนดอยบุษราคัม บ้านสันปาม่วง หมู่ที่ 6 ตำบลสันปาม่วง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 31 ขบวนการพื่อนรำ ณ ถนนทางขึ้นวัด วัดอนาลโยทิพยาราม
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2560)

แผนผังที่ 17 การใช้พื้นที่แสดง ณ ถนนทางขึ้นวัด วัดอนาลโยทิพยาราม
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2560)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	ขบวนการฟ้อนรำ ที่ถนนทางขึ้นวัด วัดอนาลโยทิพยาราม
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสองด้านหรือเคลื่อนที่ ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณถนนทางขึ้นวัดเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้ชมยืนชมการแสดงจากบริเวณทั้ง 2 ฝั่งของผู้แสดง รูปแบบการแสดงเป็นลักษณะการแห่ขบวนขึ้นมายังวัดที่อยู่บนดอย ผู้แสดงเคลื่อนที่มาด้านหน้า มายังจุดสิ้นสุดที่อยู่ในบริเวณวัด บริเวณพื้นเป็นพื้นถนนที่มีลักษณะค่อนข้างชัน
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงเดินออกสู่พื้นที่แสดงในลักษณะขบวนแห่ที่เดินตามกันมาเป็นแถว
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงในบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้โดยรอบบริเวณทั้ง 2 ข้างของพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้จากทั้งสองด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	มีนักดนตรีบรรเลงดนตรีสดอยู่ภายในขบวนแห่ บริเวณด้านหลังของผู้แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

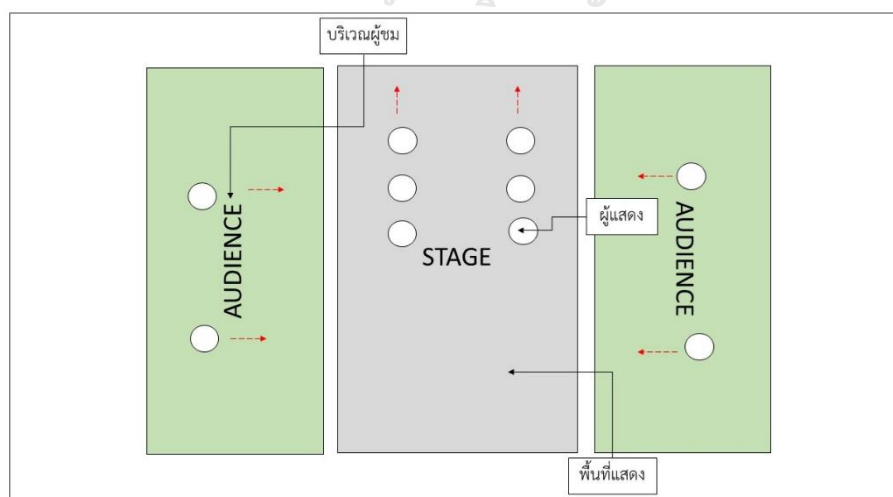
4.2.2.3 สถานที่แสดง – ตรอกถนนข้าวสาร

ตรอกถนนข้าวสาร ตั้งอยู่ที่แขวงตลาดยอด เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีระยะทางเริ่มตั้งแต่ถนนจักรพงษ์หน้าวัดชนะสงคราม ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ จนถึงถนนตะนาวใกล้สี่แยกคอกวัว

ภาพที่ 32 ขบวนการฟ้อนรำ แห่งพระพุทธรูปเนื่องในวันสงกรานต์ ณ ตรอกถนนข้าวสาร
เมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ.2557

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ.2557)

แผนผังที่ 18 การใช้พื้นที่แสดง ณ ตรอกถนนข้าวสาร

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ.2557)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	ขบวนการฟ้อนรำ ที่ตรอกถนนข้าวสาร
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสองด้านหรือเคลื่อนที่ ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณถนนเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้ชมยืนชมการแสดงจากบริเวณทั้ง 2 ฝั่งของผู้แสดง รูปแบบการแสดงเป็นลักษณะการแห่ขบวนมายังถนนบริเวณโดยรอบชุมชนจำนวน 3 รอบ ผู้แสดงเคลื่อนที่มาด้านหน้ามายังจุดสิ้นสุดของบริเวณที่กำหนด บริเวณพื้นเป็นพื้นถนน
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงเดินออกสู่พื้นที่แสดงในลักษณะขบวนแห่ที่เดินตามกันมาเป็นแถว
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงในบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้โดยรอบบริเวณทั้ง 2 ข้างของพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้จากทั้งสองด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	นักดนตรีบรรเลงดนตรีสดอยู่ภายในขบวนแห่ บริเวณด้านหลังของผู้แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

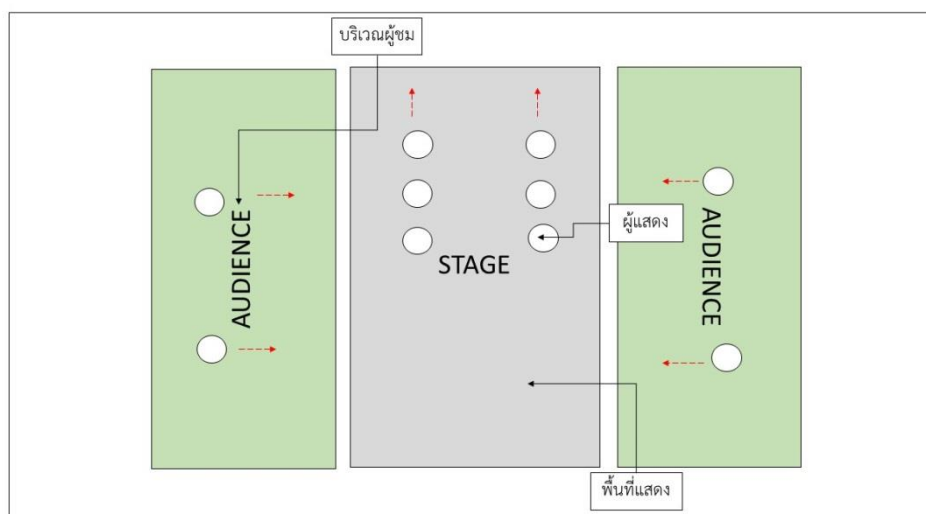
4.2.2.4 สถานที่แสดง – ถนนทางเดิน โรงเรียนสายปัญญารังสิต

โรงเรียนสายปัญญารังสิต ตั้งอยู่ที่ 99 ถนนพหลโยธิน 87 ซอย 6 ตำบลประชาธิปัตย์
อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

ภาพที่ 33 การเดินขบวนพาเหรดกีฬา สี ณ ถนนทางเดิน โรงเรียนสายปัญญารังสิต
เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2561

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2561)

แผนผังที่ 19 การใช้พื้นที่แสดง ณ ถนนทางเดิน โรงเรียนสายปัญญารังสิต

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2561)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การเดินทางบนพาหนะที่ถนนทางเดิน โรงเรียนสายปัญญารังสิต
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสองด้านหรือแบบเคลื่อนที่ ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณถนนทางเดินภายในโรงเรียนเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้ชมยืนชมการแสดงจากบริเวณทั้ง 2 ฝั่งของผู้แสดง รูปแบบการแสดงเป็นลักษณะการแห่ขบวนมาตามทาง ผู้แสดงเคลื่อนที่ไปด้านหน้ามายังสนามเมื่อถึงจุดสิ้นสุดที่สนาม จึงใช้พื้นที่แสดงในบริเวณสนามบริเวณพื้นเป็นพื้นถนนทางเดิน
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงเดินออกสู่พื้นที่แสดงในลักษณะขบวนแห่ที่เดินตามกันมาเป็นแถว
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงในบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้โดยรอบบริเวณทั้ง 2 ข้างของพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้จากทั้งสองด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ภายในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

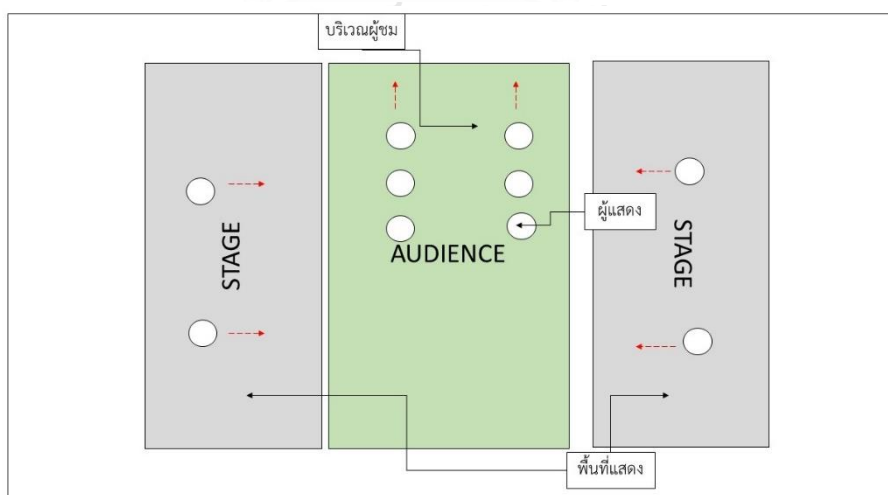
4.2.2.5 สถานที่แสดง – ทางเดินเข้าหมู่บ้านกาหลันป่า หมู่บ้านวัฒนธรรมไทลื้อ

ทางเดินเข้าหมู่บ้านกาหลันป่า หมู่บ้านวัฒนธรรมไทลื้อ เป็นหมู่บ้านไทลื้อ ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง เป็นชุมชนของชาวไทลื้อขนาดใหญ่บนเนื้อที่ราว 50 ตารางกิโลเมตร เมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน

ภาพที่ 34 การต้อนรับ ณ ทางเดินเข้าหมู่บ้านกาหลันป่า หมู่บ้านวัฒนธรรมไทลื้อ

ที่มา : <http://www.oceansmile.com/China/Galanpa.htm>

แผนผังที่ 20 การใช้พื้นที่แสดง ณ ทางเดินเข้าหมู่บ้านกาหลันป่า หมู่บ้านวัฒนธรรมไทลื้อ

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การพ็อนรำต้อนรับ ที่ทางเดินเข้าหมู่บ้านกาหลันป่า หมู่บ้านวัฒนธรรมไทลื้อ
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบดูสองด้าน ไม่มีการปลูก โรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณทางเดินเข้าหมู่บ้านเป็นพื้นที่ใน การแสดง ผู้แสดงทำการแสดงพ็อนต้อนรับแขกที่มาท่องเที่ยว ภายในหมู่บ้าน บริเวณทั้ง 2 ฝั่งของทางเดิน ผู้แสดงยืนพ็อน อยู่บริเวณจุดเดิม ส่วนผู้ชมใช้ทางเดินเข้ามายังหมู่บ้านบริเวณ ตรงกลาง โดยผู้ชมจะเห็นการแสดงจากบริเวณทั้ง 2 ฝั่ง รูปแบบการแสดงเป็นลักษณะผู้ชมเคลื่อนที่มาด้านหน้า โดยที่ ผู้แสดงไม่มีการเคลื่อนที่ บริเวณพื้นเป็นพื้นถนนทางเดิน
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงยืนประจำจุดบริเวณ พื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงในบริเวณที่ แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมเดินเคลื่อนที่ มายังด้านหน้า ทำให้สามารถมองเห็นผู้แสดงได้จากทั้งสอง ด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ในพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

4.2.2.6 สถานที่แสดง – ถนน ริมชายหาดชะอำ

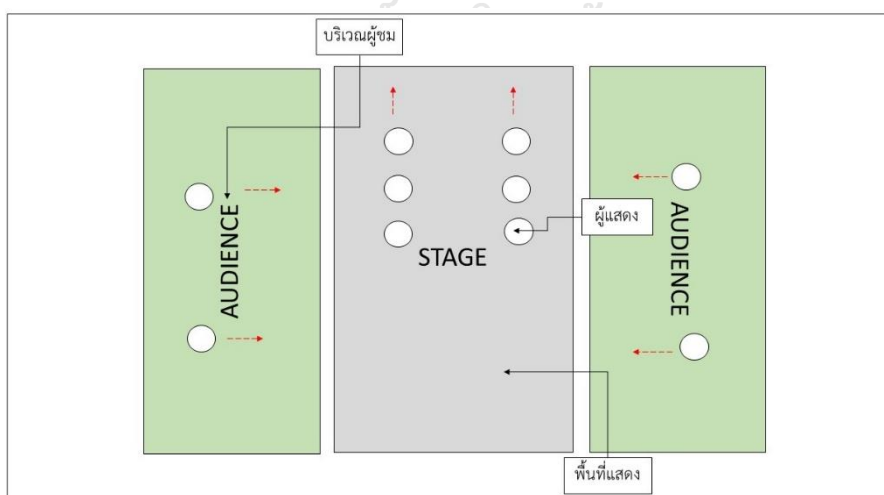
ริมชายหาดชะอำ ตั้งอยู่ที่ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 35 การเดินขบวน ณ ถนน ริมชายหาดชะอำ

เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2563 เวลา 16.29 น.

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2563)

แผนผังที่ 21 การใช้พื้นที่แสดง ณ ถนน ริมชายหาดชะอำ

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2563)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การเดินทางบน ที่ถนน ริมหาดชะอำ
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสองด้านหรือเคลื่อนที่ ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณถนนเป็นพื้นที่ใน การแสดง ผู้ชมยืนชมการแสดงจากบริเวณทั้ง 2 ฝั่งของผู้แสดง รูปแบบการแสดงเป็นลักษณะการแห่ขบวนมาตามทาง ผู้แสดง เคลื่อนที่มาด้านหน้ามายังจุดสิ้นสุดที่กำหนด บริเวณพื้นเป็น พื้นถนน
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงเดินออกสู่พื้นที่แสดง ในลักษณะขบวนแห่ที่เดินตามกันมาเป็นแถว
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงในบริเวณที่ แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถยืนชม การแสดงได้โดยรอบบริเวณทั้ง 2 ข้างของพื้นที่แสดง ทำให้ สามารถมองเห็นเวทีได้จากทั้งสองด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ภายในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

4.2.3 สถานที่แสดงประเภทโบราณสถาน

สถานที่แสดงประเภทโบราณสถาน เป็นการให้บริการบริเวณสถานที่ที่มีประวัติความเป็นมาและมีความสำคัญทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี เป็นสถานที่ในการแสดง อาทิ วัด วัง โบสถ์ วิหาร เจดีย์ อุทยานประวัติศาสตร์ กำแพงเมือง อนุสาวรีย์ ฯลฯ จากการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยพบสถานที่แสดงประเภทโบราณสถาน ที่ปรากฏการแสดงผลงานศิลปดังนี้

4.2.3.1 สถานที่แสดง - อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ จังหวัดกาญจนบุรี

4.2.3.2 สถานที่แสดง - ค่ายโพธิ์สามต้น ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.2.3.3 สถานที่แสดง - อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ณ จังหวัดสุโขทัย

4.2.3.4 สถานที่แสดง - อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.2.3.5 สถานที่แสดง - โบสถ์ วัดอนาลโยทิพยาราม ณ จังหวัดพะเยา

4.2.3.6 สถานที่แสดง - หน้าศาลากลาง ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.2.3.7 สถานที่แสดง - อนุสาวรีย์พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

ณ จังหวัดอุดรธานี

4.2.3.8 สถานที่แสดง - หน้าพระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย ณ จังหวัดหนองคาย

4.2.3.9 สถานที่แสดง - พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ณ จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 36 สถานที่แสดงประเภทโบราณสถาน ณ วัดขุนแผน จังหวัดกาญจนบุรี

ที่มา : ผู้วิจัย

4.2.3.1 สถานที่แสดง – อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดกาญจนบุรี

อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตั้งอยู่ที่ตำบลอนเจดีย์ อำเภอพนมทวน

จังหวัดกาญจนบุรี

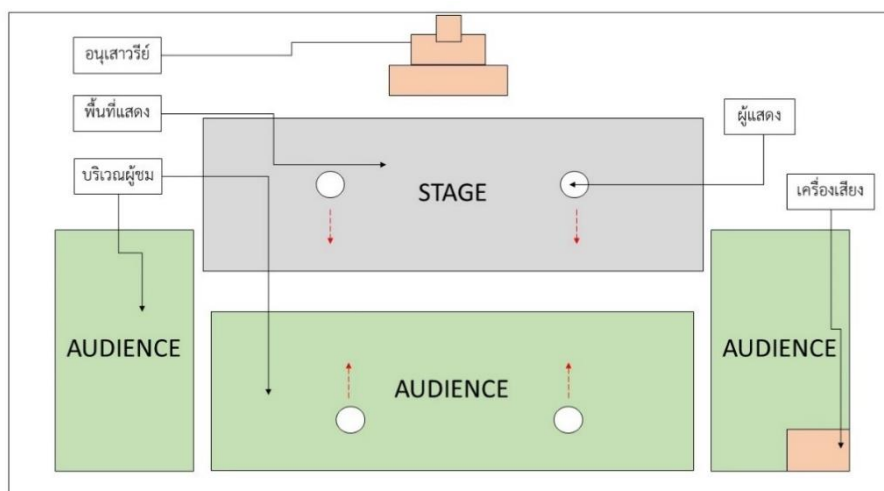

ภาพที่ 37 การแสดงรำวงสรวง ณ อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดกาญจนบุรี

เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ.2557

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ.2557)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังที่ 22 การใช้พื้นที่แสดง ณ อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดกาญจนบุรี

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ.2557)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงรำวงสรวง ที่อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสามด้าน ไม่มีการปลูก โรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณด้านหน้าอนุสาวรีย์เป็นพื้นที่ใน การแสดง พื้นที่แสดงเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดง หันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม พื้นที่ของผู้แสดงและ ผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จาก ทางด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง บริเวณพื้นเป็นพื้น ปูน
ฉากหลัง	ไม่มีการสร้างฉากหลังขึ้น ใช้อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวร มหาราชเป็นบริเวณฉากหลังในการแสดง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง แต่บริเวณด้านนอกพื้นที่แสดงมีเต็นท์แบบเปิดที่ใช้สำหรับ แต่งตัวและเป็นจุดพักผู้แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทางด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้าง บริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชม การแสดงบริเวณด้านหน้าเพียงด้านเดียวสำหรับแขกผู้ใหญ่ สำหรับผู้ชมที่ไม่มีเก้าอี้ที่นั่งสามารถยืนชมการแสดงได้โดยรอบ บริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้จากทั้ง สามด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ทางด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดงทั้งสองข้าง

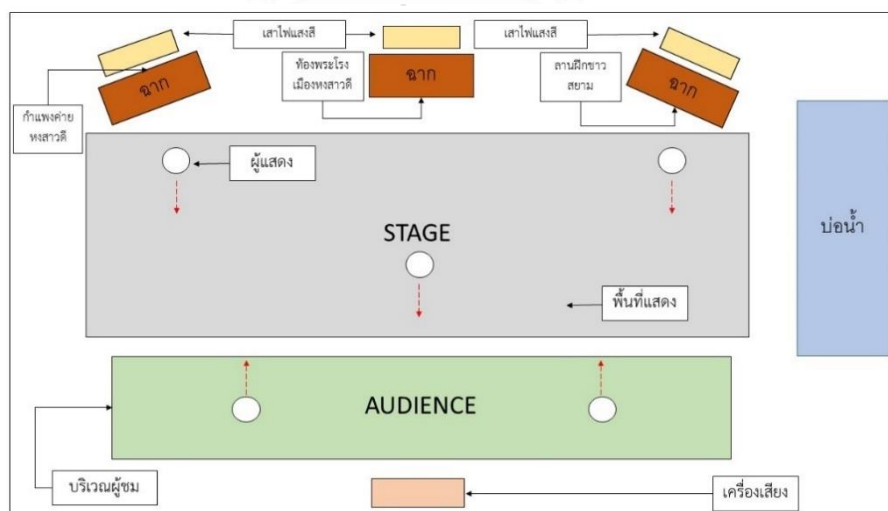
4.2.3.2 สถานที่แสดง - ค่ายโพธิ์สามต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ค่ายโพธิ์สามต้น ตั้งอยู่บริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งค่ายโพธิ์สามต้นอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นรอยต่อของตำบลพุดเตา และ ตำบลโพธิ์สามต้น อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 38 การแสดงแสงสีเสียงประจำปี 2562 ณ ค่ายโพธิ์สามต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2562

ที่มา : <https://www.facebook.com/BangKlongFoto/photos/>

แผนผังที่ 23 การใช้พื้นที่แสดง ณ ค่ายโพธิ์สามต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงแสงสีเสียง ที่ค่ายโพธิ์สามต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูด้านเดียว ไม่มีการปลูก โรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณลานดินเป็นพื้นที่ในการแสดง พื้นที่ แสดงเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีบริเวณพื้นที่กว้าง ผู้แสดง หันหน้าแสดงไปทางด้านหน้า พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ใน ระนาบเดียวกัน ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้า ของพื้นที่แสดง บริเวณพื้นเป็นพื้นดิน
ฉากหลัง	มีการสร้างฉากหลังจำลองสถานที่ในการแสดง โดยแบ่งพื้นที่ เป็น 3 ส่วนในการสร้างฉาก คือ ฉากกำแพงค่ายหงสาวดี ฉาก ท้องพระโรงเมืองหงสาวดี และฉากลานฝึกชาวสยาม เมื่อถึง ฉากใดก็ทำการแสดงที่หน้าฉากนั้น
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง บริเวณด้านนอกพื้นที่มีเต็นท์แบบเปิดที่ใช้สำหรับแต่งตัว
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้าง บริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมเป็นแยกสัดส่วน มีเก้าอี้และแคร่สำหรับ นั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้าพื้นที่แสดงเท่านั้น เนื่องจาก บริเวณที่แสดงมีการใช้เอฟเฟคประกอบการแสดง จึงต้อง จำกัดพื้นที่ของผู้ชม
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านหลังของผู้ชม ตั้งหันหน้า เข้าหาพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสีอยู่บริเวณด้านหลังของฉาก

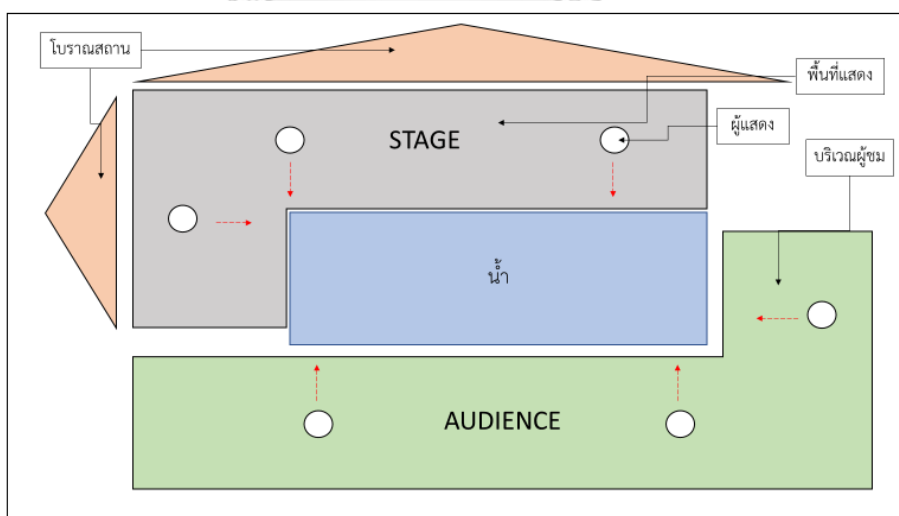
4.2.3.3 สถานที่แสดง – อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ตั้งอยู่ที่ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ภาพที่ 39 การแสดงแสงสีเสียงประจำปี 2560 ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ที่มา : https://www.matichon.co.th/lifestyle/news_1205723

แผนผังที่ 24 การใช้พื้นที่แสดง ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงแสงสีเสียง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสองด้าน ใช้บริเวณสนามหน้าอุทยานเป็นพื้นที่ในการแสดง มีบริเวณพื้นที่กว้าง มีการสร้างพื้นที่แสดงบางส่วนให้เหมาะสมกับการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงเข้าหาผู้ชม พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง บริเวณพื้นเป็นพื้นสนาม
ฉากหลัง	มีฉากหลังเป็นสถาปัตยกรรมโบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง แต่บริเวณด้านนอกพื้นที่มีเต็นท์แบบเปิดที่ใช้สำหรับแต่งตัว
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดง ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแบ่งเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้าและด้านข้างพื้นที่แสดง เนื่องจากบริเวณที่แสดงมีการใช้เอฟเฟคประกอบการแสดง จึงต้องจำกัดพื้นที่ของผู้ชม ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้จากสองด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ทางด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านหลังของพื้นที่แสดง

4.2.3.4 สถานที่แสดง – อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ภายในเกาะเมืองอยุธยา

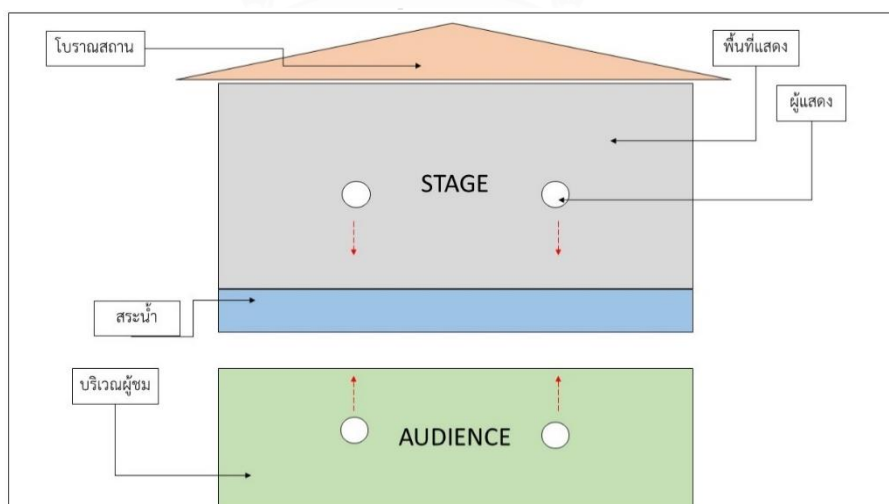
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 40 การแสดงแสงสีเสียง ณ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา : <https://akekarach.news/>

แผนผังที่ 25 การใช้พื้นที่แสดง ณ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงแสงสีเสียง ที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบดูด้านเดียว ไม่มีการปลูก โรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณสนามหน้าอุทยานเป็นพื้นที่ใน การแสดง มีบริเวณพื้นที่กว้าง ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทาง ด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทาง ด้านหน้าของพื้นที่แสดง บริเวณพื้นที่เป็นพื้นที่สนาม
ฉากหลัง	มีฉากหลังเป็นสถาปัตยกรรมจากโบราณสถาน อุทยาน ประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และมีการสร้างฉากประกอบ เพื่อทำให้การแสดงสมจริง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง แต่บริเวณด้านนอกพื้นที่มีเต็นท์แบบเปิด ที่ใช้สำหรับแต่งตัว
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้าง บริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแบ่งเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชม การแสดงในลักษณะเป็นลานอ้อมจันทร์ขึ้นไปบริเวณด้านหน้า พื้นที่แสดงเท่านั้น เนื่องจากบริเวณที่แสดงมีการใช้เอฟเฟค ประกอบการแสดง จึงต้องจำกัดพื้นที่ของผู้ชม ทำให้สามารถ มองเห็นเวทีได้เพียงด้านเดียว
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ทางด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านหลังของพื้นที่แสดง

4.2.3.5 สถานที่แสดง – โบสถ์ วัดอนาลโยทิพยาราม

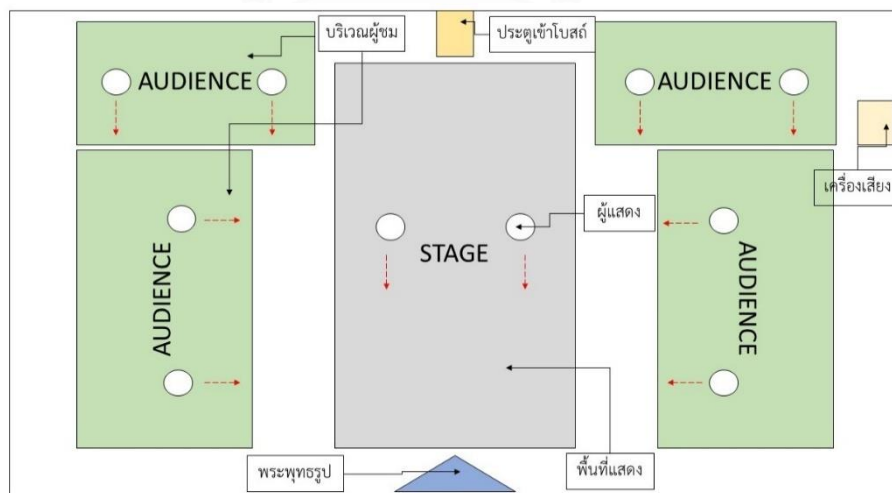
โบสถ์ ตั้งอยู่ในบริเวณของวัดอนาลโยทิพยาราม บนดอยบุษราคัม บ้านสันปาม่วง หมู่ที่ 6 ตำบลสันปาม่วง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 41 การแสดงรำอวยพรในงานจุลกฐิน ภายในโบสถ์ ณ วัดอนาลโยทิพยาราม

จังหวัดพะเยา เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2560

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2560)

แผนผังที่ 26 การใช้พื้นที่แสดง ภายในโบสถ์ ณ วัดอนาลโยทิพยาราม

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2560)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงรำอวยพร ที่โบสถ์ วัดอนาลโยทิพยาราม
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสองด้าน ไม่มีการปลูก โรงแบบชั่วคราว พื้นที่แสดงเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าแบบ แนวยาว ใช้บริเวณทางเดินบริเวณตรงกลางโบสถ์เป็นพื้นที่ใน การแสดง มีบริเวณพื้นที่จำกัด ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทาง ด้านหน้าเข้าหาพระพุทธรูป พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ใน ระนาบเดียวกัน ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านข้าง ทั้ง 2 ฝั่ง ของพื้นที่แสดง บริเวณพื้นเป็นพื้นกระเบื้อง ที่ปูรอง พื้นด้วยพรมสำหรับการแสดง
ฉากหลัง	ไม่มีฉากหลังกั้น บริเวณด้านในของโบสถ์มีพระพุทธรูปองค์ ใหญ่ตั้งอยู่
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ผู้แสดงสามารถเข้า-ออกได้ทางเดียวจากประตูทางด้านหน้า โบสถ์เท่านั้น
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านนอกประตู โบสถ์ที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแบ่งเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการ แสดงบริเวณด้านซ้ายและด้านขวาเป็นแถวยาวของพื้นที่แสดง ผู้ชมสามารถมองเห็นการแสดงได้จากทั้งสองด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ทางด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่ทางด้านบนของเพดานของโบสถ์

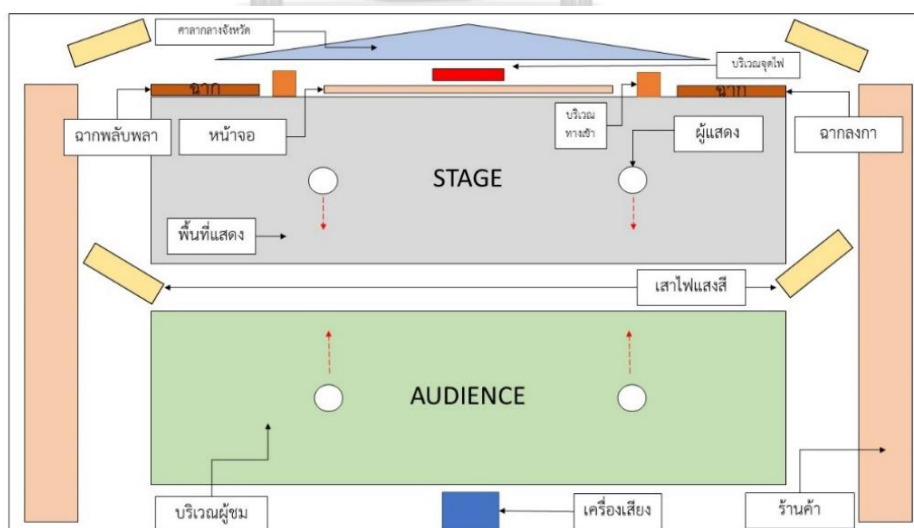
4.2.3.6 สถานที่แสดง – ศาลากลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ศาลากลางหลังเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ที่ตำบลประตูชัย
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 42 การแสดงโขนนั่งราว ณ หน้าศาลากลางเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2561

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2561)

แผนผังที่ 27 การใช้พื้นที่แสดง ณ หน้าศาลากลางเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2561)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงโขนนั่งราว ที่สนามหน้าศาลากลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบดูด้านเดียว ใช้บริเวณ สนามหน้าศาลากลางเป็นพื้นที่ในการแสดง มีการปลูกโรงแบบ ชั่วคราวรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยยกพื้นการแสดงขึ้นสูงกว่า ระดับสนามเพียงเล็กน้อย ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทาง ด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทาง ด้านหน้าของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	มีฉากหลังเป็นฉากจอหนังใหญ่ บริเวณด้านหลังจอหนังมี การเผาไฟจากกะลาเพื่อให้เกิดเงาสำหรับการแสดงหนังใหญ่
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง แต่บริเวณด้านนอกพื้นที่มีเต็นท์แบบเปิดที่ใช้สำหรับแต่งตัว
บริเวณทางเข้า-ทางออก	มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออกที่ชัดเจน เป็นฉากประตูที่สร้าง ขึ้นเพื่อกำหนดให้เป็นฝั่งพลับพลาและฝั่งลงกา
บริเวณเตรียมแสดง	มีบริเวณจุดเตรียมแสดง อยู่ด้านหลังม่านของฉากประตู ฝั่งพลับพลาและฝั่งลงกา
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแบ่งเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชม การแสดงบริเวณด้านหน้าพื้นที่แสดงเท่านั้น ทำให้สามารถ มองเห็นเวทีได้เพียงด้านเดียว
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่เครื่องดนตรีอยู่บริเวณฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของเวที บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ทางด้านตรงข้ามของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง

4.2.3.7 สถานที่แสดง - อนุสาวรีย์พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

ลานอนุสาวรีย์พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ตั้งอยู่ที่บริเวณ
ห้าแยกกรมหลวงประจักษ์ ถนนทหาร ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

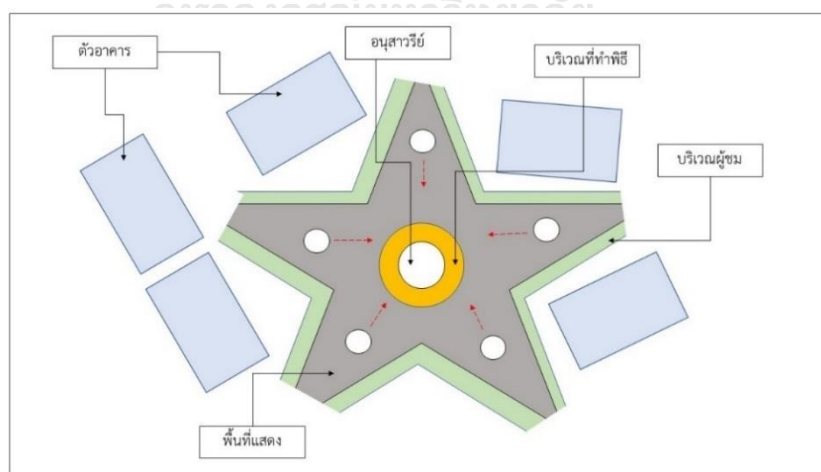

ภาพที่ 43 การแสดงฟ้อนรำบวงสรวง ณ ลานถนนห้าแยก ลานอนุสาวรีย์พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี

เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2561 เวลา 08.00 น.

ที่มา : <https://www.komchadluek.net/news/local/411296>

แผนผังที่ 28 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานถนนห้าแยก ลานอนุสาวรีย์พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงพ็อนรำบวงสรวง ที่ถนนห้าแยก ลานอนุสาวรีย์พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสี่ด้าน ไม่มีการปลูกโรง แบบชั่วคราว ใช้บริเวณถนนหน้าอนุสาวรีย์เป็นพื้นที่ใน การแสดง ตรงกลางมีบริเวณที่ทำพิธีกรรม ผู้แสดงทั้งหมด จำนวน 60,125 คน หันหน้าแสดงเข้าหาบริเวณที่ทำพิธีกรรม พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน ผู้ชมสามารถ ชมการแสดงได้จากบริเวณรอบนอกในทุกทิศทางของพื้นที่ แสดง บริเวณพื้นเป็นพื้นถนน
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้าง บริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถยืนชม การแสดงได้จากโดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถ มองเห็นการแสดงได้จากทุกทิศทาง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณรอบ ๆ พื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

4.2.3.8 สถานที่แสดง – ลานหน้าพระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย

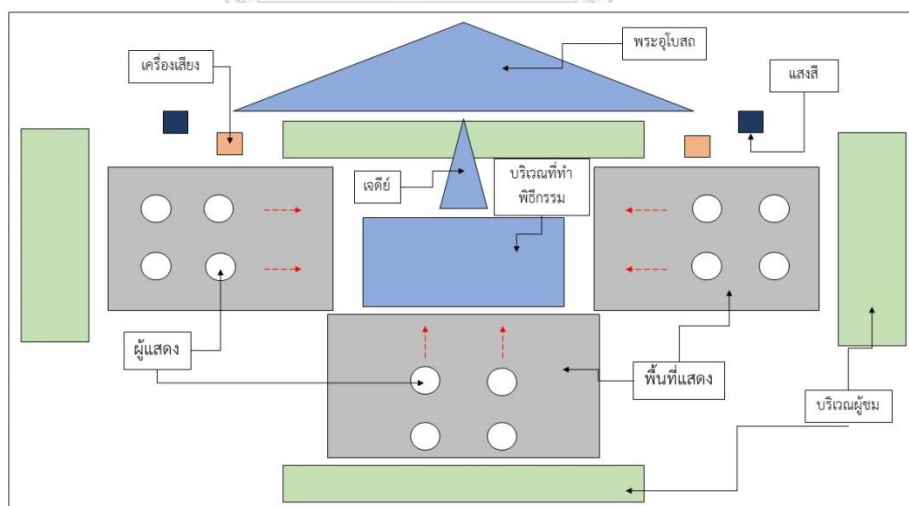
พระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย ตั้งอยู่ที่ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

ภาพที่ 44 การแสดงรำวงสรวงถวายบูชาหลวงพ่อบุญพระใส ณ ลานหน้าพระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย

จังหวัดหนองคาย เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2558 เวลา 18.00 น.

ที่มา : <http://mediastudio.co.th/2017/04/13/139644/>

แผนผังที่ 29 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานหน้าพระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงรำวงสรวง ที่ลานหน้าพระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสี่ด้าน ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณลานหน้าพระอุโบสถเป็นพื้นที่ในการแสดง ตรงกลางมีบริเวณที่ทำพิธีกรรม ผู้แสดงทั้งหมดจำนวน 1,000 คน หันหน้าแสดงเข้าหาบริเวณที่ทำพิธีกรรม พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณรอบนอกในทุกทิศทางของพื้นที่แสดง บริเวณพื้นเป็นพื้นปูน
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดง ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้จากโดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้จากทุกทิศทาง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง

4.2.3.9 สถานที่แสดง – พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

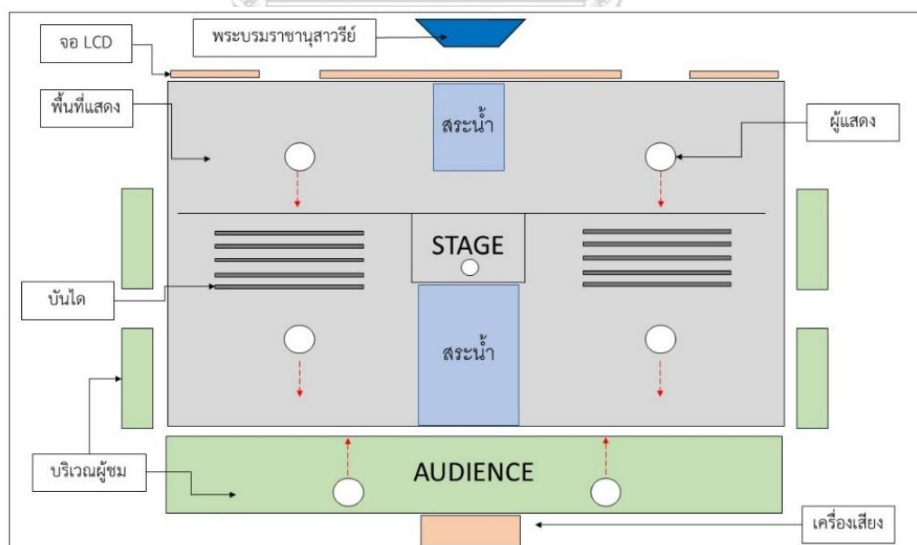
จังหวัดลำปาง

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ที่ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 45 การแสดงแสงสีเสียง ณ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
จังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2563

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2563)

แผนผังที่ 30 การใช้พื้นที่แสดง ณ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
จังหวัดลำปาง

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2563)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงแสงสีเสียง ที่พระบรมราชานุสาวรีย์-สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดลำปาง
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบดูสามด้าน ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณฐานที่ตั้งอนุสาวรีย์เป็นพื้นที่ในการแสดง ที่มีบริเวณพื้นที่กว้างและมีบันไดอยู่ระหว่างฐานที่ตั้ง ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าของพื้นที่แสดงและบริเวณทางด้านซ้ายและขวา บริเวณพื้นเป็นพื้นปูน
ฉากหลัง	มีฉากหลังเป็นพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และมีการสร้างฉากประกอบเพื่อทำให้การแสดงสมจริง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง แต่บริเวณด้านนอกพื้นที่มีเต็นท์แบบเปิดที่ใช้สำหรับแต่งตัว
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีจุดบริเวณเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแบ่งเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงในบริเวณด้านหน้าพื้นที่แสดง และบริเวณด้านข้าง ผู้ชมสามารถเข้ามาชมการแสดงได้แต่ต้องจำกัดพื้นที่ให้อยู่ในระยะห่าง เนื่องจากบริเวณที่แสดงมีการใช้เอฟเฟคประกอบการแสดงจึงต้องจำกัดพื้นที่ของผู้ชม
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านหลังของผู้ชม ตั้งหันหน้าเข้าหาพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสีอยู่บริเวณด้านหลังของฉาก

4.2.4 สถานที่ประเภทแหล่งธรรมชาติ

สถานที่ประเภทแหล่งธรรมชาติ เป็นการใช้บริเวณสถานที่ของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเอง หรือมีอยู่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ และสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพได้ตามกาลเวลา เป็นสถานที่ในการแสดง อาทิ ภูเขา ป่า ชายหาด น้ำตก สวนดอกไม้ ฯลฯ จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยพบสถานที่แสดงประเภทแหล่งธรรมชาติ ที่ปรากฏการแสดงนาฏยศิลป์ดังนี้

- 4.2.4.1 สถานที่แสดง – ริมชายหาด ณ หาดทรายแก้ว เกาะเสม็ด
- 4.2.4.2 สถานที่แสดง – ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ณ บริเวณสวนหลวง พระราม 8
- 4.2.4.3 สถานที่แสดง – ริมแม่น้ำป่าสัก ณ ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล
- 4.2.4.4 สถานที่แสดง – สวนสาธารณะ ณ สวนเบญจสิริ
- 4.2.4.5 สถานที่แสดง – ทุ่งนา ณ หมู่บ้านฉือซัง
- 4.2.4.6 สถานที่แสดง – เขิงเขาหิมะมังกรหยก ณ ประเทศจีน

ภาพที่ 46 สถานที่แสดงประเภทแหล่งธรรมชาติ ณ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน

จังหวัดสระบุรี

ที่มา : ผู้วิจัย

4.2.4.1 สถานที่แสดง - ริมหาดทรายแก้ว เกาะเสม็ด

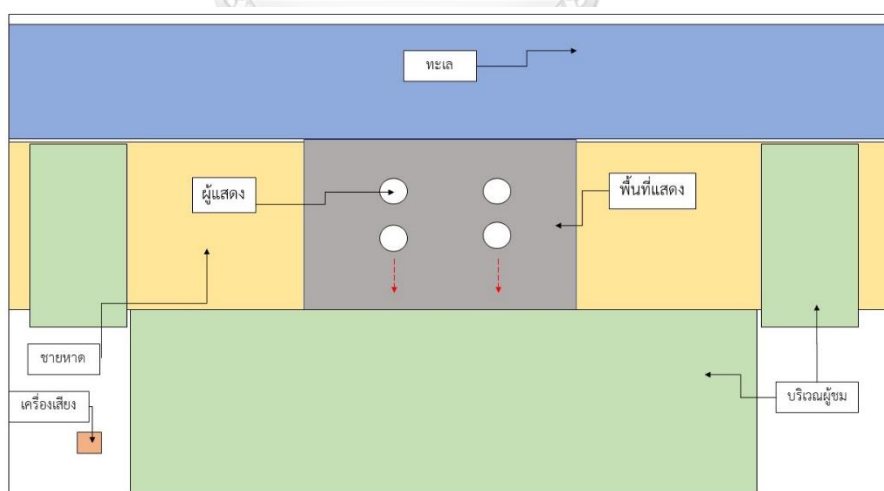
หาดทรายแก้ว เกาะเสม็ด ตั้งอยู่ที่ เกาะเสม็ด ตำบลเพ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ภาพที่ 47 การแสดงควงพลองไฟ ณ ริมหาดทรายแก้ว เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556

ที่มา : <https://www.thetrippacker.com/th/review/>

แผนผังที่ 31 การใช้พื้นที่แสดง ณ ริมหาดทรายแก้ว เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงควงพลองไฟ ที่ริมชายหาด หาดทรายแก้ว เกาะเสม็ด
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูดสามด้าน ใช้บริเวณ หาดทรายเป็นพื้นที่ในการแสดง ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม พื้นที่ของ ผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน ผู้ชมสามารถชม การแสดงได้จากทางด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง บริเวณพื้นเป็นพื้นทราย
ฉากหลัง	ไม่มีการสร้างฉากหลัง ใช้ฉากหลังเป็นทิวทัศน์ของทะเล
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้าง บริเวณที่แสดง ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมนั่งชมการแสดง จากบริเวณที่นั่งที่มีลักษณะเป็นโต๊ะรับประทานอาหาร สำหรับ นั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้า และผู้ชมสามารถยืนชม การแสดงได้โดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็น การแสดงได้ทั้งสามด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ภายในบริเวณร้านอาหาร
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงไฟจากร้านอาหารและแสงไฟจาก พลองไฟที่ผู้แสดงใช้แสดง

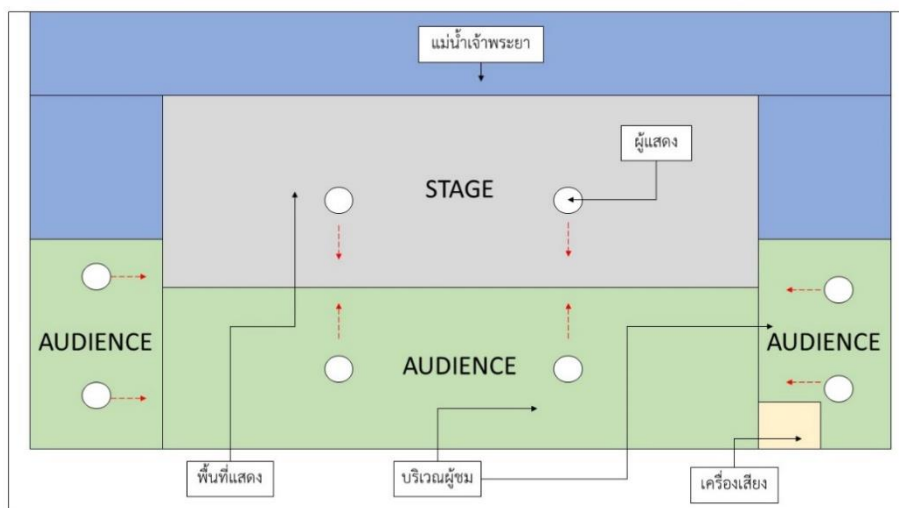
4.2.4.2 สถานที่แสดง – ริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณสวนหลวง พระราม 8

สวนหลวงพระราม 8 ตั้งอยู่ที่ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด

กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 48 การแสดงพิธีเปิดการแข่งขันเรือยาว ณ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณสวนหลวงพระราม 8 กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2556
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2556)

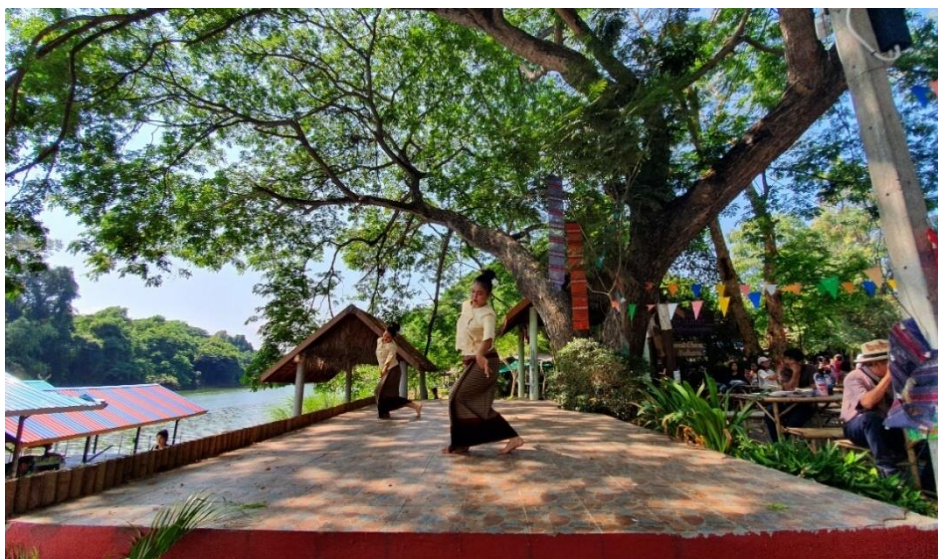
แผนผังที่ 32 การใช้พื้นที่แสดง ณ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณสวนหลวงพระราม 8

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2556)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงพิธีเปิดการแข่งขันเรือยาว ริมน้ำเจ้าพระยา บริเวณสวนหลวง พระราม 8
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูสามด้าน มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณพื้นที่แสดงถูกสร้างไต่ยื่นออกมาถึงแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่แสดงอยู่ต่ำกว่าบริเวณที่นั่งชมการแสดงด้านหน้าเล็กน้อย โดยทั้งบริเวณทั้ง 2 ส่วนอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีการสร้างฉากหลังขึ้น ใช้ฉากหลังเป็นทิวทัศน์ของแม่น้ำเจ้าพระยา
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง แต่บริเวณด้านนอกพื้นที่มีเต็นท์แบบเปิดที่ใช้สำหรับแต่งตัว
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทางด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดง ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้า และผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้โดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้ทั้งสามด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ทางด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

4.2.4.3 สถานที่แสดง – ริมแม่น้ำป่าสัก ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล

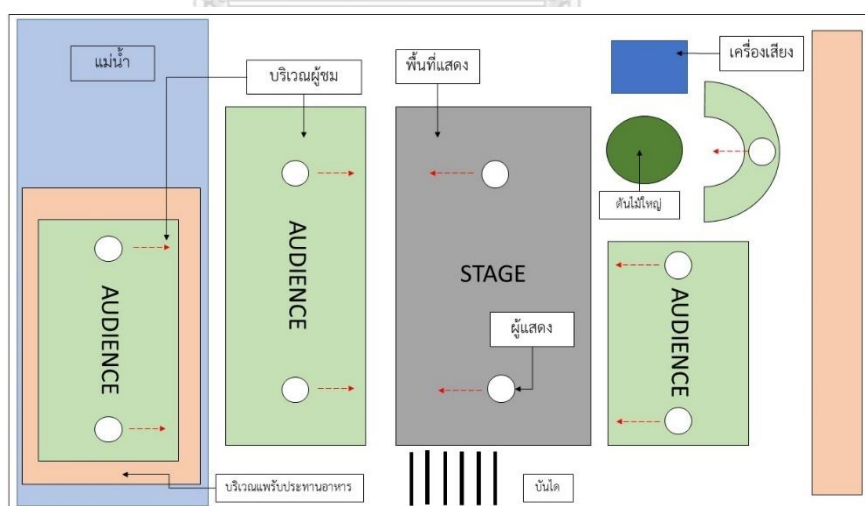
ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล ตั้งอยู่ที่ตำบลต้นตาล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ภาพที่ 49 การแสดงฟ้อนสาวไหม ณ ริมแม่น้ำป่าสัก ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล

เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2562

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 33 การใช้พื้นที่แสดง ณ ริมแม่น้ำป่าสัก ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงพ็อนสาวไหม ที่ริมแม่น้ำป่าสัก ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูสองด้าน พื้นที่แสดงเป็นลักษณะปูนกระเบื้องที่สร้างอยู่ตรงโคนต้นไม้ใหญ่เพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการแสดง มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชมที่อยู่ในแพริมแม่น้ำป่าสัก ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าและด้านหลังของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีฉากหลังกั้น บริเวณด้านหน้าเป็นทิวทัศน์ของแม่น้ำป่าสัก ส่วนบริเวณด้านหลังเป็นต้นไม้ใหญ่
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทางด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ด้านหน้าพื้นที่แสดงมีแพสำหรับเป็นที่นั่งรับประทานอาหารและเป็นที่นั่งชมการแสดง ส่วนบริเวณด้านหลังมีโต๊ะสำหรับรับประทานอาหารและเป็นที่นั่งชมการแสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้จากทั้งสองด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ทางด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

4.2.4.4 สถานที่แสดง – สวนสาธารณะ สวนเบญจสิริ

สวนเบญจสิริ ตั้งอยู่บริเวณถนนสุขุมวิท 22-24 แขวงคลองตัน เขตคลองเตย

กรุงเทพมหานคร

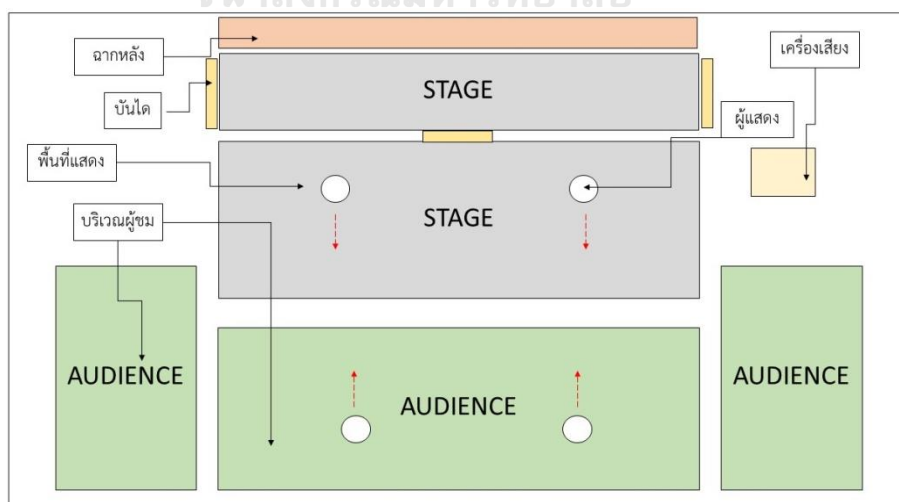

ภาพที่ 50 การแสดงฟ้อนที่ ณ สวนเบญจสิริ กรุงเทพมหานคร

เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2553

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2553)

จพาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังที่ 34 การใช้พื้นที่แสดง ณ สวนเบญจสิริ กรุงเทพมหานคร

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2553)

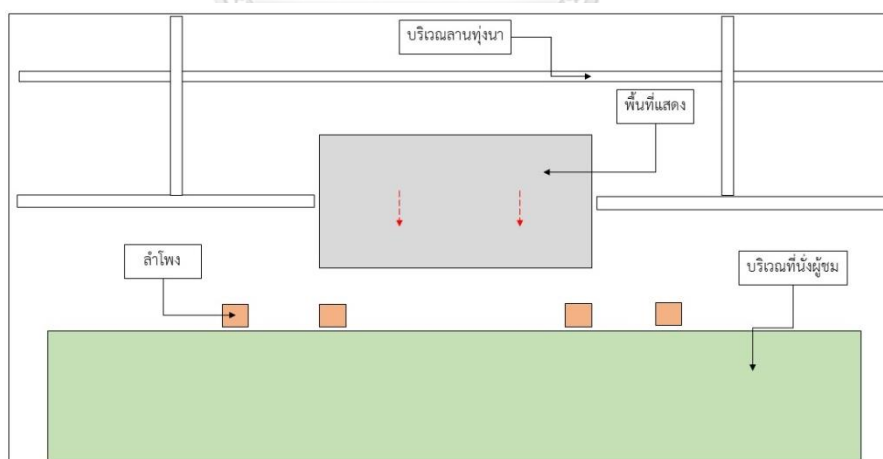
ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงฟ้อนที่ ที่สวนสาธารณะ สวนเบญจสิริ
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูดสามด้าน มีการปลูกโรงยกพื้นแบบชั่วคราวขนาดเล็ก มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า เนื่องจากบนเวทีมีการติดตั้งอุปกรณ์เครื่องดนตรี ทำให้พื้นที่ไม่เพียงพอต่อการแสดง จึงต้องใช้พื้นที่บริเวณด้านล่างเวทีเพื่อทำการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง บริเวณพื้นเป็นพื้นปูน
ฉากหลัง	มีฉากหลังเป็นป้ายชื่องานบนเวทีการแสดง และบริเวณโดยรอบเป็นทิวทัศน์ของสวนสาธารณะ
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง แต่บริเวณด้านนอกพื้นที่มีเต็นท์แบบเปิดที่ใช้สำหรับแต่งตัว
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทางด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้าพื้นที่แสดง และผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้โดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้ทั้งสามด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ทางด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสีอยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง

4.2.4.5 สถานที่แสดง – ทุ่งนา หมู่บ้านฉือซัง

ทุ่งนา หมู่บ้านฉือซัง สถานที่นี้ตั้งอยู่ที่บริเวณหมู่บ้านฉือซัง เมืองไถตง ประเทศไต้หวัน

ภาพที่ 51 การแสดงกลางทุ่งนาของคณะ Cloud Gate Dance Theatre
เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2561 ณ หมู่บ้านฉือซัง เมืองไถตง ประเทศไต้หวัน
ที่มา : <https://th.rti.org.tw/news/view/id/2000028>

แผนผังที่ 35 การใช้พื้นที่แสดง ณ ทุ่งนา หมู่บ้านฉือซัง

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดง ที่ทุ่งนา หมู่บ้านฉือซัง
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูด้านเดียว ใช้บริเวณทุ่งนา เป็นพื้นที่ในการแสดง มีการปลูกโรงยกพื้นแบบชั่วคราว มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีฉากหลังกั้น เป็นภาพจากทีวีทัศน์ธรรมชาติ บริเวณพื้นที่แสดงโดยรอบเป็นทุ่งนา
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทาง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้าง บริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้าพื้นที่แสดง สามารถมองเห็นการแสดงได้เพียงด้านเดียว
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ทางด้านหน้าของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงธรรมชาติในการแสดง

4.2.4.6 สถานที่แสดง – เซิงเซาหิมะมังกรหยก ประเทศจีน

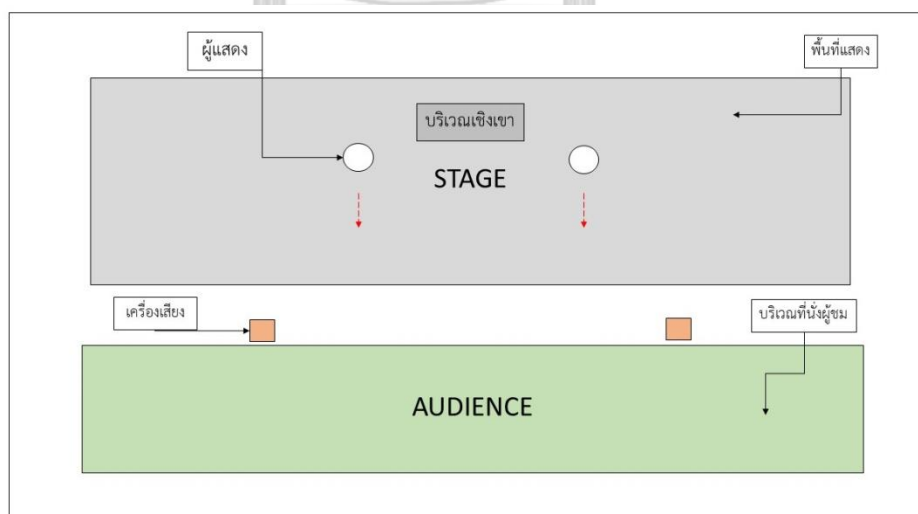
ภูเขาคิมะมังกรหยก หรือภูเขา “อวิ๋หลงเสวี่ยซาน” ตั้งอยู่ที่มณฑลวิ้นหนาน (ยูนนาน) เมืองลี่เจียง ทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน

ภาพที่ 52 การแสดง Impression Lijiang ณ เซิงเซาหิมะมังกรหยก เมืองลี่เจียง ประเทศจีน

เมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ.2554

ที่มา : <https://theworldnews.net/th-news/>

แผนผังที่ 36 การใช้พื้นที่แสดง ณ เซิงเซาหิมะมังกรหยก เมืองลี่เจียง ประเทศจีน

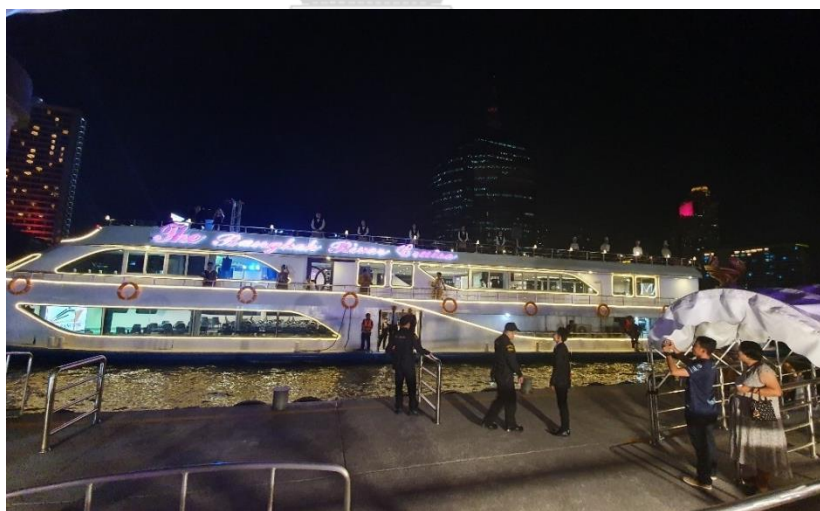
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดง Impression Lijiang ที่เชิงเขาหิมาลัยม้งกรหยก เมืองลี่เจียง ประเทศจีน
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบดูด้านเดียว ใช้บริเวณเชิงเขาเป็นพื้นที่ในการแสดง มีบริเวณพื้นที่กว้าง เชิงเขา มีลักษณะเป็นขั้นบันไดขึ้นไปคล้ายอัมจันทร์ ทำให้ผู้ชมเห็นพื้นที่แสดงได้หลายระดับ ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีฉากหลังกั้น ด้านหลังเป็นฉากจากทิวทัศน์ของเชิงเขาหิมาลัยม้งกรหยก
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทาง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดง ที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้า สามารถมองเห็นเวทีได้เพียงด้านเดียว
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ทางด้านหน้าของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงธรรมชาติในการแสดง

4.2.5 สถานที่ประเภทยานพาหนะ

สถานที่แสดงประเภทยานพาหนะ เป็นการใชสถานที่ที่เป็นวัตถุหรือสิ่งประดิษฐ์ที่ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตซึ่งสามารถเคลื่อนย้ายขนส่งไปได้ เป็นสถานที่ในการแสดง อาทิ เรือ รถยนต์ รถไฟ รถไฟฟ้า รถราง เครื่องบิน ฯลฯ จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยพบสถานที่แสดงประเภทยานพาหนะ ที่ปรากฏการแสดงนาฏศิลป์ดังนี้

- 4.2.5.1 สถานที่แสดง – บนรถบรรทุก ณ ถนนปากแพรก จังหวัดกาญจนบุรี
- 4.2.5.2 สถานที่แสดง – บนเรือ ณ ทะเลสาบแสงจันทร์ โรงแรมดุสิตธานีหัวหิน
- 4.2.5.3 สถานที่แสดง – บนเรือ ณ ทะเลสาบหนองหาน จังหวัดสกลนคร
- 4.2.5.4 สถานที่แสดง – บนเรือ ณ แม่น้ำป่าสัก ตลาดยวนต้นตาล
- 4.2.5.5 สถานที่แสดง – บนเรือหางยาว ณ ลำน้ำน่าน จังหวัดพิจิตร
- 4.2.5.6 สถานที่แสดง – บนเครื่องบิน ณ สายการบินแอร์เอเชีย
- 4.2.5.7 สถานที่แสดง – เรือThe Bangkok River Cruise ณ ท่าเรือไอคอนสยาม
- 4.2.5.8 สถานที่แสดง – บนเรือThe Bangkok River Cruise ณ ท่าเรือไอคอนสยาม

ภาพที่ 53 สถานที่แสดงประเภทยานพาหนะ

ณ เรือ The Bangkok River Cruise กรุงเทพมหานคร

ที่มา : ผู้วิจัย

4.2.5.1 สถานที่แสดง – บนนรถบรรทุก ณ ถนนปากแพรก

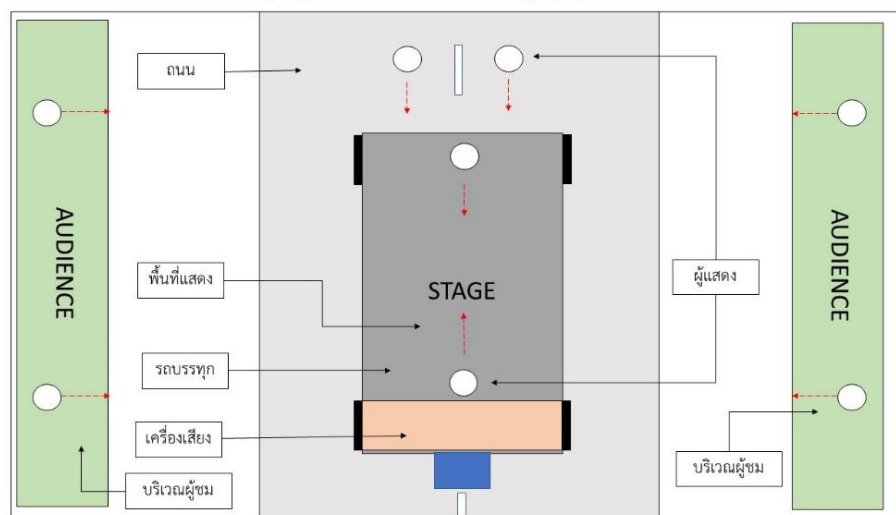
ถนนปากแพรก ตั้งอยู่ที่ชุมชนปากแพรก ถนนปากแพรก อำเภอเมืองกาญจนบุรี
จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพที่ 54 การแสดงรำกระบี่กระบองบนรถบรรทุก ณ ถนนปากแพรก

เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2558

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2558)

แผนผังที่ 37 การใช้พื้นที่แสดง ณ ถนนปากแพรก

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2558)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงรำกระบี่กระบอง บนรถบรรทุ ก ถนนปากแพรก
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูสองด้านหรือแบบเคลื่อนที่ มีการปลูกโรงแบบชั่วคราวบริเวณด้านหลังรถบรรทุก ใช้พื้นที่หลังรถบรรทุกเป็นพื้นที่ในการแสดง รูปแบบการแสดงเป็นลักษณะการแห่ขบวนมาตามถนน ผู้แสดงทำการแสดงระหว่างที่รถบรรทุกเคลื่อนที่มาด้านหน้า พื้นที่ของผู้แสดงอยู่ในระดับที่สูงกว่าผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณถนนทั้งสองฝั่งของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงเดินออกสู่พื้นที่แสดงในลักษณะขบวนแห่
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านหน้าบริเวณที่แสดง ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้โดยรอบบริเวณทั้ง 2 ข้างของพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้จากทั้งสองด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากไฟบริเวณข้างถนน

4.2.5.2 สถานที่แสดง – บนเรือ ทะเลสาบแสงจันทร์ โรงแรมดุสิตธานีหัวหิน

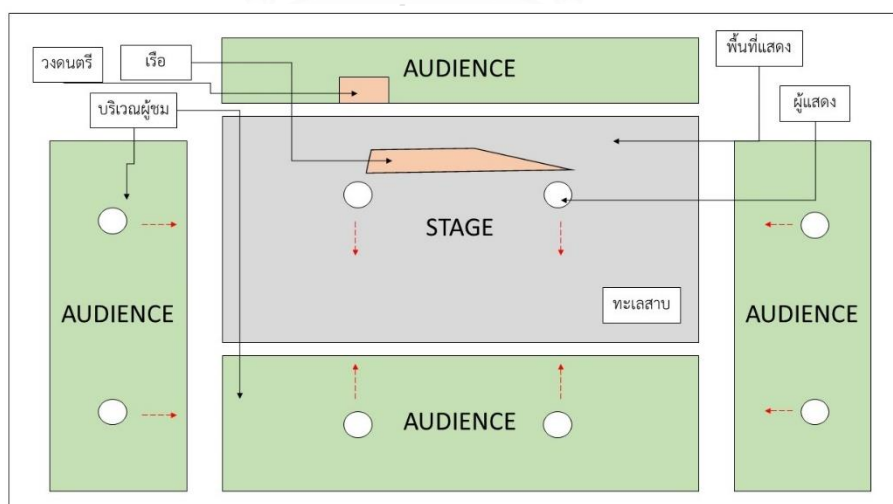
ทะเลสาบแสงจันทร์ ตั้งอยู่ภายในโรงแรมดุสิตธานีหัวหิน ตั้งอยู่ที่ 1349 ถนน เพชรเกษม ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 55 การแสดงโขนบนเรือ ณ ทะเลสาบแสงจันทร์ โรงแรมดุสิตธานีหัวหิน

เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2559

ที่มา : <http://km.bus.ubu.ac.th/?p=2941>

แผนผังที่ 38 การใช้พื้นที่แสดง ณ ทะเลสาบแสงจันทร์ โรงแรมดุสิตธานีหัวหิน

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงโขนบนเรือ ที่ทะเลสาบแสงจันทร์ โรงแรมดุสิตธานี หัวหิน
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูสี่ด้าน ใช้เรือเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงใช้เรือเป็นพาหนะสำหรับเคลื่อนที่ในการแสดงในทะเลสาบแสงจันทร์ โดยมีผู้พายเรือ 1 คน ต่อ 1 ลำ ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณรอบนอกจากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง พื้นที่ของผู้แสดงจะอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าผู้ชม
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณฉากหลังกั้น
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทางด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน เป็นที่นั่งลักษณะโต๊ะรับประทานอาหารสำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณโดยรอบและผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้โดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องดนตรีอยู่ภายในบริเวณร้านอาหาร
บริเวณที่ตั้งแสงสี	มีบริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง

4.2.5.3 สถานที่แสดง – บนเรือ ทะเลสาบหนองหาน จังหวัดสกลนคร

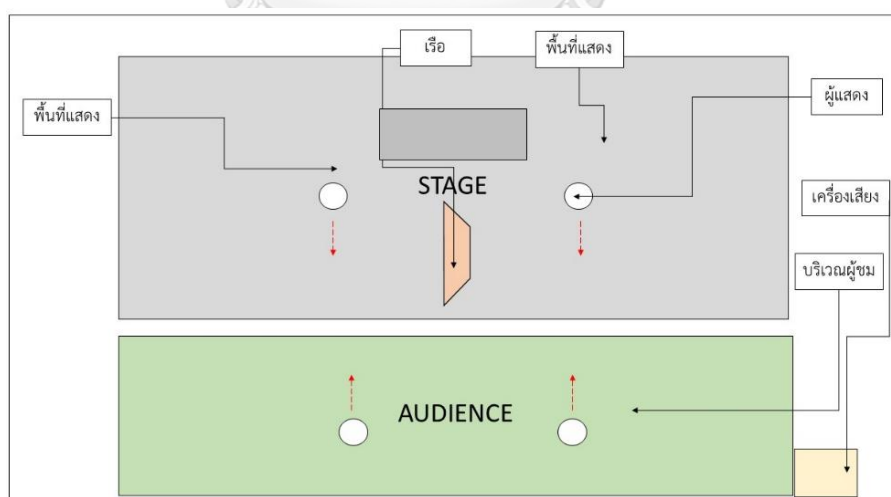
ทะเลสาบหนองหาน ตั้งอยู่ที่ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

สกลนคร ซิตี้ : ประเพณีแห่บนเรืออัญเชิญพระบรมศพ 2536
 สกลนคร ซิตี้ : www.fb.com/sakonakhan : IG @sakonakhan_city
 Photo by © www.fb.com/Chuchapatstudio

ภาพที่ 56 การแสดงบนเรือ ณ ทะเลสาบหนองหาน จังหวัดสกลนคร

ที่มา : <https://www.facebook.com/pg/pincandannonghan/posts/>

แผนผังที่ 39 การใช้พื้นที่แสดง ณ ทะเลสาบหนองหาน จังหวัดสกลนคร

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงบนเรือ ที่ทะเลสาบหนองหาน จังหวัดสกลนคร
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบดูด้านเดียว ใช้เรือหางยาวเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงใช้เรือหางยาวเป็นพาหนะสำหรับเคลื่อนที่ในการแสดงในทะเลสาบหนองหาน โดยมีฝีพายเป็นผู้พายเรืออยู่ด้านหลัง ผู้แสดงนั่งพ่อนเรียงแถวเป็นแนวยาว ผู้แสดงบางส่วนยื่นทำการแสดงในบริเวณหัวเรือโดยหันหน้ามาทางผู้ชมเพียงทิศทางเดียว ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีฉากหลัง บริเวณด้านหลังเป็นทิวทัศน์ของทะเลสาบ
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วนสำหรับนั่งชมการแสดงที่ริมฝั่งของทะเลสาบบริเวณด้านหน้าพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ริมฝั่งบริเวณที่นั่งของผู้ชม
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

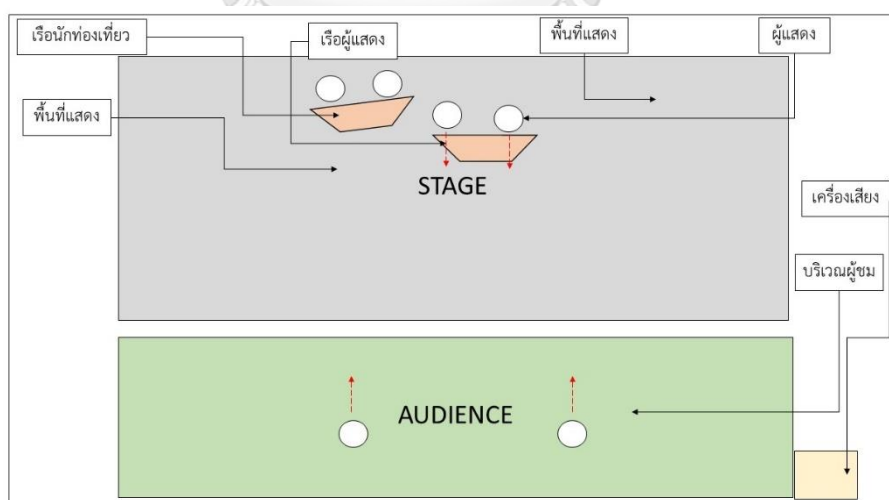
4.2.5.4 สถานที่แสดง – บนเรือ แม่น้ำป่าสัก ตลาดยวนต้นตาล

แม่น้ำป่าสัก อยู่บริเวณตลาดยวนต้นตาล ตั้งอยู่ที่ ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

ภาพที่ 57 การแสดงฟ้อนรำบนเรือ ณ แม่น้ำป่าสัก ตลาดยวนต้นตาล

ที่มา : <https://welovetogo.com/th/story/detail/>

แผนผังที่ 40 การใช้พื้นที่แสดง ณ แม่น้ำป่าสัก ตลาดยวนต้นตาล

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงพ็อนรำบนเรือ ที่แม่น้ำป่าสัก ตลาดยวณต้นตาล
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูด้านเดียว ใช้เรือพายเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงใช้เรือพายเป็นพาหนะสำหรับเคลื่อนที่ในการแสดงในแม่น้ำป่าสัก โดยมีฝีพายเป็นผู้พายเรืออยู่ด้านหลัง 1 คน ต่อ 1 ลำ ผู้แสดงยืนทำการแสดงบนเรือโดยหันหน้ามาทางผู้ชมเพียงทิศทางเดียว ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าพื้นที่แสดง และจากเรือของนักท่องเที่ยวที่พายอยู่ในแม่น้ำ
ฉากหลัง	ไม่มีฉากหลัง บริเวณด้านหลังเป็นทิวทัศน์ของแม่น้ำป่าสัก
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทางด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน เป็นที่นั่งลักษณะโต๊ะรับประทานอาหารสำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้าและผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้บริเวณด้านหน้าของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ภายในบริเวณร้านอาหาร
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

4.2.5.5 สถานที่แสดง – บนเรือหางยาว ลำน้ำ่าน จังหวัดพิจิตร

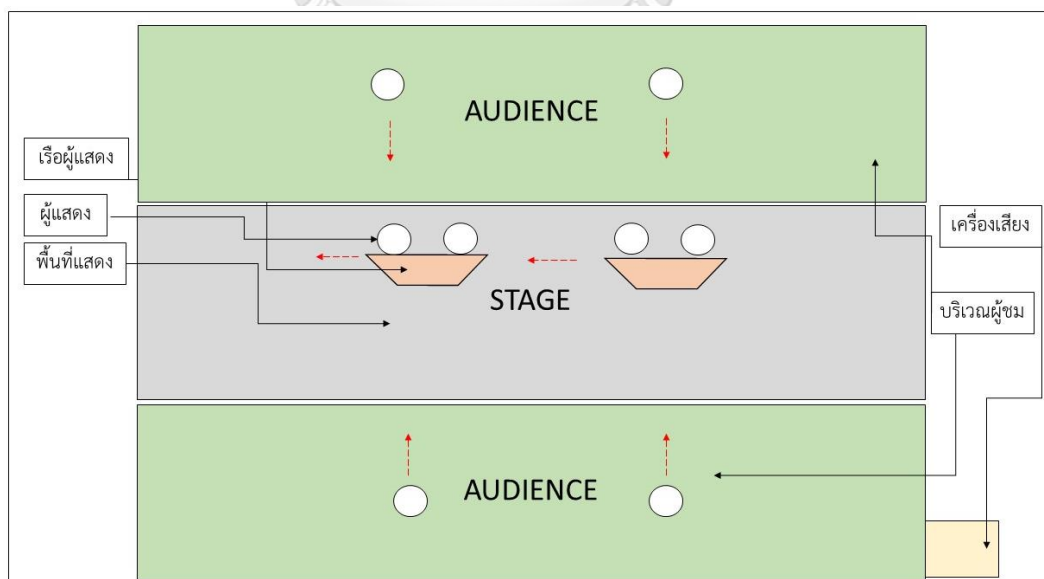
ลำน้ำ่าน อยู่บริเวณวัดท่าหลวง พระอารามหลวง อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

ภาพที่ 58 การแสดงเรือในพระราชพิธี ณ ลำน้ำ่าน จังหวัดพิจิตร

เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ.2562

ที่มา : บันทึกภาพโดย ชิตามาศ ผลไม้

แผนผังที่ 41 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลำน้ำ่าน จังหวัดพิจิตร

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงเรือในพระราชพิธี ที่ลำน้ำน่าน จังหวัดพิจิตร
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูสองด้าน ใช้เรือหางยาวเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงใช้เรือหางยาวเป็นพาหนะสำหรับเคลื่อนที่ในการแสดงในลำน้ำน่าน โดยมีผู้แสดงทำการพายเรือในพระราชพิธี ผู้แสดงนั่งซ้อนเรียงแถวเป็นแนวยาว ผู้แสดงหันหน้ามาทางด้านหน้าเพียงทิศทางเดียว ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทั้งสองฝั่งของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีฉากหลังกั้น บริเวณด้านหลังเป็นทิวทัศน์ของลำน้ำน่าน
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน เป็นที่นั่งลักษณะลานอัมจันทร์นั่งชมการแสดงบริเวณด้านข้างทั้ง 2 ฝั่งของพื้นที่การแสดง และผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้บริเวณทั้ง 2 ฝั่งของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ริมฝั่งบริเวณที่นั่งผู้ชม
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

4.2.5.6 สถานที่แสดง – บนเครื่องบิน สายการบินแอร์เอเชีย

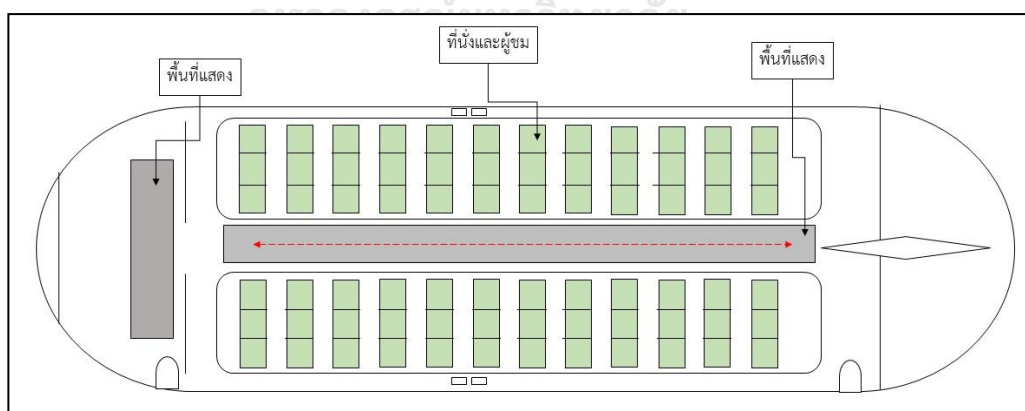
การแสดงแฟชั่นโชว์จัดขึ้นบนเครื่องบินในเที่ยวบินไฟล์ท FD557 ขณะที่เครื่องบินกำลังเดินทางจากท่าอากาศยานนานาชาติฉงชิ่งเจียงเป๋ย์ เมืองฉงชิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน สู่ท่าอากาศยานนานาชาติดอนเมือง กรุงเทพฯ

ภาพที่ 59 การแสดงแฟชั่นโชว์ ณ เครื่องบิน สายการบินแอร์เอเชีย

เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2561 เวลา 14.00 น.

ที่มา : <https://theworldnews.net/th-news/>

แผนผังที่ 42 การใช้พื้นที่แสดง ณ เครื่องบิน สายการบินแอร์เอเชีย

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงแพชั่นโชว์บนเครื่องบิน ที่สายการบินแอร์เอเชีย
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูสองด้าน ใช้พื้นที่ทางเดินบริเวณตรงกลางระหว่างที่นั่งผู้โดยสารในตัวเครื่องบินเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงเดินแพชั่นโชว์ เดินไปและกลับบริเวณทางเดินตรงกลาง และกลับมาขึ้นโชว์บริเวณด้านหน้าของตัวเครื่องบิน พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกันผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางทั้งสองฝั่งของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณฉากหลังกั้น
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทางด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดง ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีที่นั่งสำหรับนั่งชมการแสดงเป็นที่นั่งสำหรับผู้โดยสารบริเวณด้านข้างพื้นที่แสดง ทั้ง 2 ด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงใช้เครื่องเสียงภายในตัวเครื่องบิน
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงไฟจากภายในตัวเครื่องบิน

4.2.5.7 สถานที่แสดง – เรือThe Bangkok River Cruise ณ ท่าเรือไอคอนสยาม

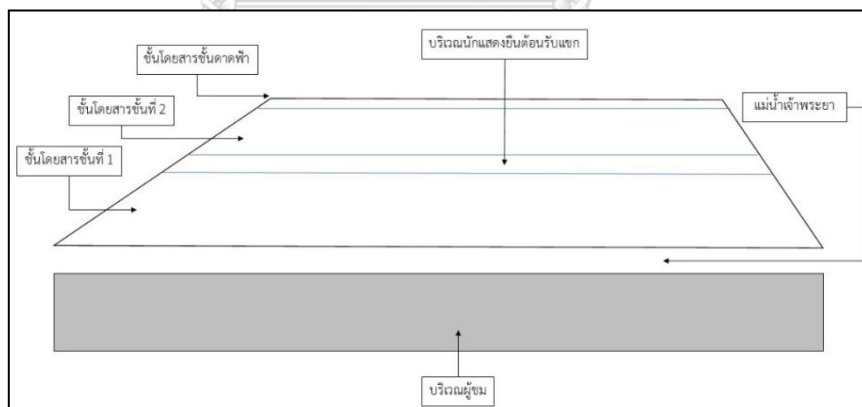
เรือThe Bangkok River Cruise ท่าเรือไอคอนสยาม ตั้งอยู่ในบริเวณห้างสรรพสินค้าไอคอนสยาม ตั้งอยู่ที่ ถนนเจริญนคร แขวงคลองตันใต้ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 60 การแสดงต้อนรับบนเรือThe Bangkok River Cruise ณ ท่าเรือไอคอนสยาม

เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562 เวลา 19.30 น.

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562)

แผนผังที่ 43 การใช้พื้นที่แสดง บนเรือ The Bangkok River Cruise

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงต้อนรับบนเรือ The Bangkok River Cruise ที่ท่าเรือไอคอนสยาม
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบตู้ด้านเดียว ใช้เรือ The Bangkok River Cruise ที่ลอยในแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงยืนทำการแสดงอยู่บริเวณระเบียงเรือ ด้านข้างที่มีพื้นที่จำกัด ผู้แสดงหันหน้าแสดงมาทางผู้ชมที่เดินขึ้นเรือ ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าของพื้นที่แสดงเพียงทิศทางเดียว
ฉากหลัง	บริเวณฉากหลังเป็นตัวเรือ
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทางด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดง ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้จากบริเวณริมฝั่งบริเวณโป๊ะเรือก่อนเดินขึ้นเรือ
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ภายในตัวเรือ
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงไฟจากตัวเรือ

4.2.5.8 สถานที่แสดง – บนเรือThe Bangkok River Cruise ณ ท่าเรือไอคอนสยาม

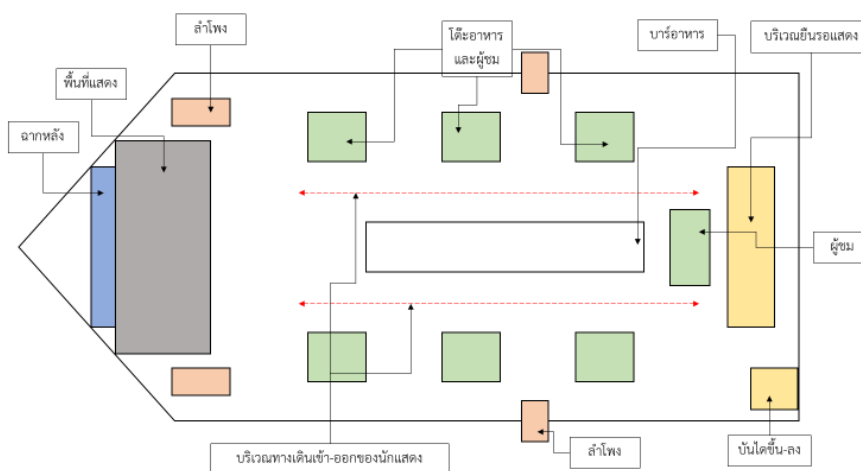
เรือThe Bangkok River Cruise ท่าเรือไอคอนสยาม ตั้งอยู่ในบริเวณห้างสรรพสินค้าไอคอนสยาม ตั้งอยู่ที่ ถนนเจริญนคร แขวงคลองตันใต้ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 61 การแสดงหุ่นมาจ๊ับนางสุพรรณมัจฉา ณ เรือThe Bangkok River Cruise

เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562 เวลา 20.30 น.

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562)

แผนผังที่ 44 การใช้พื้นที่แสดง บนเรือ The Bangkok River Cruise

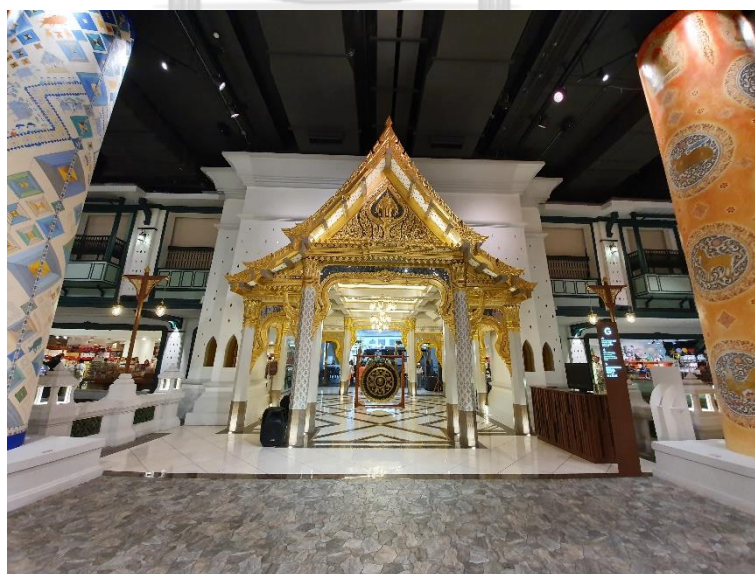
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงหนุมานจับนางสุพรรณมัจฉาบนเรือ The Bangkok River Cruise ที่ท่าเรือไอคอนสยาม
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูสามด้าน มีการปลูกโรงยกพื้นแบบชั่วคราวที่มีขนาดเล็ก มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า เนื่องจากบนเวทีมีการติดตั้งอุปกรณ์เครื่องดนตรี ทำให้พื้นที่ ไม่เพียงพอต่อการแสดง จึงต้องใช้พื้นที่บริเวณด้านล่างเวทีเพื่อทำการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง บริเวณพื้นเป็นพื้นเรือปูรองพื้นด้วยหญ้าเทียมสำหรับทำการแสดง
ฉากหลัง	มีฉากหลังกันเป็นจอ LED ฉากหลังอยู่ชิดกับระเบียบเรือ
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทางด้านหน้าแล้วเดินไปยังพื้นที่แสดง เนื่องจากบริเวณด้านข้างเวทีมีพื้นที่ไม่เพียงพอ
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านหน้าบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงลักษณะโต๊ะรับประทานอาหารบริเวณโดยรอบทั้งสามด้านของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ทางด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดงทั้งสองข้าง

4.2.6 สถานที่แสดงประเภทอาคารสาธารณะ

สถานที่แสดงประเภทอาคารสาธารณะ เป็นการใช้สถานที่ที่มีการปลูกสร้างอาคารขึ้นสำหรับเพื่อการใช้สอยหรือเป็นอาคารที่ใช้ประโยชน์ในการชุมนุมของบุคคลทั่วไป เพื่อกิจกรรมทางราชการ การศึกษา การนันทนาการ ฯลฯ โดยใช้พื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่แสดง อาทิ อาคารอเนกประสงค์ อาคารเรียน ห้างสรรพสินค้า โรงแรม ฯลฯ จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยพบสถานที่แสดงประเภทอาคารสาธารณะ ที่ปรากฏการแสดงนาฏศิลป์ดังนี้

- 4.2.6.1 สถานที่แสดง – ห้องประชุม อาคาร 99 ปี พระอุบาลีคุณูปมาจารย์
- 4.2.6.2 สถานที่แสดง – อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร
- 4.2.6.3 สถานที่แสดง – ห้องจัดเลี้ยง โรงแรม เลอ เมอริเดียน กรุงเทพฯ
- 4.2.6.4 สถานที่แสดง – ใต้อาคารเรียน อาคารมหาจักรีสิรินธร
- 4.2.6.5 สถานที่แสดง – ลานกิจกรรมห้างสรรพสินค้า ห้างสรรพสินค้าไอคอนสยาม
- 4.2.6.6 สถานที่แสดง – ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า แกรนด์ พระราม 9
- 4.2.6.7 สถานที่แสดง – ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า ปิ่นเกล้า
- 4.2.6.8 สถานที่แสดง – เรือนไทยตลาดน้ำ ตลาดน้ำทุ่งบัวชม
- 4.2.6.9 สถานที่แสดง – ร้านอาป่ากุ่มย่าง โรจน์อยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 4.2.6.10 สถานที่แสดง – ห้องสตูดิโอ สถานีวิทยุโทรทัศน์ NBT

ภาพที่ 62 สถานที่แสดงประเภท อาคารสาธารณะ ณ ห้างสรรพสินค้าไอคอนสยาม

ที่มา : ผู้วิจัย

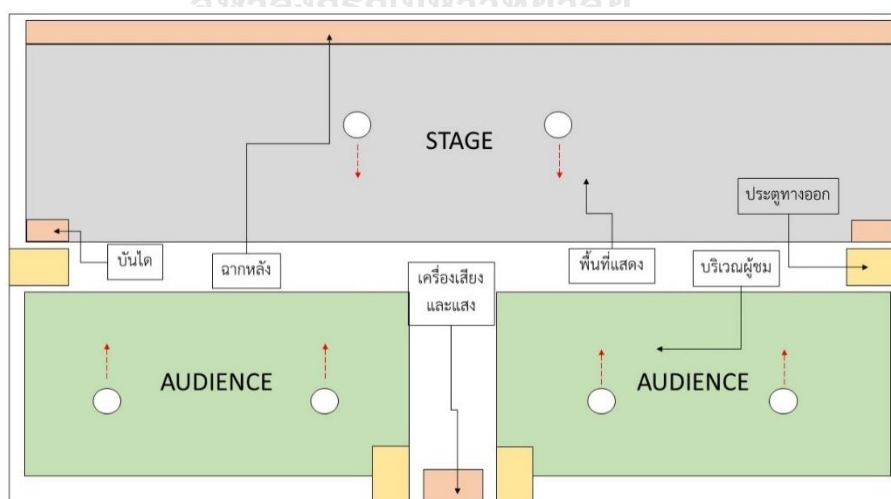
4.2.6.1 สถานที่แสดง – ห้องประชุม อาคาร 99 ปี พระอุบาลีคุณูปมาจารย์

อาคาร 99 ปี พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) ตั้งอยู่ภายในมหาวิทยาลัยพะเยา เลขที่ 19 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 63 การแสดงละครนอกเรื่อง รถมเสน พบรัก พิษสุรา อนิจจาความรัก ณ ห้องประชุม
อาคาร 99 ปี พระอุบาลีคุณูปมาจารย์
เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2559

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2559)

แผนผังที่ 45 การใช้พื้นที่แสดง ณ ห้องประชุม อาคาร 99 ปี พระอุบาลีคุณูปมาจารย์

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2559)

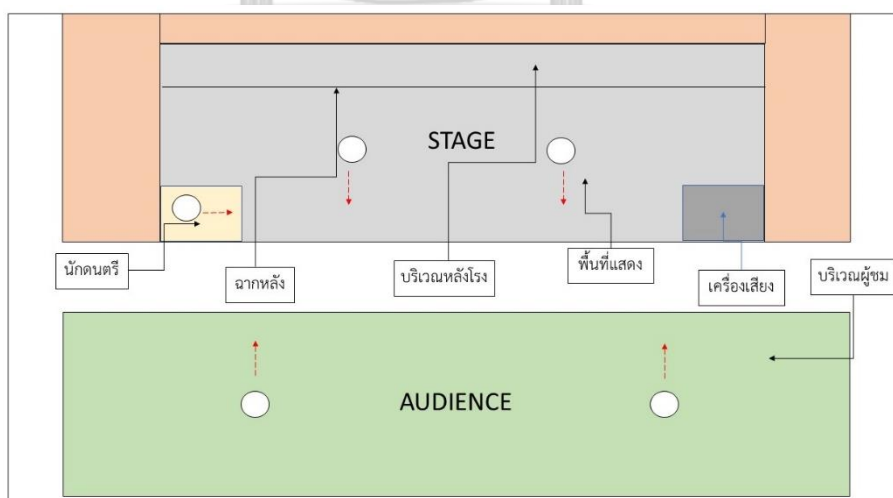
ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงละครนอก ที่ห้องประชุม อาคาร 99 ปี พระอุบาลีคุณูปมาจารย์
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบดูด้านเดียว มีเวทียกสูงแบบถาวรหน้าห้องประชุมเป็นพื้นที่ในการแสดง พื้นที่มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดงหันหน้าแสดงมาทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าของพื้นที่แสดง พื้นที่ของผู้แสดงอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าผู้ชม
ฉากหลัง	มีฉากหลังเป็นพื้นผนังห้อง และมีการสร้างฉากประกอบเพิ่มเติม
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณทางเข้า-ออกบนเวที ผู้แสดงสามารถเข้า - ออกได้จากทางประตูทั้ง 4 ด้าน มีบันไดขึ้นเวทีอยู่ด้านหน้าเวทีทั้งสองข้าง ผู้แสดงจะต้องขึ้นบันไดเพื่อไปยังเวทีการแสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงบริเวณภายนอกประตูด้านข้าง
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้าเวที สามารถมองเห็นเวทีได้เพียงด้านเดียว ลักษณะที่นั่งของผู้ชมเป็นอัฒจันทร์ขึ้นไปเป็นชั้น มีบันไดอยู่ตรงกลางระหว่างที่นั่งผู้ชม
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ด้านตรงข้ามกับเวทีการแสดง บริเวณด้านบน
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสีอยู่บริเวณด้านข้างพื้นที่แสดงทั้งสองข้าง

4.2.6.2 สถานที่แสดง – อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร

อาคารอเนกประสงค์ ตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร ริมน้ำบางปะกง ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาพที่ 64 การแสดงลิเก ณ อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร
จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2562 เวลา 12.24 น.
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 46 การใช้พื้นที่แสดง ณ อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงลิเก ที่อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบดูด้านเดียว มีเวทียกสูง แบบถาวรภายในอาคารเป็นพื้นที่ในการแสดง พื้นที่มี ลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทาง ด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทาง ด้านหน้าของพื้นที่แสดง พื้นที่ของผู้แสดงอยู่ในระดับที่สูง กว่าผู้ชม บริเวณพื้นเป็นพื้นปูนสำหรับการแสดง
ฉากหลัง	มีฉากหลังเป็นป้ายไวนิลขนาดใหญ่เพื่อกันสำหรับแบ่งพื้นที่ ระหว่างพื้นที่แสดงและพื้นที่หลังโรง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ด้านหลังพื้นที่แสดงที่มี ฉากไวนิลกันแบ่งพื้นที่ระหว่างหน้าโรงและหลังโรง บริเวณ หลังโรงเป็นพื้นที่โล่ง สำหรับผู้แสดงนั่งแต่งหน้าและแต่งตัว รวมถึงนั่งพักระหว่างรอทำการแสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	มีบริเวณทางเข้า-ทางออกบริเวณทางด้านซ้ายและทางด้าน ขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	มีบริเวณเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงบริเวณด้านหลัง ของฉาก
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชม การแสดงในลักษณะโต๊ะรับประทานอาหารจากร้านอาหาร บริเวณด้านหน้าเวที ผู้ชมมองเห็นเวทีได้จากเพียงด้านเดียว
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องดนตรีอยู่ทางด้านซ้ายของผู้ชม นักดนตรี หันด้านเข้าหาผู้แสดง ทางด้านขวาของผู้ชมมีบริเวณที่ตั้ง เครื่องเสียงและลำโพง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสีอยู่บริเวณด้านข้างของเวทีทั้งสองข้าง

4.2.6.3 สถานที่แสดง – ห้องจัดเลี้ยง โรงแรม เลอ เมอริเดียน กรุงเทพฯ

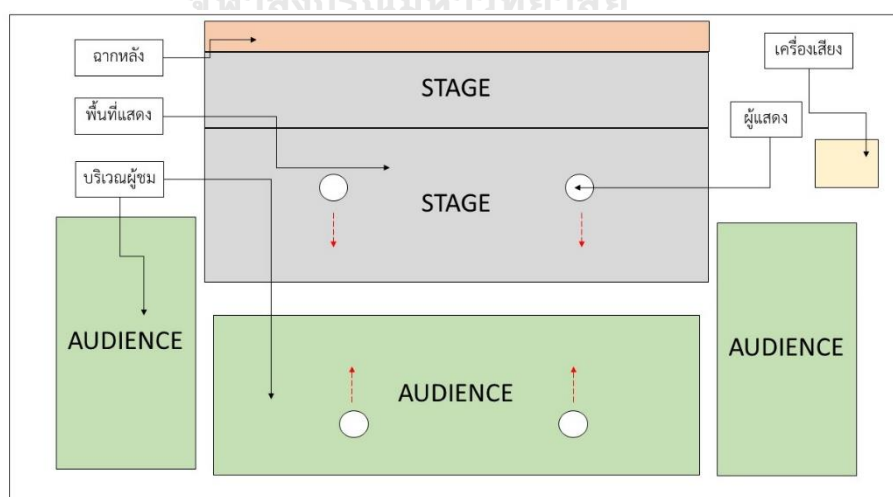
ห้องจัดเลี้ยง ตั้งอยู่ภายในโรงแรม เลอ เมอริเดียน กรุงเทพฯ ตั้งอยู่ที่ 40/5 ถนนสุขุมวงศ์ เขตบางรัก แขวงบางรัก กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 65 การแสดงการตีกลองศึก ณ ห้องจัดเลี้ยง โรงแรม เลอ เมอริเดียน กรุงเทพมหานคร

เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561)

แผนผังที่ 47 การใช้พื้นที่แสดง ณ ห้องจัดเลี้ยง โรงแรม เลอ เมอริเดียน กรุงเทพฯ

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงการตีกลองศึก ที่ห้องจัดเลี้ยง โรงแรม เลอ เมอริเดียน กรุงเทพฯ
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูสามด้าน มีการปลูกโรง ยกพื้นแบบชั่วคราวที่มีขนาดเล็ก มีลักษณะรูปทรง สี่เหลี่ยมผืนผ้า เนื่องจากบนเวทีมีการติดตั้งอุปกรณ์เครื่อง ดนตรี ทำให้พื้นที่ ไม่เพียงพอต่อการแสดง จึงต้องใช้พื้นที่ บริเวณด้านล่างเวทีเพื่อทำการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงไป ทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทาง ด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	มีฉากหลังกั้นติดกับผนังห้องด้านหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทางด้านซ้ายและด้านขวาพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้าง บริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชม การแสดงบริเวณด้านหน้าเวที และผู้ชมสามารถยืนชม การแสดงได้โดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็น การแสดงได้ทั้งสามด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณทั้งสองข้างของพื้นที่แสดง

4.2.6.4 สถานที่แสดง – ใต้อาคารเรียน อาคารมหาจักรีสิรินธร

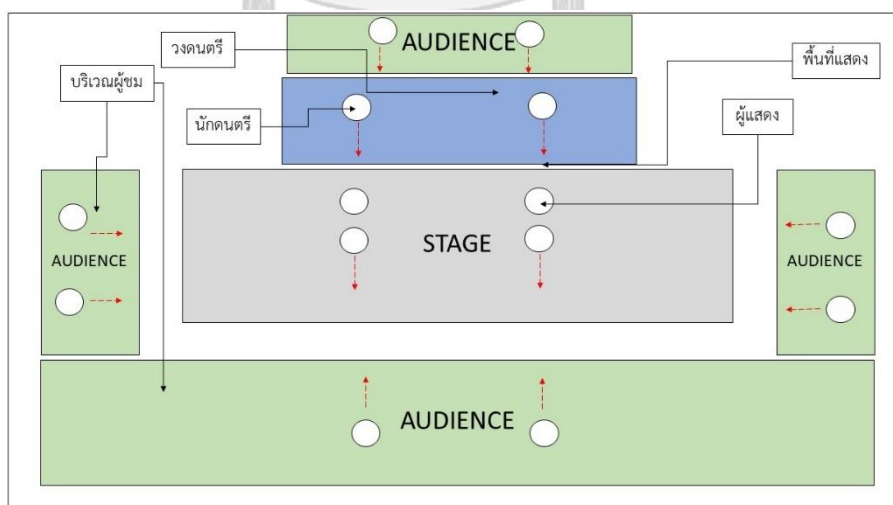
บริเวณใต้อาคาร อาคารมหาจักรีสิรินธร ตั้งอยู่บริเวณภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 66 การแสดงระบำหน้ากาก พันบ้านเกาหลี่ ณ ใต้อาคารเรียน อาคารมหาจักรีสิรินธร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2562 เวลา 16.08 น.

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2562)

แผนผังที่ 48 การใช้พื้นที่แสดง ณ ใต้อาคารเรียน อาคารมหาจักรีสิรินธร

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
สถานที่แสดง	การแสดงระบำหน้ากาก ที่ใต้อาคารเรียน อาคารมหาจักรีสิรินธร
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูสี่ด้าน ไม่มีการปลูกโรง แบบชั่วคราว ใช้ลานใต้อาคารเรียนเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม พื้นที่ของ ผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน ผู้ชมสามารถชม การแสดงได้จากบริเวณรอบนอกจากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายใน บริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถนั่งชม การแสดงบริเวณเก้าอี้ด้านหน้า และยืนชมการแสดงได้จาก โดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้ จากทุกทิศทาง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องดนตรีอยู่บริเวณด้านหลังของผู้แสดง นักดนตรีหันหน้าเข้าหาผู้แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงจากธรรมชาติ

4.2.6.5 สถานที่แสดง – ลานกิจกรรมห้างสรรพสินค้า ห้างสรรพสินค้าไอคอนสยาม

ลานกิจกรรม ตั้งอยู่ในบริเวณห้างสรรพสินค้าไอคอนสยาม ตั้งอยู่ที่ 259, 289, 299

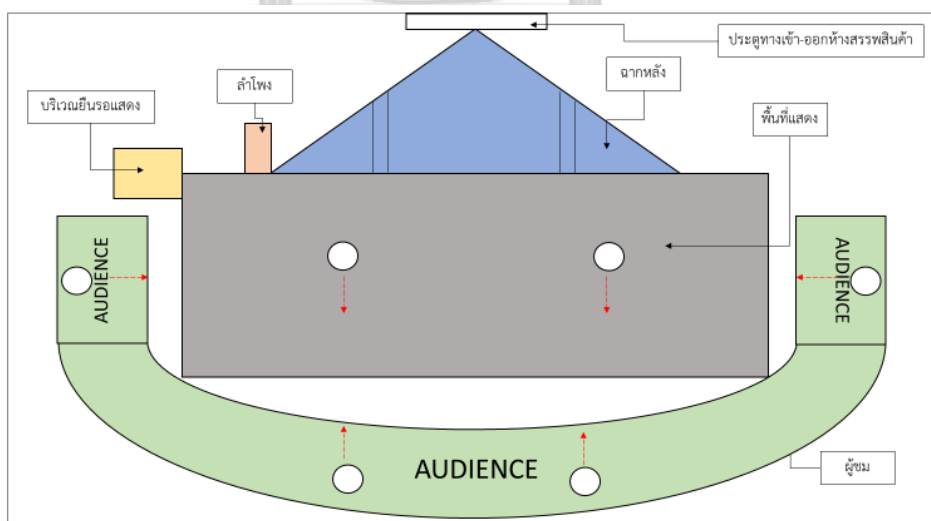
ถนนเจริญนคร แขวงคลองตันใต้ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 67 การแสดงรำพื้นเมือง 4 ภาค ณ ลานกิจกรรม ภายในห้างสรรพสินค้าไอคอนสยาม

เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562 เวลา 17.33 น.

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562)

แผนผังที่ 49 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานกิจกรรม ภายในห้างสรรพสินค้าไอคอนสยาม

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงรำพื้นเมือง ที่ลานกิจกรรมห้างสรรพสินค้า
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูสามด้าน ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ใช้บริเวณลานภายในห้างสรรพสินค้าเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณฉากหลังกั้น แต่บริเวณด้านหลังพื้นที่แสดงเป็นสถาปัตยกรรมประตูลูกสุวรรณศาลา สุขสยาม
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทางด้านซ้ายและขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้จากโดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้สามด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ด้านหลังของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงไฟจากภายในห้างสรรพสินค้า

4.2.6.6 สถานที่แสดง – ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า แกรนด์ พระราม 9

ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า แกรนด์ พระราม 9 ตั้งอยู่ที่ถนนรัชดาภิเษก เขตห้วยขวาง

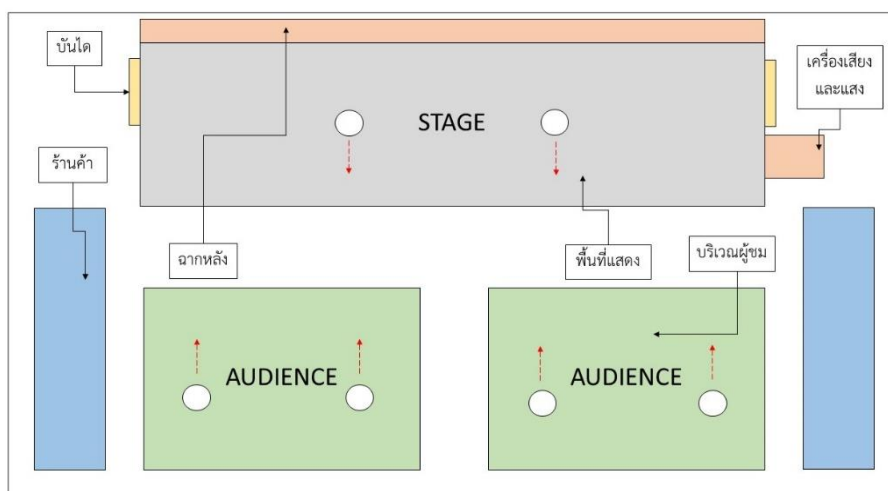
แขวงห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 68 การแสดงละครอิงประวัติศาสตร์ ณ ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า แกรนด์

พระราม 9 กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2561

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2561)

แผนผังที่ 50 การใช้พื้นที่แสดง ณ ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า แกรนด์ พระราม 9

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2561)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงละครอิงประวัติศาสตร์ ที่ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า แกรนด์ พระราม 9
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบคูด้านเดียว มีการปลูกโรงยกพื้นแบบชั่วคราวที่มีขนาดเล็ก มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดงใช้พื้นที่การแสดงจากบนเวทีที่ยกสูงและบริเวณด้านล่างเวทีเป็นพื้นที่แสดง เนื่องจากเวทีมีขนาดไม่ใหญ่มาก ทั้งสองข้างของพื้นที่แสดงเป็นบริเวณร้านค้าที่ตั้งเป็นแนวยาว ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าของพื้นที่แสดง ทำให้เห็นการแสดงได้เพียงด้านเดียว
ฉากหลัง	มีฉากหลังเป็นภาพไวเนลป้ายชื่องาน
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากด้านล่างเวทีของฝั่งซ้ายและฝั่งขวา
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีจุดบริเวณเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้าเวที สามารถมองเห็นการแสดงได้จากด้านหน้าเพียงด้านเดียว ลักษณะที่นั่งของผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่การแสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณทั้งสองข้างของพื้นที่แสดง

4.2.6.7 สถานที่แสดง – ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า ปิ่นเกล้า

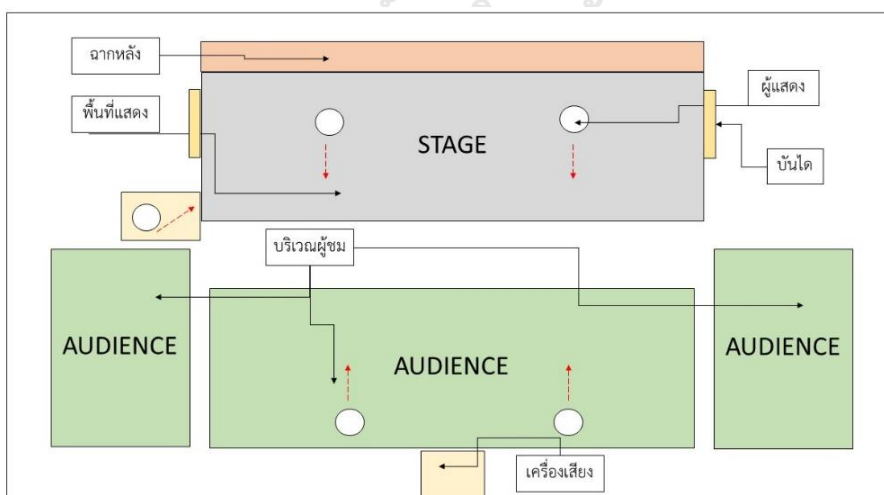
ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า ปิ่นเกล้า ตั้งอยู่ที่ 222 ถนนบรมราชชนนี แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 69 การแสดงชาติพันธุ์ ณ ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล พลาซ่า ปิ่นเกล้า กรุงเทพมหานคร

เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2562

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 51 การใช้พื้นที่แสดง ณ ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล พลาซ่า ปิ่นเกล้า

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงชาติพันธุ์ ที่ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า ปิ่นเกล้า
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบดูสามด้าน มีการปลูกโรงยกพื้นแบบชั่วคราว มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดงใช้พื้นที่บนเวทีเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง ทำให้เห็นการแสดงจากสามด้าน และยังสามารถเห็นการแสดงได้จากบริเวณระเบียงของชั้นอื่น
ฉากหลัง	มีฉากกั้นหลังเป็นสแตนปายสีองาน บริเวณฉากหลังอยู่ติดกับลิฟต์ของห้างสรรพสินค้า
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทางด้านซ้ายและด้านขวาของเวที มีบันไดอยู่ 2 ฝั่งของเวที ผู้แสดงจะต้องขึ้นบันไดเพื่อไปยังพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดง ที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้าเวที และผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้โดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้ทั้งสามด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ทางด้านหน้าของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านหน้าทั้งสองข้างของพื้นที่แสดง

4.2.6.8 สถานที่แสดง - เรือนไทยตลาดน้ำ ตลาดน้ำทุ่งบัวชม

ตลาดน้ำทุ่งบัวชม เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตั้งอยู่ที่ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย

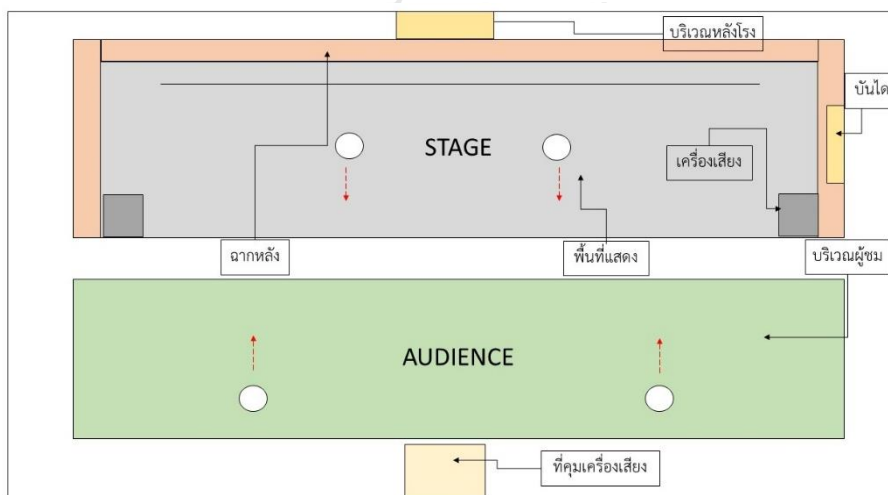
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 70 เวทีการแสดง ณ ตลาดน้ำทุ่งบัวชม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2561 เวลา 9.57 น.

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2561)

แผนผังที่ 52 การใช้พื้นที่แสดง ณ ตลาดน้ำทุ่งบัวชม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2561)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	ตลาดน้ำทุ่งบัวชม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบดูด้านเดียว มีเวทียกสูงแบบถาวรเป็นพื้นที่ในการแสดง พื้นที่มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีเสาจากตัวโครงสร้างเรือนไทยอยู่บนเวทีจำนวน 2 เสา และบริเวณที่ชมการแสดงอีก 2 เสา ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าของพื้นที่แสดง พื้นที่ของผู้แสดงอยู่ในระดับที่สูงกว่าผู้ชม บริเวณพื้นปูรองด้วยเสื่อน้ำมัน
ฉากหลัง	มีฉากกั้นหลังเป็นภาพไวนิล
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	มีบริเวณหลังโรงอยู่ด้านหลังพื้นที่แสดง แต่ไม่มีห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณนี้
บริเวณทางเข้า-ทางออก	มีบริเวณทางเข้า-ออกบนเวที ผู้แสดงสามารถเข้า – ออกได้จากทางด้านขวาของผู้ชม มีบันไดขึ้นเวทีเพียงด้านเดียว
บริเวณเตรียมแสดง	มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านล่างข้างเวที
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงในลักษณะม้านั่งยาวและเก้าอี้บริเวณด้านหน้าเวที ผู้ชมมองเห็นการแสดงได้เพียงด้านเดียว
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งลำโพงอยู่ทางด้านขวาของผู้ชม และบริเวณที่ตั้งเครื่องคุมเสียงอยู่บริเวณฝั่งตรงข้ามกับเวทีการแสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านหน้าทั้งสองข้างของพื้นที่แสดง

4.2.6.9 สถานที่แสดง – ร้านอาป่ากึ่งย่าง โรจนะอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

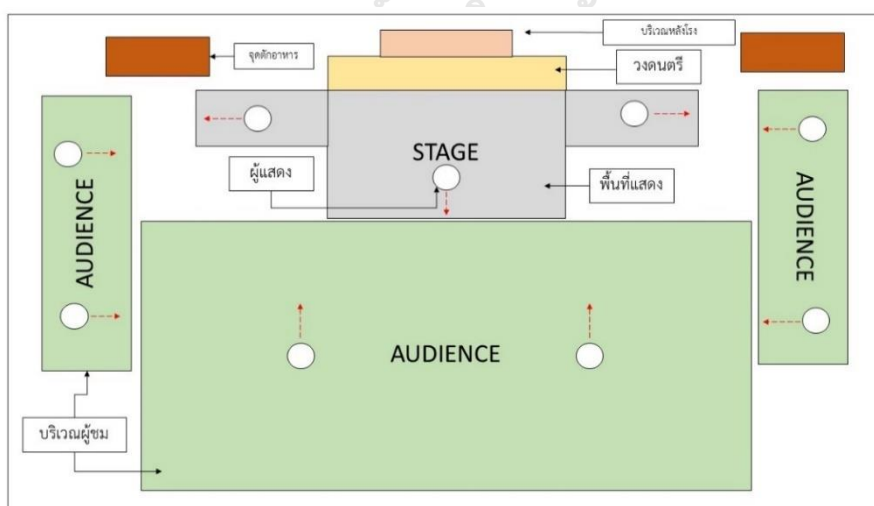
ร้านอาป่ากึ่งย่าง โรจนะอยุธยา เป็นร้านอาหารตั้งอยู่ที่ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 71 การแสดงเปิดวง ณ ร้านอาป่ากึ่งย่าง โรจนะอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2562 เวลา 19.21 น.

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 53 การใช้พื้นที่แสดง ณ ร้านหมูกระทะอาป่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2562)

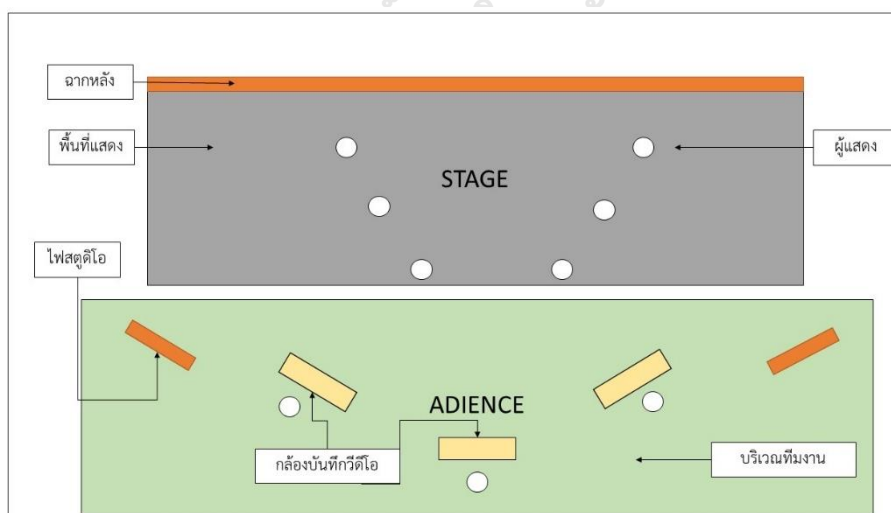
ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงเปิดวง ที่ร้านอาป่ากึ่งย่าง โรจนะอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะพื้นที่การแสดงเป็นรูปแบบดูสามด้าน มีการปลูกโรง ยกพื้นแบบชั่วคราว มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดง ใช้พื้นที่บนเวทีเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงไป ทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จาก ทางด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง ทำให้เห็นการแสดง ได้จากทั้งสามด้าน
ฉากหลัง	มีบริเวณฉากหลังกั้น
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	มีบริเวณหลังโรงอยู่ด้านหลังวงดนตรี ในพื้นที่ที่จำกัดเพียง เล็กน้อย สำหรับเป็นที่เปลี่ยนเครื่องแต่งกายของผู้แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทางด้านซ้ายและด้านขวาของเวที มีบันไดอยู่ 2 ฝั่งของ เวที ผู้แสดงจะต้องขึ้นบันไดเพื่อไปยังพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้าง บริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชม การแสดงในลักษณะโต๊ะรับประทานอาหารจากร้านอาหาร บริเวณด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง ผู้ชมสามารถ มองเห็นการแสดงได้จากทั้งสามด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องดนตรีอยู่บริเวณด้านหลังของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสีอยู่บริเวณด้านข้างของเวทีทั้งสองข้าง

4.2.6.10 สถานที่แสดง - ห้องสตูดิโอ

ห้องสตูดิโอ NBT สถานีวิทยุโทรทัศน์ เชียงใหม่ สำนักงานประชาสัมพันธ์เขต 3
จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 72 การบันทึกการแสดง ณ ห้องสตูดิโอ จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2559)

แผนผังที่ 54 การใช้พื้นที่แสดง ณ ห้องสตูดิโอ จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2559)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การบันทึกการแสดง ที่ห้องสตูดิโอ สถานีวิทยุโทรทัศน์ เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบดูด้านเดียว มีเวทียกสูง แบบชั่วคราวเป็นพื้นที่ในการแสดง พื้นที่ของเวทีมี 3 ระดับ บริเวณพื้นที่ตรงกลางมีหน้าจั่วยื่นออกมา ผู้แสดงหันหน้า แสดงไปทางด้านหน้าเข้าหากล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว บริเวณรอบ ๆ พื้นที่ที่มีการตกแต่งด้วยดอกไม้เพื่อตกแต่งฉาก
ฉากหลัง	มีฉากหลังสร้างเป็นฉากจำลอง
บริเวณหลังเวทีหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	มีบริเวณทางเข้า-ออกบนเวที ผู้แสดงสามารถเข้า – ออกได้ จากฉากที่กำหนดขึ้นมา
บริเวณเตรียมแสดง	มีบริเวณเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้างเวทีที่มี ฉากกั้นอยู่
บริเวณที่นั่งผู้ชม	การแสดงในสถานที่แห่งนี้ไม่มีผู้ชมที่มานั่งชมการแสดง มีเพียงทีมงานของสถานีที่เป็นผู้บันทึกภาพเคลื่อนไหว เพื่อนำการแสดงไปเผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่ทางด้านหน้าของผู้แสดง และ บริเวณที่ตั้งเครื่องคุมเสียงอยู่บริเวณฝั่งตรงข้ามกับพื้นที่ แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสีอยู่บริเวณด้านบนของพื้นที่แสดง

4.2.7 สถานที่ประเภทบ้านเรือน

สถานที่ประเภท บ้านเรือน เป็นการใช้สถานที่ที่เป็นสิ่งปลูกสร้างที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ เป็นสถานที่ในการแสดง อาทิ บ้าน เรือน ศาลา ฯลฯ จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยพบสถานที่แสดง ประเภทบ้านเรือน ที่ปรากฏการแสดงนาฏศิลป์ดังนี้

4.2.7.1 สถานที่แสดง – บ้านศิลปิน คลองบางหลวง

4.2.7.2 สถานที่แสดง – บ้านคุณอนุพันธ์ บุญธรรม

ภาพที่ 73 สถานที่แสดงประเภทบ้านเรือน ณ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน จังหวัดสระบุรี

ที่มา : ผู้วิจัย

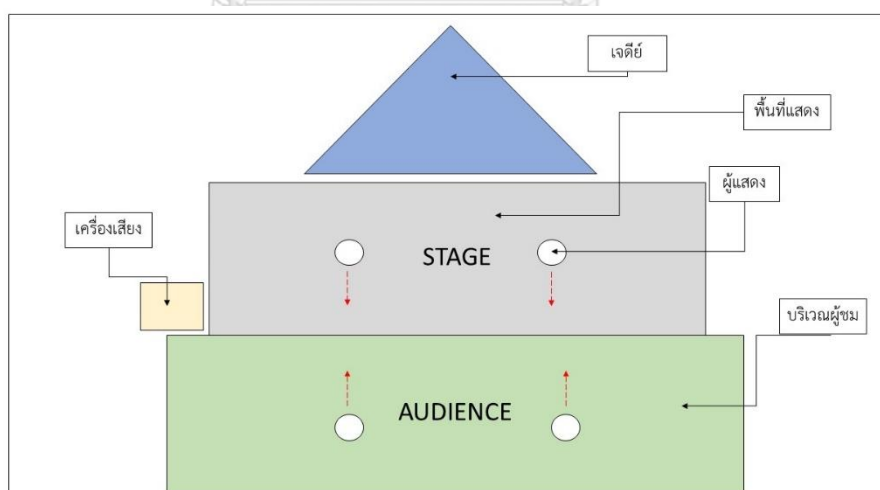
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.2.7.1 สถานที่แสดง - บ้านศิลปิน คลองบางหลวง

บ้านศิลปิน คลองบางหลวง เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ตั้งอยู่ที่ริมคลองบางหลวง 309 ซอยเพชรเกษม 28 ถนนเพชรเกษม แขวงคูหาสวรรค์ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 74 การแสดงหุ่นละครเล็กคณะค่านาย ฦ บ้านศิลปิน คลองบางหลวง
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2561)

แผนผังที่ 55 การใช้พื้นที่แสดง ณ บ้านศิลปิน คลองบางหลวง
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2561)

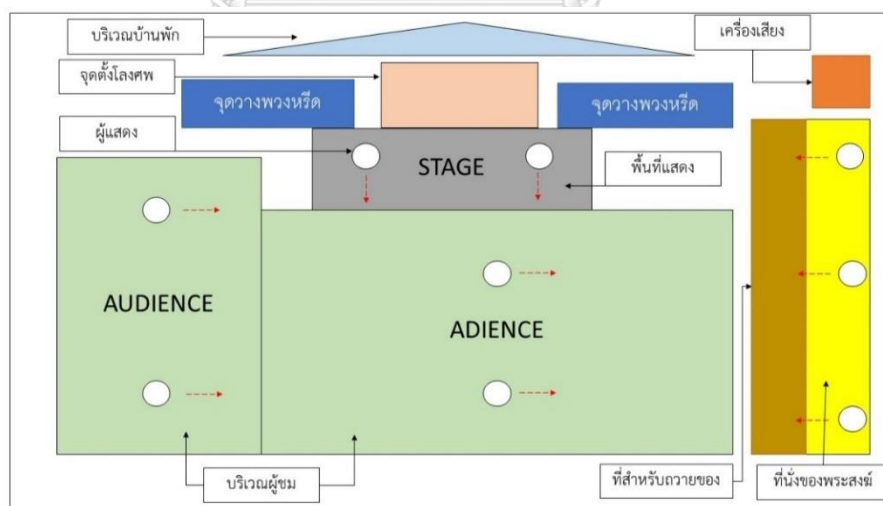
ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงหุ่นละครเล็ก ที่บ้านศิลปิน คลองบางหลวง
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบดูด้านเดียว ใช้บริเวณใต้ถุนบ้านที่เป็นพื้นที่ที่ยื่นออกมาจากบริเวณตัวบ้านไม่มากนัก มีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นพื้นที่ในการแสดง พื้นที่แสดงและพื้นที่ของผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน ไม่ได้ยกพื้นเวที ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าของพื้นที่แสดง และบริเวณระเบียงบ้านชั้น 2 บริเวณพื้นที่แสดงและบริเวณที่นั่งของผู้ชมมีเสาบ้านกระจายอยู่โดยรอบบริเวณบ้าน
ฉากหลัง	ไม่มีฉากหลังกัน เป็นภาพจากทิวทัศน์ธรรมชาติ ด้านหลังพื้นที่แสดงเป็นเจดีย์องค์ใหญ่ บริเวณทั้ง 2 ด้านของพื้นที่แสดงกันด้วยไม้ไผ่ด้านหนึ่ง อีกด้านหนึ่งเป็นราวระเบียง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากฝั่งซ้ายของผู้ชม เนื่องจากฝั่งขวาไม่มีบริเวณเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่น
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	บริเวณพื้นที่แสดงและบริเวณที่ชมการแสดงเชื่อมต่อในพื้นที่เดียวกัน มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้าเวที และสามารถนั่งชมการแสดงบริเวณพื้นได้หากที่นั่งไม่พอ สามารถมองเห็นการแสดงได้เพียงด้านเดียว
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างพื้นที่การแสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงธรรมชาติในการแสดง

4.2.7.2 สถานที่แสดง – บ้านคุณอนุพันธ์ บุญธรรม

บ้านคุณอนุพันธ์ บุญธรรม ตั้งอยู่ที่ หมู่บ้านแสงบัวทองวิลล่า ถนนบางบัวทอง-สุพรรณบุรี จังหวัดนนทบุรี

ภาพที่ 75 การแสดงเชิงแพรววาทศิลป์ ณ บ้านคุณอนุพันธ์ บุญธรรม
ที่มา : บันทึกภาพโดย อนุพันธ์ บุญธรรม

แผนผังที่ 56 การใช้พื้นที่แสดง ณ บ้านคุณอนุพันธ์ บุญธรรม

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2560)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
สถานที่แสดง	การแสดงเชิงแพรวากาฬสินธุ์ ที่บ้านคุณอนุพันธ์ บุญธรรม
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูดสามด้าน ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว ใช้พื้นที่ด้านหน้าของบ้านในการจัดงาน โดยใช้บริเวณพื้นที่หน้าโรงศพเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงเพียงทิศทางเดียว แต่ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน บริเวณพื้นเป็นพื้นดินปูรองทับด้วยผ้าใบสำหรับเป็นพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณฉากหลังกัน ด้านหลังเป็นบริเวณที่ตั้งโรงศพ
บริเวณหลังเวทีหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทางด้านซ้ายและขวาของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงในบริเวณด้านหน้าและด้านข้างพื้นที่แสดง เก้าอี้ของผู้ชมหันไปในทิศทางด้านหน้าพิธี ทำให้ผู้ชมเห็นการแสดงจากด้านข้างและด้านหน้า บริเวณด้านข้างพิธีมีบริเวณที่นั่งของพระสงฆ์
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงไฟภายในงานพิธี

4.2.8 สถานที่แสดงประเภท สระน้ำ

สถานที่แสดงประเภทสระน้ำ เป็นการใช้สถานที่บริเวณที่มีพื้นที่เป็นน้ำเป็นสถานที่ในการแสดง อาทิ คลอง แม่น้ำ ลำธาร สระว่ายน้ำ ฯลฯ จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยพบสถานที่แสดงประเภทสระน้ำ ที่ปรากฏการแสดงนาฏศิลป์ดังนี้

4.2.8.1 สถานที่แสดง – ตลาดน้ำคลองสระบัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.2.8.2 สถานที่แสดง – สระน้ำ ณ คลองตลาดน้ำสี่ภาค พัทยา

4.2.8.3 สถานที่แสดง – สระน้ำ โรงแรม The Journey House Life Style Boutique

Hotel Kanchanaburi

4.2.8.4 สถานที่แสดง – สระว่ายน้ำโรงเรียนมัธยม Yamashiro ประเทศญี่ปุ่น

ภาพที่ 76 สถานที่แสดงประเภท สระน้ำ ณ คลองตลาดน้ำสี่ภาค

ที่มา : ผู้วิจัย

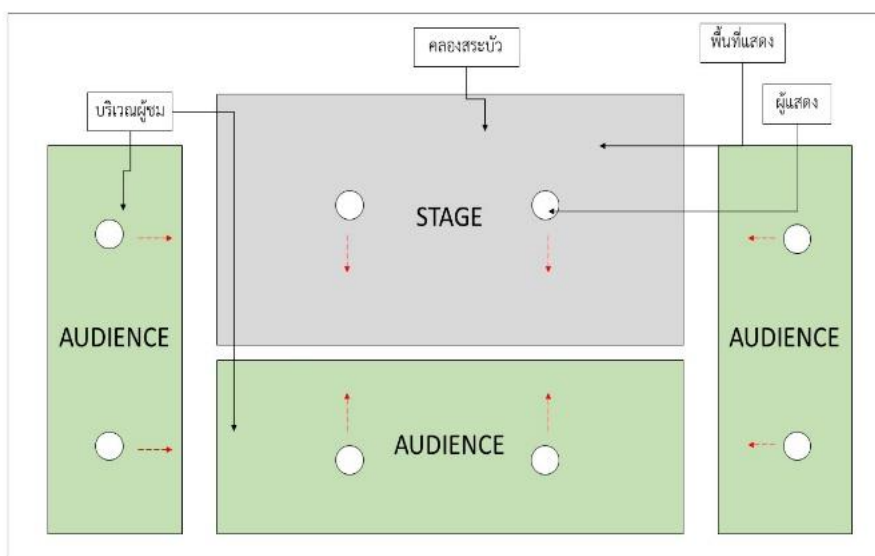
4.2.8.1 สถานที่แสดง – ตลาดน้ำคลองสระบัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตลาดน้ำคลองสระบัว ตั้งอยู่ในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา ตำบลคลองสระบัว อำเภอพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 77 การแสดงละครพื้นบ้าน ณ ตลาดน้ำคลองสระบัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา: <https://travel.kapook.com/view4550.html>

แผนผังที่ 57 การใช้พื้นที่แสดง ณ ตลาดน้ำคลองสระบัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงละครพื้นบ้าน ที่ตลาดน้ำคลองสระบัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสามด้าน ใช้สระน้ำ คลองสระบัวเป็นพื้นที่ในการแสดง มีการปลูกโรงแบบ ชั่วคราวใต้สระน้ำสำหรับผู้แสดงใช้เดินในน้ำเพื่อทำ การแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้า แต่ผู้ชม สามารถชมการแสดงได้จากบริเวณด้านหน้าและด้านข้างของ พื้นที่แสดง และจากเรือของนักท่องเที่ยวที่พายอยู่ในคลอง สระบัว
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณฉากหลังกัน บริเวณด้านหลังเป็นทิวทัศน์ของ คลองสระบัว
บริเวณหลังเวทีหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้าง บริเวณที่แสดง ที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้ ผู้แสดงเข้ามาสู่ พื้นที่แสดงโดยการนั่งเรือและเดินผ่านน้ำเข้ามายังพื้นที่แสดง
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีที่นั่งลักษณะโต๊ะ รับประทานอาหารเช้าสำหรับผู้ชมการแสดงบริเวณด้านหน้า พื้นที่แสดง และผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้บริเวณ ด้านข้างพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างพื้นที่การแสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงธรรมชาติในการแสดง

4.2.8.2 สถานที่แสดง – สระน้ำ ณ คลองตลาดน้ำสี่ภาค เมืองพัทยา

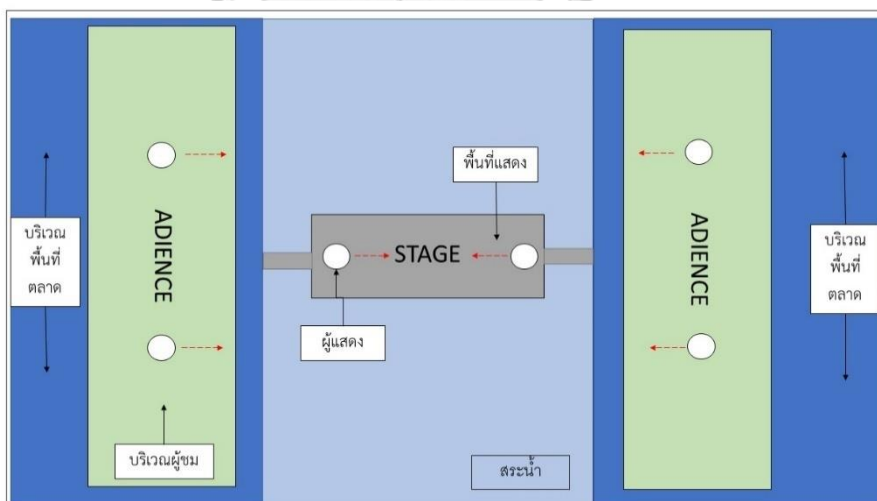
ตลาดน้ำสี่ภาค ตั้งอยู่ที่ถนนสุขุมวิท เมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

ภาพที่ 78 เวทีการแสดงกีฬาพื้นบ้าน ณ สระน้ำ ณ คลองตลาดน้ำสี่ภาค เมืองพัทยา

เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2562 เวลา 18.29 น.

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 58 การใช้พื้นที่แสดง ณ สระน้ำ คลองตลาดน้ำสี่ภาค เมืองพัทยา

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	เวทีการแสดงกีฬาพื้นบ้าน ที่คลองตลาดน้ำสีภาค เมืองพัทธยา
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสองด้าน ใช้สระน้ำ คลองตลาดน้ำสีภาคเป็นพื้นที่ในการแสดง มีการปลูกโรง แบบชั่วคราวในลักษณะไม้พาดยาว สำหรับให้ผู้แสดงนั่งบน ราวไม้เพื่อชมมวยกัน ผู้แสดงหันหน้าเข้าหาผู้แสดงด้วยกัน ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณด้านข้างของพื้นที่ แสดง และจากเรือของนักท่องเที่ยวที่พายอยู่ในคลองตลาด น้ำสีภาค
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณฉากหลังกัน บริเวณด้านหลังเป็นทิวทัศน์ของ คลองตลาดน้ำสีภาค
บริเวณหลังเวทีหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้าง บริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้ ผู้แสดงเข้ามาสู่พื้นที่ แสดงโดยการนั่งเรือมายังพื้นที่แสดง
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถยืนชม การแสดงได้จากบริเวณริมน้ำด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างพื้นที่แสดง

4.2.8.3 สถานที่แสดง – สระน้ำ โรงแรม The Journey House Life Style Boutique

Hotel Kanchanaburi

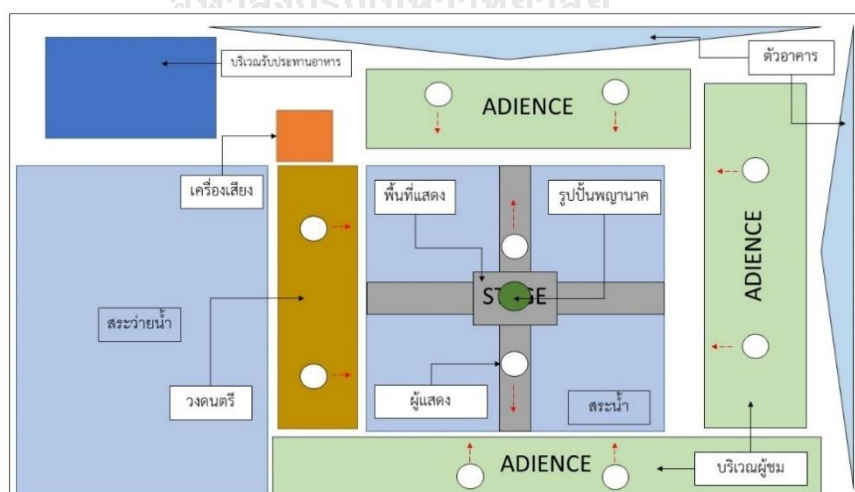
โรงแรม The Journey House Life Style Boutique Hotel Kanchanaburi ตั้งอยู่ที่ ตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพที่ 79 การแสดงหุ่นมาจิบนางเบญจกาย ณ สระน้ำ โรงแรม The Journey House

เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562 เวลา 20.00 น.

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 59 การใช้พื้นที่แสดง ณ สระน้ำ โรงแรม The Journey House

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงหุ่นมายัจฉริยะนางเบญจกาย ที่สระน้ำ โรงแรม The Journey House
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูลูสามด้าน ใช้เกาะกลางสระน้ำเป็นพื้นที่ในการแสดง บริเวณกลางสระน้ำเป็นรูปปั้นพญานาค มีทางเดินที่เป็นทางแยกออก 4 ด้าน สำหรับเป็นพื้นที่ในการแสดง พื้นที่ในการแสดงมีขนาดที่กำหนด ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้า แต่ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณฉากหลังกัน บริเวณด้านหลังเป็นทิวทัศน์ของสระน้ำภายในโรงแรม
บริเวณหลังเวทีหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้างบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีที่นั่งลักษณะโต๊ะรับประทานอาหารเช้าสำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้าพื้นที่แสดง และผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้บริเวณด้านข้างพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและเครื่องดนตรีอยู่ทางด้านหลังของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสีอยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง

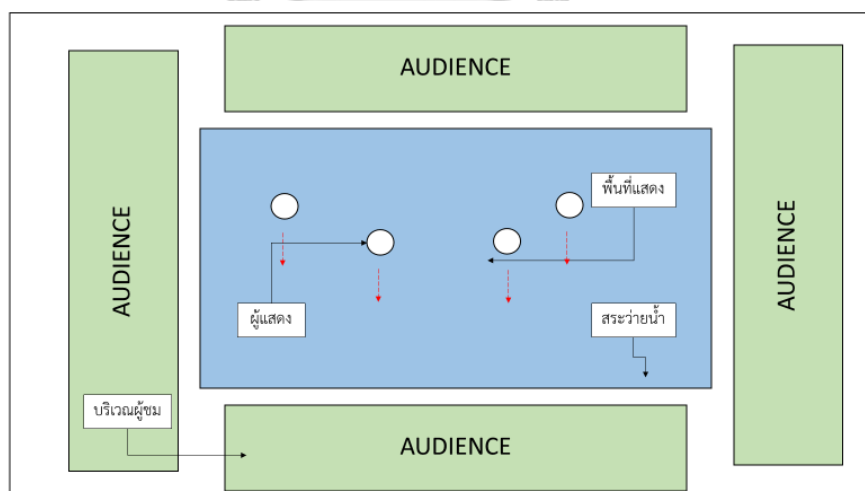

4.2.8.4 สถานที่แสดง - สระว่ายน้ำโรงเรียนมัธยม Yamashiro ในจังหวัดเกียวโต
 สระว่ายน้ำโรงเรียนมัธยม Yamashiro ในจังหวัดเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น

ภาพที่ 80 ระบำใต้น้ำ ณ สระว่ายน้ำโรงเรียนมัธยม Yamashiro ในจังหวัดเกียวโต

ที่มา : <https://mgronline.com/travel/detail/9600000093664>

แผนผังที่ 60 การใช้พื้นที่แสดง ณ สระว่ายน้ำโรงเรียนมัธยม Yamashiro ในจังหวัดเกียวโต

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยาย)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	ระบำไต้่น้ำ ณ สระน้ำโรงเรียนมัธยม Yamashiro ในจังหวัดเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสี่ด้าน ใช้สระว่ายนํ้า เป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงอยู่กึ่งกลางสระว่ายนํ้า สามารถ ทำการแสดงได้รอบทิศทาง เนื่องจากผู้ชมนั่งชมการแสดงอยู่ รอบทิศทางทั้ง 4 ด้าน
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณฉากหลังกั้น บริเวณโดยรอบพื้นที่แสดงเป็น สระว่ายนํ้า
บริเวณหลังเวทีหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้ จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงด้านข้าง บริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีที่นั่งลักษณะลาน อ้อมจันทร์ขึ้นไปบริเวณโดยรอบทั้ง 4 ด้านรอบของพื้นที่การ แสดง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและ ที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงธรรมชาติในการแสดง

4.2.9 สถานที่แสดงประเภทผสมผสาน

สถานที่แสดงประเภทผสมผสาน เป็นการใช้สถานที่ในการแสดงที่มีการผสมผสานระหว่างประเภทของสถานที่ที่ผู้วิจัยทำการจัดแบ่งเข้าด้วยกัน หรือเป็นการผสมผสานระหว่างการนำพื้นที่ที่ใช้สอยในลักษณะอื่นมาเป็นสถานที่เพื่อการแสดง เกิดเป็นการใช้สถานที่แสดงในรูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลายมากขึ้นจากเดิม จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยพบสถานที่แสดงประเภทผสมผสานที่ปรากฏการแสดงนาฏศิลป์ดังนี้

4.2.9.1 สถานที่แสดง – สถานที่แสดง – เวทีมวย ริมถนนรัชดาภิเษก 4

4.2.9.2 สถานที่แสดง – ลานห้องอาหาร โรงแรมมิลเลนเนียม ฮิลตัน กรุงเทพฯ

4.2.9.3 สถานที่แสดง – The Camp – Vintage Flea Market

4.2.9.4 สถานที่แสดง – ป้ายหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา

4.2.9.1 สถานที่แสดง - เวทีมวย ริมถนนรัชดาภิเษก 4

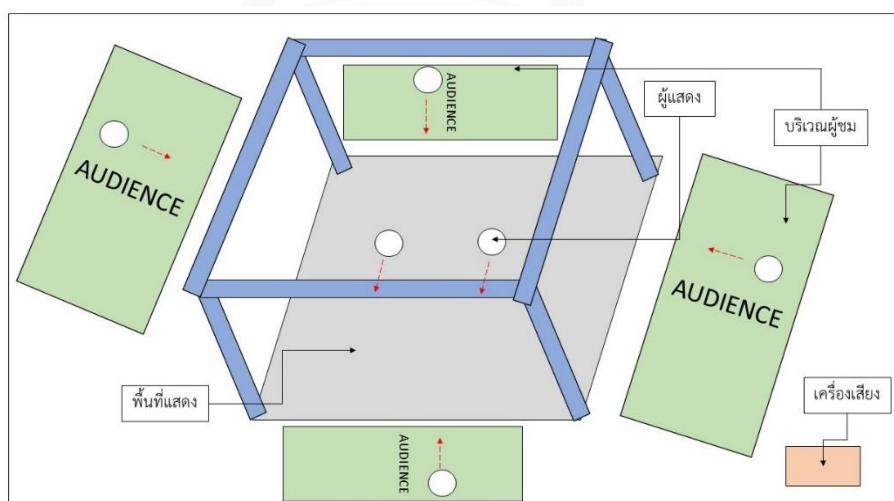
เวทีมวย ริมถนนรัชดาภิเษก 4 ตั้งอยู่ที่ ซอยรัชดาภิเษก 4 แขวงห้วยขวาง เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร เป็นการนำเวทีที่ใช้ในการแข่งขันมวยมาผสมผสานใช้เป็นพื้นที่ในการแสดง

ภาพที่ 81 การแสดงอาวุธไทยโบราณ ณ เวทีมวย ถนนรัชดาภิเษก

เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 61 : การใช้พื้นที่แสดง ณ เวทีมวย ถนนรัชดาภิเษก

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงอาวุธไทยโบราณ ที่เวทิมวย ริมถนนรัชดาภิเษก 4
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	เป็นการนำเวทีที่ใช้ในการแข่งขันมวยมาเป็นพื้นที่ในการแสดง ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสี่ด้าน รอบเวทีมีนวมกั้นอยู่ทั้ง 4 ด้าน ผู้แสดงสามารถหันหน้าเพื่อทำการแสดงได้ทุกทิศทาง ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณรอบนอกทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถนั่งชมการแสดงบริเวณโต๊ะรับประทานอาหาร และยืนชมการแสดงได้จากโดยรอบบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้จากทุกทิศทาง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงไฟจากเสาไฟฟ้า

4.2.9.2 สถานที่แสดง – ลานร้านอาหาร โรงแรมมิลเลนเนียม ฮิลตัน กรุงเทพ

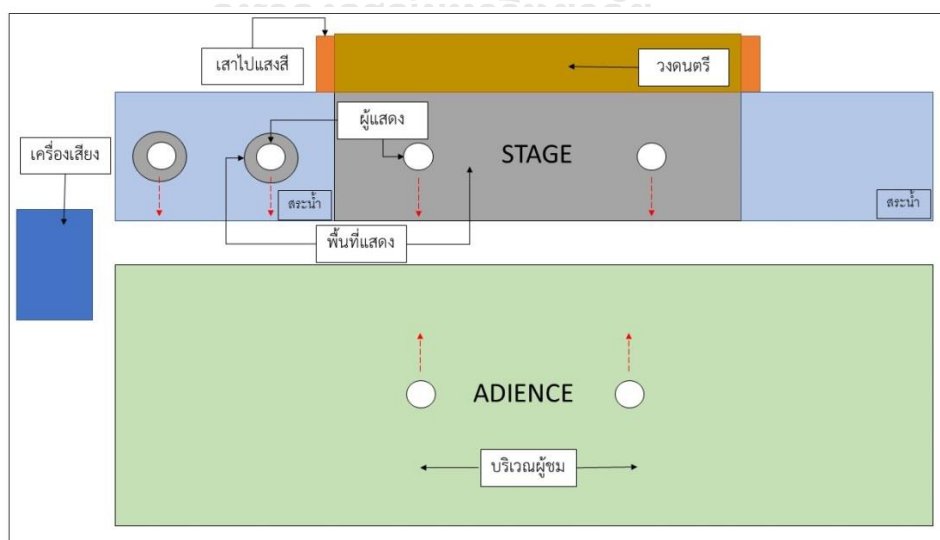
โรงแรมมิลเลนเนียม ฮิลตัน กรุงเทพ ตั้งอยู่ที่ถนนเจริญนคร แขวง คลองตันใต้ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร เป็นการใช้พื้นที่ในการแสดงที่มีการผสมผสานระหว่างสถานที่ประเภทแหล่งธรรมชาติและสถานที่ประเภทสระน้ำ โดยมีเวทีการแสดงอยู่กลางสระน้ำและอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ภาพที่ 82 การแสดงรำโนราห์ ณ ลานห้องอาหาร โรงแรมมิลเลนเนียม ฮิลตัน กรุงเทพ

เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2562

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 62 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานห้องอาหาร โรงแรมมิลเลนเนียม ฮิลตัน กรุงเทพ

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงรำโนราห์ ที่ลานห้องอาหาร โรงแรมมิลเลนเนียม ฮิลตัน กรุงเทพ
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	เป็นการใช้พื้นที่ในการแสดงที่มีการผสมผสานระหว่างสถานที่ประเภทแหล่งธรรมชาติและสถานที่ประเภทสระน้ำ โดยมีเวทีการแสดงอยู่กลางสระน้ำ ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูด้านเดียว มีการปลูกโรงยกพื้นแบบชั่วคราว มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าและผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณด้านหน้าของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	ไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดง ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถนั่งชมการแสดงบริเวณโต๊ะรับประทานอาหาร และยืนชมการแสดงได้จากบริเวณด้านหน้าพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	บริเวณที่ตั้งแสงสี อยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง

4.2.9.3 สถานที่แสดง – The Camp – Vintage Flea Market

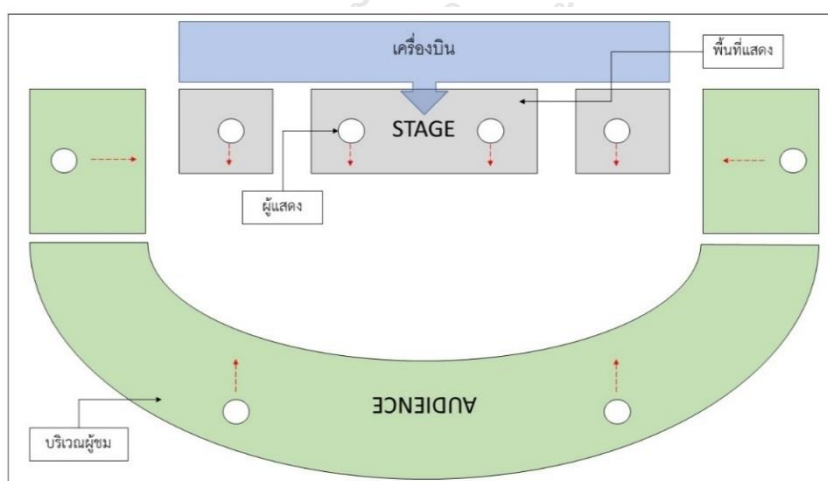
The Camp – Vintage Flea Market ตั้งอยู่ที่ F21 ถนนกำแพงเพชร2 แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เป็นการนำนั่งร้านที่ใช้ในการก่อสร้างมาผสมผสานปรับใช้เพื่อเป็นพื้นที่ในการแสดง

ภาพที่ 83 การแสดง ณ The Camp – Vintage Flea Market

เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 63 การใช้พื้นที่แสดง ณ The Camp – Vintage Flea Market

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดง ที่The Camp – Vintage Flea Market
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	เป็นการนำนั่งร้านที่ใช้ในการก่อสร้างมาผสมผสานปรับใช้เพื่อเป็นพื้นที่ในการแสดง พื้นที่แสดงเป็นนั่งร้านที่มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ปลูกโรงอยู่ใต้ชากเครื่องบิน ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูดสามด้าน ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้า และผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	มีฉากหลังเป็นชากเครื่องบิน
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดง ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถนั่งชมยืนชมการแสดงได้จากด้านหน้าและด้านข้างบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้สามด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงไฟจากเสาไฟฟ้า

4.2.9.4 สถานที่แสดง – ลานหน้าป้ายหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา

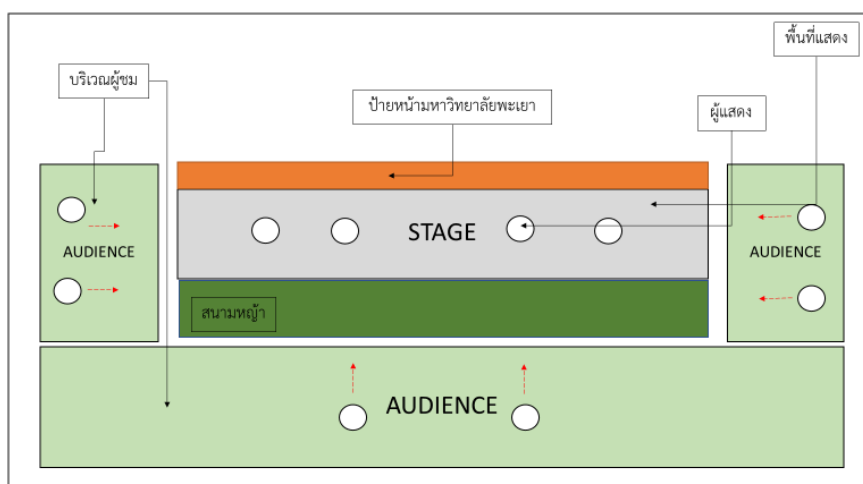
ลานหน้าป้ายหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา ตั้งอยู่ที่บริเวณมหาวิทยาลัยพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นการใช้พื้นที่ในการแสดงที่มีการผสมผสานระหว่างสถานที่ประเภทลาน และสถานที่ประเภทโบราณสถาน โดยใช้ลานหน้าป้ายมหาวิทยาลัยเป็นสถานที่ในการแสดง

ภาพที่ 84 การแสดงสร้างสรรค์ ณ ลานหน้าป้ายหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา

เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560)

แผนผังที่ 64 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานหน้าป้ายหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560)

ลักษณะพื้นที่แสดง	คำอธิบาย
ประเภทการแสดง/สถานที่แสดง	การแสดงสร้างสรรค์ ที่ลานหน้าป้ายหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา
ลักษณะของพื้นที่การแสดง	เป็นการใช้พื้นที่ในการแสดงที่มีการผสมผสานระหว่างสถานที่ประเภทลานและสถานที่ประเภทโบราณสถาน โดยใช้ลานหน้าป้ายมหาวิทยาลัยเป็นสถานที่ในการแสดง ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสามด้าน มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้า และผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง
ฉากหลัง	มีฉากหลังเป็นป้ายหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา
บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว	ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง
บริเวณทางเข้า-ทางออก	ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง
บริเวณเตรียมแสดง	ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดง ผู้ชมสามารถมองเห็นได้
บริเวณที่นั่งผู้ชม	ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถนั่งชมหรือยืนชมการแสดงได้จากด้านหน้าและด้านข้างบริเวณพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้สามด้าน
บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงและที่ตั้งเครื่องดนตรี	บริเวณที่ตั้งเครื่องเสียงอยู่บริเวณด้านข้างของพื้นที่แสดง
บริเวณที่ตั้งแสงสี	ไม่มีบริเวณที่ตั้งแสงสี ใช้แสงไฟจากเสาไฟฟ้า

ผู้วิจัยทำการค้นคว้าและสำรวจข้อมูลของการใช้สถานที่เพื่อการแสดงจากการลงพื้นที่ภาคสนามและจากการค้นคว้าจากสื่อออนไลน์ รวมทั้งหมด 58 แห่ง พบว่ามีความหลากหลายในการใช้สถานที่เพื่อการแสดงอยู่มาก จึงจำแนกประเภทของสถานที่เพื่อการแสดงออกเป็น 9 ประเภทดังนี้

1. สถานที่แสดงประเภทลาน

จากการศึกษาสถานที่แสดงประเภท ลาน จำนวน 9 แห่ง คือ ลานหน้าพระเมรุ ท้องสนามหลวง, ลานกิจกรรม German University in Cairo, ลานสนามบิน ท่าอากาศยานเชียงใหม่, ลานตลาดนัด ตลาดหน้าพระธาตุ, ลานบนสะพาน สะพานสราญวิถี, ลานโถง โรงพยาบาลสงฆ์, ลานกลางร้านอาหาร คุ่มขันโตก เชียงใหม่, ลานการแสดงกลางแจ้ง โรงละครสยามนิรมิต และลานสนามหญ้า The Camp – Vintage Flea Market ผู้วิจัยพบว่าสถานที่ประเภทลาน เป็นการใช้พื้นที่บริเวณที่ว่าง สนาม ที่โล่งกว้าง ที่มีลักษณะเป็นพื้นระนาบ มีพื้นที่อยู่ภายนอกตัวอาคาร เป็นสถานที่ในการแสดง ในบริเวณพื้นที่การแสดงไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว

สถานที่แสดงประเภทลาน ที่ผู้วิจัยทำการศึกษานั้นมีทั้งรูปแบบพื้นที่แสดงเป็นแบบดูลีด้านและแบบดูลสามด้าน ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราวเพื่อใช้ในการแสดง ใช้บริเวณลานเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงในทิศทางเดียวหรือในทิศทางที่ถูกกำหนด แต่ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากบริเวณรอบนอกจากทุกทิศทางของพื้นที่แสดงหากไม่มีฉากกั้น หรือชมการแสดงได้ในทิศทางที่ถูกกำหนด พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมส่วนใหญ่อยู่ในระนาบเดียวกัน ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงจะยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้ บริเวณที่นั่งของผู้ชมมีทั้งแบบแยกเป็นสัดส่วนและไม่แยกเป็นสัดส่วน

จุดเด่นของสถานที่แสดงประเภทลาน คือเป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ตามแหล่งชุมชน สามารถเข้าถึงผู้ชมได้ง่าย สามารถจัดแสดงได้ในทุกพื้นที่ที่มีพื้นที่เพียงพอ สามารถจัดแสดงได้ตั้งแต่จำนวนผู้แสดงน้อยจนถึงจำนวนมาก สถานที่ประเภทนี้มีความใกล้ชิดระหว่างผู้แสดงกับผู้ชมมากที่สุด จุดด้อยคือ เนื่องจากเป็นพื้นที่โล่งกว้าง ไม่มีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดงที่ชัดเจน ทำให้ผู้แสดงต้องกำหนดทิศทางการเข้า-ออก และกำหนดทิศทางในการแสดงเอง รวมถึงกำหนดบริเวณขอบเขตพื้นที่ในการแสดงเพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการแสดง

2. สถานที่แสดงประเภท ลู่

จากการศึกษาสถานที่แสดงประเภทลู่ จำนวน 6 แห่ง คือ บันไดทางขึ้นวัด พระธาตุม่อนหินขาว, ถนนทางขึ้นวัด วัดอนาลโยทิพยาราม, ตรอกถนนข้าวสาร, ถนนทางเดิน โรงเรียนสายปัญญา รั้งสิต, ทางเดินเข้าหมู่บ้านกาหลันป่า หมู่บ้านวัฒนธรรมไทลื้อ และถนนริมหาดชะอำ ผู้วิจัยพบว่า สถานที่ประเภทลู่ เป็นการใช้พื้นที่บริเวณที่มีลักษณะเป็น แนว ทาง ช่อง เป็นสถานที่ในการแสดง

สถานที่แสดงประเภทลู่ ที่ผู้วิจัยทำการศึกษานั้นรูปแบบของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูสองด้านหรือแบบเคลื่อนที่ ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราวเพื่อใช้ในการแสดง ใช้บริเวณถนน ทางเดิน ตรอก ซอย เป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้ชมยืนชมการแสดงจากบริเวณทั้ง 2 ฝั่งของผู้แสดง รูปแบบการแสดงส่วนมากเป็นลักษณะการแห่ขบวนมาตามทางที่ผู้แสดงเคลื่อนที่มาด้านหน้ามายังจุดสิ้นสุดของพื้นที่การแสดง พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมส่วนใหญ่อยู่ในระนาบเดียวกัน ในพื้นที่แสดงไม่มีบริเวณที่ตั้งฉากหลัง ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงเดินออกสู่พื้นที่แสดงในลักษณะขบวนแห่ ที่เดินตามกันมาเป็นแถว ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้ ไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน ผู้ชมสามารถยืนชมการแสดงได้โดยรอบบริเวณทั้ง 2 ข้างของพื้นที่แสดง ทำให้สามารถมองเห็นการแสดงได้จากทั้งสองด้าน

จุดเด่นของสถานที่แสดงประเภทลู่ คือเป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ตามถนนและทางเดินของชุมชน สามารถเข้าถึงผู้ชมได้ง่าย สามารถจัดแสดงได้ในทุกพื้นที่ที่มีพื้นที่เพียงพอ จุดด้อยคือ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เป็นช่องเป็นแนว และผู้แสดงต้องทำการแสดงพร้อมกับการเคลื่อนที่ ทำให้การแสดงลักษณะท่าทางของผู้แสดงไม่สามารถแสดงได้อย่างเต็มที่ ต้องลดทอนท่าทางลงเพื่อให้สามารถเคลื่อนที่ในขณะที่ทำการแสดงได้ และต้องกำหนดบริเวณพื้นที่ของผู้ชมเพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการแสดง เนื่องจากไม่มีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดงและพื้นที่ของผู้ชมที่ชัดเจน

3. สถานที่แสดงประเภท โบราณสถาน

จากการศึกษาสถานที่ประเภทโบราณสถาน จำนวน 9 แห่ง คือ อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจังหวัดกาญจนบุรี, ค่ายโพธิ์สามต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย, อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, โบสถ์วัดอนาลโยทิพยาราม จังหวัดพะเยา, หน้าศาลากลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา,

อนุสาวรีย์พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี, หน้าพระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย และพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยพบว่าสถานที่ประเภทโบราณสถาน เป็นการให้บริการสถานที่ที่มีประวัติความเป็นมาและมีความสำคัญทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี เป็นสถานที่ในการแสดง

สถานที่แสดงประเภทโบราณสถาน ที่ผู้วิจัยทำการศึกษานั้น ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นการใช้พื้นที่บริเวณสถานที่โบราณสถานเป็นพื้นที่ในการแสดง มีทั้งการใช้สถาปัตยกรรมเป็นฉากด้านหลังในการแสดง เพื่อสื่อให้ผู้ชมเห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์และควมมีคุณค่าในสถานที่แห่งนั้น และการใช้โบราณสถานเป็นที่ประกอบพิธีกรรมในวาระสำคัญต่าง ๆ โดยผู้แสดงจะหันหน้าเข้าหาสถาปัตยกรรมแห่งนั้นเพื่อเป็นการสื่อถึงความเคารพและศรัทธาในสถานที่นั้น พื้นที่การแสดงมีทั้งแบบมีและแบบไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราวขึ้นอยู่กับความต้องการในการใช้พื้นที่ในการแสดง พื้นที่ของผู้แสดงและผู้ชมส่วนใหญ่อยู่ในระนาบเดียวกัน ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้ หากเป็นการแสดงแสงสีเสียงจะมีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน มีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้าพื้นที่แสดงเท่านั้น และหากไม่มีการแยกส่วนของผู้ชมนั้นต้องจำกัดพื้นที่ให้อยู่ในระยะห่างกับพื้นที่แสดง เนื่องจากบริเวณที่แสดงส่วนใหญ่มีการใช้เอฟเฟคประกอบการแสดงแสงสีเสียง จึงต้องจำกัดเขตพื้นที่ของผู้ชม

จุดเด่นของสถานที่แสดงประเภทโบราณสถาน คือเป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ตามแหล่งสถานที่สำคัญ อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีบรรยากาศสวยงาม มีบริเวณพื้นที่กว้างขวาง สามารถใช้สภาพแวดล้อมโดยรอบสถานที่เป็นส่วนช่วยในการสร้างอารมณ์ร่วมในการชมการแสดง จุดด้อยคือเนื่องจากการแสดงในสถานที่จริง ทำให้พื้นที่ในการแสดงส่วนใหญ่ไม่เหมาะกับการทำการแสดง จึงต้องมีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดง กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการแสดง กำหนดทิศทางการเข้า-ออก และกำหนดทิศทางในการแสดงให้ชัดเจน รวมถึงกำหนดบริเวณพื้นที่ของผู้ชมเพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการแสดง

4. สถานที่แสดงประเภทแหล่งธรรมชาติ

จากการศึกษาสถานที่แสดงประเภทแหล่งธรรมชาติ จำนวน 6 แห่ง คือ ริมชายหาด ณ หาดทรายแก้ว เกาะเสม็ด, ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ณ บริเวณสวนหลวง พระราม 8, ริมแม่น้ำป่าสัก ณ ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล, สวนสาธารณะ ณ สวนเบญจสิริ, ทุ่งนา ณ หมู่บ้านฉือซ่ง, เขิงเขาหิมะมังกรหยก ณ ประเทศจีน ผู้วิจัยพบว่าสถานที่ประเภทแหล่งธรรมชาติ เป็นการใช้บริเวณสถานที่ของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเอง หรือมีอยู่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ และสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพได้ตามกาลเวลา เป็นสถานที่ในการแสดง

สถานที่แสดงประเภทแหล่งธรรมชาติ ที่ผู้วิจัยทำการศึกษานั้น ลักษณะของพื้นที่การแสดง เป็นการใช้พื้นที่บริเวณสถานที่ตามแหล่งธรรมชาติเป็นพื้นที่ในการแสดง พื้นที่การแสดงมีทั้งแบบมีและแบบไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราวขึ้นอยู่กับความต้องการในการใช้พื้นที่ในการแสดง ในพื้นที่การแสดงจะใช้ภาพทิวทัศน์จากแหล่งธรรมชาติเป็นฉากหลัง ผู้แสดงหันหน้าแสดงในทิศทางเดียวหรือในทิศทางที่ถูกกำหนด ผู้ชมจะชมการแสดงได้ในทิศทางที่ถูกกำหนดให้เห็นฉากหลังเป็นภาพจากธรรมชาติ ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้ มีทั้งที่มีบริเวณที่นั่งและไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน

จุดเด่นของสถานที่แสดงประเภทแหล่งธรรมชาติ คือเป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ตามแหล่งสถานที่ท่องเที่ยว อยู่ในพื้นที่ที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติและมีความสวยงาม มีบริเวณพื้นที่กว้างขวาง ผู้ชมสามารถมองเห็นฉากด้านหลังและบริเวณรอบข้างเป็นภาพจากทิวทัศน์จากธรรมชาติ จุดด้อยคือ เนื่องจากการแสดงในสถานที่จริง ทำให้พื้นที่ในการแสดงบางแห่งไม่เหมาะกับการทำการแสดง ต้องมีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดง กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการแสดง กำหนดทิศทางการเข้า-ออก และกำหนดทิศทางในการแสดงให้ชัดเจน รวมถึงกำหนดบริเวณพื้นที่ของผู้ชมเพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการแสดง

5. สถานที่แสดงประเภทยานพาหนะ

จากการศึกษาสถานที่แสดงประเภทยานพาหนะ จำนวน 8 แห่ง คือ บนรถบรรทุก ณ ถนนปากแพรก จังหวัดกาญจนบุรี, บนเรือ ณ ทะเลสาบแสงจันทร์ โรงแรมดุสิตธานีหัวหิน, บนเรือ ณ ทะเลสาบหนองหาน จังหวัดสกลนคร, บนเรือ ณ แม่น้ำป่าสัก ตลาดยวนต้นตาล, บนเรือหางยาว ณ

ลำน้ำน่านจังหวัดพิจิตร, บนเครื่องบิน ณ สายการบินแอร์เอเชีย, เรือThe Bangkok River Cruise ณ ท่าเรือไคคอนสยาม, บนเรือThe Bangkok River Cruise ณ ท่าเรือไคคอนสยาม ผู้วิจัยพบว่าสถานที่ประเภทยานพาหนะ เป็นการใช้สถานที่ที่เป็นวัตถุหรือสิ่งประดิษฐ์ที่ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตซึ่งสามารถเคลื่อนย้ายขนส่งไปได้ เป็นสถานที่ในการแสดง

สถานที่แสดงประเภทยานพาหนะ ที่ผู้วิจัยทำการศึกษานั้น ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นการใช้พื้นที่บนยานพาหนะเป็นพื้นที่ในการแสดง พื้นที่การแสดงมีทั้งแบบแสดงบนยานพาหนะโดยตรงและแบบสร้างเวทีแบบชั่วคราวเสริมขึ้นภายในยานพาหนะขึ้นอยู่กับความต้องการในการใช้พื้นที่ในการแสดงที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป ส่วนใหญ่การแสดงในสถานที่ประเภทนี้จะไม่มีการกั้นเนื่องจากมีพื้นที่ที่จำกัด ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าและด้านข้างของพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดง ที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้ มีทั้งที่มีบริเวณที่นั่งและไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นส่วน

จุดเด่นของสถานที่แสดงประเภทยานพาหนะ คือเป็นสถานที่การแสดงที่ตีความแปลกใหม่และเป็นที่น่าสนใจของผู้ชม สามารถทำการเคลื่อนที่ระหว่างทำการแสดงได้ ผู้ชมสามารถมองเห็นการแสดงได้อย่างรอบด้าน จุดด้อยคือ เนื่องจากเป็นการแสดงในยานพาหนะ ทำให้พื้นที่ในการแสดงมีจำกัดมาก ผู้แสดงจะต้องควบคุมการใช้พื้นที่ในการแสดง ในบางสถานที่จะต้องใช้ทักษะในการทรงตัวสูงอย่างเช่นการแสดงบนเรือพายที่มีขนาดเล็ก ผู้แสดงต้องทำการฝึกซ้อมมาเป็นอย่างดี บางครั้งอาจทำให้ความสามารถในการแสดงลดน้อยลง เพราะมีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่ และไม่มีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดงที่ชัดเจน ทำให้ผู้แสดงต้องกำหนดทิศทางในการแสดงให้ชัดเจน

6. สถานที่แสดงประเภทอาคารสาธารณะ

จากการศึกษาสถานที่แสดงประเภทอาคารสาธารณะ จำนวน 10 แห่ง คือ ห้องประชุมอาคาร 99 ปี พระอุบาลีคุณูปมาจารย์, อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร, ห้องจัดเลี้ยง โรงแรม เลอ เมอริเดียน กรุงเทพฯ, ใต้อาคารเรียน อาคารมหาจักรีสิรินธร, ลานกิจกรรม ห้างสรรพสินค้า ห้างสรรพสินค้าไคคอนสยาม, ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า แกรนด์ พระราม 9, ห้างสรรพสินค้า ห้างเซ็นทรัล พลาซ่า ปิ่นเกล้า, เรือนไทยตลาดน้ำ ตลาดน้ำทุ่งบัวชม, ร้านอาป่ากุ่ม ย่าง โรจนะอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และห้องสตูดิโอ สถานีวิทยุโทรทัศน์ NBT เป็นการใช้

สถานที่ที่มีการปลูกสร้างอาคารขึ้นสำหรับการใช้สอยหรือเป็นอาคารที่ใช้ประโยชน์ในการชุมนุมของบุคคลทั่วไป เพื่อกิจกรรมทางราชการ การศึกษา การนันทนาการ ฯลฯ โดยใช้พื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่แสดง

สถานที่ประเภทอาคารสาธารณะ ที่ผู้วิจัยทำการศึกษานั้น ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นการใช้พื้นที่ภายในอาคารสาธารณะเป็นพื้นที่ในการแสดง มีทั้งแบบมีและแบบไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราวขึ้นอยู่กับการใช้พื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงในทิศทางเดียวหรือในทิศทางที่ถูกกำหนด ผู้ชมจะชมการแสดงได้ในทิศทางที่ถูกกำหนด ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดง ที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้ มีทั้งที่มีบริเวณที่นั่งและไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน

จุดเด่นของสถานที่แสดงประเภทอาคารสาธารณะ คือเป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ตามแหล่งชุมชน มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง อยู่ในพื้นที่ภายในตัวอาคาร ได้ทำการแสดงอยู่ในพื้นที่ร่มเงาไม่ต้องกังวลต่อสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศ จุดด้อยคือ อาคารบางแห่งเป็นพื้นที่โล่งไม่เหมาะสมที่จะทำการแสดง อาจต้องมีการปลูกโรงแบบชั่วคราวขึ้นเพื่อทำการแสดง เพื่อเป็นการกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดง กำหนดทิศทางการเข้า-ออก และกำหนดทิศทางในการแสดงที่ชัดเจน รวมถึงกำหนดบริเวณขอบเขตพื้นที่ในการแสดงเพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการแสดงและสะดวกต่อการรับชม

7. สถานที่แสดงประเภทบ้านเรือน

จากการศึกษาสถานที่แสดงประเภท แหล่งธรรมชาติ จำนวน 2 แห่ง คือ บ้านศิลปิน คลองบางหลวง, บ้าน คุณอนุพันธ์ บุญธรรม เป็นการใช้สถานที่เป็นสิ่งปลูกสร้างที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ เป็นสถานที่ในการแสดง

สถานที่แสดงประเภทบ้านเรือน ที่ผู้วิจัยทำการศึกษานั้น ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นการใช้พื้นที่ภายในบริเวณบ้านพักอาศัยเป็นพื้นที่ในการแสดง มีทั้งแบบมีและแบบไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราวขึ้นอยู่กับการใช้พื้นที่ในการแสดง ผู้แสดงหันหน้าแสดงในทิศทางเดียวหรือในทิศทางที่ถูกกำหนด ผู้ชมจะชมการแสดงได้ในทิศทางที่ถูกกำหนด ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดงที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้ มีทั้งที่มีบริเวณที่นั่งและไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน

จุดเด่นของสถานที่แสดงประเภทบ้านเรือน คือเป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ง่ายตามแหล่งพื้นที่ชุมชน สามารถจัดได้ในบริเวณบ้านพักอาศัย สะดวกต่อการดูแลและใช้งาน สามารถจัดพื้นที่แสดงในช่วงเวลาใดก็ได้ จุดด้อยคือ เนื่องจากการแสดงในบริเวณบ้านพักอาศัย ทำให้พื้นที่ในการแสดงมีจำกัด ผู้แสดงต้องกำหนดทิศทางการเข้า-ออก และกำหนดทิศทางการแสดงเอง ต้องมีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดงให้ชัดเจน รวมถึงกำหนดบริเวณพื้นที่ของผู้ชมเพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการแสดง

8. สถานที่แสดงประเภทสระน้ำ

จากการศึกษาสถานที่แสดงประเภทสระน้ำ จำนวน 4 แห่ง คือ ตลาดน้ำคลองสระบัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, สระน้ำ ณ คลองตลาดน้ำสีภาค พัทธยา, สระน้ำ โรงแรม The Journey House Life Style Boutique Hotel Kanchanaburi และสระว่ายน้ำ โรงเรียนมัธยม Yamashiro ในจังหวัดเกียวโต เป็นการนำใช้สถานที่บริเวณที่มีพื้นที่เป็นน้ำเป็นสถานที่ในการแสดง

สถานที่แสดงประเภทสระน้ำ ที่ผู้วิจัยทำการศึกษานั้น ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นการใช้พื้นที่ภายในบริเวณที่มีสระน้ำเป็นพื้นที่ในการแสดง พื้นที่การแสดงมีทั้งแบบมีและแบบไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราวขึ้นอยู่กับความต้องการในการใช้พื้นที่ในการแสดง ในพื้นที่การแสดงจะใช้ภาพทิวทัศน์จากสระน้ำเป็นฉากหลัง ผู้แสดงหันหน้าแสดงในทิศทางเดียวหรือในทิศทางที่ถูกกำหนด ผู้ชมจะชมการแสดงได้ในทิศทางที่ถูกกำหนด ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณที่กำหนดทางเข้า-ออก ผู้แสดงสามารถเข้าออกได้จากทุกทิศทางของพื้นที่แสดง ไม่มีบริเวณจุดเตรียมแสดง ผู้แสดงยืนเตรียมแสดงภายในบริเวณที่แสดง ที่ผู้ชมสามารถมองเห็นได้ มีทั้งที่มีบริเวณที่นั่งและไม่มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมแยกเป็นสัดส่วน

จุดเด่นของสถานที่แสดงประเภท สระน้ำ คือเป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ตามแหล่งสถานที่ท่องเที่ยว อยู่ในพื้นที่ที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติและสวยงาม ดูแปลกตา ผู้ชมสามารถมองเห็นฉากด้านหลังเป็นภาพจากทิวทัศน์ธรรมชาติ จุดด้อยคือ เนื่องจากการแสดงในพื้นที่เป็นน้ำ ทำให้ผู้แสดงเสี่ยงต่อการเกิดข้อผิดพลาดผิดพลาดในระหว่างทำการแสดง ควรต้องมีความระมัดระวังอย่างมากในระหว่างทำการแสดง

9. สถานที่แสดงประเภทผสมผสาน

จากการศึกษาสถานที่ประเภทผสมผสานจำนวน 4 แห่ง คือ เวทีมวย ริมนนรัชดาภิเษก 4, ห้องอาหาร โรงแรมมิลเลนเนียม ฮิลตัน กรุงเทพฯ, The Camp – Vintage Flea Market และลานหน้าป้ายหน้ามหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นการใช้องค์ประกอบในการแสดงที่มีการผสมผสานระหว่างประเภทของสถานที่ที่ผู้วิจัยทำการจัดแบ่งเข้าด้วยกัน หรือเป็นการผสมผสานระหว่างการนำพื้นที่ที่ใช้อยู่ในลักษณะอื่นมาเป็นสถานที่เพื่อการแสดง เกิดเป็นการใช้สถานที่แสดงในรูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลายมากขึ้นกว่าเดิม

4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์

การแสดงนาฏศิลป์เป็นการสื่อสารที่แสดงออกโดยใช้ตัวของผู้แสดงเป็นเครื่องมือเพื่อสื่อสารไปยังผู้ชมให้เกิดความพึงพอใจ การที่จะทำให้การแสดงนาฏศิลป์สมบูรณ์นั้นต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. นาฏศิลป์ เป็นผู้ถ่ายทอดผลงานการแสดงมาสู่ผู้ชม นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการแสดง เป็นสิ่งที่ใกล้ชิดกับผู้ชมมากที่สุด ใช้การสื่อสารโดยอาศัย รูปร่าง หน้าตา ความรู้ ความชำนาญ ทักษะ ประสบการณ์ตลอดจนความรับผิดชอบและพรสวรรค์ของศิลปินเป็นสำคัญ

2. นาฏยประดิษฐ์ เป็นจุดเริ่มต้นของงานการแสดง สิ่งที่อยู่ในนาฏยประดิษฐ์มีขอบเขตที่กว้างขวางมากรวมถึงความนึกคิด เรื่องราวในบทละคร หรือเนื้อหาของระบำ รำ เต้น อารมณ์ความรู้สึก ลีลาการสร้างสรรค์เชื่อมต่อท่ารำ การแปรแถว ดนตรี การเขียนบทละคร บทร้อง ทำนอง เพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก แสงสีเสียง เป็นต้น

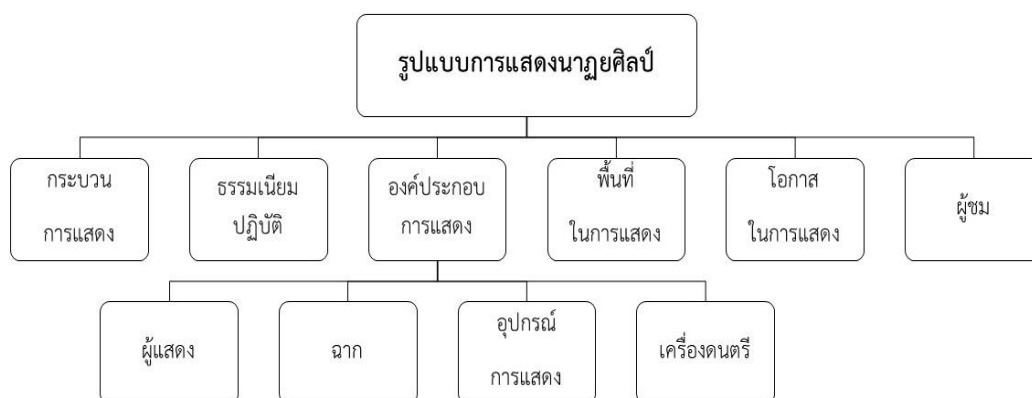
3. ผู้ชม เป็นผู้อุปถัมภ์งานศิลปะ เป็นผู้รับรู้คุณค่าการแสดง เพราะไม่ว่าศิลปะการแสดงจะสวยงามเพียงใดแต่หากขาดผู้อุปถัมภ์แล้วนั้น ผลงานก็ไร้คุณค่าและไร้ความหมาย นอกจากเป็นผู้รับชมแล้วยังเป็นผู้วิพากษ์วิจารณ์ผลงาน มีผลต่อการพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น ทำนุบำรุงหรือเปลี่ยนแปลงการแสดงได้

แต่อีกประการหนึ่ง ที่ขาดไม่ได้คือ สถานที่แสดง ที่ใช้เป็นพื้นที่ในการถ่ายทอดผลงานการแสดงของนาฏศิลป์ผ่านนาฏยประดิษฐ์ เพื่อที่จะสื่อสารออกมายังผู้ชม จึงจะทำให้งานนาฏศิลป์ชนิดนั้นมีความสมบูรณ์ เพราะหากไม่มีพื้นที่ให้ทำการแสดง ศิลปินก็จะไม่มีโอกาสหรือพื้นที่ที่จะใช้เผยแพร่หรือแสดงผลงานต่อสาธารณชนให้เป็นที่ประจักษ์

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบนาฏศิลป์ ในประเด็นนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของสถานที่แสดงและรูปแบบนาฏศิลป์ว่าทั้งสองส่วนนี้มีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างไร การแสดงในแต่ละครั้งจะมีเรื่องของสถานที่เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เพราะไม่ว่าจะทำการแสดงที่ใด สถานที่แห่งนั้นถือได้ว่าเป็นสถานที่ในการแสดง รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์แต่ละชนิดจะมีองค์ประกอบเฉพาะที่เป็นตัวกำหนดการใช้พื้นที่ว่าจะต้องประกอบด้วยส่วนใดบ้างจึงจะถูกต้องและเหมาะสมกับการแสดงในแต่ละรูปแบบ เพื่อให้เห็นถึงองค์ประกอบของแต่ละส่วน ผู้วิจัยได้แยกโครงสร้างขององค์ประกอบออกเป็นดังนี้

4.3.1 รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์

รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ คือ ลักษณะหรือแบบอย่างของการแสดงที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของการแสดงในแต่ละชนิด ทำให้สามารถจำแนกความแตกต่างออกจากกันได้ และเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติกันโดยทั่วไป ผู้วิจัยได้แยกโครงสร้างองค์ประกอบของรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ออกเป็นดังนี้

แผนผังที่ 65 โครงสร้างของรูปแบบการแสดง

ที่มา : ผู้วิจัย

1. กระบวนการแสดง คือ ลำดับขั้นตอนหรือวิธีการของการแสดงตั้งแต่เริ่มแสดงจนจบการแสดง
2. ธรรมเนียมการปฏิบัติ คือ แบบแผนหรือข้อปฏิบัติเฉพาะที่ใช้ปฏิบัติยึดถือกันต่อมาของการแสดงชนิดนั้น
3. องค์ประกอบในการแสดง ประกอบไปด้วย
  - ผู้แสดง คือ คนที่ทำหน้าที่รับบทบาทในการแสดง
  - ฉาก คือ ม่าน, ผ้า หรือสิ่งอื่นที่กั้นบริเวณด้านหลังของพื้นที่แสดง หรืออุปกรณ์ชนิดอื่นที่ใช้ในการตกแต่งสถานที่แสดงให้ดูสมจริง
  - อุปกรณ์การแสดง คือ อุปกรณ์ที่ใช้เฉพาะสำหรับการแสดงในแต่ละชุด
  - เครื่องดนตรี คือ อุปกรณ์ประกอบจังหวะประกอบการแสดงชนิดนั้น
4. พื้นที่ในการแสดง คือ ความต้องการในการใช้พื้นที่ของแต่ละการแสดง หรือพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการแสดงชนิดนั้น
5. โอกาสในการแสดง คือ โอกาสที่กำหนดขึ้นเฉพาะสำหรับการแสดงชนิดนั้น
6. ผู้ชม คือ บุคคลที่เข้ามาเพื่อรับสารจากการแสดงชนิดนั้น

งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาการใช้พื้นที่ในการแสดงนาฏศิลป์ ออกเป็น 7 รูปแบบ

ดังนี้

- 4.3.1.1 การใช้พื้นที่ในการแสดง หนึ่งใหญ่
- 4.3.1.2 การใช้พื้นที่ในการแสดง หุ่น
- 4.3.1.3 การใช้พื้นที่ในการแสดง ละคร
- 4.3.1.4 การใช้พื้นที่ในการแสดง โขน
- 4.3.1.5 การใช้พื้นที่ในการแสดง ระบำ
- 4.3.1.6 การใช้พื้นที่ในการแสดง รำ
- 4.3.1.7 การใช้พื้นที่ในการแสดง พื้นเมืองหรือพื้นบ้าน

4.3.1.1 การใช้พื้นที่ในการแสดง หนังใหญ่

การแสดงหนังใหญ่ เป็นมหรสพที่นิยมในสมัยโบราณ ใช้แผ่นหนังวัวหรือหนังควาย สลักเป็นรูปของตัวละคร ใช้การเชิดด้วยท่าทางที่สวยงาม แต่เดิมใช้เรียกว่า “หนัง” เพียงอย่างเดียว แต่ต่อมา มีการแสดงหนังชนิดอื่น เช่น หนังตะลุง ที่มีขนาดเล็กกว่า จึงได้เกิดการเรียกหนังอย่างเดิม ว่า “หนังใหญ่”

หนังใหญ่	หนังใหญ่เป็นการแสดงในมหรสพอย่างหนึ่ง ที่ใช้ตัวหนังในการเชิด เพื่อดำเนินเรื่องราว
กระบวนการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ปี่พาทย์บรรเลงโหมโรง - เริ่มต้นด้วยการไหว้ครู เบิกหน้าพระ - การแสดงเบิกโรง เป็นชุดการแสดงสั้น ๆ การแสดงเบิกโรงที่นิยม คือ เรื่องจับลิงหัวค้ำ - แล้วจึงเริ่มดำเนินเรื่องต่อไป
ธรรมเนียมการปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - การแสดงหนังใหญ่ ต้องเริ่มต้นด้วยการไหว้ครู หรือที่เรียกว่า “เบิกหน้าพระ” - ต้องมีการแสดงเบิกโรงก่อนการแสดงทุกครั้ง
องค์ประกอบในการแสดง	
ผู้แสดง	- ใช้จำนวนผู้แสดงตามบทละคร
ฉาก	- ฉากทำเป็นจอผ้ายาวประมาณ 16 เมตร สูงประมาณ 6 เมตร โดยแบ่งผ้าออกเป็น 3 ส่วน ส่วนกลางเป็นผ้าโปร่งขาวยาว 8 เมตร ด้านซ้ายและด้านขวาเป็นผ้าขาวธรรมดาหรือผ้าดิบอย่างหนา ยาวข้างละประมาณ 4 เมตร มีผ้าแดงคาดริมโดยรอบทั้ง 4 ด้าน ขาย่างสูงเหนือพื้นราว 1 เมตร ห้อยผ้าอะไรก็ได้ลงมาจรดพื้นยาวตลอดจอ ปล่อยชายล่างให้ลอดเข้าออกได้ ภายหลังมีการเจาะผ้าสองข้างทำเป็นช่องประตูแล้วทำเป็นซุ้มประตูเมือง ด้านหนึ่งเขียนเป็นเมืองลงกา อีกด้านหนึ่งเขียนเป็นพลับพลาของ

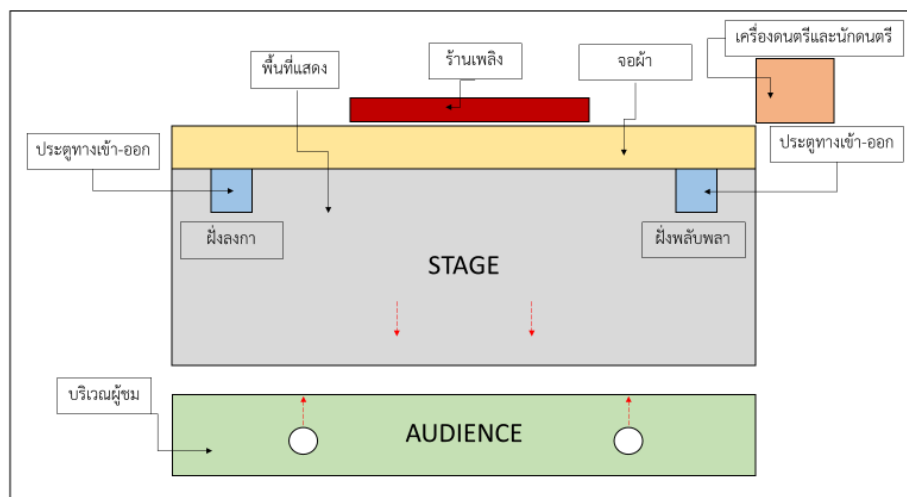
	พระราม เรียกว่า “จ้อแขวะ” ทำให้ผู้เชิดเข้าออกได้สะดวกโดยไม่ต้องก้ม
อุปกรณ์การแสดง	- ตัวหนังที่ใช้สำหรับการเชิด
เครื่องดนตรี	- ใช้วงดนตรีปี่พาทย์บรรเลง - เพิ่มปี่กลาง (แทนปี่ใน) กลองตั้ง และโกร่ง
พื้นที่ในการแสดง	- มีการปลูกโรงชั่วคราวขึ้น โรงของหนังไม่ต้องยกพื้น ใช้ไม้ไผ่หรือไม้ชนิดอื่นปักเสา 4 ต้น - ด้านหลังของจอบริเวณตรงกลางปลูก “ร้านเพลิง” เป็นร้านเล็ก ๆ สูงประมาณ 1 เมตร สำหรับจุดได้ส่องให้เห็นเงาของตัวหนังบนจอผ้าขาว
โอกาสในการแสดง	- ใช้ในการแสดงมหรสพสมโภช
ผู้ชม	- ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้เพียง 1 ด้าน

ภาพที่ 85 จิตรกรรมฝาผนัง การแสดงหนังใหญ่

ณ ระเบียบวัดอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2561

ที่มา: ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2561)

แผนผังที่ 66 การใช้พื้นที่ของหนังใหญ่

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยายในหนังสือวรรณคดีการแสดง)

4.3.1.2 การใช้พื้นที่ในการแสดง หุ่นกระบอก

การแสดงหุ่นกระบอก เป็นการแสดงมหรสพอย่างหนึ่งของไทย ที่สามารถเคลื่อนไหวได้ด้วยการเข็ดซึกหรือบังคับ การเล่นหุ่นกระบอกคล้ายกับละคร แต่ใช้หุ่นแทนคนจริง ผู้เข็ดหุ่นจะต้องรู้วิธีบังคับตัวหุ่น โดยมือหนึ่งจับกระบอกไม้ไผ่ อีกมือหนึ่งจับไม้ที่ตรึงไว้กับข้อมือหุ่น เรียกว่า "ไม้ตะเกียบ" เวลาเข็ดผู้เข็ดมักจะขยับตัวตามจังหวะดนตรีไปด้วย พร้อมกันนั้นก็บังคับหุ่นให้อ่อนไหวกลม่อมตัวตามไปด้วย การทำท่าอ่อนซ้อย เลียนแบบละครราวอย่างแนบเนียน ย่อมเกิดจากความสามารถของคนเข็ดหุ่น ไม่ว่าจะกลม่อมตัว กระทบตัว เข็ดย้อนมือ โยกตัว และรำเพลงหุ่นกระบอกจะมีผ้าคลุมตัวลงมาจากช่วงไหล่ ยาวเลยปลายไม้กระบอกด้านล่าง ผู้เข็ดหุ่นจึงสามารถซ่อนมือไว้ภายในได้ การร้องและเจรจา ผู้เข็ดหุ่นที่เป็นสตรีมักจะร้องและเจรจาด้วย นอกจากตัวตลกหรือตัวอื่น ๆ มักใช้ผู้ชาย แต่การขับร้องดำเนินเรื่องแล้วจะใช้เสียงผู้หญิงทั้งหมด พร้อมกันนั้นลูกคู่ก็จะรับกันให้เสียงแน่นและเป็นช่วง ๆ

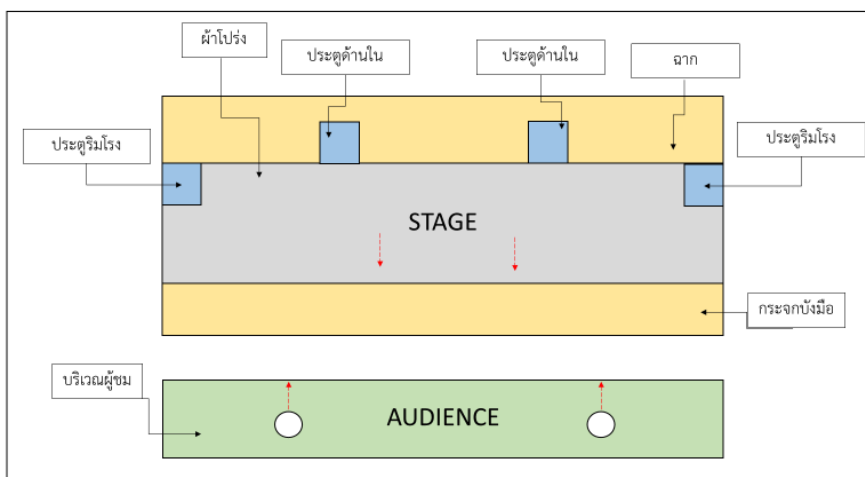
หุ่นกระบอก	หุ่นกระบอกเป็นการแสดงในมหรสพอย่างหนึ่ง ที่ใช้ตัวหุ่นในการเชิด
	เพื่อดำเนินเรื่องราว
กระบวนการแสดง	- เริ่มต้นด้วยการบรรเลงโหมโรง
	- เมื่อเริ่มการแสดง ปี่พาทย์จะทำเพลงวา ซออุ้จะทำเพลงหุ่น
	- ปี่พาทย์ทำเพลงเสมอให้ตัวพระออกมารำไห้วครูเบิกโรงด้วยเพลง
	ซ้ำปี แล้วออกเพลงปี่นตลิ่งจนจบ จากนั้นปี่พาทย์จึงทำเพลง
	รั้วสามลา พอลาที่สามลงหุ่นจึงจะเข้าฉากไป
	- แล้วจึงเริ่มดำเนินเรื่อง
ธรรมเนียมการปฏิบัติ	- เริ่มต้นด้วยการบรรเลงโหมโรง
	- ปี่พาทย์ทำเพลงเสมอให้ตัวพระออกมารำไห้วครูเบิกโรงด้วยเพลง
	ซ้ำปี แล้วออกเพลงปี่นตลิ่งจนจบ จากนั้นปี่พาทย์จึงทำเพลงรั้ว
	สามลา พอลาที่สามลงหุ่นจึงจะเข้าฉากไป
องค์ประกอบในการแสดง	
ผู้แสดง	- ใช้จำนวนผู้แสดงตามบทละคร
ฉาก	- ฉากของโรงหุ่นกระบอกจะเขียนด้วยสีฝุ่น เป็นรูปปราสาทราชวัง
	ฉากมักมี 5 ชั้นห้อยติดกันเป็นผืนเดียวลงมาจากด้านบนของโรง
	แต่จะลอยสูงจากพื้นโรงที่นั่งเชิดประมาณ 50 เซนติเมตร สำหรับ
	ให้คนเชิดลอดมือออกมาจับหุ่นเชิดที่หน้าฉากได้สะดวก
	- ส่วนล่างสุดของฉากที่เขียนเป็นปราสาทราชวัง จะเขียนเป็น
	กำแพงเมือง มีใบเสมาตลอดความยาวของฉาก กำแพงนี้สูง 50
	เซนติเมตร ทำด้วยผ้าโปร่ง
	- สำหรับหน้าฉากกำแพงเมืองจะมีเวทีหรือ “กระจกบังมือ” เป็น
	ภาพเขียนจิตรกรรม สำหรับบังไม่ให้คนดูเห็นมือของคนเชิดที่ลอก
	ออกมาได้ฉาก
	- ประตูสำหรับเข้าออกมีทั้งหมด 4 ประตู อยู่ด้านริมโรง 2 ประตู
	และอยู่ด้านในอีก 2 ประตู
อุปกรณ์การแสดง	- ตัวหุ่นที่ใช้ในการเชิด

เครื่องดนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้วงดนตรีปี่พาทย์เครื่องห้าบรรเลง - เพิ่มซอด้วง กลองต๋อก และแต้ว นอกจากนี้ยังมีม้าล้อ ล้อโก๊ะ หรือผ่าง
พื้นที่ในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - มีการปลูกโรงชั่วคราวขึ้น โรงหุ่นกระบอกมีความสูงจากพื้นดิน ประมาณช่วงตัวคน เพื่อให้คนยืนและนั่งดูได้ โดยไม่บังกัน ความยาวหน้าโรงประมาณ 7 เมตร ความสูงจากพื้นโรงถึงหลังคา โรงหุ่นประมาณ 3.50 เมตร ความลึกจากหน้าโรงถึงหลังโรง ซึ่งเป็นที่นั่งของคนเชิด วงดนตรีปี่พาทย์ คนขับร้อง และสัมภาระต่าง ๆ ไม่ควรน้อยกว่า 5 เมตร
โอกาสในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ในการแสดงมหรสพสมโภช
ผู้ชม	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้เพียง 1 ด้าน

ภาพที่ 86 โรงหุ่นกระบอก

ที่มา: หนังสือหุ่นกระบอก ของ นางคันนุช ไพรพิบูลยกิจ

แผนผังที่ 67 การใช้พื้นที่ของหุ่นกระบอก

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยายในหนังสือหุ่นกระบอก)

4.3.1.3 การใช้พื้นที่ในการแสดง ละคร

การแสดงละคร เป็นศิลปะการรำรำที่แสดงกันเป็นเรื่องราว มีพัฒนาการมาจากการเล่นนิทาน การแสดงละครมีอัตลักษณ์ในการดำเนินเรื่องด้วยกระบวนท่าทาง บทร้อง ทำนองเพลง และเพลงหน้าพาทย์ที่บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ มีแบบแผนการแสดงที่เป็นทั้งของชาวบ้านและของหลวง ที่เรียกว่า ละครชาตรี ละครนอกและละครใน และยังมีละครที่ปรับปรุงขึ้นใหม่อีกหลายชนิด การแต่งกายของละครจะเลียนแบบเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ เรียกว่า การแต่งกายแบบ ยืนเครื่อง นิยมแสดงในพิธีสำคัญและงานพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์

การแสดงนาฏศิลป์รูปแบบ ละคร แบ่งประเภทโดยยึดหลักวิธีการแสดงออกได้เป็น 3 ประเภท คือ 1. ละครรำ คือละครที่ใช้ศิลปะการรำรำในการดำเนินเรื่อง ซึ่งแบ่งออกเป็น ละครรำแบบดั้งเดิม และละครรำแบบปรับปรุงใหม่ 2. ละครร้อง คือละครที่ใช้ศิลปะในการร้องดำเนินเรื่อง และ 3. ละครพูด คือละครที่ใช้ศิลปะในการพูดดำเนินเรื่อง ในที่นี้ผู้วิจัยจะอธิบายถึงองค์ประกอบของรูปแบบละครรำเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นรูปแบบที่มีลักษณะการแสดงที่เฉพาะและมีองค์ประกอบในการแสดงที่ชัดเจน

ละครรำ		ละครร้อง	ละครพูด
ละครรำแบบดั้งเดิม	ละครรำแบบปรับปรุง		
ละครชาตรี	ละครตีก๋อ	ละครร้องล้วน ๆ	ละครพูดล้วน ๆ
ละครนอก	ละครพันทาง	ละครร้องสลับพูด	ละครพูดสลับรำ
ละครใน	ละครเสภา	ละครสังคีต	ละครพูดร้อยกรอง

1. ละครชาตรี

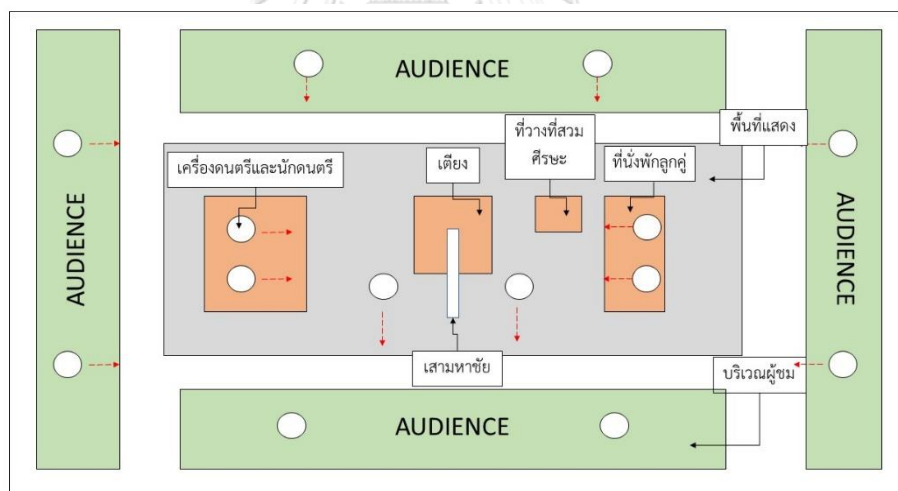
ละครชาตรี	ละครชาตรีเป็นการแสดงประเภทเร่ร่อนไปทำการแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ จึงมีการจำกัดตัวผู้แสดงเพื่อความสะดวกต่อการเดินทาง
กระบวนการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มต้นพิธีบูชาครู เบิกโรง - ปี่พาทย์บรรเลงโหมโรงเพื่อเป็นการเรียกผู้ชม - ผู้แสดงตัวพระ หรือตัวพระ – นางคู่หนึ่งจะรำซัดไหว้ครู - เมื่อรำเสร็จจึงเริ่มดำเนินเรื่องต่อไป ผู้แสดงจะสวมศิระชะออกโรงทางด้านขวาของเตียงมานั่งแสดงบทที่เตียง บริเวณด้านซ้ายมีพื้นที่สำหรับผู้แสดงนั่งพักและวางเครื่องสวมศิระชะ กล่าวคือผู้แสดงจะไม่สวมศิระชะจนกว่าจะถึงบทตนเอง เมื่อแสดงเสร็จก็ถอดศิระชะวางไว้แล้วกลับมานั่งด้านข้างเตียง ทำหน้าที่เป็นลูกคู่ให้ผู้แสดงคนอื่นที่กำลังแสดงอยู่ - หลังจบการแสดงจะรำซัดไหว้ครูอีกครั้ง
ธรรมเนียมการปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - การแสดงละครชาตรีว่าจะต้องมีเสากลางโรง เรียกว่า เสภาหาชัย - เสากลางโรงมักจะใช้ผูกของคลี - การรำซัดไหว้ครูก่อนและหลังการแสดง
องค์ประกอบในการแสดง	
ผู้แสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ตัวละครแสดงหลักจำนวน 3 ตัว มีนายโรง แสดงเป็น ตัวพระ ผู้ที่แสดงบทเป็นตัวนาง และตัวตลก - ปัจจุบันมีการเพิ่มบทละครและตัวละครมากขึ้น

ฉาก	<ul style="list-style-type: none"> - โรงของละครชาตรีไม่มีม่านกั้น ไม่มีฉากละคร - ภายหลังได้มีการปรับเปลี่ยนให้มีฉากหรือผ้าม่านกั้นหลังเตียง เพื่อให้ดูมิติชัดเรียบบร้อย และใช้ทางด้านซ้ายและด้านขวาของม่านกั้นเป็นทางเข้า – ทางออกของผู้แสดงอย่างละครนอก
อุปกรณ์การแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - มีเตียงละครตั้งอยู่ตรงกลาง 1 เตียง - มีการนำของคิลี่ที่ใช้ใส่อาวุธต่าง ๆ มาผูกไว้ที่เสากลางโรง เพื่อให้ผู้แสดงสามารถหยิบอาวุธมาใช้ในการแสดงได้อย่างรวดเร็ว - ที่วางเครื่องสวมศีรษะ
เครื่องดนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - ปี่ 1 เลา - โทน 1 ใบ - กลองเล็ก (กลองชาตรี) 2 ใบ - ฆ้อง 1 คู่ (บางครั้งใช้ฆ้องล่อแทน) บางครั้งเพิ่มกลองแขก
พื้นที่ในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถแสดงในสถานที่ใด ๆ ก็ได้ ที่มีบริเวณพื้นที่ที่เหมาะสม - หากเป็นพื้นที่ลานกลางแจ้งจะปลูกโรงชั่วคราวบริเวณที่ใช้แสดง การปลูกโรงของละครชาตรีเป็นโรงโล่ง ๆ ปีกเสา 4 ต้น บริเวณ 4 มุม เป็นทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส สำหรับยึดผ้าเป็นที่บังแดดและบังฝน มีเสา 1 ต้นตรงกลางโรงสำหรับค้ำผ้าให้สูงขึ้นทำให้ไม่อับลม
โอกาสในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - เดิมมักจะแสดงในโอกาสที่มีการแก้สินบน - ภายหลังใช้แสดงในงานศพ งานฉลองตามวัดต่าง ๆ หรือแสดงตามโอกาสต่าง ๆ ตามแต่เจ้าของงานจะจ้าง
ผู้ชม	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้รอบด้าน หากมีม่านกั้นผู้ชมก็จะสามารถชมการแสดงได้เพียง 3 ด้าน

ภาพที่ 87 การแสดงละครชาตรีแบบปลุกโรงชั่วคราว

ที่มา : <https://www.prachachat.net/rama9royalfuneral/news-66113>

แผนผังที่ 68 การใช้พื้นที่ของละครชาตรีตามแบบแผน

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยายในหนังสือวรรณคดีการแสดง)

2. ละครนอก

ละครนอก	ละครนอกเดิมมาจากการละเล่นพื้นเมืองของชาวบ้านและร้องเพลงแก้กัน ภายหลังมีการผูกเรื่องขึ้นเป็นตอนแบบอย่างละครชาตรี โดยนำนิทานพื้นเมืองมาแต่งบทใช้เล่นละคร
กระบวนการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ปี่พาทย์บรรเลงโหมโรงเพื่อเป็นการเรียกผู้ชม - เมื่อโหมโรงเสร็จจึงเริ่มดำเนินเรื่องต่อไป
ธรรมเนียมการปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - ละครนอกเน้นการดำเนินเรื่องรวดเร็ว รวดเร็ว ตลกขบขัน มากกว่าการประณีตในกระบวนการรำ ไม่เคร่งครัดในเรื่องธรรมเนียมการแสดง
องค์ประกอบในการแสดง	
ผู้แสดง	<ul style="list-style-type: none"> - เดิมใช้ผู้แสดงเป็นผู้ชาย จำนวนเพียง 3-4 คน สับเปลี่ยนกันแสดงบทบาทต่าง ๆ เช่นเดียวกับละครชาตรี - ต่อมามีการเพิ่มบทละครให้มากขึ้นจึงมีการเพิ่มจำนวนผู้แสดง
ฉาก	<ul style="list-style-type: none"> - โรงของละครนอกมีม่านกั้นด้านหลัง บริเวณทางซ้ายและทางขวา เจาะเป็นประตูสำหรับเป็นทางเข้า - ออก ของผู้แสดง ไม่มีฉากประกอบ - ภายหลังได้มีการสร้างฉากประกอบขึ้นตามท้องเรื่อง
อุปกรณ์การแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - มีเตียงละครตั้งอยู่ตรงกลาง 1 เตียง (ใช้การจำลองเป็นสถานที่ต่าง ๆ)
เครื่องดนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้าเป็นพื้น
พื้นที่ในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถแสดงในสถานที่ใด ๆ ก็ได้ ที่มีบริเวณพื้นที่ที่เหมาะสม - การปลูกโรงชั่วคราวของละครนอก เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม มีหลังคามุง บริเวณด้านข้างเปิดโล่งทั้ง 3 ด้าน สำหรับเป็นบริเวณที่นั่งของผู้ชม ด้านหลังมีม่านกั้น มีประตูทางเข้า - ออก 2 ข้าง - ปัจจุบันมักนิยมแสดงในโรงละครถาวร
โอกาสในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้แสดงในสถานที่ที่มีงานรื่นเริงและงานพิธีต่าง ๆ ที่มีในงานในพระราชพิธีของกษัตริย์

- เดิมละครนอกมีการแบ่งลักษณะของงานออกเป็น 3 ชนิด
  1. งานฉาก คืองานที่ต้องปลูกโรงชั่วคราวในการแสดง
  2. งานปลีก คืองานที่จ้างไปแสดงตามบ้านของผู้จ้าง มักจะทำการแสดงในบริเวณโถงที่ไม่มีม่านกั้นฉาก
  3. งานเหมา คืองานที่จ้างไปแสดงตามโรงบ่อนคราวละหลายวัน เพื่อล่อให้คนเข้ามาเล่นการพนันในโรงบ่อน

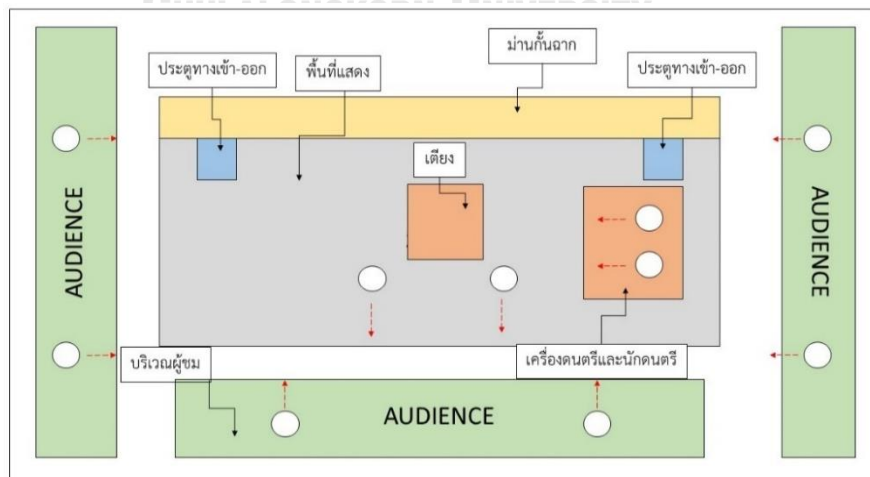
ผู้ชม

- ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้ 3 ด้าน

ภาพที่ 88 การแสดงละครนอก ที่โรงละครแห่งชาติ

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=lFTJWzC8018>

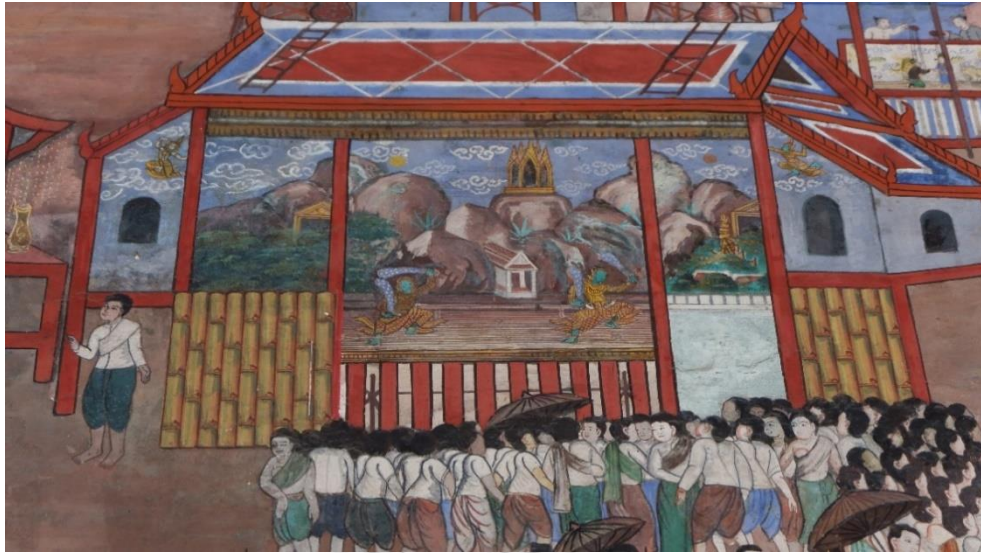

แผนผังที่ 69 การใช้พื้นที่ของละครนอกตามแบบแผน

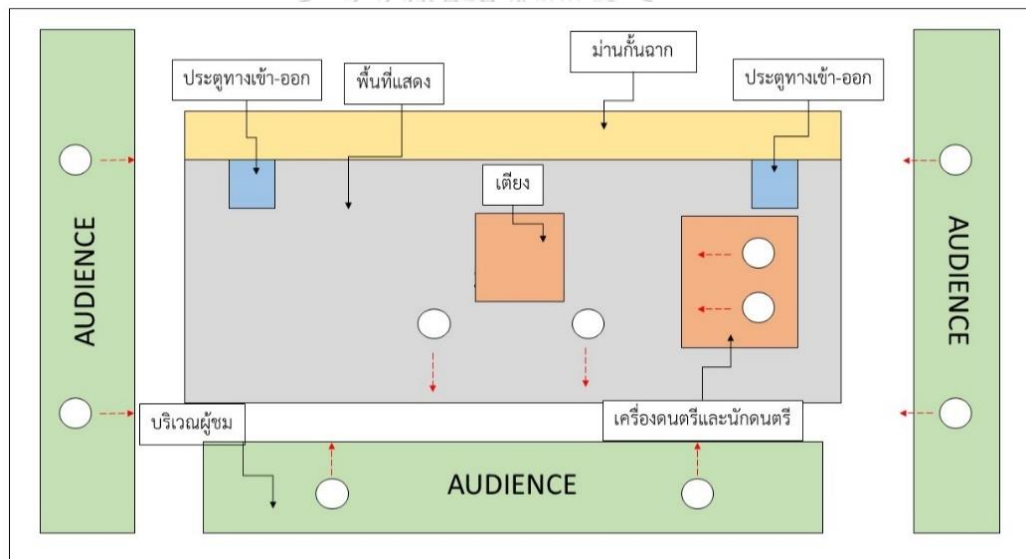
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยายในหนังสือวรรณกรรมกรรมการแสดง)

3. ละครใน

ละครใน	ละครในเป็นละครสำหรับพระมหากษัตริย์ แสดงละครในเขตพระราชฐาน ผู้แสดงเป็นข้าราชการฝ่ายใน
กระบวนการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ก่อนการแสดงปีพาทย์บรรเลงโหมโรง - การรำเบิกโรง - เมื่อเบิกโรงเสร็จจึงเริ่มดำเนินเรื่องต่อไป
ธรรมเนียมการปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - การแสดงละครในเน้นกระบวนการรำ มีการดำเนินเรื่องช้า ถ้อยคำประณีต เพลงไพเราะ ไม่มีคำตลาต ไม่เล่นตลก เครื่องครัด เรื่องแบบแผนจารีตการแสดง - ผู้แสดงไม่ร้องเอง มีต้นเสียงและลูกคู่ต่างหาก
องค์ประกอบในการแสดง	
ผู้แสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ผู้หญิงในการแสดง - มีจำนวนผู้แสดงตามบทละคร
ฉาก	<ul style="list-style-type: none"> - โรงของละครใน มีม่านกั้นด้านหลัง บริเวณทางซ้ายและทางขวา เจาะเป็นประตูสำหรับเป็นทางเข้า - ออก ของผู้แสดง ไม่มีฉากประกอบ - ภายหลังได้มีการสร้างฉากประกอบตามท้องเรื่อง
อุปกรณ์การแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - มีเตียงละครตั้งอยู่ตรงกลาง 1 เตียง
เครื่องดนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้วงปีพาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วย 1. ปี่กลาง 2. ระนาด 3. ซ้องวงใหญ่ 4. ตะโพน 5. กลองทัด
พื้นที่ในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - จัดแสดงในสำนักส่วนตัวของกษัตริย์หรือผู้มีบรรดาศักดิ์ - ปลุกโรงแบบชั่วคราวหรือเล่นในโรงแบบถาวรอย่างละครนอก
โอกาสในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - จะแสดงในโอกาสสำคัญของกษัตริย์ เช่น งานสมโภช งานฉลองของบ้านเมือง งานบำเพ็ญกุศล - ละครในไม่รับงานจ้างอย่างละครนอก ฝึกหัดไว้แสดงเพื่อประดับเกียรติยศของกษัตริย์
ผู้ชม	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้ 3 ด้าน

ภาพที่ 89 จิตรกรรมฝาผนังวัดพระแก้ว ปรากฏภาพโรงชั่วคราวของละครใน
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2561)

แผนผังที่ 70 การใช้พื้นที่ของละครในตามแบบแผน

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยายในหนังสือวรรณกรรมการแสดง)

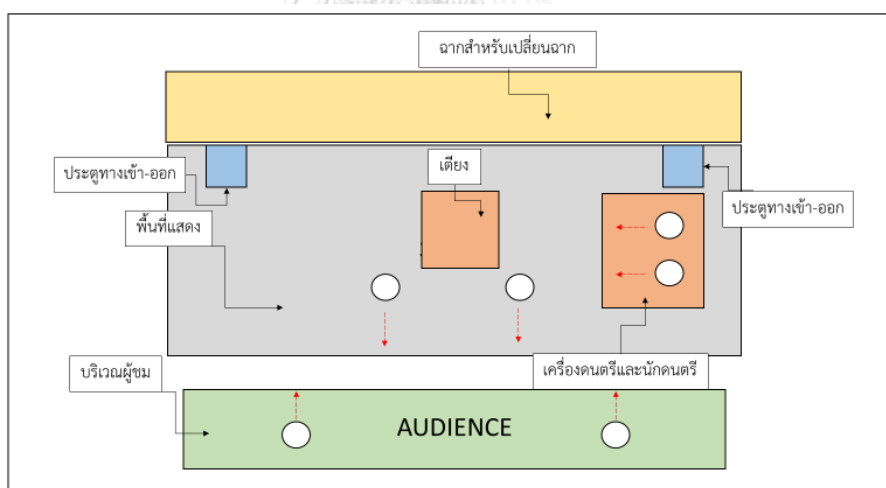
4. ละครตีกดาบรพร

ละครตีกดาบรพร	ละครตีกดาบรพรเป็นละครรที่ปรบปรนงรขึ้นใหม่ โดยนำแนวคิดมาจากการแสดงโอเปร่า ที่ผู้แสดงต้องใชการร้องและการรในการแสดง
กระบวนการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ก่อนการแสดงปีพาทย์บรรเลงโหมโรง - เมื่อเบิกรงเสร์จจึงเริ่มดำเนินเรื่องต่อไป - มีการดำเนินเรื่องเร็ว
ธรรมเนียมการปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - การแสดงละครตีกดาบรพรจะแบ่งแสดงเป็นตอน ๆ - ผู้แสดงร้อง ร้เอง มีปีพาทย์รับ - การแสดงละครตีกดาบรพรเน้นกระบวนการร้องและการรเป็นสำคัญ
องค์ประกอบในการแสดง	
ผู้แสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ผู้แสดงเป็นผู้หญิงล้วน - ใช้จำนวนผู้แสดงตามบทละคร
ฉาก	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดฉากประกอบตามท้องเรื่อง - มีการสลับเปลี่ยนฉากตามท้องเรื่อง - มีม่านสำหรับปิด-เบิหน้าเวที
อุปกรณ์การแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้อุปกรณ์การแสดงตามบทละคร
เครื่องดนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้วงปีพาทย์ตีกดาบรพร
พื้นที่ในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - จัดแสดงในโรงละครตีกดาบรพรที่สร้างขึ้นอย่างโรงละครถาวร - ปัจจุบันจัดแสดงในโรงละครแบบถาวร
โอกาสในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้แสดงในโรงละครตีกดาบรพร
ผู้ชม	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้ด้านเดียว

ภาพที่ 90 การแสดงละครดึกด้าบรรพ์ เรื่อง อุณรุท ตอนพระจักรกฤษณ์ทรงครุฑ

ที่มา : <http://thaiculture-artsbyrawiwan.blogspot.com/2010/>

แผนผังที่ 71 การใช้พื้นที่ของละครดึกด้าบรรพ์ตามแบบแผน

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยายในหนังสือวิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์)

5. ละครพันทาง

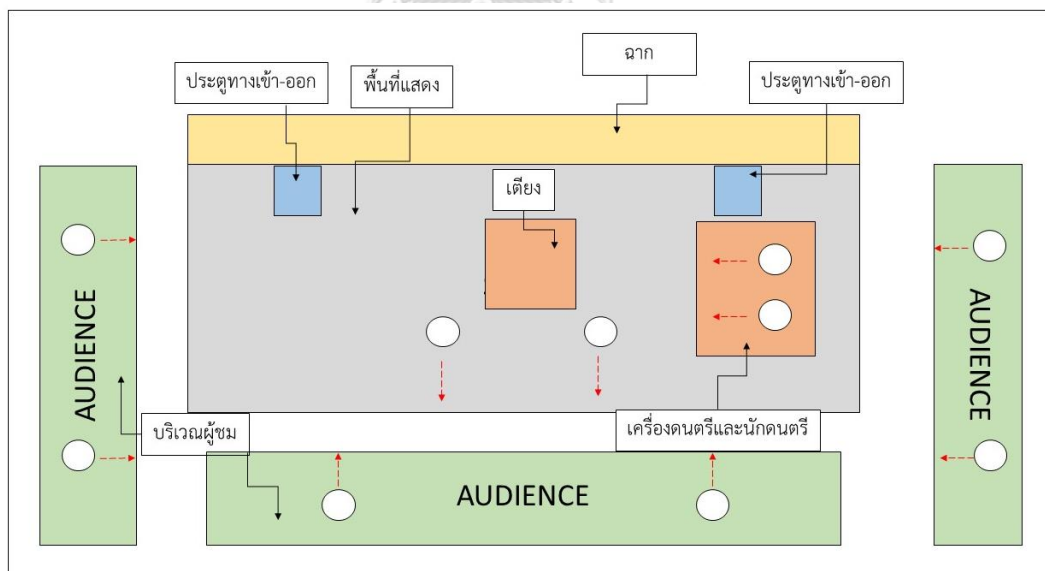
ละครพันทาง	ละครพันทางเป็นการแสดงละครแบบผสม มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับชนชาติต่าง ๆ มีการแต่งกายและเครื่องดนตรีประกอบตามเชื้อชาติของตัวละคร
กระบวนการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ก่อนการแสดงปีพาทย์บรรเลงโหมโรง - แล้วเริ่มดำเนินเรื่องต่อไป
ธรรมเนียมการปฏิบัติ	- การแสดงละครพันทางเป็นการแสดงที่มีตัวละคร เพลงที่ใช้ประกอบ และการแต่งกายตามอย่างชนชาตินั้น ๆ
องค์ประกอบในการแสดง	
ผู้แสดง	- ใช้จำนวนผู้แสดงตามบทละครในแต่ละตอน
ฉาก	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดฉากประกอบตามท้องเรื่อง - บริเวณทางซ้ายและทางขวาเจาะเป็นประตูสำหรับเป็นทางเข้า - ออก ของผู้แสดง - ภายหลังได้มีการสร้างฉากประกอบตามท้องเรื่อง
อุปกรณ์การแสดง	- มีเตียงละครตั้งอยู่ตรงกลาง 1 เตียง
เครื่องดนตรี	- ใช้วงปีพาทย์เครื่องห้าเป็นพื้น ประกอบกับเครื่องดนตรีออกภาษาประจำชาติ
พื้นที่ในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - แสดงในโรงละครแบบถาวร Prince Theatre - ปัจจุบันจัดแสดงในโรงละครแบบถาวร
โอกาสในการแสดง	- จัดแสดงในโรงละคร Prince Theatre
ผู้ชม	- ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้ 3 ด้าน

ภาพที่ 91 โรงละครปรีนซ์เทียเตอร์

ที่มา : <http://www.trueplookpanya.com/learning/detail/>

แผนผังที่ 72 การใช้พื้นที่ของละครพื้นทาง

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยายในหนังสือวิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์)

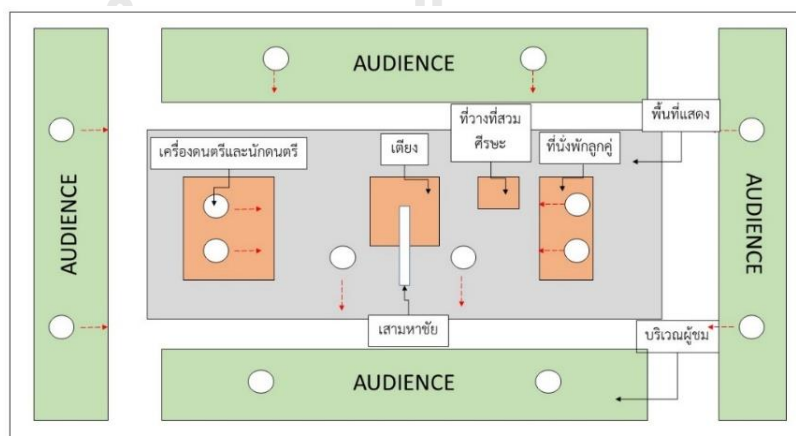

การใช้พื้นที่ในการแสดง ละคร

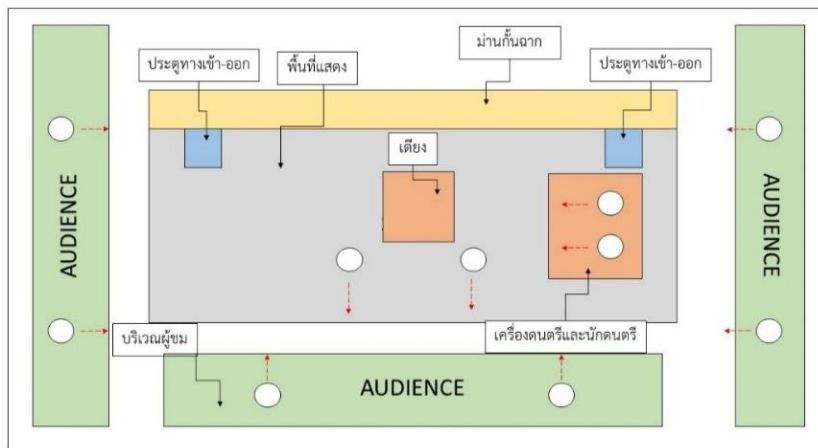
การใช้พื้นที่ในการจัดวางองค์ประกอบของพื้นที่ในการแสดงของละครที่ผู้วิจัยศึกษา มีความคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก ในพื้นที่การแสดงของการแสดงละคร ประกอบด้วย เติงสำหรับนั่งทำการแสดง ใช้เป็นที่สมมุติเป็นสถานที่ต่าง ๆ ในละครอย่างดั้งเดิมจะใช้เตียงเป็นสำคัญในการแสดง ส่วนละครที่ปรับปรุงขึ้นใหม่เมื่อมีการสร้างฉากประกอบการแสดงละครขึ้น เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงสถานที่ภายในเนื้อเรื่อง ความจำเป็นของการใช้เตียงจึงลดน้อยลง มีบริเวณที่ตั้งเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์สำหรับใช้ประกอบการแสดง มีฉากกั้นหลังที่มีแบบอย่างมาจากละครนอก และได้นำมาปรับปรุงใหม่เป็นฉากประกอบการแสดง

ปัจจุบันการแสดงรูปแบบละคร ส่วนใหญ่ได้ถูกจัดแสดงที่โรงละครแห่งชาติ หรือโรงละครแบบถาวร หรือปลูกโรงแบบชั่วคราวเพื่อใช้เป็นสถานที่ในการแสดง เพราะองค์ประกอบของการแสดงละครมีมากกว่าการแสดงชนิดอื่น เพราะมีบทละครเป็นตัวกำกับการแสดงอยู่เป็นนัย ที่ต้องมีกระบวนการแสดงให้ครบตามแบบแผน การแสดงละครมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้อัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละประเภท เป็นสิ่งที่แบ่งแยกความแตกต่างของรูปแบบไว้

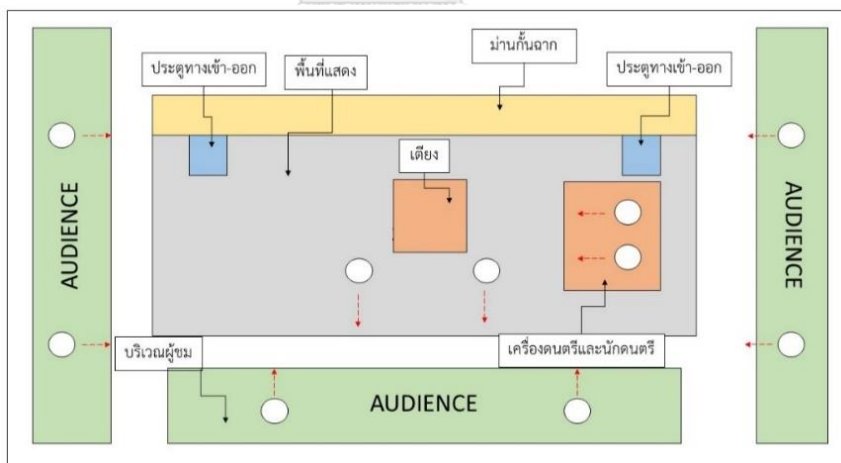
การใช้พื้นที่ของละครชาตรี มีลักษณะการใช้พื้นที่คือผู้ชมสามารถนั่งชมการแสดงได้โดยรอบพื้นที่การแสดง มีเสา 5 ต้น 4 ต้นอยู่บริเวณมุมทั้ง 4 ด้าน และอยู่ตรงกลางพื้นที่แสดงอีก 1 ต้น เรียกเสาหมาชัย มีเตียงละครอยู่กลางพื้นที่แสดง มีวงปี่พาทย์ 1 วง จะอยู่บริเวณด้านซ้ายหรือด้านขวาของพื้นที่แสดงก็ได้

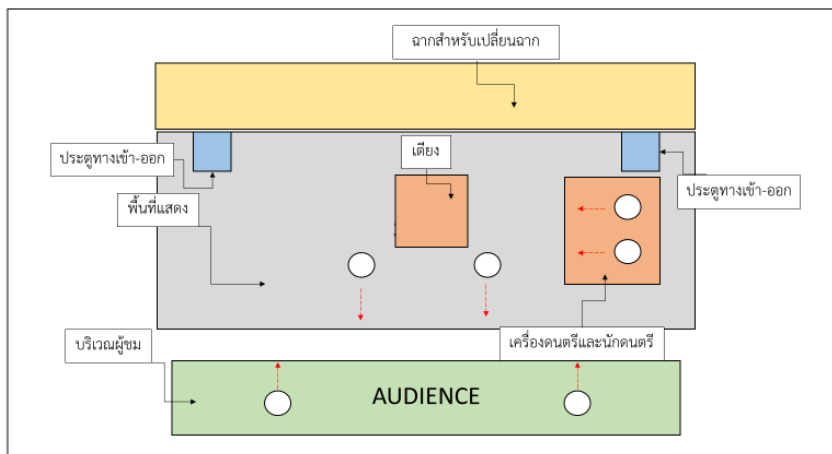
การใช้พื้นที่ของละครนอก มีลักษณะการใช้พื้นที่คือผู้ชมสามารถนั่งชมการแสดงได้จาก 3 ด้าน บริเวณด้านหลังมีฉากหรือม่านกั้นไว้เป็นทางเข้า-ออกของผู้แสดง มีเตียงละครอยู่กึ่งกลางพื้นที่แสดง มีวงปีพาทย์ 1 วง จะอยู่บริเวณด้านซ้ายหรือด้านขวาของพื้นที่แสดงก็ได้

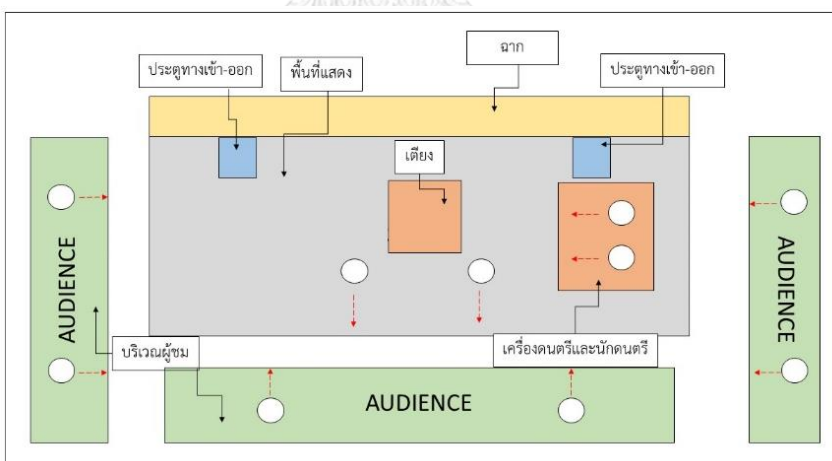
การใช้พื้นที่ของละครใน มีลักษณะการใช้พื้นที่คือผู้ชมสามารถนั่งชมการแสดงได้จาก 3 ด้าน บริเวณด้านหลังมีฉากหรือม่านกั้นไว้เป็นทางเข้า-ออกของผู้แสดง มีเตียงละครอยู่กึ่งกลางพื้นที่แสดง มีวงปีพาทย์ 1 วง จะอยู่บริเวณด้านซ้ายหรือด้านขวาของพื้นที่แสดงก็ได้

การใช้พื้นที่ของละครดึกดำบรรพ์ มีลักษณะการใช้พื้นที่คือผู้ชมสามารถนั่งชมการแสดงได้ด้านเดียว บริเวณด้านหลังมีฉากที่สามารถเปลี่ยนได้ แบ่งฉากออกได้เป็น 3 ระดับ มีเตียงละครอยู่กลางพื้นที่แสดง มีวงปีพาทย์ 1 วง จะอยู่บริเวณด้านซ้ายหรือด้านขวาของพื้นที่แสดงก็ได้

การใช้พื้นที่ของละครพันทาง มีลักษณะการใช้พื้นที่คือผู้ชมสามารถนั่งชมการแสดงได้จาก 3 ด้าน บริเวณด้านหลังเป็นฉากมีประตูทางเข้า-ออก มีเตียงละครอยู่กลางพื้นที่แสดง มีวงปีพาทย์ 1 วง จะอยู่บริเวณด้านซ้ายหรือด้านขวาของพื้นที่แสดงก็ได้

4.3.1.4 การใช้พื้นที่ในการแสดง โขน

การแสดงโขน เป็นการแสดงนาฏศิลป์ชั้นสูงที่มีอัตลักษณ์คือ ผู้แสดงจะต้องสวมหัวที่เรียกว่าโขน และใช้ลีลาท่าทางการแสดงด้วยการเดินไปตามบทพากย์ การเจรจาของผู้พากย์และตามทำนองเพลงหน้าพาทย์ด้วยวงปี่พาทย์ เรื่องที่นิยมนำมาแสดง คือ เรื่องรามเกียรติ์ แต่งกายเลียนแบบเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ที่เป็นเครื่องต้น เรียกว่าการแต่งกายแบบยืนเครื่อง มีจารีตขั้นตอนการแสดงที่เป็นแบบแผน นิยมจัดแสดงเฉพาะงานพิธีสำคัญ ได้แก่ งานพระราชพิธีต่าง ๆ

โขน มีลักษณะของการแสดงที่แบ่งประเภทตามกระบวนการแสดงแบ่งออกเป็นได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1. โขนกลางแปลง 2. โขนนั่งราวหรือโขนโรงนอก 3. โขนหน้าจอ 4. โขนโรงใน และ 5. โขนฉาก โดยผู้วิจัยยกตัวอย่างการใช้พื้นที่ในการแสดงโขน ดังนี้

1. โขนกลางแปลง

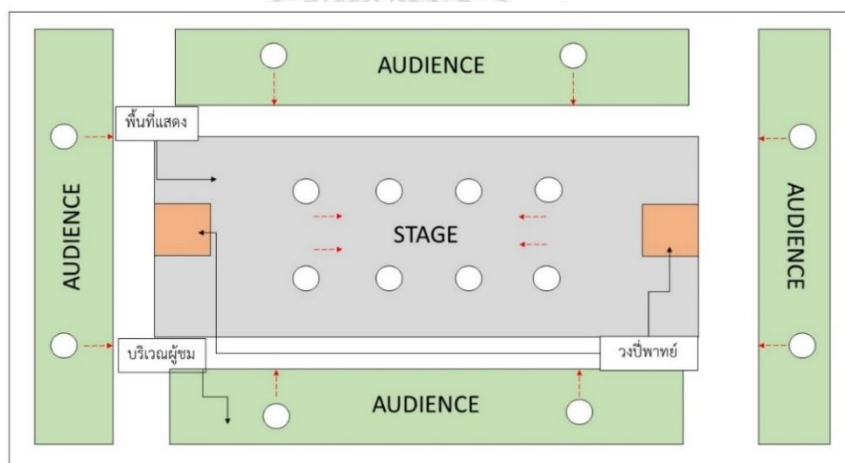
โขนกลางแปลง	การแสดงโขนที่แสดงในพื้นที่สนาม หรือพื้นที่ที่มีลักษณะโล่งกว้าง
กระบวนการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ปี่พาทย์บรรเลงโหมโรงเพื่อบูชาครูและเป็นการเรียกผู้ชม - เมื่อจบโหมโรงจึงเริ่มดำเนินเรื่อง
ธรรมเนียมการปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - การแสดงโขนกลางแปลงใช้แสดงในฉากที่มีการยกทัพและสู้รบกัน - ใช้แสดงเฉพาะในบริเวณที่มีลักษณะโล่งกว้าง
องค์ประกอบในการแสดง	
ผู้แสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ผู้แสดงจำนวนมาก เนื่องจากเป็นการแสดงในตอนที่มีการยกทัพและสู้รบกัน
ฉาก	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีฉากละคร ใช้ธรรมชาติในสถานที่แห่งนั้นเป็นฉาก
อุปกรณ์การแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้อุปกรณ์การแสดงตามบทละคร
เครื่องดนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วย 1. ปี่กลาง 2. ระนาด 3. ฆ้องวงใหญ่ 4. ตะโพน 5. กลองทัด - ใช้วงดนตรี 2 วง อยู่ทางด้านซ้ายและทางด้านขวาของพื้นที่การแสดง สำหรับผลัดเปลี่ยนกันในการบรรเลงเพลง
พื้นที่ในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - แสดงในบริเวณพื้นที่ลานโล่งกว้าง ไม่มีการปลูกโรงแบบชั่วคราว

- โอกาสในการแสดง - ปรากฏการแสดงโขนกลางแปลงในงานมหกรรมสมโภชพระอัฐิ
สมเด็จพระปฐมบรมชนกาธิราช เมื่อ พ.ศ.2339
- ผู้ชม - ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้รอบด้าน

ภาพที่ 92 การแสดงโขนกลางแปลง

ที่มา : <http://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG190328212731058>

แผนผังที่ 73 การใช้พื้นที่ของโขนกลางแปลง

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยายในหนังสือวรรณคดีการแสดง)

2. โขนนั่งราว หรือโขนโรงนอก

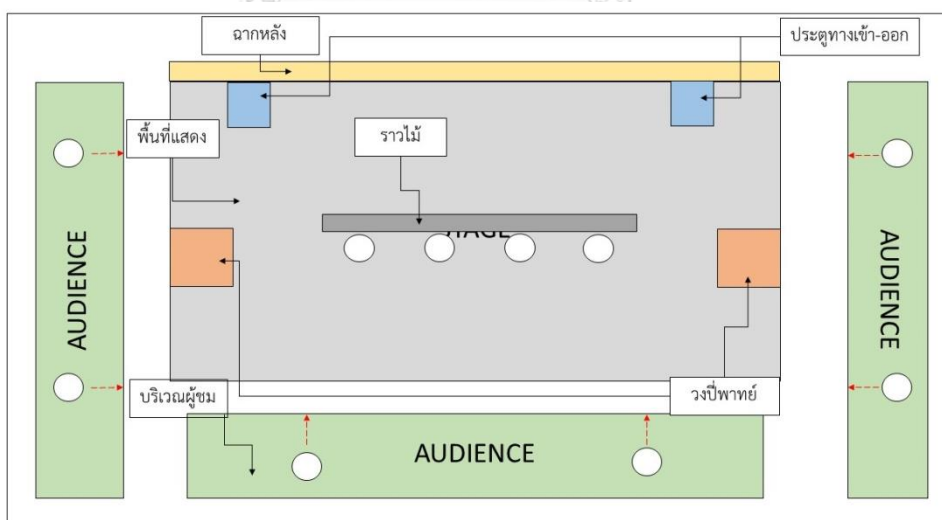
โขนนั่งราว	การแสดงโขนที่จัดแสดงบนโรงที่ปลูกขึ้น ไม่มีเตียง ใช้ไม้พาดยาวแทน เพื่อให้ตัวโขนนั่ง
กระบวนการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วงเวลาบ่ายก่อนวันแสดงจริง ปีพาทย์ทั้ง 2 วง บรรเลง โหมโรง - เมื่อถึงเพลงกราวใน ผู้แสดงที่แต่งกายเป็นเสนายักษ์จะถือพลอง ออกมาเดินกระทุ้งเส้าตามจังหวะ - เมื่อจบการบรรเลงโหมโรง จับเรื่องแสดงตอนพิราพเที่ยวป่า จับสัตว์กินเป็นอาหาร จนถึงพระราม พระลักษมณ์ นางสีดา พลัดหลง เข้าไปในสวนพวาทองของพิราพ - เมื่อจบการแสดง ผู้แสดงจะนอนพักค้างคืนเพื่อเฝ้าโรง 1 คืน - รุ่งขึ้นจึงเริ่มดำเนินเรื่องตามที่ได้เตรียมไว้
ธรรมเนียมการปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้แสดงต้องนอนค้างเฝ้าโรง 1 คืน
องค์ประกอบในการแสดง	
ผู้แสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้จำนวนผู้แสดงตามบทละคร
ฉาก	<ul style="list-style-type: none"> - มีฉากบริเวณด้านหลัง เขียนเป็นภาพป่า ท้องฟ้าและโขดหิน บริเวณทางซ้ายและทางขวามีประตูสำหรับเป็นทางเข้า-ออกของผู้แสดง
อุปกรณ์การแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้อุปกรณ์การแสดงตามบทละคร
เครื่องดนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้วงปีพาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วย 1. ปี่กลาง 2. ระนาด 3. ซอวงใหญ่ 4. ตะโพน 5. กลองทัด - ใช้วงดนตรี 2 วง อยู่ทางด้านซ้ายและทางด้านขวาของพื้นที่การแสดง สำหรับผลัดเปลี่ยนกันในการบรรเลงเพลง
พื้นที่แสดง	<ul style="list-style-type: none"> - มีการปลูกโรงขึ้น ตัวโรงมีหลังคาสำหรับกันแดดและกันฝน มีราว กระบอไม้ไผ่วางพาดตามส่วนยาวของโรงสำหรับให้ผู้แสดงนั่ง สมมุติเป็นเตียง อยู่บริเวณหน้าฉากโดยมีพื้นที่ให้ผู้แสดงสามารถ เดินได้รอบราว

- โอกาสในการแสดง - จัดแสดงในงานพิธีสำคัญ
- ผู้ชม - ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้ 3 ด้าน

ภาพที่ 93 การแสดงโขนนั่งราว

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2561)

แผนผังที่ 74 การใช้พื้นที่ของโขนนั่งราว

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยายในหนังสือโขน)

3. โขนหน้าจอ

โขนหน้าจอ	การแสดงโขนที่ใช้แสดงข้างหน้าจอหนังใหญ่
กระบวนการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ปี่พาทย์บรรเลงโหมโรงเพื่อบูชาครูและเป็นการเรียกผู้ชม - เมื่อจบโหมโรงจึงเริ่มดำเนินเรื่อง - ผู้แสดงออกมาแสดงสลับกับการเชิดตัวหนัง <p>ภายหลังยกเลิกการเชิดตัวหนังเหลือแต่การแสดงโขน</p>
ธรรมเนียมการปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - การแบ่งพื้นที่การแสดง ทางด้านซ้ายของโรงเป็นฉากรูปปราสาทราชวังสมมุติเป็นกรุงลงกาหรือฝ้ายยักษ์ ทางด้านขวาของโรงเป็นพลับพลา สมมุติเป็นที่ประทับของพระรามหรือฝ้ายมนุษย์เท่านั้น จะสลับข้างกันไม่ได้
องค์ประกอบในการแสดง	
ผู้แสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้จำนวนผู้แสดงตามบทละคร
ฉาก	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ฉากจอหนังใหญ่ เป็นผ้าโปร่งสีขาว เย็บขอบด้วยสีแดง ทางด้านซ้ายของโรงจะเขียนฉากเป็นรูปปราสาทราชวังสมมุติเป็นกรุงลงกา ทางด้านขวาเขียนฉากเป็นพลับพลา สมมุติเป็นที่ประทับของพระราม - บริเวณทางซ้ายและทางขวามีประตูสำหรับเป็นทางเข้า-ออกของผู้แสดง
อุปกรณ์การแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - มีเตียงละคร 2 เตียง ตั้งอยู่ฝั่งลงกา 1 เตียง และฝั่งพลับพลา 1 เตียง
เครื่องดนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วย 1. ปี่กลาง 2. ระนาด 3. ซ้องวงใหญ่ 4. ตะโพน 5. กลองทัด ตั้งอยู่หน้าโรง หันไปทางผู้แสดง
พื้นที่แสดง	<ul style="list-style-type: none"> - มีการปลูกโรงแบบชั่วคราวขึ้น ยกพื้นหน้าจอขึ้น ใช้เสา 4 ต้นสำหรับชิงจอด้านหลัง บริเวณพื้นลาดกระดานแล้วปูเสื่อ มีรั้วลูกกรงล้อมกันพื้นที่การแสดง
โอกาสในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - จัดแสดงเฉพาะงานพิธีสำคัญ

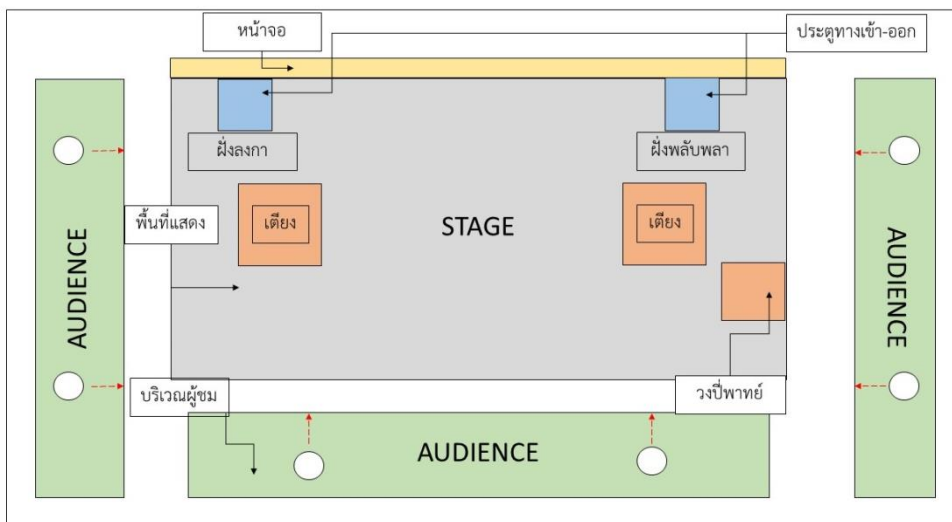
ผู้ชม

- ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้ 3 ด้าน

ภาพที่ 94 การแสดงโขนหน้าจอ

ที่มา : <http://oknation.nationtv.tv/blog>

แผนผังที่ 75 การใช้พื้นที่ของโขนหน้าจอตามแบบแผน

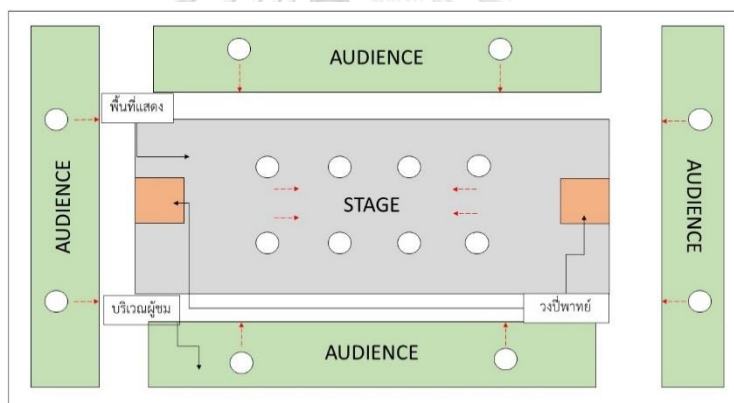
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากคำบรรยายในหนังสือโขน)

การใช้พื้นที่ในการแสดง โขน

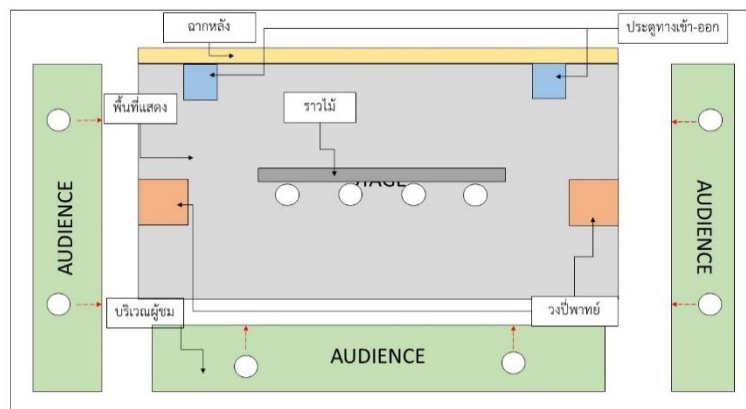
การใช้พื้นที่ในการจัดวางองค์ประกอบของพื้นที่ในการแสดงของโขนที่ผู้วิจัยศึกษา ในพื้นที่ของการแสดงโขนในแต่ละประเภทจะบ่งบอกถึงตามแตกต่างของการใช้พื้นที่การแสดงโดยใช้ตัวกระบวนการแสดงเป็นตัวบ่งบอกถึงกระบวนการแสดง และองค์ประกอบการจัดวางต่าง ๆ

ปัจจุบันการแสดงรูปแบบ โขน ส่วนใหญ่ได้ถูกจัดแสดงที่โรงละครแห่งชาติ หรือโรงละครแบบถาวร หรือปลูกโรงแบบชั่วคราวเพื่อใช้เป็นสถานที่ในการแสดง องค์ประกอบในการแสดงโขนนั้นมีมาก เพราะในแต่ละรูปแบบมีกระบวนการแสดงที่แตกต่างกัน ทำให้ต้องมีกระบวนการแสดงให้ครบตามแบบแผน

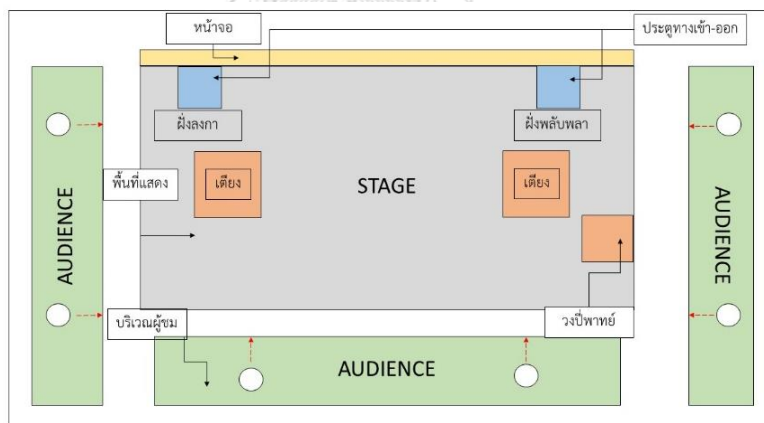
การใช้พื้นที่ของโขนกลางแปลง มีลักษณะการใช้พื้นที่คือผู้ชมสามารถนั่งชมการแสดงได้โดยรอบพื้นที่การแสดง มีวงปีพาทย์ 2 วง จะอยู่บริเวณด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่แสดง

การใช้พื้นที่ของโขนนั่งราว มีลักษณะการใช้พื้นที่คือผู้ชมสามารถนั่งชมการแสดงได้ 3 ด้าน
พื้นที่การแสดง มีราวไม้วางพาดอยู่กลางโรง มีวงปี่พาทย์ 2 วง จะอยู่บริเวณด้านซ้ายและด้านขวาของ
พื้นที่แสดง

การใช้พื้นที่ของโขนหน้าจอ มีลักษณะการใช้พื้นที่คือผู้ชมสามารถนั่งชมการแสดงได้ 3 ด้าน
ของพื้นที่การแสดง ฉากด้านหลังเป็นจอหนัง มีวงปี่พาทย์ 1 วง จะอยู่บริเวณด้านซ้ายหรือด้านขวา
ของพื้นที่แสดงก็ได้

4.3.1.5 การใช้พื้นที่ในการแสดง ระบุว่า

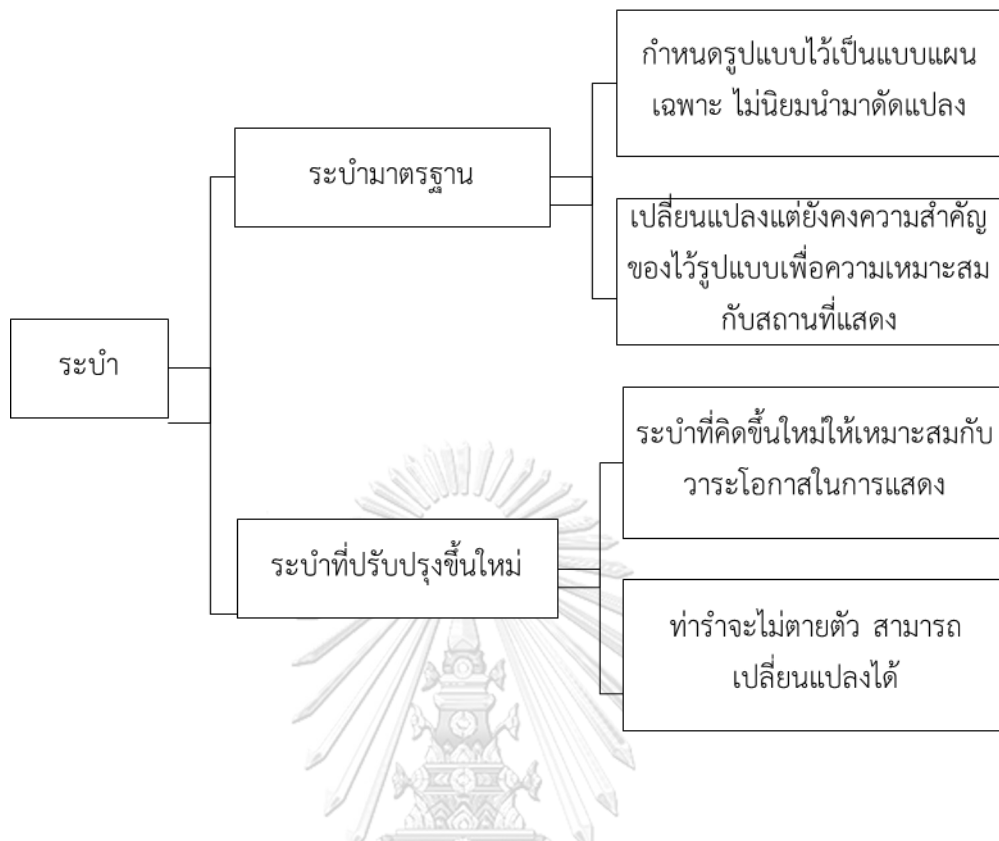
การแสดงนาฏศิลป์รูปแบบ ระบุว่า เป็นรูปแบบการแสดงที่มีจำนวนผู้แสดงตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ลักษณะของการแสดงมีการเคลื่อนไหวอย่างพร้อมเพรียงเป็นสำคัญ มีการแปรแถวในลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบ เพลงที่ใช้บรรเลงจะมีเนื้อร้องหรือไม่มีเนื้อร้องก็ได้ การแสดงระบุว่าใช้เป็นการแสดงแบบเอกเทศ หรือเป็นการแสดงประกอบในโขนหรือละคร การแสดงรูปแบบนี้เน้นความสวยงามเป็นสำคัญ รูปแบบของระบำ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ระบำมาตรฐาน และระบำที่ปรับปรุงขึ้นใหม่

ระบำมาตรฐาน คือ ระบำที่ครูอาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์ได้คิดและประดิษฐ์ไว้เป็นแบบฉบับ มีความหมายลึกลับท่าทาง สอดคล้องกับท่าร้องและการบรรเลง ตลอดจนการแต่งกาย มีการกำหนดรูปแบบไว้เป็นแบบแผนเฉพาะ ไม่นิยมนำมาดัดแปลง อาทิ ระบำสี่บท ระบำกฤดาภินิหาร ระบำเทพบันเทิง ระบำย่องหงิด และระบำดาวดึงส์

สุมิตร เทพวงศ์ ได้แบ่งประเภทของระบำที่ปรับปรุงไว้ดังนี้

ระบำแบบปรับปรุงจากมาตรฐาน หมายถึง ระบำที่คิดประดิษฐ์ขึ้นโดยยึดแบบและลีลาตลอดจนความสวยงามด้านระบำไว้ ท่าทางลีลาที่สำคัญยังคงไว้ อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างให้ดูงามขึ้นอีก หรือเปลี่ยนแปลงเพื่อความเหมาะสมกับสถานที่ที่นำไปแสดง เช่น การจัดรูปแถว การนำเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงเข้าไปสอดแทรก

ระบำที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ คือ ระบำที่คิดและประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ ให้เหมาะสมกับวาระโอกาสในการแสดงต่าง ๆ ลักษณะของท่าร่าจะไม่ตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา เหตุการณ์ บุคคล และฝีมือของผู้แสดง เช่น ระบำสวัสดิรักษา การร่าอวยพรในงานต่าง ๆ

ภาพที่ 95 การแสดงระบำเบญจรัตน์

ที่มา : ผู้วิจัย

โครงสร้างของการแสดง ระบาย

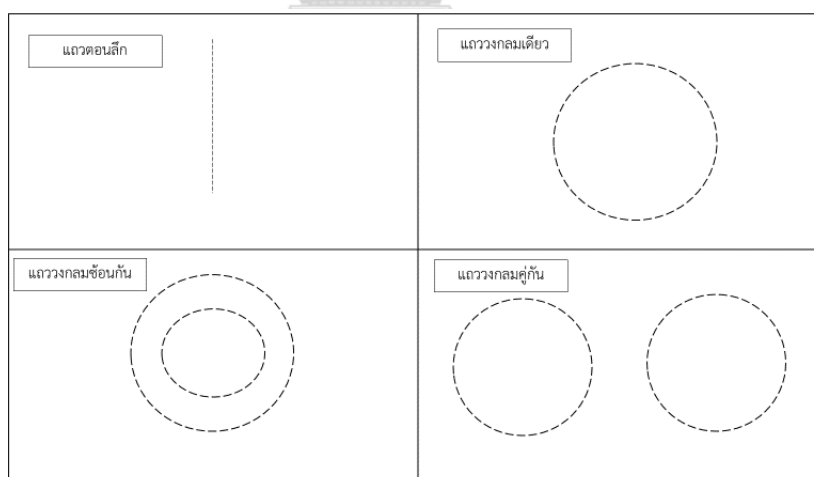
ระบาย	เป็นรูปแบบการแสดงที่มีจำนวนผู้แสดงตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
กระบวนการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - การแสดงระบายใช้เป็นการแสดงแบบเอกเทศ หรือเป็นการแสดงประกอบในโน้ตหรือละครก็ได้ - ลักษณะของการแสดงมีการเคลื่อนไหวอย่างพร้อมเพรียงเป็นสิ่งสำคัญ - การแปรแถวในลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบ
ธรรมเนียมการปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้การออกจากเวทีทางด้านซ้าย และเข้าเวทีทางด้านขวา
องค์ประกอบในการแสดง	
ผู้แสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้จำนวนผู้แสดงที่มีจำนวนผู้แสดงตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
ฉาก	<ul style="list-style-type: none"> - มีฉากหรือไม่มีฉากประกอบการแสดงก็ได้ - บริเวณทางซ้ายและทางขวามีประตูสำหรับเป็นทางเข้า-ออกของผู้แสดง
อุปกรณ์การแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - ขึ้นอยู่กับชุดการแสดง
เครื่องดนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้าเป็นพื้น
พื้นที่แสดง	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถปรับการแสดงให้เข้ากับสถานที่ได้
โอกาสในการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - การแสดงระบายใช้เป็นการแสดงแบบเอกเทศ หรือเป็นการแสดงประกอบในโน้ตหรือละครก็ได้
ผู้ชม	<ul style="list-style-type: none"> - ขึ้นอยู่ตามวาระและโอกาสของการแสดง

การใช้พื้นที่ในการแสดง ระบาย

การใช้พื้นที่ในการจัดวางองค์ประกอบของพื้นที่ในการแสดง ระบาย ที่ผู้วิจัยศึกษา การแสดง ระบายไม่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบการแสดง ใช้ผู้แสดงและการแปรแถวอย่างพร้อมเพรียงเป็นหลักในการแสดง

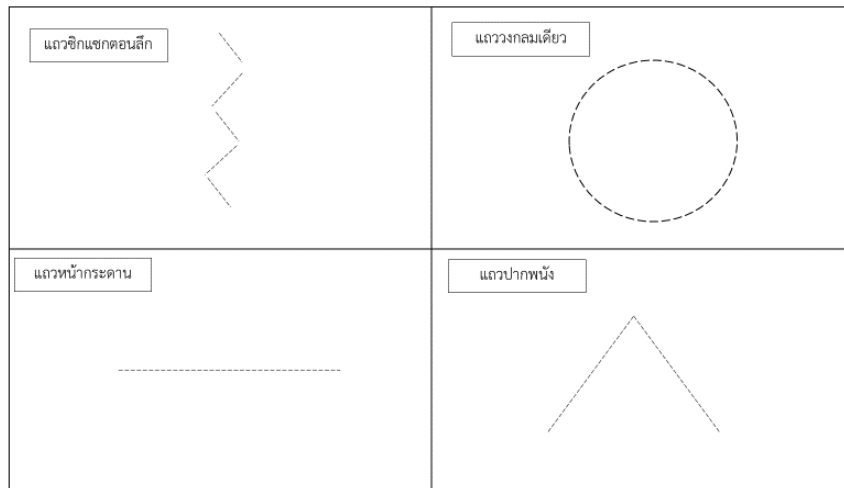
1. คำนี้ถึงรูปร่างลักษณะของผู้แสดง
2. ระยะห่างของผู้แสดงต้องเท่ากัน
3. ระยะการเคลื่อนแถวต้องสัมพันธ์กับบทเพลง
4. การเคลื่อนแถวต้องสัมพันธ์กับบทเพลง
5. ไม่แปรแถวแบบเดียวซ้ำหลาย ๆ ครั้ง
6. การแปรแถวควรมีความกลมกลืนของการเคลื่อนตัวไป
7. คำนี้ถึงสีของเครื่องแต่งกายของผู้แสดง
8. คำนี้ถึงสัดส่วนของพื้นที่การแสดง โดยไม่เอียงหรือเบี้ยวไปทางใดทางหนึ่ง

รูปแบบการใช้พื้นที่แปรแถวของระบำ

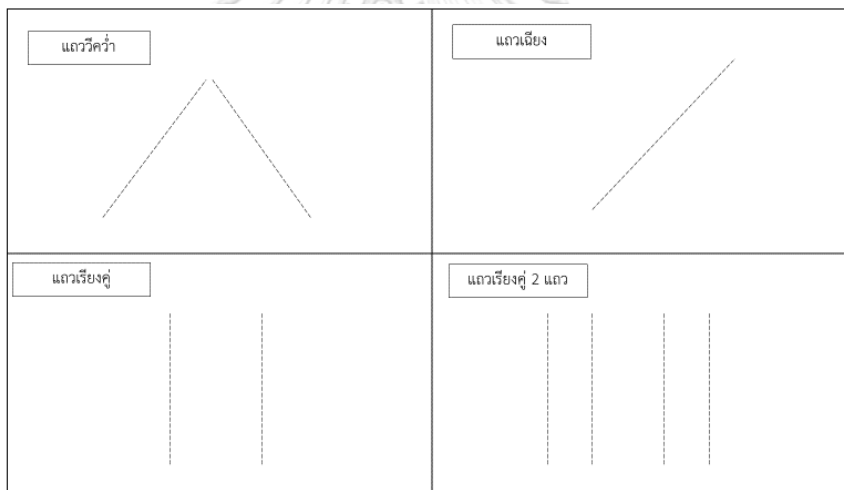

แผนผังที่ 76 การใช้พื้นที่แปรแถวของระบำ

ที่มา : ผู้วิจัย

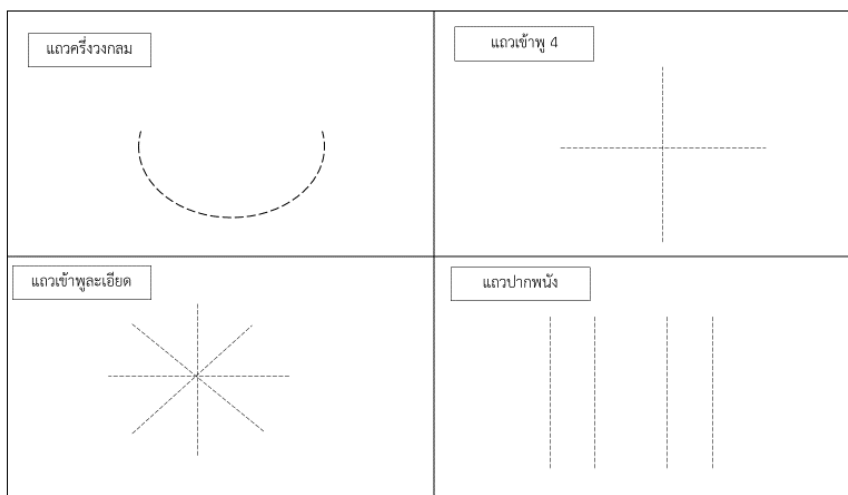
แผนผังที่ 77 การใช้พื้นที่แปรรูปของระบำ (ต่อ)

แผนผังที่ 78 การใช้พื้นที่แปรรูปของระบำ (ต่อ)

ที่มา : ผู้วิจัย

แผนผังที่ 79 การใช้พื้นที่แปรแถวของระบำ (ต่อ)

ที่มา : ผู้วิจัย

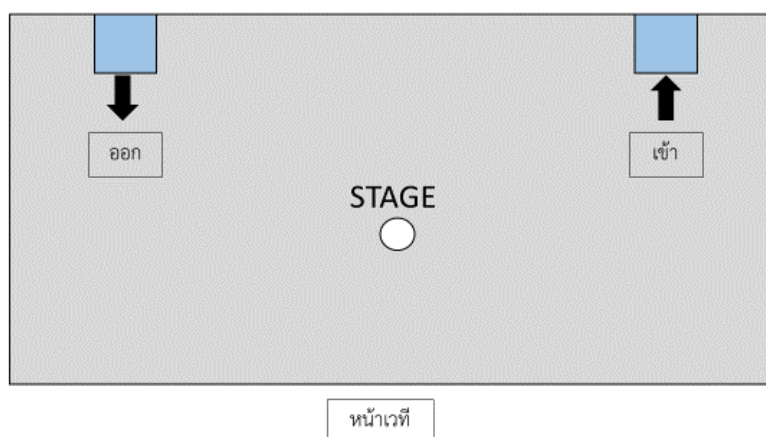
4.3.1.6 การใช้พื้นที่ในการแสดง รำ

การรำ เป็นการแสดงที่มีผู้แสดงตั้งแต่ 1-2 คน เช่นการรำเดี่ยว การรำคู่ การรำอาวูร เป็นต้น มีลักษณะการแต่งกายตามรูปแบบของการแสดง ไม่เล่นเป็นเรื่องราว อาจมีบทขับร้องประกอบการรำเข้าทำนองเพลงดนตรี มีกระบวนการทำรำ โดยเฉพาะการรำคู่จะต่างกับระบำ เนื่องจากท่ารำจะมีความเชื่อมโยงสอดคล้องต่อเนื่องกัน และเป็นบทเฉพาะสำหรับผู้แสดงนั้น ๆ

ภาพที่ 96 การแสดงรำเดี่ยว ชุด จินตะหราทรงเครื่อง

ที่มา : ผู้วิจัย

แผนผังที่ 80 การใช้พื้นที่ของการรำ

ที่มา : ผู้วิจัย

4.3.1.7 การใช้พื้นที่ในการแสดง พื้นเมืองหรือพื้นบ้าน

การแสดงพื้นเมือง เป็นการรำที่มีทั้งรำ ละคร หรือการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนตามวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค ในเริ่มแรกนั้นเข้าใจว่าคงปรากฏในรูปแบบการละเล่น คือ การเล่นดนตรี การเล่นเพลง การเล่นรำ ส่วนการเล่นที่ต้องร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เรียกว่า มหรสพ หรือศิลปะการแสดงพื้นเมือง ซึ่งหมายถึง สิ่งที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ

การใช้พื้นที่การแสดง นาฏยศิลป์พื้นเมืองหรือพื้นบ้าน

จากการสัมภาษณ์อาจารย์รัตนะ ตาแปง ผู้มีความรู้ด้านการแสดงพื้นเมืองล้านนา ถึงการใช้พื้นที่ในการแสดงของการแสดงพื้นเมือง ได้ให้คำสัมภาษณ์ว่า

“นาฏยศิลป์พื้นเมืองส่วนใหญ่เป็นการแสดงที่พบเจอภายในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ รูปแบบของนาฏยศิลป์พื้นเมืองมี 2 รูปแบบ คืออย่างชาวบ้าน หรืออย่างทางการ อย่างชาวบ้านเช่น ฟ้อนเจิง ฟ้อนสาวไหม ฟ้อนนกกิงกะหลา อย่างทางการ เช่น ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน อย่างกรณี นาฏยศิลป์ล้านนา สถานที่ส่วนใหญ่ที่มีการแสดงคือที่ วัด วิหาร ที่จัดงานบุญในวาระสำคัญต่าง ๆ ซึ่งในสถานที่นั้นทางเจ้าภาพ อาจจะได้จัดพื้นที่เฉพาะไว้ให้แสดง ผู้แสดงหรือศิลปินจะต้องเป็นผู้เลือกกำหนดเองว่าจะใช้พื้นที่ตรงส่วนไหนในการแสดง หลักในการเลือกพื้นที่แสดงคือ 1. ต้องเป็นจุดศูนย์กลางหรือจุดสำคัญของสถานที่แห่งนั้น 2. เลือกโดยใช้ผู้ชมเป็นหลักในการเลือกพื้นที่แสดงว่าจะแสดงตรงพื้นที่ใดแล้วผู้ชมจะให้ความสนใจ โดยหลักการและรูปแบบของนาฏยศิลป์พื้นเมืองจะใช้ผู้แสดงเป็นหลัก

ไม่ได้มีข้อกำหนดหรือธรรมเนียมทางการแสดงมากนัก หากแสดงเพียงคนเดียวก็สามารถเลือกพื้นที่ในการแสดงได้ตามใจชอบ หรืออาจจะเปลี่ยนพื้นที่ในระหว่างการแสดงก็สามารถทำได้ เพราะไม่ได้มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ใช้เพียงรูปแบบของท่ารำเท่านั้นในการคงรูปแบบไว้ พื้นที่ในการแสดงส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกกำหนดขอบเขตการแสดงไว้ ผู้แสดงหรือศิลปินจะใช้เสื้อหรือผ้ารองชนิดอื่นมาปูวางไว้เพื่อเป็นการแสดงขอบเขตในการแสดงและเป็นการบ่งบอกให้ผู้ชมทราบว่าสถานที่แห่งนี้จะมีการแสดง อาจารย์รัตนะ ตาแปง กล่าวว่า นาฏยศิลป์พื้นเมืองกับการใช้สถานที่นั้น นับว่าเป็นเรื่องที่ทำหาย เพราะในการแสดงผู้แสดงจะไม่ทราบพื้นที่ที่จะแสดงมาก่อน อาจจะทราบเพียงแค่สถานที่ว่าเล่นที่ใด หากงานใดเมื่อเจ้าภาพจัดพื้นที่ไว้ให้แสดงแล้วก็จะเล่นในพื้นที่ที่จัดไว้ให้ หรือจะเปลี่ยนพื้นที่ก็ได้ ในงานบุญงานวัด สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการหาพื้นที่แสดงคือ ภายในงานนั้นจะมีเสียงรบกวนมากมายภายในงานที่ไม่สามารถควบคุมได้ ผู้แสดงจะต้องหาวิธีหลบเลี่ยงเสียงรบกวนนั้นในการแสดง สิ่งสำคัญที่ผู้แสดงจะต้องคำนึงในการเลือกใช้พื้นที่ในการแสดงอย่างพออนชาวบ้านคือ ผู้ชม ส่วนการพออนอย่างเป็นทางการ ก็จะมีพื้นที่ที่จัดไว้ให้ เพราะอาจจะต้องผู้แสดงจำนวนหลายคน ทำให้ไม่มีอิสระในการใช้พื้นที่อย่างพออนชาวบ้าน”⁴⁴

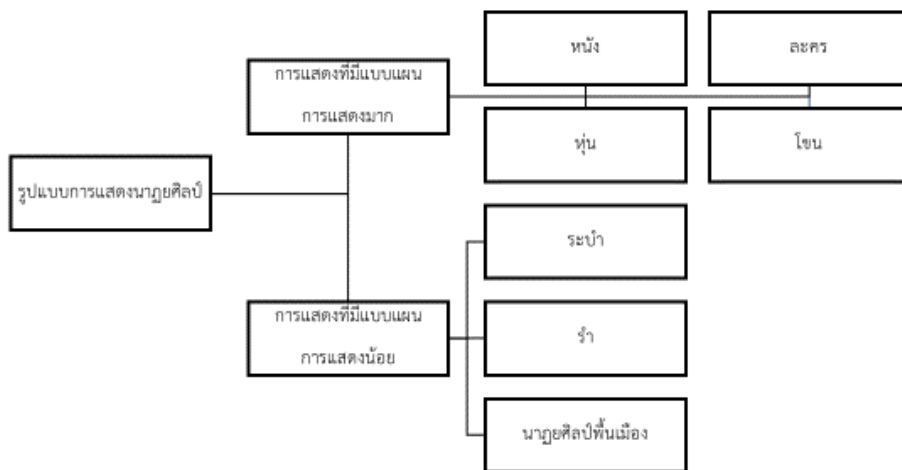
จากการศึกษาการใช้พื้นที่ของการแสดงนาฏยศิลป์ไทยทั้ง 7 รูปแบบ คือ การแสดงหนังใหญ่, หุ่น, ละคร, โขน, ระบำ, รำ และพื้นเมืองหรือพื้นบ้าน ผู้วิจัยจัดรูปแบบการแสดงออกเป็น 2 รูปแบบ คือรูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนทางการแสดงมาก และรูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนทางการแสดงน้อย ดังนี้

1. รูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนทางการแสดงมาก คือ การแสดงหนังใหญ่, หุ่น, ละคร และ โขน เป็นการแสดงที่มีข้อกำหนดในกระบวนการแสดงและธรรมเนียมปฏิบัติ มีองค์ประกอบทางการแสดงที่เฉพาะ เช่น จำนวนผู้แสดง ฉาก อุปกรณ์การแสดง และเครื่องดนตรี รวมถึงโอกาสที่ใช้ในการแสดงและผู้ชม การแสดงรูปแบบนี้มักจะทำการแสดงเป็นเรื่องราว มีบทละคร บทร้อง บทรำ เป็นตัวกำหนดการใช้พื้นที่ในการแสดง การแสดงในรูปแบบนี้มักจะมีการสร้างเวทีทางการแสดงที่เฉพาะของแต่ละรูปแบบ เช่น โรงหนังใหญ่ โรงหุ่นละครเล็ก โรงละคร และโรงโขน เพื่อตอบสนอง

⁴⁴ สัมภาษณ์ รัตนะ ตาแปง, อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 3 เมษายน 2563.

ความต้องการในการใช้พื้นที่ของการแสดงที่มีลักษณะทางการแสดงที่แตกต่างกัน เพื่อความสมบูรณ์ของรูปแบบ การแสดง ส่งผลให้การเลือกใช้สถานที่ในการแสดงนั้นมีข้อจำกัดมาก เมื่อการแสดงประเภทนี้ไม่มีสถานที่แสดงที่เหมาะสมกับรูปแบบการแสดง จึงจำเป็นต้องปลูกโรงแบบชั่วคราวขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้พื้นที่ของการแสดงรูปแบบนั้น เพื่อความถูกต้องและเหมาะสม หากเมื่อจำเป็นต้องทำการแสดงในพื้นที่ที่มีองค์ประกอบไม่ครบถ้วน ไม่เหมาะสมกับรูปแบบการแสดง การแสดงจะต้องถูกปรับเปลี่ยนหรือลดทอนเพื่อปรับให้เหมาะสมกับสถานที่ ทำให้รูปแบบของการแสดงชนิดนั้นขาดความสมบูรณ์

2. รูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนทางการแสดงน้อย คือ การแสดงระบำ, รำ และนาฏยศิลป์พื้นเมืองหรือพื้นบ้าน เป็นการแสดงที่มีความเป็นเอกเทศ มีข้อกำหนดในกระบวนการแสดงและธรรมเนียมปฏิบัติที่ไม่เคร่งครัด การแสดงรูปแบบนี้ไม่ต้องแสดงเป็นเรื่องราว มีองค์ประกอบทางการแสดงที่ไม่มาก ไม่ต้องมีฉาก ไม่มีบทละคร มาเป็นตัวกำหนดการใช้พื้นที่ในการแสดง เพียงแต่มีแบบแผนที่กำหนดทิศทางการเข้าและการออก และแบบแผนการใช้พื้นที่ในการแสดงให้เหมาะสม การแสดงประเภทนี้สามารถใช้แสดงเป็นชุดสั้น ๆ ได้ ส่งผลให้มีความอิสระในการใช้พื้นที่แสดงมากกว่าแบบแรก ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบของการแสดงให้มีความเหมาะสมกับสถานที่แสดงได้ การแสดงในรูปแบบเช่นนี้ เกิดการพัฒนาและการสร้างสรรค์รูปแบบการแสดงขึ้นอีกมาก เนื่องจากมีข้อจำกัดในการแสดงที่ไม่เคร่งครัด

แผนผังที่ 81 การแบ่งแบบแผนของรูปแบบการแสดง

ที่มา : ผู้วิจัย

4.3.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานที่แสดง

1. พื้นที่การแสดง คือ พื้นที่ที่ผู้แสดงใช้สำหรับทำการแสดง
2. บริเวณทางเข้าออก คือ บริเวณที่ผู้แสดงใช้สำหรับเป็นทางเข้ามาสู่พื้นที่แสดงและเป็นทางออกจากพื้นที่แสดง
3. บริเวณเตรียมแสดง คือ บริเวณที่ผู้แสดงใช้ยืนเพื่อเตรียมตัวก่อนออกมามีทำการแสดง
4. ที่ตั้งเครื่องดนตรี คือ บริเวณที่ใช้สำหรับตั้งเครื่องดนตรีและนักดนตรี
5. ฉากหลัง คือ ฉากหรือม่านที่กั้นพื้นที่ระหว่างพื้นที่การแสดงกับพื้นที่หลังโรง
6. พื้นที่หลังโรงหรือห้องแต่งตัว คือ พื้นที่บริเวณด้านหลังพื้นที่แสดงที่ผู้แสดงใช้สำหรับแต่งหน้าและแต่งตัว
7. บริเวณที่นั่งผู้ชม คือ บริเวณที่แบ่งสัดส่วนไว้ให้ผู้ชมสำหรับใช้ชมการแสดง

ปัจจัยเสริมที่เกี่ยวข้องกับสถานที่แสดง

ปัจจัยเรื่องสภาพแวดล้อมของสถานที่

สภาพแวดล้อม คือ สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ภายในสถานที่นั้น ๆ แยกเป็น

1. สิ่งแวดล้อมที่ทางธรรมชาติ
2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

1. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ปัจจัยทางสภาพอากาศ

ประเทศไทยประกอบด้วยฤดูกาล 3 ฤดู คือ ช่วงฤดูร้อน ช่วงฤดูฝน และช่วงฤดูหนาว

1. ช่วงฤดูร้อน ปรากฏในช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนพฤษภาคม
2. ช่วงฤดูฝน ปรากฏในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม
3. ช่วงฤดูหนาว ปรากฏในช่วงกลางเดือนตุลาคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์

ปัจจัยช่วงเวลาที่ทำการแสดง

ช่วงเวลาในแต่ละวันส่งผลในเรื่องของแสงจากธรรมชาติ หากทำการแสดงในช่วงเวลาที่มีแสงสว่างมากเกินไป จะส่งผลเสียต่อสายตา เกิดความไม่สบายตาในการมอง ทั้งผู้แสดงและผู้ชม หากทำการแสดงในช่วงเวลาที่มีแสงน้อยเกินไป จะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ส่งผลเสียต่อสายตา การกำหนดช่วงเวลาในการแสดงจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เลี่ยงไม่ได้หากต้องทำการแสดงภายนอกสถานที่ จึงต้องศึกษาเรื่องของแสงไว้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษา

2. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

ปัจจัยลักษณะและขนาดของพื้นที่แสดง

ลักษณะและขนาดของพื้นที่แสดงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงเป็นลำดับแรก ควรสำรวจลักษณะพื้นที่แสดงก่อนว่า มีขนาดพื้นที่เหมาะสมกับรูปแบบการหรือไม่ โดยการวัดระยะจากสายตาหรืออุปกรณ์อื่น เพื่อสังเกตขนาดของพื้นที่นั้น หากไม่เหมาะสมจะปรับแก้อย่างไรกับการแสดงให้มีความเหมาะสม หากจำเป็นจะต้องใช้พื้นที่การแสดงที่นี้ ลักษณะและขนาดของพื้นที่ส่งผลกับการแบ่งสัดส่วนในการใช้พื้นที่ การจำกัดในการใช้พื้นที่ และปัจจัยสิ่งแวดล้อมความสะดวกภายในพื้นที่

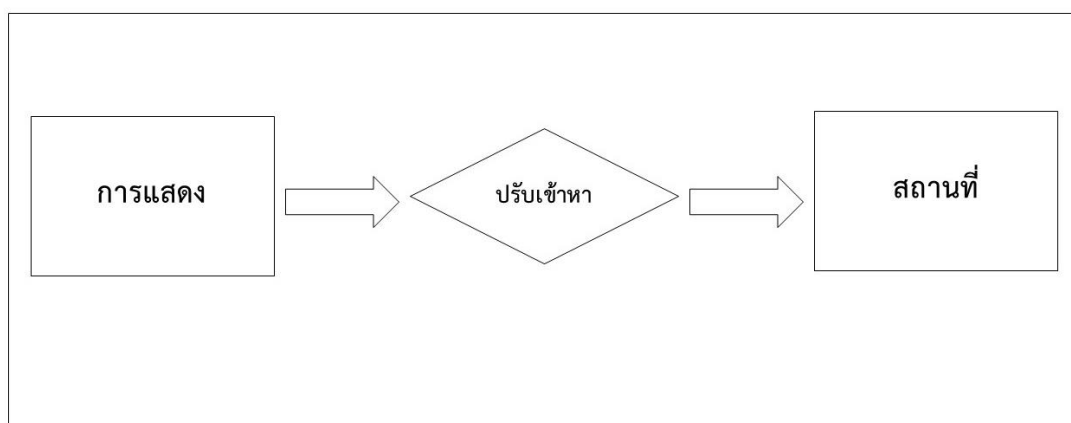
4.3.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบนาฏศิลป์

1. กระบวนการแสดง คือ ลำดับขั้นตอนหรือวิธีการของการแสดงตั้งแต่เริ่มแสดงจนจบของการแสดงแต่ละชนิดนั้น
2. ธรรมเนียมการปฏิบัติ คือ แบบแผนหรือข้อปฏิบัติเฉพาะที่ใช้ปฏิบัติต่อกันต่อมาของการแสดงชนิดนั้น ที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด
3. องค์ประกอบในการแสดง ประกอบไปด้วย

ผู้แสดง	คือ บุคคลที่ทำหน้าที่รับบทบาทในการแสดง
ฉาก	คือ ม่าน ผ้า หรือสิ่งอื่นที่กั้นบริเวณด้านหลังของพื้นที่แสดง หรืออุปกรณ์ประกอบการฉากชนิดอื่น ที่นำมาเสริมพื้นที่การแสดง เพื่อให้การแสดงดูสมจริง
อุปกรณ์การแสดง	คือ อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการแสดง ที่ผู้แสดงจะต้องใช้หรือถือระหว่างทำการแสดง

- เครื่องดนตรี คือ อุปกรณ์ประกอบจังหวะประกอบการแสดงชนิดนั้น
4. พื้นที่ในการแสดง คือ พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการแสดงชนิดนั้น
5. โอกาสในการแสดง คือ โอกาสที่กำหนดขึ้นเฉพาะสำหรับการแสดงชนิดนั้น
6. ผู้ชม คือ บุคคลที่เข้ามาเพื่อรับสารจากการแสดงชนิดนั้น

4.3.4 การปรับปรุงแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง

แผนผังที่ 82 การปรับปรุงแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง

ที่มา : ผู้วิจัย

การปรับปรุงแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง หลักการนี้เป็นการเลือกปรับปรุงแบบของการแสดงให้มีความเหมาะสมกับสถานที่แสดง โดยคำนึงเรื่องของสถานที่เป็นหลักในการออกแบบการแสดง แล้วจึงนำมาปรับปรุงรูปแบบการแสดง ดังนั้นผู้กำกับหรือศิลปินต้องทราบข้อเท็จจริงถึงปัจจัยต่าง ๆ ของสถานที่ในแต่ละแห่งว่ามีลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็นอย่างไร แล้วจึงนำมาปรับหรือสร้างงานการแสดงให้มีความเหมาะสมกับสถานที่

ข้อควรต้องคำนึงถึงปัจจัยหลักเป็นลำดับแรก

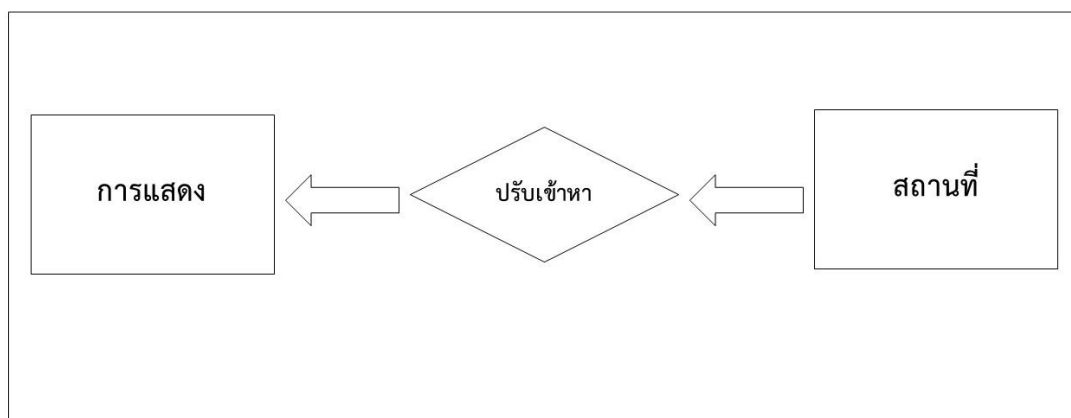
1. พื้นที่การแสดง
2. พื้นที่หลังโรงหรือห้องแต่งตัว
3. ฉากหลัง
4. บริเวณทางเข้าออก
5. บริเวณเตรียมแสดง

6. ที่ตั้งเครื่องดนตรี

7. บริเวณที่นั่งผู้ชม

หลักการนี้เหมาะสำหรับรูปแบบการแสดงที่ไม่เคร่งครัดเรื่องแบบแผนทางการแสดง สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงและองค์ประกอบของการแสดงได้ตามความเหมาะสมของสถานที่ การปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง ส่วนใหญ่จะพบในการใช้สถานที่ที่อยู่ตามแหล่งชุมชน ที่มีพื้นที่ค่อนข้างจำกัด และไม่สามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ได้ หลักการนี้ลำดับแรกผู้กำกับหรือศิลปินต้องทราบว่าแสดงนาฏยศิลป์ในรูปแบบไหนที่จัดเตรียมมา จะต้องศึกษาถึงรูปแบบของการแสดงชนิดนั้น ๆ ให้เข้าใจถึงวิธีการแสดงอย่างถ่องแท้ เมื่อเข้าใจถึงรูปแบบการแสดง จึงมาสำรวจพื้นที่การแสดงว่ามีลักษณะของพื้นที่เป็นอย่างไร มีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่อย่างไร ก็จะสามารถปรับการแสดงให้มีความเหมาะสมกับสถานที่นั้นได้ตามหลักของนาฏยประดิษฐ์ หรือบางครั้งอาจจะใช้การสำรวจสถานที่แสดงก่อนเป็นอันดับแรก แล้วจึงคิดหาการแสดงที่จะนำมาแสดงให้มีความเหมาะสมกับสถานที่แห่งนั้น

4.3.5 การปรับสถานที่แสดงให้เข้ากับรูปแบบการแสดง

แผนผังที่ 83 การปรับสถานที่แสดงให้เข้ากับรูปแบบการแสดง

ที่มา : ผู้วิจัย

การปรับสถานที่แสดงให้เข้ากับรูปแบบการแสดง เป็นหลักการในทางตรงกันข้ามของหลักการแรก เป็นการเลือกปรับรูปแบบของสถานที่แสดงให้มีความเหมาะสมกับรูปแบบการแสดง โดยคำนึงเรื่องรูปแบบการแสดงเป็นหลักในการออกแบบสถานที่ แล้วจึงนำมาปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนสถานที่แสดง ดังนั้นผู้กำกับหรือศิลปินต้องทราบข้อเท็จจริงถึงปัจจัยของรูปแบบการแสดง แต่ละชนิดว่ามีรูปแบบอย่างไร

ข้อควรต้องคำนึงถึงปัจจัยหลักเป็นลำดับแรก

1. กระบวนการแสดง
2. ธรรมเนียมการปฏิบัติ
3. โอกาสในการแสดง
4. พื้นที่ในการแสดง
5. องค์ประกอบในการแสดง
6. ผู้แสดง
7. ฉาก
8. อุปกรณ์การแสดง
9. ผู้ชม
10. เครื่องดนตรี

หลักการนี้เหมาะสำหรับรูปแบบการแสดงที่เคร่งครัดเรื่องแบบแผนทางการแสดง ที่จำเป็นจะต้องมีองค์ประกอบการแสดงให้ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงจะสามารถทำการแสดงในรูปแบบนั้นได้ ส่วนใหญ่จะพบในการใช้สถานที่ประเภทโรงละคร ที่มีอุปกรณ์ในการเสริมองค์ประกอบการแสดงให้ครบถ้วน และสถานที่ประเภทแบบปลูกโรงชั่วคราว ที่เป็นการสร้างโรงละครขึ้นมาเฉพาะตามรูปแบบของการแสดงชนิดนั้น

4.3.6 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์

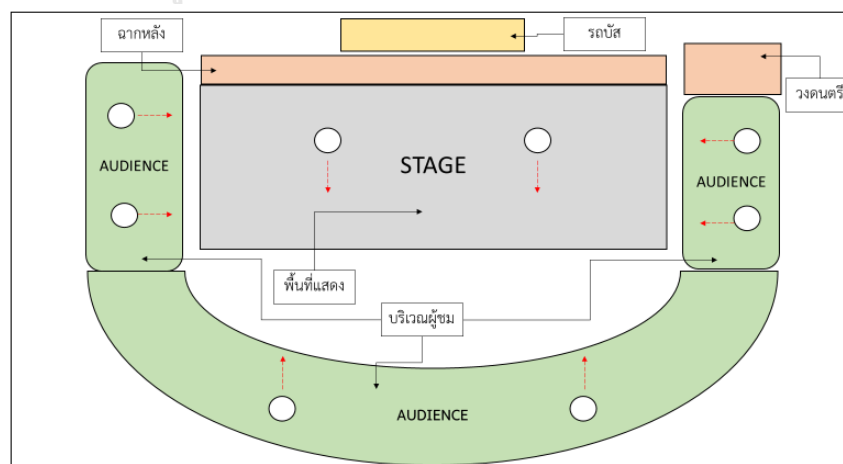
ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ โดยนำหลักการที่ได้ศึกษาและค้นพบจากการศึกษาข้อมูลและการลงพื้นที่สังเกตการณ์ มาเรียบเรียงเป็นข้อมูลนำเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการหรือการปรับใช้พื้นที่ในแต่ละสถานที่ที่มีความเหมาะสม โดยในแต่ละพื้นที่นั้นมีข้อจำกัดและข้อควรระวังที่แตกต่างกัน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการแสดงในแต่ละรูปแบบ

การแสดงรำกลองยาวในลานกิจกรรม

ภาพที่ 97 การแสดงรำกลองยาว ณ ลานกิจกรรม German University in Cairo

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 84 การใช้พื้นที่แสดง ณ ลานกิจกรรม German University in Cairo

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2562)

การแสดงรำกลองยาวในลานกิจกรรม German University in Cairo ประเทศอียิปต์ เป็นการแสดงเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศ โดยผู้ชมเป็นส่วนใหญ่ นักศึกษาของมหาวิทยาลัย ในการแสดงใช้ผู้แสดง จำนวน 4 คน และมีนักดนตรีสำหรับบรรเลงดนตรีสดประมาณ 10 คน

ทิศทางในการแสดง ภายในพื้นที่แสดงมีขนาดพื้นที่ที่ค่อนข้างกว้าง บริเวณพื้นที่แสดงไม่มี บริเวณทางเข้าและทางออกของผู้แสดง ผู้แสดงจึงต้องปรับเปลี่ยนมายืนเตรียมตัวอยู่บริเวณด้านหลัง ของฉาก เมื่อถึงการแสดงจึงเริ่มรำออกมาไปยังบริเวณรอบ ๆ พื้นที่แสดง แล้วจึงกลับเข้าไปยังพื้นที่ แสดงหันหน้าแสดงออกมาทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม

ผู้ชมนั่งและยืนชมการแสดงอยู่รอบ ๆ บริเวณที่แสดง ลักษณะของที่นั่งเป็นลักษณะของลาน อัฒจันทร์ล้อมรอบพื้นที่แสดง มุมมองของผู้ชมอยู่ในระดับที่สูงกว่าผู้แสดง

ข้อควรคำนึง

1. การแสดงในลานกิจกรรม มีข้อควรคำนึงคือ เนื่องจากการแสดงในสถานที่ที่มี ลักษณะที่โล่งกว้าง และมีผู้ชมเป็นจำนวนมาก แต่มีจำนวนผู้แสดงเพียง 4 คน ทำให้ ผู้แสดงนั้นจะต้องใช้พลังในการแสดงที่มากขึ้น เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชม การเลือก จำนวนนักแสดงจึงมีส่วนสำคัญในการทำให้การแสดงนั้นเกิดความน่าสนใจ
2. พื้นที่ที่ใช้แสดงนั้นมีลักษณะเป็นลานวงกลม และมีระยะค่อนข้างห่างจากผู้ชม เพื่อให้ เกิดความสนุกสนาน ผู้แสดงจึงได้รำออกมาในบริเวณรอบข้างเพื่อเล่นกับผู้ชมก่อนที่จะ ขึ้นมาทำการแสดงกลางเวที
3. เนื่องจากช่วงเวลาการแสดงเป็นช่วงเวลากลางวัน ที่มีอากาศร้อนมาก และพื้นที่แสดงอยู่ใน บริเวณกลางแจ้ง ทำให้ผู้แสดงนั้นต้องใช้ความอดทนต่อความร้อนในบริเวณพื้น เนื่องจากผู้แสดงไม่ได้สวมรองเท้า ถึงแม้จะมีพรมไว้ช่วยในการป้องกันความร้อน แต่ก็ไม่สามารถป้องกันได้ทั้งหมด รวมถึงสายตาในการมองเห็นนั้นไม่สามารถที่จะสู้กับแสงแดด ได้

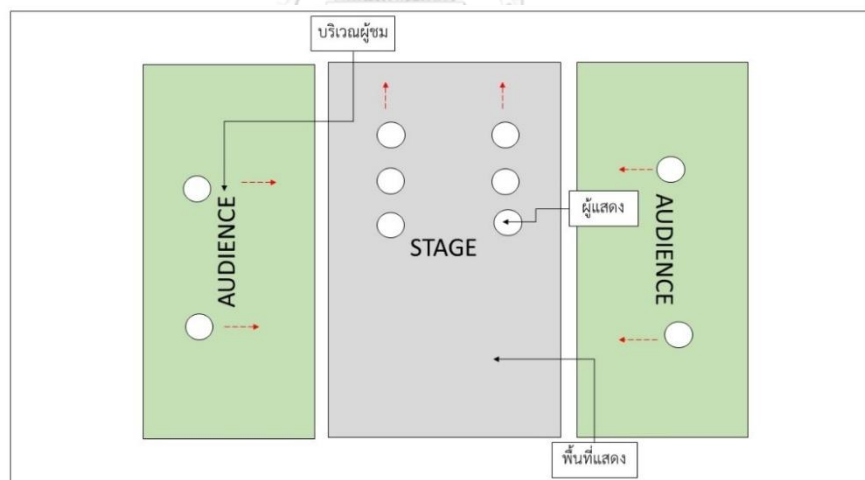
การแสดงในรูปแบบนี้ ใช้หลักในการปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง โดยใช้ สถานที่แสดงมาเป็นหลักในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้มีความเหมาะสม เพราะในบริเวณลาน กิจกรรมเป็นสถานที่ที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่และมีพื้นที่กว้าง แต่มีจำนวนผู้แสดงน้อย จึงควรเลือก ปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดง ให้เกิดความน่าสนใจและเกิดแรงดึงดูดให้ผู้ชมเกิดความประทับใจใน การแสดง

การเดินขบวนแห่ที่ถนนริมหาด

ภาพที่ 98 การเดินขบวน ณ ถนน ริมชายหาดชะอำ

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2563)

แผนผังที่ 85 การใช้พื้นที่แสดง ณ ถนน ริมชายหาดชะอำ

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2563)

การเดินขบวนแห่ ที่ถนนริมชายหาดชะอำ เป็นการแสดงเพื่อการประกวดแข่งขัน โดยผู้ชมเป็นส่วนใหญ่เป็นผู้คนที่สัญจรไปมาตามถนน และผู้คนที่อาศัยอยู่ภายในพื้นที่ เนื่องจากเป็นการเดินขบวนจึงต้องใช้ผู้แสดงจำนวนมากในการแสดง

ทิศทางในการแสดง ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบดูสองด้านหรือ ใช้บริเวณถนนเป็นพื้นที่ในการแสดง ผู้ชมยืนชมการแสดงจากบริเวณทั้ง 2 ฝั่งของผู้แสดง รูปแบบการแสดงเป็นลักษณะการแห่ขบวนมาตามทาง ผู้แสดงเคลื่อนที่มาด้านหน้ามายังจุดสิ้นสุดที่กำหนด บริเวณพื้นเป็นพื้นถนน ทำให้มุมมองของผู้ชมอยู่ในระดับเดียวกับผู้แสดง

ข้อควรคำนึง

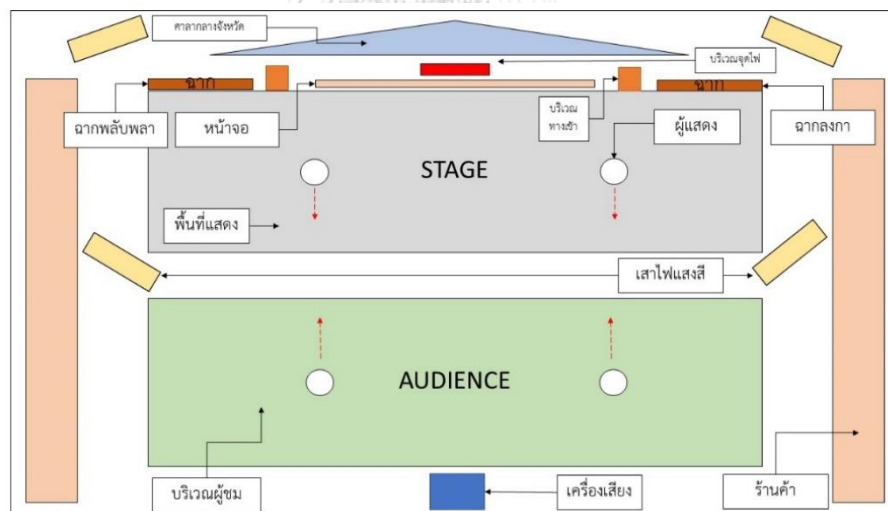
1. การแสดงบนถนน มีข้อควรคำนึง เนื่องจากเป็นการแสดงที่ต้องมีการเคลื่อนที่ ทำให้ผู้แสดงนั้นไม่สามารถที่จะแสดงท่าทางในการแสดงได้มากนัก จึงต้องมีการลดทอนท่าทางลงเพื่อให้เหมาะสมกับแสดงแบบเดินขบวน
2. ผู้ชมจะอยู่ในบริเวณ 2 ฝั่งถนน และไม่มีการแบ่งขอบเขตของผู้ชมอย่างชัดเจน ทำให้ผู้ชมนั้นสามารถเข้าถึงตัวผู้แสดงได้ง่าย
3. ในระหว่างการเดินขบวนนั้น มีการปิดการจราจรเพียง 1 ช่องทาง แต่อีก 1 ช่องทางนั้นยังเปิดให้รถสามารถสัญจรไปมาได้ ดังนั้นผู้แสดงจึงควรระมัดระวังในระหว่างทำการแสดง
4. เนื่องจากเป็นสถานที่โล่งแจ้ง และมีอากาศที่ร้อนประกอบกับการเดินขบวนที่มีระยะทางค่อนข้างไกล ทำให้ผู้แสดงบางคนเกิดความเหนื่อยล้าจากสภาพอากาศและการแสดง จึงควรมีรถปฐมพยาบาลอยู่ภายในบริเวณที่จัดงาน

การแสดงในรูปแบบนี้ ใช้หลักการปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง โดยใช้สถานที่แสดงมาเป็นหลักในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้มีความเหมาะสม เพราะการแสดงบนถนนนั้นเป็นการแสดงที่ต้องมีการเคลื่อนที่อยู่ตลอด ทำให้ไม่สามารถทำการแสดงได้อย่างเต็มที่ จึงมีการลดทอนท่าทางลงเพื่อปรับรูปแบบการแสดงให้เหมาะสมกับสถานที่

การแสดงโขนนั่งราวที่หน้าศาลากลาง

ภาพที่ 99 การแสดงโขนนั่งราว ณ หน้าศาลากลางเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2561)

แผนผังที่ 86 การใช้พื้นที่แสดง ณ หน้าศาลากลางเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2561)

การแสดงโขนนั่งราวที่หน้าศาลากลางเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการแสดงในงานมหรสพของไทย เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมของไทย โดยผู้ชมเป็นส่วนใหญ่เป็นผู้คนภายในท้องถิ่น และผู้ที่สนใจชมการแสดง ใช้ผู้แสดงจำนวนมากในการแสดง

ทิศทางในการแสดง ภายในพื้นที่ในการแสดงมีการปลูกโรงขึ้นเฉพาะ มีบริเวณทางเข้าและทางออกของผู้แสดงอยู่บริเวณทั้งสองฝั่งอย่างชัดเจน ผู้แสดงจึงสามารถเข้า-ออกพื้นที่แสดงได้ตามธรรมเนียม เพื่อไปยังบริเวณพื้นที่แสดง แล้วจึงหันหน้าแสดงออกมาทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม

ผู้ชมนั่งชมการแสดงโดยมีเก้าอี้สำหรับนั่งชมการแสดงบริเวณด้านหน้าพื้นที่แสดงเท่านั้น ทำให้สามารถมองเห็นเวทีได้เพียงด้านเดียว ทำให้มุมมองของผู้ชมอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าผู้แสดง

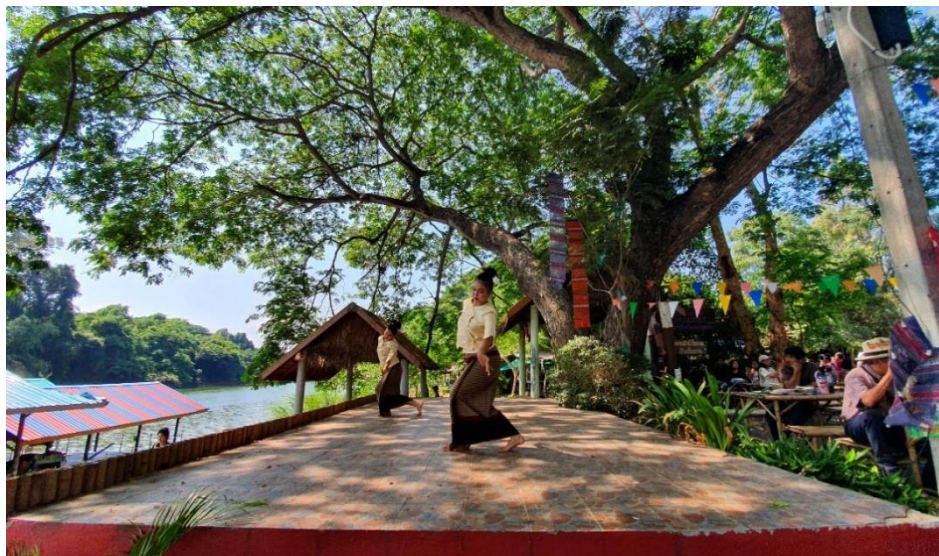
ข้อควรคำนึง

1. การแสดงโขนนั่งราว นั้น เป็นการแสดงที่มีธรรมเนียมและแบบแผนอย่างเคร่งครัด มีข้อควรคำนึงคือ เนื่องจากเป็นการแสดงเพื่อการอนุรักษ์จึงต้องมีกระบวนการแสดงให้ครบถ้วนตามแบบแผน
2. ก่อนทำการแสดงเกิดฝนตกหนักในบริเวณพื้นที่ ทำให้พื้นโดยรอบเปียกรวมถึงสนามหญ้า มีน้ำขังในบางพื้นที่ ส่งผลให้ต้องเลื่อนเวลาในการแสดงออกไปเพื่อรอฝนหยุด แต่สถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย จึงต้องทำการแสดงในขณะที่ฝนตกปรอย ๆ ทำให้ผู้แสดงเกิดความวิตกกังวลในการแสดง ดังนั้นจึงควรตรวจสอบสภาพอากาศโดยละเอียดก่อนการแสดง เพื่อจะได้วางแผนแนวทางในแก้ไขปัญหา
3. มีการสร้างโรงและฉากขึ้นเพื่อรองรับการแสดง ทำให้รูปแบบของการแสดงนั้นเกิดความน่าสนใจ เนื่องจากในปัจจุบันนั้นหาชมการแสดงได้ยาก

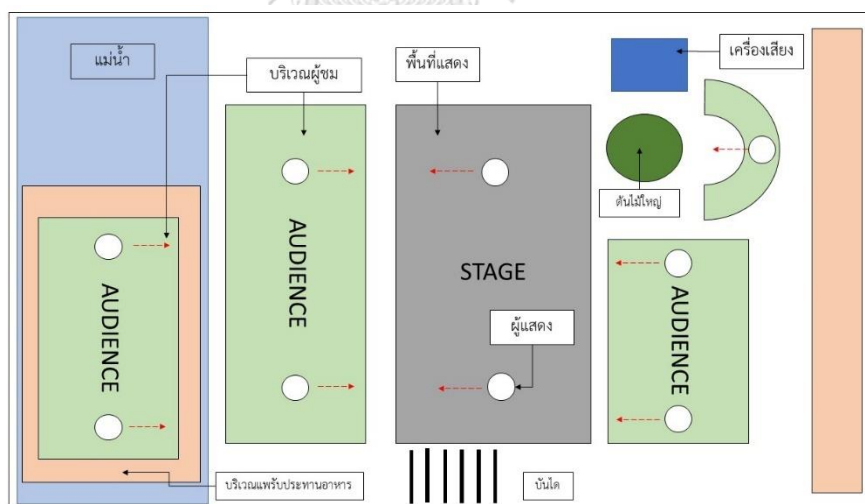
การแสดงในรูปแบบนี้ ใช้หลักการปรับสถานที่แสดงให้เข้ากับรูปแบบการแสดง โดยใช้รูปแบบการแสดงมาเป็นหลักในการปรับเปลี่ยนสถานที่แสดงให้มีความเหมาะสม เพราะบริเวณหน้าศาลากลางเป็นสถานที่โล่งกว้าง ไม่เหมาะสำหรับการแสดงจึงต้องปลูกโรงขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อทำการแสดงโขนนั่งราว เพราะรูปแบบของการแสดงนั้นมีองค์ประกอบทางการแสดงมาก จำเป็นต้องมีโรงเฉพาะสำหรับทำการแสดง จึงเป็นการปรับเปลี่ยนสถานที่ในการแสดงแทน เพื่อให้การแสดงออกมาอย่างสมบูรณ์

การแสดงฟ้อนพื้นเมืองริมแม่น้ำป่าสัก

ภาพที่ 100 การแสดงฟ้อนสาวไหม ณ ริมแม่น้ำป่าสัก ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 87 การใช้พื้นที่แสดง ณ ริมแม่น้ำป่าสัก ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล
ที่มา : ผู้วิจัย.2562 (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2562)

การแสดงฟ้อนสาวไหม ณ ริมน้ำป่าสัก ตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงในระหว่างการรับประทานอาหารของผู้ชม โดยผู้ชมเป็นส่วนใหญ่เป็นผู้คนที่เดินทางมาท่องเที่ยวและแวะรับประทานอาหาร มีผู้แสดงจำนวน 2 คน

ทิศทางในการแสดง พื้นที่แสดงเป็นลักษณะปูนกระเบื้องที่สร้างอยู่ตรงโคนต้นไม้ใหญ่เพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการแสดง มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชมที่อยู่บนแพริมน้ำป่าสัก ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าและด้านหลังของพื้นที่แสดง

ข้อควรคำนึง

1. ภายในพื้นที่ไม่มีฉากหลังกัน บริเวณด้านหน้าเป็นทิวทัศน์ของแม่น้ำป่าสัก ส่วนบริเวณด้านหลังเป็นต้นไม้ใหญ่ ทำให้เห็นทิวทัศน์ของธรรมชาติพร้อมกับการชมการแสดง
2. ภายในพื้นที่ไม่มีบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวอยู่ภายในบริเวณพื้นที่แสดง ผู้แสดงจึงต้องเปลี่ยนเครื่องแต่งกายภายในบริเวณศาลาด้านข้าง ที่เป็นที่เปิดโล่ง ที่สามารถมองเห็นได้
3. เนื่องจากมีผู้แสดงจำนวน 2 คน และผู้ชมมีระยะห่างจากพื้นที่แสดง ทำให้ผู้แสดงต้องใช้พลังในการแสดงเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชม มีการปรับท่าทางและทิศทางในการแสดง เพื่อให้ผู้ชมที่อยู่โดยรอบสามารถมองเห็นผู้แสดง

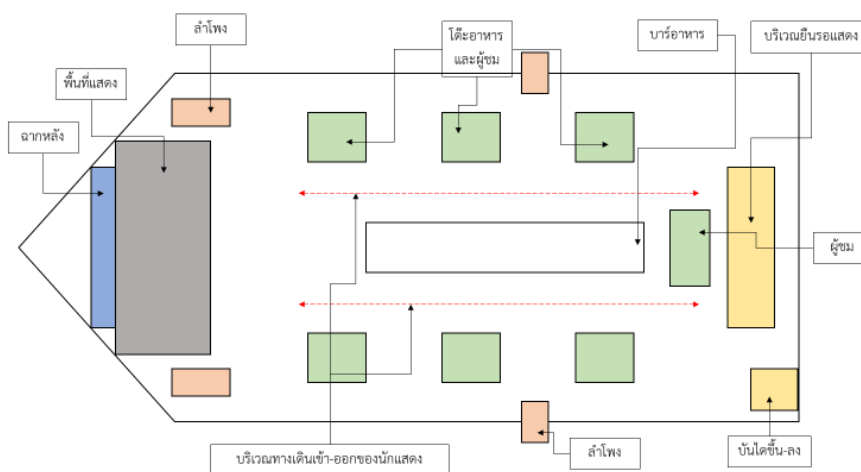
การแสดงในรูปแบบนี้ ใช้หลักการปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง โดยใช้สถานที่แสดงมาเป็นหลักในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้มีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นพื้นที่โล่งไม่มีการแบ่งสัดส่วนใด ๆ และไม่สามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ในการแสดงได้ จึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชม

การแสดงเซิ้งกะโป๋บนเรือ

ภาพที่ 101 การแสดงชุด เซิ้งกะโป๋ ณ เรือ The Bangkok River Cruise

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562)

แผนผังที่ 88 การใช้พื้นที่แสดง บนเรือ The Bangkok River Cruise

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562)

การแสดงเชิงกะโปบนเรือ The Bangkok River Cruise เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงในระหว่างการรับประทานอาหาร ผู้ชมเป็นส่วนใหญ่เป็นผู้คนที่ซื้อบัตรขึ้นมารับประทานอาหารภายในเรือ โดยใช้ผู้แสดง จำนวน 4 คน

ทิศทางในการแสดง ภายในเรือมีพื้นที่ในการแสดงที่มีขนาดเล็กและค่อนข้างจำกัด บริเวณพื้นที่แสดงไม่มีบริเวณทางเข้าและทางออกของผู้แสดง ผู้แสดงจึงต้องปรับเปลี่ยนมายืนเตรียมตัวอยู่บริเวณด้านหน้าของพื้นที่แสดง เมื่อถึงการแสดงจึงเริ่มร่าออกมาจากทางด้านหน้าผ่านช่องทางเดินแนวยาวที่มีผู้ชมบริเวณทั้ง 2 ฝั่ง เพื่อไปยังบริเวณพื้นที่แสดง แล้วจึงหันหน้าแสดงออกมาทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม

ผู้ชมนั่งชมการแสดงในลักษณะเป็นโต๊ะรับประทานอาหาร ที่ตั้งเป็นแนวยาวทั้ง 2 ฝั่ง ผู้ชมส่วนใหญ่นั่งชมการแสดงจากบริเวณโต๊ะรับประทานอาหาร ทำให้มุมมองของผู้ชมอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าผู้แสดง

ข้อควรคำนึง

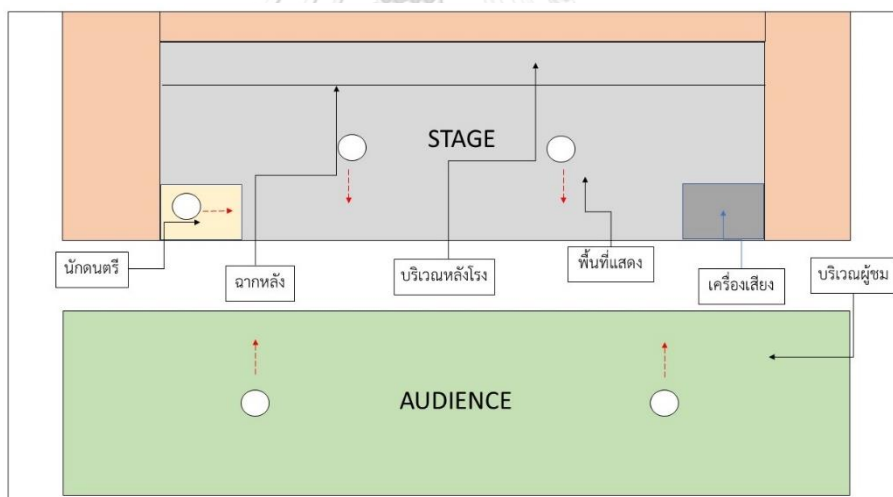
1. การแสดงบนเรือ มีข้อควรคำนึง เนื่องจากเป็นการแสดงบนยานพาหนะที่มีการเคลื่อนที่อยู่ตลอดเวลา ผู้แสดงอาจต้องใช้การทรงตัวในระหว่างการแสดงสูง
2. พื้นที่ในการแสดงบนเรือมีขนาดจำกัด ผู้แสดงจึงควรซ้อมการแปรแถวในพื้นที่แสดงก่อนการแสดงจริง เพื่อให้มีระยะห่างระหว่างผู้แสดงและผู้ชม และไม่ให้รบกวนพื้นที่ของผู้ชมที่นั่งอยู่บนโต๊ะอาหารบริเวณทั้ง 2 ฝั่ง และควรเลือกจำนวนนักแสดงให้เหมาะสมกับพื้นที่
3. บางครั้งในระหว่างทำการแสดง อาจมีผู้ชมและพนักงานเดินไปมาเพื่อตักอาหาร ผู้แสดงจึงควรหลบเลี่ยงพื้นที่ในบริเวณที่มีการรบกวน
4. นักแสดงต้องเลือกตำแหน่งในการแสดงให้เหมาะสม เพราะแสงไฟที่ใช้ส่องเข้าหานักแสดงมีจำนวนจำกัดและเป็นการส่องไฟแบบติดตั้งตายตัว

การแสดงในรูปแบบนี้ ใช้หลักการปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง โดยใช้สถานที่แสดงมาเป็นหลักในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้มีความเหมาะสม เพราะบนเรือเป็นสถานที่ที่มีพื้นที่อย่างจำกัด และไม่สามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ในการแสดงได้ จึงควรเลือกปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงแทน การเลือกชุดการแสดงจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความสมบูรณ์

การแสดงลิเกที่อาคารอเนกประสงค์

ภาพที่ 102 การแสดงลิเก ณ อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 89 การใช้พื้นที่แสดง ณ อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2562)

การแสดงลิเก ที่อาคารอเนกประสงค์ หน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร เป็นการแสดงเพื่อการแก้บนและเพื่อความบันเทิง โดยใช้ผู้แสดง จำนวน 5 คน

ทิศทางในการแสดง ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคู่ด้านเดียว มีเวทียกสูงแบบถาวร ภายในอาคารเป็นพื้นที่ในการแสดง พื้นที่มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้แสดงหันหน้าแสดงไปทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าของพื้นที่แสดง

ผู้ชมนั่งชมการแสดงในลักษณะเป็นโต๊ะรับประทานอาหาร ที่ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้า ผู้ชมส่วนใหญ่ที่นั่งชมการแสดงจากบริเวณโต๊ะรับประทานอาหาร ทำให้มุมมองของผู้ชมอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าผู้แสดง

ข้อควรคำนึง

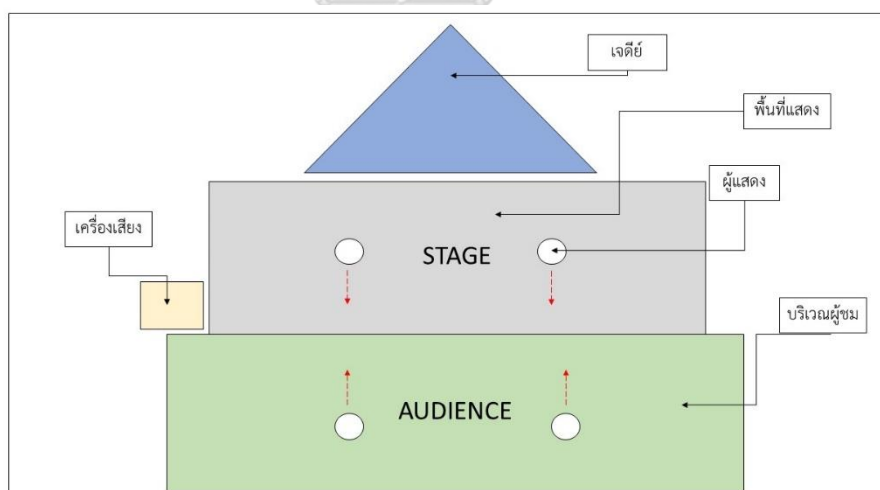
1. การแสดงในอาคารอเนกประสงค์นั้น มีข้อควรคำนึง เนื่องจากเป็นอาคารโล่ง ๆ ไม่มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก จึงต้องจัดหาอุปกรณ์ในการแสดงเอง รวมถึงการกันฉากเพื่อแบ่งสัดส่วนของพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการแสดง
2. พื้นที่ในการแสดงนั้นอยู่ในบริเวณอาคารที่เป็นที่ร่ม ทำให้สามารถทำการแสดงได้ตลอดทั้งวัน ไม่ต้องกังวลเรื่องของสภาพอากาศ
3. ผู้แสดงต้องทำการแสดงในหลายรอบต่อวัน เนื่องจากบางครั้งมีการจ้างวานเพื่อการแก้บน ทำให้ผู้แสดงเกิดความเหนื่อยล้าจากการแสดงในหลายรอบ จึงควรมีผู้แสดงสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันแสดง เพื่อลดทอนความเหนื่อยล้าของผู้แสดง

การแสดงในรูปแบบนี้ ใช้หลักการปรับสถานที่แสดงให้เข้ากับรูปแบบการแสดง โดยใช้รูปแบบการแสดงมาเป็นหลักในการปรับเปลี่ยนสถานที่แสดงให้มีความเหมาะสม เพราะบริเวณอาคารอเนกประสงค์นั้นเป็นห้องโล่ง จึงต้องนำฉากมาแบ่งสัดส่วนของพื้นที่ แบ่งเป็นทางเข้าและทางออก รวมถึงกันเป็นฉากหลังเพื่อบังสายตาจากผู้ชมจากบริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัว มีการนำเตียงมาวางเพื่อใช้ประกอบการแสดง เนื่องจากการแสดงลิเกนั้นมีธรรมเนียมและแบบแผนในการแสดง จึงมีการปรับเปลี่ยนสถานที่ในการแสดง เพื่อให้การแสดงออกมาได้อย่างสมบูรณ์

การแสดงหุ่นละครเล็กที่บ้านศิลปิน

ภาพที่ 103 การแสดงหุ่นละครเล็กคณะค่านาย ฌ บ้านศิลปิน คลองบางหลวง
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์)

แผนผังที่ 90 การใช้พื้นที่แสดง ฌ บ้านศิลปิน คลองบางหลวง
ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์)

การแสดงหุ่นละครเล็กคณะค่านาย ฌ บ้านศิลปิน คลองบางหลวง เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิง ผู้ชมส่วนใหญ่เป็นผู้ปกครองที่พาบุตรหลานมาชมการแสดงและนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยมีผู้แสดง จำนวน 6 คน กับหุ่นละครเล็ก 2 ตัว

ทิศทางในการแสดง ลักษณะของพื้นที่การแสดงเป็นแบบคูด้านเดียว ใช้ได้ถุนบ้านที่เป็นพื้นที่ที่ยื่นออกมาจากบริเวณตัวบ้านไม่มากนักมีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นพื้นที่ในการแสดง พื้นที่แสดง และพื้นที่ของผู้ชมอยู่ในระนาบเดียวกัน ไม่ได้ยกพื้นเวที ผู้ชมสามารถชมการแสดงได้จากทางด้านหน้าของพื้นที่แสดง และบริเวณระเบียงบ้านชั้น 2 บริเวณพื้นที่แสดงและบริเวณที่นั่งของผู้ชมมีเสาบ้านกระจายอยู่โดยรอบบริเวณบ้าน ทำให้มุมมองของผู้ชมอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าผู้แสดง

ข้อควรคำนึง

1. การแสดงภายในบ้าน มีข้อควรคำนึง คือพื้นที่ภายในบริเวณบ้านพักอาศัยนั้น ไม่ใช่บริเวณที่โล่ง จะมีซอกหรือมุม รวมถึงเสาของบ้านที่กระจายอยู่ตามพื้นที่ ทำให้ผู้แสดงนั้นต้องมีความระมัดระวังในการแสดง ในการเข้าไปเล่นกับผู้ชมที่นั่งชมการแสดง
2. พื้นที่ในการนั่งชมการแสดงนั้นมีขนาดที่จำกัด ทำให้รองรับผู้ชมได้ไม่เพียงพอ บางครั้งจึงเกิดความแออัดขึ้นภายในพื้นที่ รวมถึงภายในพื้นที่ที่มีสภาพอากาศที่ไม่ถ่ายเท
3. เนื่องจากมีพื้นที่ที่จำกัด การแสดงหุ่นละครเล็กที่ผู้แสดงสามารถกำหนดพื้นที่ในการแสดงได้ ทำให้ผู้แสดงนั้นสามารถเข้าถึงผู้ชมได้อย่างทั่วถึง
4. ผู้ชมสามารถเห็นรายละเอียดการแสดงได้อย่างใกล้ชิด เนื่องจากมีระยะที่ใกล้มากระหว่างผู้แสดงกับผู้ชม

การแสดงในรูปแบบนี้ ใช้หลักการปรับปรุงรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง โดยใช้สถานที่แสดงมาเป็นหลักในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้มีความเหมาะสม เพราะการแสดงในบ้านเป็นสถานที่ที่มีพื้นที่อย่างจำกัด และไม่สามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ในการแสดงได้ จึงปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้เข้าพื้นที่แสดงเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและความน่าสนใจ

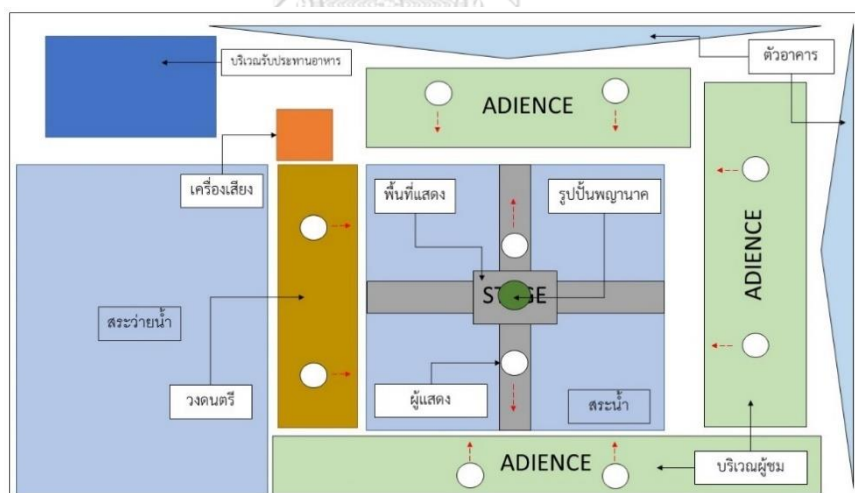

การแสดงโขน ตอน หนุมานจับนางเบญยกายที่บริเวณสระน้ำ

ภาพที่ 104 การแสดงหนุมานจับนางเบญยกาย ณ สระน้ำ โรงแรม The Journey House

ที่มา : ผู้วิจัย (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562)

แผนผังที่ 91 การใช้พื้นที่แสดง ณ สระน้ำ โรงแรม The Journey House

ที่มา : ผู้วิจัย.2562 (บันทึกจากการสังเกตการณ์ เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562)

การแสดงหนุมานจับนางเบญกาย ณ สระน้ำ โรงแรม The Journey House เป็นการแสดง เพื่อความบันเทิงในระหว่างการรับประทานอาหารของผู้ชม โดยใช้ผู้แสดง จำนวน 2 คน

ทิศทางในการแสดง ภายในบนเกาะกลางสระน้ำ มีพื้นที่ในการแสดงที่มีขนาดเล็กและ ค่อนข้างจำกัดมาก ทำให้ไม่มีบริเวณทางเข้าและทางออกของผู้แสดง ผู้แสดงจึงต้องปรับเปลี่ยนมายืน เตรียมตัวอยู่บริเวณด้านในของพื้นที่แสดงเพื่อบังสายตาจากผู้ชม เมื่อถึงการแสดงจึงเริ่มร้อออกมาจาก ทางด้านหน้าผ่านช่องทางเดินแนวยาวที่มีผู้ชมบริเวณรอบ ๆ เพื่อไปยังบริเวณพื้นที่แสดง แล้วจึงหัน หน้าแสดงออกมาทางด้านหน้าเข้าหาผู้ชม

ผู้ชมนั่งชมการแสดงในลักษณะเป็นโต๊ะรับประทานอาหาร ที่ตั้งอยู่บริเวณโดยรอบทั้ง 3 ด้าน ของพื้นที่ ผู้ชมส่วนใหญ่นั่งชมการแสดงจากบริเวณโต๊ะรับประทานอาหาร ทำให้มุมมองของผู้ชมอยู่ใน ระดับที่ต่ำกว่าผู้แสดง

ข้อควรคำนึง

1. การแสดงบนเกาะกลางสระน้ำ มีข้อควรคำนึง เนื่องจากเป็นการแสดงกลางสระน้ำที่มี พื้นที่ในการแสดงที่จำกัดมาก ผู้แสดงอาจต้องใช้ความระมัดระวังในการแสดงเป็นอย่างมาก เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดระหว่างการแสดง
2. พื้นที่ในการแสดงบนเกาะกลางสระน้ำ นอกจากมีพื้นที่ขนาดจำกัดแล้ว ยังมีรูปปั้น พญานาคอยู่บริเวณตรงกลางอีกด้วย ทำให้เกิดความยากในการใช้พื้นที่เป็นอย่างมาก ผู้แสดงจึงควรซ้อมการแสดงก่อนที่จะแสดง เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการใช้พื้นที่
3. บางครั้งในระหว่างทำการแสดง อาจมีผู้ชมและพนักงานเดินไปมาเพื่อตักอาหาร ผู้แสดง จึงควรหลบเลี่ยงพื้นที่ในบริเวณที่มีการรบกวน
4. ผู้แสดงและผู้ชมนั้นมีระยะห่างกันพอสมควร ผู้แสดงจึงต้องสร้างแรงดึงดูดใจในการแสดง ด้วยการออกไปเล่นกับผู้ชมที่อยู่ในบริเวณรอบพื้นที่ เพื่อให้ผู้ชมเกิดความสนุกสนานใน และเป็นการเพิ่มอรรถรสในการรับชมการแสดง

การแสดงในรูปแบบนี้ ใช้หลักการปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง โดยใช้ สถานที่แสดงมาเป็นหลักในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้มีความเหมาะสม เพราะการแสดงบน เกาะกลางสระน้ำเป็นสถานที่ที่มีพื้นที่อย่างจำกัด และไม่สามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ในการแสดงได้ จึง ควรเลือกปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงแทนให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่แสดง

สรุปท้ายบท

ความหลากหลายของการใช้สถานที่เพื่อการแสดง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สถานที่เพื่อการแสดง ปรากฏอยู่ในหลากหลายสถานที่ ในแต่ละสถานที่ที่มีลักษณะและมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน พื้นที่โดยรอบเกิดจากที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับกิจกรรมของมนุษย์ มีการกำหนดอาณาเขต กำหนดสัดส่วนต่าง ๆ มีการจัดการพื้นที่โดยรอบให้เหมาะสมกับการทำกิจกรรม จึงเกิดความแตกต่างในสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ มีการกำหนดชื่อเรียกเพื่อง่ายต่อการจดจำ ทำให้เกิดเป็นชื่อเรียกสถานที่ที่ผู้วิจัยพบว่าการใช้สถานที่ในการแสดงที่หลากหลาย ผู้วิจัยได้จำแนกประเภทของสถานที่จากสภาพแวดล้อมของสถานที่ในแต่ละแห่ง โดยจำแนกสถานที่ออกเป็นประเภทดังนี้

1. สถานที่แสดงประเภทลาน
2. สถานที่แสดงประเภทลู่อู
3. สถานที่แสดงประเภทโบราณสถาน
4. สถานที่แสดงประเภทแหล่งธรรมชาติ
5. สถานที่แสดงประเภทยานพาหนะ
6. สถานที่แสดงประเภทอาคารสาธารณะ
7. สถานที่แสดงประเภทบ้านเรือน
8. สถานที่แสดงประเภทสระน้ำ
9. สถานที่แสดงประเภทผสมผสาน

จากการศึกษาการใช้พื้นที่ของการแสดงนาฏศิลป์ไทยทั้ง 7 รูปแบบ คือ การแสดงหนังใหญ่, หุ่น, ละคร, โขน, ระบำ, รำ และพื้นเมืองหรือพื้นบ้าน ผู้วิจัยจัดรูปแบบการแสดงออกเป็น 2 รูปแบบ คือรูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนทางการแสดงมาก และรูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนทางการแสดงน้อย

รูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนทางการแสดงมาก คือ การแสดงหนังใหญ่, หุ่น, ละคร และ โขน เป็นการแสดงที่มีข้อกำหนดในกระบวนการแสดงและธรรมเนียมปฏิบัติ มีองค์ประกอบทางการแสดงที่เฉพาะ เช่น จำนวนผู้แสดง ฉาก อุปกรณ์การแสดง และเครื่องดนตรี รวมถึงโอกาสที่ใช้ในการแสดงและผู้ชม การแสดงรูปแบบนี้มักจะทำการแสดงเป็นเรื่องราว มีบทละคร บทร้อง บทรำ เป็นตัวกำหนดการใช้พื้นที่ในการแสดง การแสดงในรูปแบบนี้มักจะมีการสร้างเวทีทางการแสดงที่เฉพาะ

ของแต่ละรูปแบบเพื่อความถูกต้องและเหมาะสม และรูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนทางการแสดงน้อย คือ การแสดงระบำ, รำ และนาฏศิลป์พื้นเมืองหรือพื้นบ้าน เป็นการแสดงที่มีความเป็นเอกเทศ มีข้อกำหนดในกระบวนการแสดงและธรรมเนียมปฏิบัติที่ไม่เคร่งครัด การแสดงรูปแบบนี้ไม่ต้องแสดงเป็นเรื่องราว มีองค์ประกอบทางการแสดงที่ไม่มาก ไม่ต้องมีฉาก ไม่มีบทละคร มาเป็นตัวกำหนดการใช้พื้นที่ในการแสดง ทำให้มีความอิสระในการใช้พื้นที่แสดงเกิดการพัฒนาและการสร้างสรรค์รูปแบบการแสดงขึ้นอีกมาก เนื่องจากมีข้อจำกัดในการแสดงที่ไม่เคร่งครัด โดยการแสดงทั้ง 2 รูปแบบนี้จะป้จจัยสำคัญในการเลือกรูปแบบการแสดงให้เหมาะสมกับสถานที่แสดง

จากการศึกษาผู้วิจัยพบหลักการความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่กับรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ ดังนี้

1. หลักการปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง เป็นการเลือกปรับรูปแบบของการแสดงให้มีความเหมาะสมกับสถานที่แสดง โดยคำนึงเรื่องของสถานที่เป็นหลักในการออกแบบการแสดง แล้วจึงนำมาปรับปรุงรูปแบบการแสดงให้มีความเหมาะสมกับสถานที่ มักจะพบในรูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนน้อย เนื่องจากการแสดงรูปแบบนี้ไม่เคร่งครัดเรื่องแบบแผนการใช้พื้นที่ในการแสดงและสามารถปรับรูปแบบได้ตามความเหมาะสม

2. หลักการปรับสถานที่ให้เข้ากับรูปแบบการแสดง เป็นการเลือกปรับรูปแบบของสถานที่แสดงให้มีความเหมาะสมกับรูปแบบการแสดง โดยคำนึงเรื่องรูปแบบการแสดงเป็นหลักในการออกแบบสถานที่ แล้วจึงนำมาปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนสถานที่แสดงให้มีความเหมาะสมกับการแสดง มักจะพบในรูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนมาก เนื่องจากการแสดงรูปแบบนี้มีความต้องการในการใช้พื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละรูปแบบ

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

สถานที่ในการแสดงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการแสดง การแสดงแต่ละรูปแบบจะสมบูรณ์ได้ต่อเมื่อมีพื้นที่เพื่อใช้สำหรับถ่ายทอดหรือสื่อสารผ่านทาง การแสดง สถานที่แสดงจึงนับได้ว่ามีพัฒนาการมาพร้อมกับการแสดง แต่ในการศึกษาข้อมูลถึงเรื่อง สถานที่เพื่อการแสดง ผู้วิจัยพบว่าไม่พบการบันทึกข้อมูลถึงเรื่องของการใช้สถานที่ในการแสดงไว้อย่างชัดเจน จะมีเพียงแค่ถูกกล่าวถึงโดยรวมกับการแสดงชนิดต่าง ๆ ที่อาจจะถูกมองได้ว่าเป็นสถานที่แสดงเป็นเพียงองค์ประกอบของการแสดง แต่หากเมื่อได้ศึกษาข้อมูลอย่างถ่องแท้แล้ว จะพบว่าสถานที่แสดงนั้นมีความสำคัญเทียบเท่ากับการแสดง เพราะเมื่อมีการแสดงนาฏศิลป์ที่ใด จำเป็นจะต้องมีสถานที่ไว้สำหรับการแสดงเสมอ ผู้แสดงจะทำการแสดงได้อย่างไรหากไม่มีพื้นที่หรือสถานที่ให้ทำการแสดง เพราะสถานที่แสดงนั้นเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการถ่ายทอดผลงานการแสดงของนาฏศิลป์ผ่านนาฏยประดิษฐ์เพื่อที่จะสื่อสารออกมายังผู้ชม จึงจะทำให้งานนาฏศิลป์ชนิดนั้นมีความสมบูรณ์ เพราะหากไม่มีพื้นที่ให้ทำการแสดง ศิลปินก็จะมีโอกาสหรือพื้นที่ที่จะใช้เผยแพร่หรือแสดงผลงานต่อสาธารณชนให้เป็นที่ยอมรับ

งานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่กับการแสดง เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความหลากหลายของการใช้สถานที่เพื่อการแสดงและศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่กับรูปแบบการแสดง ขอบเขตการศึกษามุ่งเน้นศึกษาความหลากหลายของการใช้สถานที่สำหรับการแสดงตั้งแต่อดีตจนถึง พ.ศ.2562 และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่แสดงกับรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทย

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าในปัจจุบันการแสดงนาฏศิลป์ได้เข้ามามีบทบาทกับสังคมและชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งเรื่องความบันเทิง พิธีกรรม พิธีการ ความเชื่อ ฯลฯ ทำให้โอกาสในการแสดงนาฏศิลป์มีเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ปรากฏสถานที่ที่ใช้ทำการแสดงนาฏศิลป์ในหลากหลายพื้นที่ ทั้งในปัจจุบันเกิดการแสดงนาฏศิลป์รูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลายมากขึ้น เกิดศิลปินและผู้สร้างสรรค์

ผลงานนาฏศิลป์รุ่นใหม่ ที่เป็นผู้ริเริ่มความคิดที่อยากพัฒนารูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ให้เกิดความแปลกใหม่ไม่ซ้ำซากจำเจ จึงต้องจัดหาสถานที่ทำการแสดงเพื่อตอบสนองความต้องการในการแสดงนาฏศิลป์รูปแบบนั้น ๆ จึงส่งผลให้สถานที่แสดงปรากฏอยู่ในทุก ๆ พื้นที่ที่สามารถจัดการแสดงได้ ผู้วิจัยทำการค้นคว้าและสำรวจข้อมูลของการใช้สถานที่เพื่อการแสดง พบว่ามีความหลากหลายในการใช้สถานที่ในการแสดงอยู่มาก จึงจำแนกประเภทของสถานที่เพื่อการแสดงออกเป็น 9 ประเภทดังนี้

1. สถานที่แสดงประเภทลาน เป็นการใช้พื้นที่บริเวณที่ว่าง สนาม ที่โล่งกว้าง ที่มีลักษณะเป็นพื้นระนาบ มีพื้นที่อยู่ภายนอกตัวอาคาร เป็นสถานที่ในการแสดง สถานที่ประเภทลาน เป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ตามแหล่งชุมชน สามารถเข้าถึงผู้ชมได้ง่าย สามารถจัดแสดงได้ในทุกพื้นที่ที่มีพื้นที่เพียงพอ สามารถจัดการแสดงได้ตั้งแต่จำนวนผู้แสดงน้อยจนถึงจำนวนมาก สถานที่ประเภทนี้มี ความใกล้ชิดระหว่างผู้แสดงกับผู้ชมมากที่สุด จุดด้อยคือ เนื่องจากเป็นพื้นที่โล่งกว้าง ไม่มีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดงที่ชัดเจน ทำให้ผู้แสดงต้องกำหนดทิศทางการเข้า-ออก และกำหนดทิศทางการแสดงเอง รวมถึงกำหนดบริเวณพื้นที่ของผู้ชมเพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการแสดง

2. สถานที่แสดงประเภทลู่ เป็นการใช้พื้นที่บริเวณที่มีลักษณะเป็น แนว ทาง ช่อง เป็นสถานที่ในการแสดง สถานที่ประเภทลู่ เป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ตามถนนและทางเดินของชุมชน สามารถเข้าถึงผู้ชมได้ง่าย สามารถจัดแสดงได้ในทุกพื้นที่ที่มีพื้นที่เพียงพอ จุดด้อยคือ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เป็นช่องเป็นแนว และผู้แสดงต้องทำการแสดงพร้อมกับการเคลื่อนที่ ทำให้การแสดงลักษณะท่าทางของผู้แสดงไม่สามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่ ต้องลดทอนท่าทางลงเพื่อให้สามารถเคลื่อนที่ในขณะที่ทำการแสดงได้ และต้องกำหนดบริเวณพื้นที่ของผู้ชมเพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการแสดง เนื่องจากไม่มีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดงและพื้นที่ของผู้ชมที่ชัดเจน

3. สถานที่แสดงประเภทโบราณสถาน เป็นการใช้พื้นที่บริเวณสถานที่ที่มีประวัติความเป็นมา และมีความสำคัญทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี เป็นสถานที่ในการแสดง สถานที่ประเภทโบราณสถาน เป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ตามแหล่งสำคัญ อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีบรรยากาศสวยงาม มีบริเวณพื้นที่กว้างขวาง สามารถใช้สภาพแวดล้อมโดยรอบสถานที่เป็นส่วนช่วยในการสร้างอารมณ์ร่วมในการชมการแสดง จุดด้อยคือ เนื่องจากเป็นการแสดงในสถานที่จริงและไม่มีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดงที่ชัดเจน ทำให้ผู้แสดงต้องกำหนดขอบเขตพื้นที่ใน

การแสดง กำหนดทิศทางการเข้า-ออก และกำหนดทิศทางการแสดงเอง รวมถึงกำหนดบริเวณพื้นที่ของผู้ชมเพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการแสดง

4. สถานที่แสดงประเภทแหล่งธรรมชาติ เป็นการใช้อาคารสถานที่ของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเอง หรือมีอยู่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ และสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพได้ตามกาลเวลา เป็นสถานที่ในการแสดง สถานที่ประเภทแหล่งธรรมชาติ เป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ตามแหล่งสถานที่ท่องเที่ยว อยู่ในพื้นที่ที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติและมีความสวยงาม มีบริเวณพื้นที่กว้างขวาง ผู้ชมสามารถมองเห็นฉากด้านหลังและบริเวณรอบข้างเป็นภาพจากทิวทัศน์จากธรรมชาติ จุดด้อยคือ เนื่องจากเป็นการแสดงในสถานที่จริง และไม่มีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดงที่ชัดเจน ทำให้ผู้แสดงต้องกำหนดทิศทางการเข้า-ออก และกำหนดทิศทางการแสดงเอง รวมถึงกำหนดบริเวณพื้นที่ของผู้ชมเพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการแสดง

5. สถานที่แสดงประเภทยานพาหนะ เป็นการใช้อาคารสถานที่ที่เป็นวัตถุหรือสิ่งประดิษฐ์ที่ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตซึ่งสามารถเคลื่อนย้ายขนส่งไปได้ เป็นสถานที่ในการแสดง สถานที่ประเภทยานพาหนะ เป็นสถานที่การแสดงที่ตีความแปลกใหม่และเป็นที่ยึดจุดใจของผู้ชม ยานพาหนะสามารถทำการเคลื่อนที่ในระหว่างทำการแสดงได้ ผู้ชมสามารถมองเห็นการแสดงได้อย่างรอบด้าน จุดด้อยคือ เนื่องจากเป็นการแสดงในยานพาหนะ ทำให้พื้นที่ในการแสดงมีจำกัดมาก ผู้แสดงจะต้องควบคุมการใช้พื้นที่ในการแสดง ในบางสถานที่จะต้องใช้ทักษะในการทรงตัวสูงอย่างเช่นการแสดงบนเรือพายที่มีขนาดเล็ก ผู้แสดงต้องทำการฝึกซ้อมมาเป็นอย่างดี บางครั้งอาจทำให้ความสามารถในการแสดงลดน้อยลง เพราะมีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่ และไม่มีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดงที่ชัดเจน ทำให้ผู้แสดงต้องกำหนดทิศทางการแสดงเอง

6. สถานที่แสดงประเภทอาคารสาธารณะ เป็นการใช้อาคารสถานที่ที่มีการปลูกสร้างอาคารขึ้นสำหรับเพื่อการใช้สอยหรือเป็นอาคารที่ใช้ประโยชน์ในการชุมนุมของบุคคลทั่วไป เพื่อกิจกรรมทางราชการ การศึกษา การนันทนาการ ฯลฯ โดยใช้พื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่แสดง สถานที่ประเภทอาคารสาธารณะ เป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ตามแหล่งชุมชน มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง อยู่ในพื้นที่ภายในตัวอาคาร ทำให้สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศได้มากกว่าสถานที่ประเภทอื่น จุดด้อยคือ อาคารบางแห่งมีพื้นที่ไม่เหมาะสมกับการทำการแสดง และไม่มีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดงที่ชัดเจน ทำให้อาจจะต้องมีการปลูกโรงหรือสร้างเวทีขึ้นเพื่อใช้สำหรับทำการแสดง

7. สถานที่แสดงประเภทบ้านเรือน เป็นการใช้สถานที่เป็นสิ่งปลูกสร้างที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ เป็นสถานที่ในการแสดง สถานที่ประเภทบ้านเรือน เป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ตามแหล่งพื้นที่ชุมชน สามารถจัดได้ในบริเวณบ้านพักอาศัย สะดวกต่อการดูแลและการใช้งาน สามารถจัดพื้นที่แสดงในช่วงเวลาใดก็ได้ จุดด้อยคือ เนื่องจากการแสดงในสถานที่จริง ทำให้พื้นที่ในการแสดงบางแห่งไม่เหมาะสมกับการทำการแสดง และไม่มีกำหนดสัดส่วนพื้นที่การแสดงที่ชัดเจน ทำให้ผู้แสดงต้องกำหนดทิศทางการเข้า-ออก และกำหนดทิศทางในการแสดงเอง รวมถึงกำหนดบริเวณพื้นที่ของผู้ชมเพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการแสดง

8. สถานที่แสดงประเภทสระน้ำ เป็นการใช้สถานที่บริเวณที่มีพื้นที่เป็นน้ำเป็นสถานที่ในการแสดง สถานที่ประเภทสระน้ำ เป็นสถานที่การแสดงที่สามารถพบได้ตามแหล่งสถานที่ท่องเที่ยว อยู่ในพื้นที่ที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติและสวยงาม ดูแปลกตา ผู้ชมสามารถมองเห็นฉากด้านหลังเป็นภาพจากทิวทัศน์ธรรมชาติ จุดด้อยคือ เนื่องจากการแสดงในพื้นที่ที่เป็นน้ำ ทำให้ผู้แสดงเสี่ยงต่อการเกิดข้อผิดพลาดผิดพลาดในระหว่างทำการแสดง ควรต้องมีความระมัดระวังอย่างมากในระหว่างทำการแสดง

9. สถานที่แสดงประเภทผสมผสาน เป็นการใช้สถานที่ในการแสดงที่มีการผสมผสานระหว่างประเภทของสถานที่ที่ผู้วิจัยทำการจัดแบ่งเข้าด้วยกัน หรือเป็นการผสมผสานระหว่างการนำพื้นที่ที่ใช้สอยในลักษณะอื่นมาเป็นสถานที่เพื่อการแสดง เกิดเป็นการใช้สถานที่แสดงในรูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลายมากขึ้นจากเดิม

จากการศึกษาการใช้พื้นที่ของการแสดงนาฏศิลป์ไทยทั้ง 7 รูปแบบ คือ การแสดงหนังใหญ่, หุ่น, ละคร, โขน, ระบำ, รำ และพื้นเมืองหรือพื้นบ้าน ผู้วิจัยจัดรูปแบบการแสดงออกเป็น 2 รูปแบบ คือรูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนทางการแสดงมาก และรูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนทางการแสดงน้อย

รูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนทางการแสดงมาก คือ การแสดงหนังใหญ่, หุ่น, ละคร และ โขน เป็นการแสดงที่มีข้อกำหนดในกระบวนการแสดงและธรรมเนียมปฏิบัติ มีองค์ประกอบทางการแสดงที่เฉพาะ เช่น จำนวนผู้แสดง ฉาก อุปกรณ์การแสดง และเครื่องดนตรี รวมถึงโอกาสที่ใช้ในการแสดง และผู้ชม การแสดงรูปแบบนี้มักจะทำการแสดงเป็นเรื่องราว มีบทละคร บทร้อง บทรำ เป็นตัวกำหนดการใช้พื้นที่ในการแสดง การแสดงในรูปแบบนี้มักจะมีการสร้างเวทีทางการแสดงที่

เฉพาะของแต่ละรูปแบบ เช่น โรงหนังใหญ่ โรงหุ่นละครเล็ก โรงละคร และโรงโขน เพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้พื้นที่ของการแสดงที่มีลักษณะทางการแสดงที่แตกต่างกัน เพื่อความสมบูรณ์ของรูปแบบการแสดง ส่งผลให้การเลือกใช้สถานที่ในการแสดงนั้นมีข้อจำกัดมาก เมื่อการแสดงประเภทนี้ไม่มีสถานที่แสดงที่เหมาะสมกับรูปแบบการแสดง จึงจำเป็นต้องปลูกโรงแบบชั่วคราวขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้พื้นที่ของการแสดงรูปแบบนั้น เพื่อความถูกต้องและเหมาะสม หากเมื่อจำเป็นต้องทำการแสดงในพื้นที่ที่มีองค์ประกอบไม่ครบถ้วน ไม่เหมาะสมกับรูปแบบการแสดง การแสดงจะต้องถูกปรับเปลี่ยนหรือลดทอนเพื่อปรับให้เหมาะสมกับสถานที่ ทำให้รูปแบบของการแสดงชนิดนั้นขาดความสมบูรณ์

รูปแบบการแสดงที่มีแบบแผนทางการแสดงน้อย คือ การแสดงระบำ, รำ และนาฏยศิลป์พื้นเมืองหรือพื้นบ้าน เป็นการแสดงที่มีความเป็นเอกเทศ มีข้อกำหนดในกระบวนการแสดงและธรรมเนียมปฏิบัติที่ไม่เคร่งครัด การแสดงรูปแบบนี้ไม่ต้องแสดงเป็นเรื่องราว มีองค์ประกอบทางการแสดงที่ไม่มาก ไม่ต้องมีฉาก ไม่มีบทละคร มาเป็นตัวกำหนดการใช้พื้นที่ในการแสดง เพียงแต่มีแบบแผนที่กำหนดทิศทาง การเข้าและการออก และแบบแผนการใช้พื้นที่ในการแสดงให้เหมาะสม การแสดงประเภทนี้สามารถใช้แสดงเป็นชุดสั้น ๆ ได้ ส่งผลให้มีความอิสระในการใช้พื้นที่แสดงมากกว่าแบบแรก ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบของการแสดงให้มีความเหมาะสมกับสถานที่แสดงได้ การแสดงในรูปแบบเช่นนี้ เกิดการพัฒนาและการสร้างสรรค์รูปแบบการแสดงขึ้นอีกมาก เนื่องจากมีข้อจำกัดในการแสดงที่ไม่เคร่งครัด

นอกจากรูปแบบที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่ายังมีรูปแบบการแสดงที่ไม่มีแบบแผนทางการแสดง เป็นการแสดงแนวการทดลอง ที่ไม่มีข้อกำหนดและแบบแผนในกระบวนการแสดง ผู้สร้างสรรค์สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างอิสระ โดยไม่ต้องคำนึงถึงหลักปฏิบัติใด เป็นงานการทดลองจากจินตนาการของผู้สร้างสรรค์ เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของผู้สร้างสรรค์

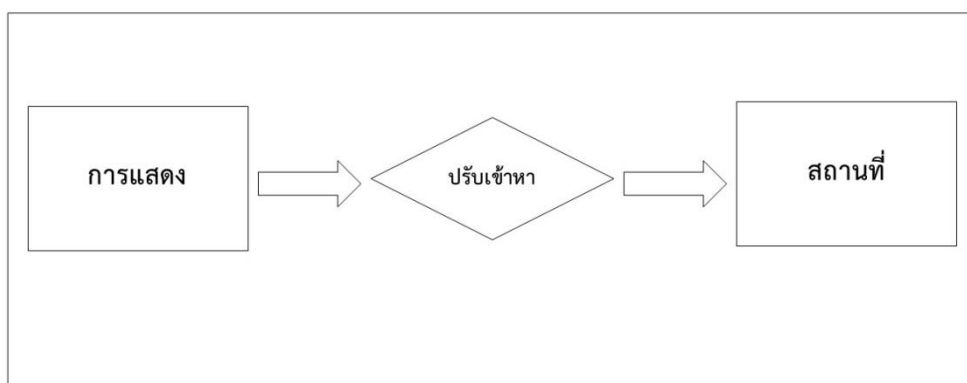
การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่ในการแสดงกับรูปแบบนาฏยศิลป์เป็นการศึกษาความเกี่ยวข้องของสถานที่ในการแสดงและรูปแบบนาฏยศิลป์ว่าทั้งสองอย่างนี้มีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างไร การแสดงในแต่ละครั้งจะมีเรื่องของสถานที่เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เพราะไม่ว่าจะทำการแสดงที่ใด สถานที่แห่งนั้นถือว่าเป็นสถานที่ในการแสดง รูปแบบการแสดงนาฏยศิลป์

แต่ละชนิดจะมีองค์ประกอบเฉพาะที่เป็นตัวกำหนดการใช้พื้นที่ว่าจะต้องประกอบด้วยส่วนใดบ้างจึงจะเหมาะสมกับการแสดงรูปแบบของชนิดนั้น

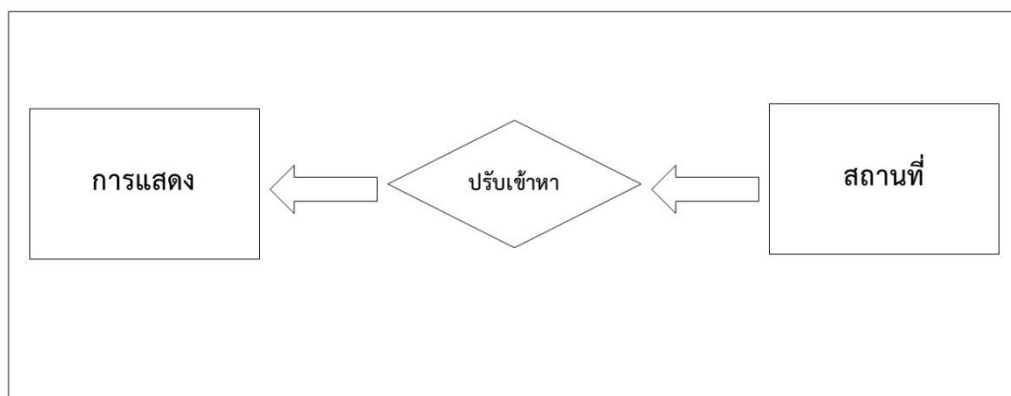
จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยพบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สถานที่กับรูปแบบการแสดงสามารถแยกความสัมพันธ์ออกได้ดังนี้

การปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่

การปรับรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่แสดง หลักการนี้เป็นการเลือกปรับรูปแบบของการแสดงให้มีความเหมาะสมกับสถานที่แสดง โดยคำนึงเรื่องของสถานที่เป็นหลักในการออกแบบการแสดงแล้วจึงนำมาปรับปรุงรูปแบบการแสดง ดังนั้นผู้กำกับหรือศิลปินต้องทราบถึงข้อเท็จจริงถึงปัจจัยต่าง ๆ ของสถานที่ในแต่ละแห่งว่ามีลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็นอย่างไร แล้วจึงนำมาปรับหรือสร้างงานการแสดงให้มีความเหมาะสมกับสถานที่ หลักการนี้เหมาะสำหรับรูปแบบการแสดงที่ไม่เคร่งครัดเรื่องแบบแผนทางการแสดง สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงและองค์ประกอบของการแสดงได้ตามความเหมาะสมของสถานที่ ส่วนใหญ่จะพบในการใช้สถานที่ที่อยู่ตามแหล่งชุมชน ที่มีพื้นที่ค่อนข้างจำกัด และไม่สามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ได้

การปรับสถานที่ให้เข้ากับรูปแบบการแสดง

การปรับสถานที่แสดงให้เข้ากับรูปแบบการแสดง เป็นหลักการในทางตรงกันข้ามของหลักการแรก เป็นการเลือกปรับรูปแบบของสถานที่แสดงให้มีความเหมาะสมกับรูปแบบการแสดง โดยคำนึงเรื่องรูปแบบการแสดงเป็นหลักในการออกแบบสถานที่ แล้วจึงนำมาปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนสถานที่ของการแสดง หลักการนี้เหมาะสำหรับรูปแบบการแสดงที่เคร่งเรื่องแบบแผนทางการแสดง ที่จำเป็นจะต้องมีองค์ประกอบการแสดงให้ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงจะสามารถทำการแสดงในรูปแบบนั้นได้ ส่วนใหญ่จะพบในการใช้สถานที่ประเภทโรงละคร ที่มีอุปกรณ์ในการเสริมองค์ประกอบการแสดงให้ครบถ้วน และสถานที่ประเภทแบบปลูกโรงชั่วคราว ที่เป็นการสร้างโรงขึ้นตามรูปแบบของการแสดงชนิดนั้นโดยเฉพาะ

สถานที่เพื่อการแสดงในแต่ละแห่งมีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่ที่แตกต่างกัน ทุกพื้นที่ล้วนมีปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน เนื่องจากสถานที่บางแห่งไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อใช้เป็นสถานที่ในการแสดงโดยเฉพาะเช่นเดียวกับสถานที่ประเภทโรงละคร สถานที่แต่ละแห่งนั้นถูกสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ของการใช้งานและมีลักษณะทางกายภาพที่ต่างกัน โรงละครนั้นเป็นสถานที่ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อรองรับการแสดงนาฏศิลป์โดยเฉพาะ ถือได้ว่าเป็นสถานที่ที่มีองค์ประกอบครบถ้วนที่สุดสำหรับใช้ในการแสดง เนื่องจากโรงละครมีพัฒนาการที่สืบเนื่องกันมา มีการตรวจสอบและการแก้ไขจุดบกพร่องของการใช้งานให้เหมาะสมอยู่เสมอ

การจัดพื้นที่ของโรงละครนั้นมีการแบ่งสัดส่วนของพื้นที่ที่ชัดเจน มีพื้นที่ใช้สอยอย่างครบถ้วน มีบริเวณที่เปลี่ยนฉากการแสดง มีพื้นที่หลังโรงและห้องสำหรับแต่งตัวนักแสดง มีบริเวณห้องสุขาอยู่ภายในโรงละคร มีบริเวณทางเข้าและทางออกผู้แสดงอย่างชัดเจน มีจุดยืนเตรียมแสดงโดยไม่มีผู้ชมมองเห็น มีบริเวณที่นั่งของผู้ชมเป็นสัดส่วน ง่ายต่อการรับชม มีบริเวณที่ตั้งเครื่องดนตรีและเครื่องเสียง รวมถึงมีบริเวณที่ตั้งแสงสีอย่างไม่รำคาญสายตาของผู้ชม ทั้งยังมีระบบรักษาความปลอดภัยอย่างแน่นหนา ต่างจากการใช้สถานที่ประเภทอื่นเพื่อทำการแสดง เพราะส่วนใหญ่ในสถานที่ที่ผู้วิจัยพบนั้นไม่ได้มีการแบ่งสัดส่วนของพื้นที่ไว้อย่างชัดเจน มีพื้นที่ใช้สอยอย่างจำกัด ไม่ครบถ้วนภายในโรงละคร โดยมักจะมีพื้นที่ที่ใช้ในการแสดงเป็นหลัก บริเวณหลังโรงหรือห้องแต่งตัวจะพบในบางสถานที่ที่มีการจัดเตรียมไว้ให้ผู้แสดง หากมีการจัดเตรียมพื้นที่ไว้สำหรับแต่งตัวในบริเวณพื้นที่แสดงนั้นถือว่าเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้แสดง หากในบางสถานที่ไม่มีการจัดเตรียมห้องแต่งตัวไว้สำหรับนักแสดง ต้องมีการแก้ไขปัญหาโดยการใช้พื้นที่บริเวณรอบนอกในการแต่งตัว หรือให้ผู้แสดงทำการแต่งตัวให้แล้วเสร็จก่อนมาถึงภายในพื้นที่ที่จัดงาน บริเวณห้องสุขาภายในพื้นที่แสดงนั้นแทบจะไม่พบในการจัดการแสดงนอกสถานที่ นอกจากเป็นสถานที่ประเภทอาคารสาธารณะที่มีบริเวณห้องสุขาอยู่ภายในตัวอาคาร การแก้ไขปัญหาโดยการอาศัยการเข้าห้องสุขาจากบริเวณรอบนอกของพื้นที่แสดง หรือในบางครั้งทางการจัดงานอาจให้บริการห้องสุขาเคลื่อนที่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้แสดง บริเวณที่นั่งของผู้ชมนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะการจัดงาน หากเป็นงานที่ค่อนข้างทางการเช่น งานแถลงข่าว งานเปิดตัวสินค้า งานเทศกาลต่าง ๆ ฯลฯ จะมีการแบ่งพื้นที่ไว้สำหรับวางเก้าอี้เพื่อชมการแสดง เนื่องจากจะต้องมีแขกผู้ใหญ่มาเปิดงานและรับชมการแสดง หรือเป็นงานที่ใช้ระยะเวลาในการแสดงค่อนข้างนานก็จำเป็นที่จะต้องมีเก้าอี้ไว้สำหรับชมการแสดง หากเป็นงานที่ไม่ทางการมากจัดแสดงตามแหล่งชุมชน ไม่ได้ต้องการให้มีผู้ชมนั่งชมเป็นสัดส่วน แต่ต้องการให้ผู้ชมมีการพลัดเปลี่ยนกัน เช่น งานแสดงตามถนนคนเดิน งานกิจกรรมตามห้างสรรพสินค้า ที่ต้องการให้ผู้ชมเห็นเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะเป็นการหยุดเพื่อชมการแสดงเพียงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น สามารถชมการแสดงได้จากบริเวณรอบพื้นที่ ก็จะไม่มีการแบ่งพื้นที่ไว้สำหรับชมการแสดงอย่างชัดเจน

ผู้แสดง เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในการแสดง จำนวนของผู้แสดงและการคัดเลือกผู้แสดงมีความสำคัญมาก การเลือกจำนวนของผู้แสดงนั้นจะต้องมีความเหมาะสมกับขนาดของพื้นที่ เช่น การแสดงกลางสนาม ก็จำเป็นจะต้องใช้จำนวนผู้แสดงที่มาก เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างพื้นที่กับ

การแสดง หากต้องแสดงในพื้นที่ที่มีขนาดเล็กลง ก็จะต้องมีการปรับจำนวนของผู้แสดงลงให้มีความเหมาะสมกับขนาดของพื้นที่ ในการเลือกผู้แสดงที่แสดงในโรงละครนั้นจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีทักษะทางการแสดงสูง เพื่อดึงดูดและสร้างความประทับใจในการรับชม เพราะผู้ชมที่ชมการแสดงในโรงละครนั้นจะมีสมาธิและความตั้งใจที่จะชมการแสดง ทำให้เกิดความคาดหวังในการแสดงขึ้น ส่วนผู้แสดงในนอกสถานที่นั้น ก็ต้องมีทักษะทางการแสดงเช่นกันแต่อาจจะไม่จำเป็นต้องสูงเท่ากับการแสดงในโรงละคร เพราะผู้ชมที่ชมการแสดงนั้นมีสมาธิและความตั้งใจในการชมการแสดงน้อยกว่า แต่จะต้องเน้นเรื่องความบันเทิง เพื่อดึงดูดใจให้ผู้ชมเข้ามาชมการแสดง การใช้พลังของผู้แสดงในการแสดงก็แตกต่างกัน การแสดงในโรงละครนั้นมีการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ กำหนดจำนวนที่นั่งของผู้ชม กำหนดระยะห่างระหว่างผู้ชมกับผู้แสดงอย่างชัดเจน ทำให้สามารถควบคุมหรือกำกับการแสดงให้ออกมาเหมาะสมและสอดคล้องกับขนาดของพื้นที่ ส่วนการใช้พลังของผู้แสดงในการแสดงนอกสถานที่นั้น ไม่สามารถกำหนดขอบเขตของการแสดงได้ หากต้องแสดงในสถานที่โล่งกว้าง ผู้แสดงจำเป็นที่จะต้องใช้พลังในการแสดงที่เกินจริง หรือใช้ท่าทางที่ใหญ่ขึ้นในการแสดง เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้ชม ผู้แสดงจึงควรมีทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างดี นี่จึงเป็นประเด็นที่สำคัญเพราะมีส่วนในการเลือกชุดการแสดงให้เหมาะสมกับสถานที่แสดง

องค์ประกอบการแสดง เป็นสิ่งที่ทำให้การแสดงดูโดดเด่นและมีสีสันขึ้น เป็นการเพิ่มอรรถรสในการรับชม ไม่ว่าจะเป็นฉาก แสง สี เสียง หรืออุปกรณ์ประกอบฉาก ซึ่งองค์ประกอบที่สมบูรณ์และครบถ้วนเหล่านั้นจะอยู่โรงละครที่มีการติดตั้งระบบจากภายในตัวอาคาร มีการเปลี่ยนฉากได้อย่างรวดเร็วสามารถสร้างฉากได้ตามความต้องการ มีการจัดไฟไว้อย่างเป็นระบบอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม เพื่อง่ายต่อการจัดแสงในการแสดง มีลำโพงรอบทิศทาง มีคุณภาพเสียงที่ดังชัดเจน โดยระบบทั้งหมดสามารถควบคุมทั้งหมดได้ภายในห้องควบคุม ภายในโรงละครจะเป็นสถานที่ปิดทำให้การจัดแสง สี เสียง นั้นง่ายต่อการควบคุม เนื่องจากไม่มีสิ่งรบกวนจากภายนอก ต่างจากการจัดการแสดงนอกสถานที่อย่างสิ้นเชิง เนื่องจากมีสิ่งรบกวนจากภายนอกจำนวนมาก ส่วนใหญ่การจัด แสง สี จะพบในการแสดงช่วงเวลากลางคืน เพราะไม่มีแสงที่รบกวนจากแสงธรรมชาติและสามารถเห็นสีของไฟได้อย่างชัดเจน แต่นอกจากแสงธรรมชาติแล้วยังมีแสงจากหลอดไฟหรือแสงจากอุปกรณ์อื่นบริเวณรอบพื้นที่ที่ไม่สามารถควบคุมได้ ในบางสถานที่ที่มีการแสดงดนตรีสดเพื่อใช้ประกอบการแสดง ก็ต้องจัดพื้นที่ให้สำหรับนักดนตรีและต้องใช้เครื่องขยายเสียงเพื่อให้ได้ยินเสียงที่ชัดเจน หากใช้ไม่มีดนตรีสดก็ต้องใช้เครื่องเสียงเปิดเพลงในการแสดง ซึ่งภายในพื้นที่นั้นมีเสียงรบกวนอยู่ตลอดเวลา องค์ประกอบ

การแสดงเหล่านี้ผู้วิจัยพบว่าเรื่องงบประมาณในการจัดงานมีส่วนสำคัญที่จะทำให้องค์ประกอบ การแสดงนั้นมีคุณภาพ เนื่องจากการจ้างอุปกรณ์ที่มีคุณภาพนั้นมีราคาค่อนข้างสูง หากงบประมาณ น้อยอุปกรณ์และคุณภาพในการใช้งานก็จะลดลง ทำให้อรรถรสในการแสดงนั้นหายไปหรือไม่สมบูรณ์ เท่าที่ควร

กลุ่มผู้ชม เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การแสดงนั้นเกิดความสมบูรณ์ ผู้ชมที่ชมการแสดงใน โรงละครส่วนใหญ่มักจะซื้อบัตรเพื่อเข้าไปชมการแสดงที่ตนเองสนใจ หรือเข้าไปชมการแสดงที่เฉพาะ ในแต่ละโรงละครนั้นจะมีกฎระเบียบและข้อบังคับเรื่องการใช้โรงละครและมารยาทในการรับชม การแสดงไว้อย่างชัดเจน ส่งผลให้ผู้ชมที่ชมการแสดงนั้นมีความสามารถในการรับชม ไม่มีเสียงรบกวน และสามารถเลือกที่นั่งชมการแสดงได้ตามความต้องการ ส่วนผู้ชมที่ชมการแสดงในสถานที่ประเภทอื่นนั้น ส่วนใหญ่มักจะพบการแสดงในสถานที่ตามแหล่งชุมชน ที่มีการจัดการแสดงขึ้นเพื่อความบันเทิง พิธีกรรม พิธีการ ฯลฯ ทำให้กลุ่มของผู้ชมนั้นเป็นบุคคลที่เดินทางสัญจรผ่านในพื้นที่นั้น หากได้เห็น หรือได้ยินเสียงการจัดการแสดง เมื่อเกิดความสนใจจึงจะเดินเข้ามาชมการแสดงภายในพื้นที่ที่จัดงาน ลักษณะของการชมการแสดงนั้นมีทั้งที่เข้ามานั่งชมการแสดงบนเก้าอี้ที่ทางสถานที่ได้จัดเตรียมไว้ และ การยืนชมการแสดงในบริเวณรอบข้างของพื้นที่ ส่วนใหญ่ผู้ที่เข้ามานั่งเก้าอี้ชมการแสดงนั้นจะเป็น ผู้ที่สนใจที่จะชมการแสดงจนจบ ส่วนผู้ที่ยืนชมการแสดงนั้นจะเป็นการหยุดยืนเพื่อชมการแสดงใน ระยะเวลาหนึ่งแล้วเดินออกไปนอกพื้นที่ ทำให้สมาธิของผู้ชมนั้นไม่ได้จดจ่ออยู่กับการแสดงเท่าที่ควร เพราะเสียงรบกวนรอบข้างและบุคคลที่สัญจรไปมาภายในพื้นที่ ดังนั้นการเลือกรูปแบบชุดการแสดงที่ จะนำไปแสดงนั้นจึงมีผลต่อการนำเสนอ ควรเลือกรูปแบบการแสดงที่มีความเหมาะสมกับสถานที่และ ภาวะโอกาสนั้น ๆ โอกาสในการแสดงนั้นจึงมีส่วนสำคัญในการเลือกใช้สถานที่ในการแสดง เพราะเป็น การกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการแสดงที่จัดขึ้น

การจัดพื้นที่ในการแสดงภายนอกสถานที่นั้น ส่วนมากถึงแม้จะรู้สถานที่แสดงล่วงหน้าแล้ว ก็มักจะมีสถานการณ์ที่ควบคุมไม่ได้ให้พบเห็นอยู่บ่อยครั้ง จะต้องมีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า รวมถึง สถานการณ์จากสิ่งรอบข้างที่ไม่สามารถควบคุมได้ โดยส่วนมากผู้แสดงจะทราบว่าจะทำการแสดงที่ใด แต่เมื่อไปถึงพื้นที่จะต้องทำการสำรวจพื้นที่รอบ ๆ อีกครั้ง เพื่อตรวจสอบความเรียบร้อยและความ เหมาะสมของพื้นที่ ตรวจสอบว่ามีสิ่งกีดขวาง หรือมีขนาดพื้นที่เพียงพอสำหรับการแสดงหรือไม่ หาก มีพื้นที่ไม่เพียงพอจะต้องทำการแก้ไขปัญหา โดยการปรึกษาหารือกับผู้จัดงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้องกับ การจัดสถานที่เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา อาจจะใช้แนวทางของการปรับเปลี่ยนสถานที่ให้

เหมาะสมกับการแสดง หรือการปรับปรุงแบบการแสดงให้เข้ากับสถานที่ เพื่อให้การจัดการแสดงนั้นมีความเหมาะสมและเพื่อให้คุณภาพของการจัดการแสดงนั้นออกมาสมบูรณ์ที่สุด

การจัดการแสดงนอกสถานที่นั้นถึงแม้จะควบคุมการแสดงให้สมบูรณ์ได้ยากกว่าการแสดงในโรงละคร แต่การแสดงนอกสถานที่นั้นสามารถเข้าถึงผู้ชมได้ในทุกระดับชั้น มีความใกล้ชิดกับผู้ชมได้มากกว่า ไม่ต้องมีพิธีการมาก ผู้ชมสามารถรับชมการแสดงเพื่อความบันเทิงได้อย่างผ่อนคลาย ไม่เคร่งจรรย์และธรรมเนียมในการรับชมอย่างในโรงละคร การจัดการแสดงในแต่ละครั้งนั้นทุกฝ่ายล้วนมีความสำคัญกับการทำให้งานออกมาสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายการจัดงาน ฝ่ายเบื้องหลัง ฝ่ายนักแสดง ฝ่ายเครื่องเสียง ฝ่ายไฟ ฯลฯ ทุกหน้าที่ล้วนมีความสำคัญต่อการจัดพื้นที่แสดงให้เกิดความสมบูรณ์ทุกฝ่ายจะต้องเตรียมพร้อมสำหรับการรับมือเพื่อจะแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ เพื่อให้งานออกมาได้อย่างสมบูรณ์ ผู้สร้างสรรค์ผลงานและศิลปินจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่กับการแสดง ที่เกี่ยวกับปัจจัยเรื่องสภาพแวดล้อมของสถานที่ ปัจจัยเรื่องสิ่งแวดล้อมของสถานที่ ปัจจัยเรื่องรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ ประกอบด้วย องค์ประกอบในการแสดง วิธีการแสดง ข้อกำหนดและข้อบังคับในการแสดง โอกาสในการแสดง และการใช้พื้นที่ในการแสดง จึงนับว่าเป็นความท้าทายของศิลปินและผู้สร้างสรรค์ผลงานที่ต้องการเปลี่ยนสถานที่แสดงให้เกิดความแปลกใหม่ เพื่อผลิตผลงานและพัฒนาางานนาฏศิลป์ให้เกิดแนวคิดที่ต่างจากเดิมและมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.2 ข้อเสนอแนะ

CHULALONGKORN UNIVERSITY

งานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่กับการแสดงฉบับนี้ผู้ที่สนใจสามารถนำไปเป็นแนวทางในการเลือกใช้สถานที่เพื่อการแสดง และสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการสร้างงานนาฏศิลป์ให้เหมาะสมและมีความสัมพันธ์กันกับสถานที่แสดง เนื่องในปัจจุบันการแสดงนาฏศิลป์มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ความต้องการในการหาสถานที่แสดงในรูปแบบใหม่นั้นมากขึ้นไปด้วย ทำให้ข้อมูลของงานวิจัยฉบับนี้ไม่สิ้นสุดสามารถที่จะศึกษาข้อมูลและพัฒนาข้อมูลเพิ่มเติมต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. โรงละครแห่งชาติ[ออนไลน์]. 2563. กรมศิลปากร. แหล่งที่มา:
<https://www.finearts.go.th/nationaltheater/categorie/history>[10 ธันวาคม 2561]
- กฤตยชญ์ วงษ์หาญ. บุคลากร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา. สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2563.
- กฤษรา วริศราภุริชา. งานฉากละคร 1. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551
- กฤษรา วริศราภุริชา. งานฉากละคร 2. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- กฤษรา วริศราภุริชา. ประมวลศัพท์เทคนิค:งานด้านฉากและเวทีที่นิสิตนักศึกษาด้านการละครควรรู้. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- กฤษรา วริศราภุริชา. การจัดฉากเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560.
- จริญญา เมษะมาน. นักแสดงอิสระ. สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2563.
- ธีรภัทร์ ทองน้อม. โขน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2555.
- นงศ์นุช ไพรบูลยกิจ. หุ่นกระบอก. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ฐานการพิมพ์, 2541.
- นริศรานันต์ดวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมพระยา. ชุมนุมบทละครและบทขับร้อง. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, 2514.
- ปิยเดช อัครโพธิวงศ์. โรงละครไทย วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.
- พระนครคีรี. อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี[ออนไลน์]. 2015. พระนครคีรี. แหล่งที่มา:
http://www.phranakhonkhiri.com/web/exhibition_detail/6[10 ธันวาคม 2561]
- ภรตมณี. นาฏยศาสตร์ ตำรารำ. แปลโดย แสง มนวิฑูร. พระนคร: กรมศิลปากร, 2511.
- มนตรี มีเนียม. วรรณกรรมการแสดง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560.
- มัทนี รัตนิน. ศิลปะการแสดงละครคอน (Acting) :หลักเบื้องต้นและการฝึกซ้อม. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

รัตน์ะ ตาแปง. อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และ

ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา. สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2563.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, 2554.

วรรณิ เมษะมาน. ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดมงคลวราราม. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2563.

วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี. โรงละคร[ออนไลน์]. 2556. วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี. แหล่งที่มา:

<https://th.wikipedia.org/wiki/โรงละคร>[12 ตุลาคม 2561]

วิชัย สวัสดิ์จิ้น. ผู้จัดการฝ่ายการแสดง บริษัทโคลอสเซียมโชว์ พัทยา จำกัด. สัมภาษณ์, 13 กรกฎาคม 2563.

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วม

สมัย กระทรวงวัฒนธรรม. หอการแสดงในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : หินหยางการพิมพ์, 2557.

วิริยะ สวัสดิ์จิ้น. อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และ

ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา. สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2563.

ศิริมงคล นาฎยกุล. นาฏยศิลป์ : หลักทฤษฎีและการเคลื่อนไหว. พิมพ์ครั้งที่1. มหาสารคาม:

ตักศิลาการพิมพ์, 2549.

ศุภยาดา ประดิษฐ์ไวทยากร. พื้นที่สาธารณะ วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555.

สมพร พูราจ. Mime : ศิลปะท่าทางและการเคลื่อนไหว. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. สถานที่และภูมิภาค[ออนไลน์]. 2558. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

แหล่งที่มา: <http://www.royin.go.th/?knowledges=สถานที่และภูมิภาค>[10 ตุลาคม 2562]

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. โรง[ออนไลน์]. 2554. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. แหล่งที่มา:

<http://www.royin.go.th/dictionary/>[10 ตุลาคม 2562]

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. โรงมหรสพ[ออนไลน์]. 2554. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. แหล่งที่มา:

<http://www.royin.go.th/dictionary/>[10 ตุลาคม 2562]

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. ละคร[ออนไลน์]. 2554. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. แหล่งที่มา:

<http://www.royin.go.th/dictionary/>[10 ตุลาคม 2562]

สุนนมาลย์ นิมเนตพันธ์. การละครไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2541.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์, นาฏยศิลป์รัชกาลที่ 9. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์, หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. โรงละครแนวคิดและการออกแบบ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. วิวัฒนาการนาฏยศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พศ. 2325-2477. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

เสาวณิต วิงวอน. วรรณคดีการแสดง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2555.

อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์. ลิเก: การแสดงและการฝึกหัด. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

อภิญา เพ็องฟูสกุล. 2543. พื้นที่ ในทฤษฎีสังคมศาสตร์. วารสารสังคมศาสตร์ 12: 65-101.

Im2market. สถานที่[ออนไลน์]. 2016. Im2. แหล่งที่มา:

<https://www.im2market.com/2016/10/10/3621>[12 ตุลาคม 2562].

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทสัมภาษณ์

ชื่อ ว่าที่ร้อยตรีวิริยะ สวัสดิ์จัน อายุ 38 ปี

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และ
ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

คำถาม สถานที่แสดงส่งผลอย่างไรต่อการเลือกรูปแบบการแสดง

โดยปกติแล้วเราจะทราบก่อนว่าจะต้องทำการแสดงที่ไหน เช่น แสดงในหอประชุม แล้วจึงจะเริ่มกำหนดรูปแบบของการแสดง และเลือกชุดการแสดงต่าง ๆ โดยต้องมาพิจารณาถึงรูปแบบที่จะแสดงและวิธีการแสดง เช่น การแสดงรำเดี่ยว นั้นแสดงว่าสถานที่แสดงจะต้องมีขนาดพื้นที่ไม่ใหญ่มาก หากเปลี่ยนมาเป็นการรำคู่ แต่ใช้ผู้แสดงทั้งหมด 8 คู่ หมายความว่า พื้นที่ที่จะใช้แสดงนั้นจะต้องมีขนาดพื้นที่ที่กว้างขึ้น ในส่วนของเนื้อหาหรือเรื่องราวที่จะใช้แสดง มันก็จะส่งผลถึงสถานที่ที่จะใช้แสดงด้วย เช่น สถานที่ที่มีคนเดินผ่านไปผ่านมาโดยที่ไม่ได้สนใจหรือตั้งใจ ก็จะเลือกเนื้อหาการแสดงที่สามารถเข้าถึงบุคคลให้เข้าใจได้ง่าย ไม่ต้องคิดตามมาก ต่อมาในส่วนของจำนวนนักแสดง ก็จะใช้วิธีการดูตามขนาดของพื้นที่ ถ้าสถานที่ขนาดใหญ่มาก เราก็เลือกการแสดงรำ 1 คู่ แต่ถ้าสถานที่มีขนาดใหญ่มาก ๆ เราก็เพิ่มขึ้นไป ตั้งแต่ 2-8 คู่ แล้วแต่ขนาดของพื้นที่ ทุกอย่างล้วนมีผลทั้งสิ้น จากประสบการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ ในส่วนของงานร่วมสมัย หากต้องทำการแสดงที่หอประชุมใหญ่ ในการออกแบบงานในหอประชุม กับการออกแบบงานในสนามกีฬา ก็จะมีความแตกต่างกันทั้งเรื่องจำนวนผู้แสดง รวมไปถึงความสามารถของนักแสดง การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง และฉากต่างก็จะให้ผลลัพธ์ที่มีความต่างกันออกไป

การเลือกรูปแบบการแสดงในมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์นั้น ยกตัวอย่างเช่น สถานที่กลางแจ้ง ก็ไม่สามารถแสดงละครใน หรือการรำรำที่มีการอวดฝีมือมาก ๆ รวมไปถึงกลางสนามกีฬาก็จะไม่สามารถที่จะแสดงได้ เราก็ต้องใช้การแสดงที่มีท่าทางใหญ่ ๆ ให้สอดคล้อง และเข้าถึงคนดูง่าย ๆ ในทางกลับกัน ถ้าเราไปแสดงในห้องที่มีคนดูแค่ 10 คน เราก็ต้องใช้ผู้แสดงที่มีความสามารถสูง เพื่อดึงดูดสายตาของผู้ชม ในส่วนของการแสดงรำเดี่ยวจริง ๆ แล้วนั้นจะสามารถรำตรงไหนก็ได้ เช่น หน้าป้ายมหารัถย์ แต่ถามว่าเราจะเลือกที่เอาการแสดงรำเดี่ยวจะไปแสดงตรงนั้นหรือไม่ มันก็ไม่เหมาะสม แต่ถ้าเราได้โจทย์ที่ต้องไปแสดงหน้าป้ายมหารัถย์จริง ๆ เราก็มาเลือกรูปแบบการแสดงที่เป็นแนวผสมผสานเพื่อที่จะสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ชมที่ผ่านไปผ่านมาในพื้นที่นั้นได้

คำถาม วิธีการปรับปรุงแบบการแสดงให้เห็นเข้ากับสถานที่แสดง

ผู้ให้สัมภาษณ์ยกตัวอย่างมาว่า ถ้าหากเราไปในสถานที่ที่ต้องแสดงกลางสนาม และมีผู้ชมถึง 500 คน เราจะเอาการรำฟ้อนไปโดยเป็นการฟ้อนที่ราบเรียบ ระนาดเดียวกัน มันก็จะส่งผลให้การแสดงของเราไม่น่าดึงดูด แต่ถ้าเราปรับเป็นการรำฟ้อนซึ่งเรียกว่าฟ้อนแง้น โดยที่มีการใช้ร่างกายที่ฝืนธรรมชาติ ความอ่อนตัวของร่างกาย และปรับปรุงแบบแฉวต่าง ๆ มันจะช่วยให้มีแรงดึงดูดสายตาและความน่าสนใจของผู้ชมได้มากขึ้น เป็นการสร้างรูปแบบของการแสดงฟ้อน ให้เข้ากับสถานที่โล่งๆ ให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ในส่วนของการแสดงที่อยู่ในหอประชุมที่มีพื้นที่ไม่กว้างมาก หากเราจัดการแสดงที่มันดูจืดจาง ดูวาวมาก ๆ มันก็จะทำให้ผู้ชมรู้สึกว่ามันดูเกินจริง ก็จะต้องปรับให้รูปแบบดูเรียบขึ้น เนียบมากขึ้น เพราะสายตาของผู้ชมจะถูกจับจ้องได้ง่ายมากกว่า โดยเนื้อหาที่ใช้แสดงนั้นหากอยู่ในพื้นที่คนดูไม่มาก เนื้อหาการแสดงก็อาจจะแสดงเป็นเรื่องราวได้มากขึ้น แต่ถ้าเป็นการแสดงกลางแจ้งในพื้นที่โล่งก็ต้องมีการประกอบสร้าง เล่นท่าทางให้ใหญ่มากขึ้นจากผู้แสดงหลาย ๆ คน เพื่อสื่อสารได้ง่ายมากขึ้น ให้คนดูเข้าใจจากภาพเล็กไปภาพใหญ่ ส่วนฝีมือนักแสดงนั้นก็อาจจะน้อยลง แต่ต้องใช้จำนวนนักแสดงที่มากขึ้น แต่ถ้าอยู่ในโรงละคร บางครั้งจำนวนนักแสดงไม่ต้องเยอะ หรืออาจจะมีแค่คนเดียว แต่ผู้แสดงต้องมีฝีมือจัดจ้านและสามารถเอาคนดูอยู่ทั้งโรง

คำถาม การเลือกใช้สถานที่แสดงในการสร้างงานให้เกิดความเหมาะสม

ผู้ให้สัมภาษณ์ยกตัวอย่างมาว่า ถ้าเราจะสร้างงานโดยเราได้เข้าไปสถานที่ที่เป็นป่าต้นสักที่มีความแห้งแล้ง การแสดงมันก็ต้องมีความสอดคล้องกับพื้นที่ เราจะไม่นำระบำได้ท้องทะเลไปเล่น เพราะมันจะเกิดความขัดแย้ง ซึ่งเรื่องราวหรือรูปแบบที่เราต้องการนำเสนอมันก็ต้องสอดคล้อง หรือกลมกลืนกับสถานที่ที่จะไปแสดง เช่น เราจะไปแสดงที่วัด เรื่องราวการแสดงมันก็ต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มันต้องไม่ขัดแย้งกัน รวมไปถึงชุดและการแต่งกายที่รัดกุม มีเนื้อหาที่สงบเสถียร อย่างเช่น ในป่าสักเราอยากเห็นบรรยากาศที่มันจะเกิด เช่น ความแห้งแล้ง หรืออะไรที่มันรู้สึกว่ามันคือป่า มีใบไม้ เป็นเรื่องของความสอดคล้องของการสร้างงาน แต่ทั้งหมดมันก็ขึ้นอยู่กับสายตาของคนดูว่าพื้นที่ที่นั้นจะสามารถวางกรอบสายตาของคนดูให้ดูแล้วเข้าใจได้หรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นเวทีมาตรฐาน หรือเป็นเวทีที่จัดขึ้นมาเพื่อใช้แสดง โดยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ มันคือขนาดของเวทีที่มีทั้งความลึก กว้าง ยาว สูง มันสามารถกำหนดการแสดงที่เราจะคิดได้ทั้งหมด โดยแค่ความสูงของฉากองค์ประกอบก็ยังมีผล และการใช้ทิศทาง หากเวทีมีความเฉียง เราก็ต้องวางรูปแบบให้มันอยู่ในกรอบสายตาของผู้ชม มาถึงระดับของเวที ถ้ามองด้วยสายตาไม่ว่าจะเป็นระดับความสูง ระดับความลึก

ซึ่งระดับเหล่านี้ จะทำให้งานที่เราสร้าง หรือออกแบบมานั้น มันจะไม่แบน หรือมีมิตินั้นเอง การวางตำแหน่ง หรือการวางการแสดงให้เห็นรูปแบบที่เด่นมากยิ่งขึ้น เช่นการแสดงที่หน้าโบสถ์ การวางแนวของการแสดง ที่นำมาซึ่งจุดที่ทำให้โดดเด่น โดยอาจจะกำหนดจุดสำคัญที่ตรงกับหัวจั่วของโบสถ์พอดี รวมไปถึงการใช้เส้นนำสายตา การวางรูปทรง และรูปร่าง การประกอบท่าทางต่าง ๆ ให้เกิดมิติ ความหนา สอดคล้องกับสถานที่ โดยถ้าเราพูดถึงวัด เราก็นำท่าทางแบบภูเขาเข้ามาเพื่อนำสายตา ซึ่งถ้าเรารู้รูปแบบของสถานที่ต่าง ๆ ก่อนเราก็สามารถนำมาสร้างสรรค์ให้มีสอดคล้องได้มากที่สุด

บทสัมภาษณ์

ชื่อ นายวิชัย สวัสดิ์จิ้น อายุ 37 ปี

ตำแหน่ง ผู้จัดการฝ่ายการแสดง บริษัทโคลอสเซียมโชว์ พัทยา จำกัด

คำถาม แนวคิดการเลือกใช้สถานที่แสดงในการสร้างงานนาฏศิลป์

สิ่งที่มาก่อนการเลือกใช้สถานที่ คือโอกาสของการจัดงาน พื้นที่แบบ outdoor นั้นจะจัดยากกว่า พื้นที่ indoor มาก มีโอกาสที่จะหยุดแสดงกลางคันได้มากกว่า เช่น ฝนตก พายุเข้า มีทั้งฝน พายุ คน สิ่งแวดล้อมรอบด้านที่จะเป็นอุปสรรค แต่ถ้าเป็นพื้นที่แบบ indoor การบริหารจัดการจะง่ายกว่า ในส่วนของโรงละคร indoor นั้นรูปแบบการแสดงมันก็ต้องเต็มรูปแบบ รวมไปถึงโปรดักชั่นก็ต้องใช้ อย่างเต็มที่ รวมไปถึงลักษณะและพื้นเพของผู้ที่จะเข้าไปชมการแสดง ถ้าในโรงละครขนาดใหญ่ จะต้องเป็นผู้ชมที่รู้จักกับคำว่าแสดงอยู่พอสมควร รวมไปถึงฐานะที่พอจะซื้อบัตรเพื่อเข้าไปรับชมการแสดงได้ แต่พื้นที่แบบ outdoor นั้น ไม่ว่าจะส่วนบุคคลทั่วไป หรือผู้ที่สัญจรไปมาก็จะสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่า ไม่ต้องมีฐานะมาก ไม่มีเงินก็สามารถที่จะเข้าถึงได้

คำถาม ความแตกต่างของแนวทางการสร้างงานนาฏศิลป์ในโรงละครกับสถานที่ประเภทอื่น

ในระยะของคนดูนั้นถ้าเล่นกลางแจ้งมันจะใกล้มากกว่า ไม่ว่าจะป็นองค์ประกอบของการแสดงมันต้องสมบูรณ์แบบมาก ๆ แต่ถ้าในโรงละครนั้นระยะของคนดูก็จะห่างอย่างน้อยก็ 5 เมตร รวมไปถึงการใช้แสง สี เสียง การย่อภาพต่าง ๆ ให้เข้าสู่กรอบสายตาคนดูได้มากขึ้น สิ่งที่มีมาก่อนการเลือกสถานที่ คือโอกาสของการจัดงาน หาพื้นที่ตามโอกาสที่จะแสดง ขึ้นอยู่กับโครงการที่จัดตั้งขึ้น การเล่นในพื้นที่ indoor นั้นจะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้มากกว่า 100 % รวมไปถึงพลังของนักแสดงที่มันกำหนดได้ แต่ถ้าเล่นกลางแจ้งอย่างเวทีอารีน่า อารมณ์ของนักแสดงมันจะใช้พลังมากกว่า เพราะเราไม่สามารถรู้ได้ว่าผู้ชมจะสิ้นสุดที่ตรงไหน มันไม่มีขอบเขตการแสดง ฉะนั้นนักแสดงต้องเล่นให้ใหญ่มาก ๆ แต่ถ้าในโรงละครมันสามารถออกแบบน้ำหนักของการแสดงได้ว่าในการเล่นเบา เล่นใหญ่ ในส่วนต่าง ๆ ของฉากได้ รวมไปถึงจารีตและมารยาทของผู้ชมนั้นก็รู้อยู่แล้ว ส่วนของกลางแจ้งนั้น มันไม่สามารถดึงดูสมาธิของผู้ชมได้เต็มที่ ไม่ว่าจะป็นสภาพแวดล้อมและเสียงรบกวนต่าง ๆ

คำถาม สถานที่แสดงที่ไม่อำนวยมีผลกระทบเล็กน้อยแค่ไหนกับการแสดงที่มีแบบแผน

ยกตัวอย่างละครนอก และละครใน เป็นงานที่เคร่งครัดกับจารีต กับงานที่ไม่เคร่งครัดกับจารีต ละครนอกนั้นแสดงตามใจตลาด เล่นให้ชาวบ้านดูง่าย เข้าใจ และเข้าถึงง่าย ในส่วนของโรงละครมันก็ขึ้นกับลักษณะของผู้ชมที่มีฐานความรู้ด้านการแสดงสูงหน่อย เพราะคนดูไม่ได้ดูแค่ความสวยงาม แต่มีกระตือรือร้นที่จะดูแบบนั่งจับผิดว่าจะผิดอะไรตรงไหน มันมีคนดูที่หลากหลายประเภท ถ้าพื้นที่การแสดงไม่อำนวย รูปแบบการแสดงมันก็จะลดทอนลง ต่อให้ทุกอย่างสามารถรังสรรค์ขึ้นมาได้หมด แต่ถ้าเราไปเล่นกลางแจ้ง เช่นเล่นละครในกลางแจ้ง แล้วมีผู้มึ่ระดับมานั่งชม แต่ข้างๆ สภาพแวดล้อมมีเด็กวิ่ง มีคนร้องเพลง อรรถรสในการรับชมก็จะต่างจากในโรงละครโดยสิ้นเชิง

การสร้างสรรค้้นมันก็ต้องดูกลุ่มลูกค้าหรือโจทย์ที่ตั้งขึ้น ถ้าตรงนั้นเป็นคนดูผู้มึ่อายุที่อยู่ในกรอบ มันก็ต้องตามออกแบบการแสดงตามกรอบนั้นไป แต่ถ้ากลุ่มลูกค้าแบบไม่จำกัด ไม่ยึดติดกับจารีต มันก็จะสามารถออกแบบได้ง่ายกว่าและมีอิสระมากขึ้น

คำถาม วิธีการปรับรูปแบบการแสดงให้มีความเหมาะสมกับสถานที่

สิ่งที่มันมาก่อนการเลือกสถานที่ คือ โอกาสของการจัดงาน หาพื้นที่ตามโอกาสที่จะแสดง งานที่เล่นกลางแจ้งส่วนใหญ่ นั้น จะหิวหรือหิว ฉูดฉาด สนุก ตลก เล่นใหญ่ๆ เพื่อให้เข้าถึงคนดูง่าย แต่กลับกันโรงละครนั้น มันก็เหมือนเราดูโทรทัศน์ โดยมันจะมีกรอบสายตา ที่แบ่งระหว่างนักแสดงและผู้ชม มันมีกำแพงบาง ๆ กั้นอยู่ แต่ในมุมมองเปรียบโรงละครมันง่ายกว่า แต่ถ้ากลางแจ้ง นักแสดงต้องมีพลังสูงมาก ทั้งอารมณ์ และความสามารถ หรือแม้กระทั่งขบวนแห่ ที่มีแทรกตัวตลก ที่จะเดินประกอบของขบวน และคอยเล่นกับคนดู เพราะว่าถ้าพื่อนอย่างเดี่ยวบางครั้งมันไม่สามารถดึงดูดได้ ดังนั้นการเข้าถึงคนดูให้มีส่วนร่วมในพื้นที่กลางแจ้งจะได้เปรียบเยอะกว่ามาก สุดท้ายทั้งนี้ทั้งนี้ การจัดแสดงในโรงละครนั้นขึ้นอยู่กับมารยาทการเข้าชมของผู้ชมด้วย ไม่ว่าจะเป็นชนบและจารีตที่ต้องเรียนรู้ และมีการกำหนดกฎเกณฑ์ในตัวโรงละครนั้น ๆ ที่เข้าไปชมด้วย

บทสัมภาษณ์

ชื่อ นายรัตนะ ตาแปง อายุ 38 ปี

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และ
ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

คำถาม การใช้พื้นที่ในการแสดงของการแสดงพื้นเมือง

นาฏยศิลป์พื้นเมืองส่วนใหญ่เป็นการแสดงที่พบเจอภายในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ รูปแบบของนาฏยศิลป์พื้นเมืองมี 2 รูปแบบ คืออย่างชาวบ้าน หรืออย่างทางการ อย่างชาวบ้านเช่น ฟ้อนเจิง ฟ้อนสาวไหม ฟ้อนนก กิ่งกะหลา อย่างทางการ เช่น ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน อย่างกรณี นาฏยศิลป์ล้านนา สถานที่ส่วนใหญ่ที่มีการแสดงคือที่ วัด วิหาร ที่จัดงานบุญในวาระสำคัญต่าง ๆ ซึ่งในสถานที่นั้นทางเจ้าภาพ อาจจะได้จัดพื้นที่เฉพาะไว้ให้แสดง ผู้แสดงหรือศิลปินจะต้องเป็นผู้เลือกกำหนดเองว่า จะใช้พื้นที่ตรงส่วนไหนในการแสดง หลักในการเลือกพื้นที่แสดงคือ 1. ต้องเป็นจุดศูนย์กลางหรือจุดสำคัญของสถานที่แห่งนั้น 2. เลือกโดยใช้ผู้ชมเป็นหลักในการเลือกพื้นที่แสดงว่าจะแสดงตรงพื้นที่ใดแล้วผู้ชมจะให้ความสนใจ โดยหลักการและรูปแบบของนาฏยศิลป์พื้นเมืองจะใช้ผู้แสดงเป็นหลัก ไม่ได้มีข้อกำหนดหรือธรรมเนียมทางการแสดงมากนัก หากแสดงเพียงคนเดียวก็สามารถเลือกพื้นที่ในการแสดงได้ตามใจชอบ หรืออยากจะทำอะไรก็เปลี่ยนพื้นที่ในระหว่างการแสดงก็สามารถทำได้ เพราะไม่ได้มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ใช้เพียงรูปแบบของท่ารำเท่านั้นในการคงรูปแบบไว้ พื้นที่ในการแสดงส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกกำหนดขอบเขตการแสดงไว้ ผู้แสดงหรือศิลปินจะใช้เสื้อหรือผ้ารองชนิดอื่นมาปูวางไว้เพื่อเป็นการแสดงขอบเขตในการแสดงและเป็นการบ่งบอกให้ผู้ชมทราบว่าสถานที่แห่งนี้จะมีการแสดง อาจารย์รัตนะ ตาแปง กล่าวว่า นาฏยศิลป์พื้นเมืองกับการใช้สถานที่นั้น นับว่าเป็นเรื่องที่ทำหาย เพราะในการแสดงผู้แสดงจะไม่ทราบพื้นที่ที่จะแสดงมาก่อน อาจจะทราบเพียงแค่สถานที่ว่าเล่นที่ใด หากงานใดเมื่อเจ้าภาพจัดพื้นที่ไว้ให้แสดงแล้วก็จะเล่นในพื้นที่ที่จัดไว้ให้ หรือจะเปลี่ยนพื้นที่ก็ได้ในงานบุญงานวัด สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการหาพื้นที่แสดงคือ ภายในงานนั้นจะมีเสียงรบกวนมากมายภายในงานที่ไม่สามารถควบคุมได้ ผู้แสดงจะต้องหาวิธีหลบเลี่ยงเสียงรบกวนนั้นในการแสดงสิ่งสำคัญ

บทสัมภาษณ์

ชื่อ นายจริญญา เมษะมาน อายุ 31 ปี

ตำแหน่ง Action Chorography เบื้องหลังงานละคร ภาพยนตร์ และนักแสดงอิสระ

คำถาม เคยทำการแสดงในรูปแบบไหนบ้าง

ที่ผ่านมา มีทั้งการแสดง ในรูปแบบ Indoor และ Outdoor การแสดงบนเวทีโรงละคร การแสดงตามโรงแรม ห้างสรรพสินค้า บนถนนปิดถนนเล่น บนรถแห่ การแสดงแนวประวัติศาสตร์ การแสดง Stunt Show และ ฯลฯ

คำถาม อุปสรรคที่เคยพบในพื้นที่ระหว่างทำการแสดง

ในส่วนของอุปสรรคส่วนมากน่าจะเป็นขนาดของเวทีแสดงนั้น ๆ ประมาณว่าตอนซ้อมมามี กลอง 10 ใบ แต่พอไปถึงกลับแคบมาก รวมไปถึงการปูเวทีด้วยพรม คือบางทีไม่ได้ลื้อไว้ ระหว่าง การแสดงทำให้ลื่นมาก ยิ่งเล่นพวกการต่อสู้เป็นแปสรรคมาก และพื้นพรมปัญหาไม่ใช่แค่ลื่น รวมไปถึง เวลาล้มลง หรือเสียดสี จะได้แผลถลอกมาหนักมาก หรือไปเล่นตามวัด โดยที่คิดเจ้าภาพคิดว่าเอาพรม ไปวางไว้บริเวณที่จะแสดง ซึ่งแดดร้อนมาก มันไม่ได้ช่วยให้เย็นขึ้นเลย แต่กลับร้อนมากขึ้น หรือ แม้กระทั่งพื้นบนเวที ที่ทำมาไม่เรียบ มีรอยต่อของช่อง ทำให้การย้ายอุปกรณ์ระหว่างการแสดงติดขัด เช่นการเข็นกลอง หรือการต่อสู้ที่ต้องใช้พื้นแน่นในการแสดง

คำถาม ทราบสถานที่ที่ทำการแสดงก่อนหรือไม่ หรือถ้าไม่ทราบมีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร

โดยส่วนมากเลยสำหรับนักแสดงสายฟรีแลนซ์นั้น จะทราบสถานที่ รวมไปถึงตรงที่เราจะ แสดงก็ใกล้ๆวัน หรือหน้างาน โดยเราได้เตรียมการแสดง และบล็อกกิ้งต่าง ๆ ซ้อมไว้หมดแล้ว จะแก้ปัญหาโดยการขอใช้พื้นที่ในการรันคิว หรือบล็อกกิ้งกับสถานที่จริงก่อนเวลา โดยนัดหมาย ทีมงานนักแสดง ไปดูสถานที่ล่วงหน้า ก่อนเวลาการแสดง อย่างน้อย 3 ชั่วโมง และทำการปรับ การแสดงที่ซ้อมให้เข้ากับสถานที่นั้น ๆ ให้ได้มากที่สุด

คำถาม การแสดงในโรงละครกับแสดงนอกสถานที่มีความแตกต่างกันอย่างไร

ในส่วนของโรงละครนั้น มีพื้นที่ ๆ เราสามารถใช้ได้อย่างที่ หรือคือมันใหญ่มาก ๆ ยกตัวอย่าง โรงละครแห่งชาติ ที่ตัวผู้ให้สัมภาษณ์ ได้เคยไปแสดงมา ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการเข้าออก ที่สามารถทำได้ หลายมุม การหลบมุมต่าง ๆ โดยใช้แสงไฟเข้าช่วย และการเล่นฉากต่าง ๆ ที่ช่วยทำให้การแสดงเราโดดเด่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งการแสดงจะออกมาได้อย่างสมบูรณ์ตามที่เราได้ซ้อม และคิดไว้เลย ส่วนการแสดง นอกสถานที่นั้น มันก็ขึ้นอยู่กับว่าเราแสดงที่ไหน บางทีสามารถจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ตามการ

แสดงของเรา แต่บางทีนั้น ข้อจำกัดเยอะมาก ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพื้นที่ ๆ บางทีเราไม่สามารถทราบขนาดได้ก่อน และไฟส่องสว่างต่าง ๆ ที่จำกัดมาก ๆ บางทีเคยไป มีแต่สปอร์ตไลท์เหลือง ๆ ดวงเดียว แต่ การแสดงเป็นพื้นที่กว้างมาก ๆ บนสนามหญ้า ก็ทำให้การแสดงดรอปลงได้ หรือไม่เป็นไปตามที่เราต้องการนั่นเอง

คำถาม ยกตัวอย่างการแสดงที่มีอุปสรรคและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

การแสดงกลองญี่ปุ่น ที่ตอนซ้อม และตกลงกับลูกค้า ไว้ 10 ใบ โดยทางลูกค้าบอกว่าเวทีกว้าง และยาวมาก ทางเราก็อ้อมกันไปเต็มที่ มีการเคลื่อนที่เยอะมาก ๆ แต่พอไปถึง ก็เจอเวทีที่กว้าง และยาวจริง ๆ แต่มันเป็นเวทีเดินแบบ ซึ่งเป็นกว้างๆ และที่ยื่นออกมายาวๆ ตรง ๆ และพื้นที่ด้านหลังกว้างจริง แต่วางเต็มไปด้วยพวกเครื่องดนตรีสากล วง Backup ต่าง ๆ ซึ่งตอนที่เรารู้ซ้อมมาคือการวางกลองในรูปแบบแนวกว้างยาวๆ 2 แถว และมีการเคลื่อนที่เยอะมาก ๆ จึงต้องแก้ปัญหาเปลี่ยนการวางกลองให้ตามพื้นที่ โดยแบ่งไปทิศทางเดินแคทวอร์ค 6 ใบ 2 ฝั่ง และ กระจายไปด้านข้างๆ อีก 4 ใบ เปลี่ยนรูปแบบการเคลื่อนที่ ซึ่งจากปกติที่ซ้อมมา เคลื่อนทั้งหมด 10 ใบ ก็เหลือแค่ 4 ใบ นอกนั้น เน้นการเล่นทำให้พร้อมกัน

บทสัมภาษณ์

ชื่อ นางวรรณิ เมษะมาน อายุ 41 ปี

ตำแหน่ง ครูเชี่ยวชาญพิเศษ โรงเรียนวัดมงคลวราราม

คำถาม เคยพบการแสดงนาฏยศิลป์ในสถานที่ใดบ้าง ส่วนใหญ่ที่พบเห็นเป็นสถานที่ประเภทใด

ร้านอาหาร ห้างสรรพสินค้า ตามถนนคนเดิน โรงละคร ส่วนที่พบบ่อยที่สุดก็จะเป็น ห้างสรรพสินค้าตามงานอีเว้นท์ ช่วงที่เปิดดังดูคน เปิดตามเทศกาล และรวมไปถึงร้านอาหารช่วง กลางคืน ส่วนความสนใจคือ อยากจะรู้ว่ามันคืองานอะไร ถึงต้องนำมาแสดงสื่อถึงสินค้าที่จะเปิดตัว ส่วนที่เจาะจงไปดูละครก็จะเป็นที่โรงละคร

คำถาม ปัจจัยอะไรเป็นแรงดึงดูดใจให้เข้าไปร่วมชมการแสดงที่พบเห็น

ส่วนของแรงดึงดูดคือ เมื่อเราได้ยินเสียงเพลงคลอมา เราก็เกิดความอยากรู้ และพอเข้าไปชม ก็จะมองว่าการแสดงต่าง ๆ ค่าต้องการสื่อ และนำเสนอเพื่ออะไร รูปแบบไหน เพราะส่วนมากถ้าเป็น ำโดยปกติเราจะรู้อยู่แล้ว แต่ถ้าเป็นตามงานอีเว้นท์ เราก็จะอยากรู้ว่าค่านำการแสดงมาปรับเปลี่ยน ในรูปแบบไหนเพื่อดึงสายตาผู้ชม ส่วนถ้าเป็นการแสดงแบบสร้างสรรค์ ก็จะน่าสนใจมากขึ้น เพราะ มันคือความแปลกใหม่ เราก็จะสนใจเป็นพิเศษ ยิ่งเป็นการแสดงที่ไม่เคยเห็น และน่าสนใจมาก ๆ เราก็หยุดสายตาได้จนจบ แต่ถ้าเป็นการแสดงที่คุ้นตา เราก็จะดูให้รู้ว่าเป็นการแสดงนั้นนี่เอง

คำถาม การเข้าไปร่วมชมการแสดงแต่ละครั้งใช้เวลาอย่างน้อยแค่ไหน

ส่วนการชม ส่วนมากถ้าเป็นตามงานห้าง อีเว้นท์ก็จะยืนชมแบบผ่านๆ แต่ถ้าเจาะจงไปใน ส่วนของโรงละครเราก็จะนั่งดูอยู่แล้ว

คำถาม การแสดงในนอกสถานที่ที่พบเห็นสามารถสร้างความประทับใจให้แก่ตนเองได้หรือไม่

ความคาดหวังของการแสดงมันขึ้นอยู่กับโอกาส ถ้าเกิดการแสดงนั้นดี เหมือนแบบพวกโชว์ ความคิดสร้างสรรค์เราก็จะรู้สึกชอบ และรู้สึกดีไปด้วย

คำถาม ความรู้สึกที่แตกต่างของการชมการแสดงในโรงละครกับสถานที่ในประเภทอื่น

ความรู้สึกแตกต่างระหว่างนอกสถานที่ และโรงละคร อย่างโรงละครเราต้องสนใจพิเศษ เราถึงจะเข้าไปดู มันต้องประทับใจ และดึงดูดเราได้ในทุก ๆ ครั้ง ส่วนนอกสถานที่ มันขึ้นอยู่กับ การนำเสนอว่ามันมีอะไรพิเศษรีเปล่า ถ้าการนำเสนอมันสามารถดึงดูดได้ มันก็จะดีทั้ง 2 แบบ แต่นอก สถานที่ไม่ได้คาดหวังสูงเท่าในโรงละคร แต่บางทีในโรงละครก็คาดหวังสูง แต่กลับไปเจอรูปแบบ

การนำเสนอที่ผิดหวัง แต่ข้อดีของนอกสถานที่ คือมันดูแบบสบายๆ เราไม่ได้คาดหวังมาก แต่กลับกัน ส่วนของโรงละคร เราคาดหวังไว้เยอะ มันก็ควรเป็นไปตามที่ น่าจะเป็นในส่วนของพื้นที่โรงละคร

บทสัมภาษณ์

ชื่อ นายกฤตยชญ์ วงษ์หาญ อายุ 28 ปี

ตำแหน่ง บุคลากร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

คำถาม เคยพบการแสดงนาฏศิลป์ในสถานที่ใดบ้าง ส่วนใหญ่ที่พบเห็นเป็นสถานที่ประเภทใด

เคยพบตามการแสดงที่หน่วยงานของรัฐจัดขึ้น ตรงพระพรหม ที่มีนางรำมารำแก้บน บริเวณที่จัดประกวดดาวเดือน ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมมหาลัย ถ้าเป็นนาฏศิลป์ไทย จะจัดขึ้นที่ฮอลล์ใหญ่ๆ ตามมหาวิทยาลัย

คำถาม ปัจจัยอะไรเป็นแรงดึงดูดใจให้เข้าไปร่วมชมการแสดงที่พบเห็น

บางที่เราไม่เคยเห็นมาก่อน ถ้ามันมีเราก็จะเลือกที่จะเข้าไปชม

คำถาม การเข้าไปร่วมชมการแสดงแต่ละครั้งใช้เวลาอย่างน้อยแค่ไหน

ส่วนใหญ่ถ้าตั้งใจไปดูตามฮอลล์ใหญ่ๆ ก็จะมีนั่งดูตั้งแต่ต้นจนจบ ส่วนถ้าพบเจอโดยบังเอิญ แบบที่ยืนดูก็จะประมาณ 5 นาที อยู่ที่ความน่าสนใจของรูปแบบการแสดง เช่นอย่างเปิดวิกโรงลิเก เราก็สามารถนั่งดู หรือยืนดู ถ้ามีเวลาพอ เราก็จะดูตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่ยัดเยียดเกินไป

คำถาม การแสดงที่สนใจเป็นพิเศษ

ถ้ามันเป็นโชว์ที่มีดนตรีประกอบ มันก็น่าสนใจขึ้น ยิ่งประกอบการแสดง แสง สีเสียง มันก็ยิ่งสนใจเป็นพิเศษ

คำถาม การแสดงในนอกสถานที่ที่พบเห็นสามารถสร้างความประทับใจให้แก่ตนเองได้หรือไม่

โดยที่ส่วนตัวไม่คาดหวังอะไรเป็นพิเศษ ก็จะดูรวมๆ ถ้าดีก็คือดี แต่ปัจจัยที่สำคัญคือ น่าจะเป็นเครื่องแต่งกายที่สวยงาม ความสามารถที่แสดงออกมาของนักแสดง รวมไปถึงเสียงดนตรีประกอบมันก็สามารถทำให้เราประทับใจได้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวธันยวรรณ ศรีทรัพย์
วัน เดือน ปี เกิด	28 กันยายน 2535
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	พ.ศ.2551 ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นต้น วิทยาลัยนาฏศิลป์ พ.ศ. 2554 ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นกลาง วิทยาลัยนาฏศิลป์ พ.ศ.2558 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	73/8 ซอย2 หมู่บ้านพระปิ่น3 ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี 11140
รางวัลที่ได้รับ	พ.ศ.2555 นิสิตทุนโครงการยุทธศาสตร์เพื่อความเป็นเลิศด้านศิลปะไทย สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย